Co-funded by the European Union

STATE TAX UNIVERSITY

Erasmus+
Jean Monnet Modules

Міністерство фінансів України
Державний податковий університет
Вища школа торгівлі і послуг / Академія Прикладних Наук (Республіка Польща)
Державний аграрний університет Молдови (Молдова)
Державний університет ім. Шота Руставелі (Грузія)
Зеленогурський університет (Республіка Польща)
Університет «Проф. Д-р Асен Златаров» (Болгарія)
Університет Економіки (Вища Школа Економіки) (Республіка Польща)
Центр досліджень соціальної відповідальності Каунаського технологічного університету (Литва)

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

Міжнародної
науково-практичної конференції

«Сталий розвиток міст та регіонів України в рамках Європейської інтеграції»

12 грудня 2023 року
м. Ірпінь

МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

СТАЛИЙ РОЗВИТОК МІСТ ТА РЕГІОНІВ УКРАЇНИ В РАМКАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Збірник тез
Міжнародної науково-практичної конференції

ЕЛЕКТРОННЕ ВИДАННЯ

12 грудня 2023 року

Ірпінь
2024

УДК 330.34:332.1(477+4ЄС)(06)
ББК 65.049я431
С 76

Рекомендовано до друку
Вченою радою Державного податкового університету
(протокол № 9 від 24 січня 2024 р.)

С 76 **Сталий розвиток міст та регіонів України в рамках Європейської інтеграції** [Електронне видання] : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції, м. Ірпінь, 12 грудня 2023 р. – Ірпінь : Державний податковий університет, 2024. – 504 с. PDF-формат ; мережеве видання ; інституційний депозитарій.
ISBN 978-966-337-716-2

Збірник містить тези Міжнародної науково-практичної конференції «Сталий розвиток міст та регіонів України в рамках Європейської інтеграції», що відбулася 12 грудня 2023 р. на базі Державного податкового університету.

Публікації відображають напрями та результати наукових досліджень, присвячених таким актуальним питанням, як: «Концептуальні засади управління сталим розвитком міст в умовах Європейської інтеграції»; «Повоєнний розвиток регіонів України: сучасний стан, виклики та цивілізаційні тренди»; «Податкові інструменти забезпечення сталого розвитку міст та регіонів України»; «Реалізація здобутків реформи місцевого самоврядування у розвитку територіальних громад»; «Розвиток екологічних та соціальних інструментів досягнення сталого розвитку міст та регіонів України».

Видання призначене для науковців, молодих учених, аспірантів, студентів.

Матеріали подано в авторській редакції.
Відповідальність за зміст матеріалів, їх відповідність вимогам чинного правопису та достовірність фактів і статистичних даних несуть автори.

УДК 330.34:332.1(477+4ЄС)(06)
ББК 65.049я431

ISBN 978-966-337-716-2 © Державний податковий університет, 2024

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ СТАЛИМ РОЗВИТКОМ МІСТ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Abuselidze George
DECENTRALIZATION REFORM IN ENSURING
THE FINANCIAL CAPACITY OF TERRITORIAL COMMUNITIES..... 18

Бицюра Юрій Васильович
ПОТЕНЦІЙНІ МОЖЛИВОСТІ АКЦІОНЕРНОЇ ВЛАСНОСТІ
У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ 22

Блюс Ірина Ігорівна
ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ: НОВА РЕАЛЬНІСТЬ 27

Dymitrov Ivan
POWER DECENTRALIZATION REFORM:
EUROPEAN EXPERIENCE AND UKRAINIAN REALITIES 32

Дяченко Світлана Анатоліївна
ФОРМУВАННЯ НОВОГО КОНЦЕПТУ УПРАВЛІННЯ
РОЗВИТКОМ ТЕРИТОРІЙ: SMART CITY 36

Капуза Валерія Демидівна
СТАЛИЙ РОЗВИТОК МІСТ ТА РЕГІОНІВ УКРАЇНИ
В РАМКАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ..... 41

Kashuba Svitlana, Zykun Nataliia
FEATURES OF THE IMPLEMENTATION OF THE POLICY
OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN THE COUNTRIES
OF THE EUROPEAN UNION..... 45

Kolisnichenko Paulina, **Chunytska Iryna**
IMPLEMENTATION OF THE «SMART» SUSTAINABLE
CITY CONCEPT IN EU COUNTRIES 49

Konieczny Grzegorz
DEVELOPMENT OF SMART CITIES
IN THE CONTEXT OF GLOBAL TRENDS..... 52

Korolchuk Lesya
CONCEPTUAL BASIS FOR THE TRANSITION OF UKRAINIAN
CITIES TO A SUSTAINABLE DEVELOPMENT MODEL..... 55

Костюк Анастасія Миколаївна
ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ 58

Куканов Микита Сергійович
ПЕРСПЕКТИВИ СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ ТА ЄС
У СФЕРІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ МІСТ 61

Максимова Лілія Сергіївна
ВИКЛИКИ ДЛЯ МАЛОГО БІЗНЕСУ
В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ 65

Мартиненко Валентина Віталіївна
ВПЛИВ ФІНАНСОВОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ
НА СТАЛИЙ РОЗВИТОК МІСТ І ГРОМАД УКРАЇНИ..... 68

Минчинська Ірина Василівна
ВПРОВАДЖЕННЯ КОНЦЕПЦІЇ ЦИРКУЛЯРНОЇ
ЕКОНОМІКИ В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ..... 73

Mocanu Natalia
EUROPEAN INTEGRATION PROCESSES IN UKRAINE
AS A COMPONENT OF GENERAL CIVILIZATION TRENDS 76

Неборачко Микола Едуардович
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ РЕГІОНІВ
В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ..... 79

Зміст

Паянок Тетяна Миколаївна
КЛАСТЕРНИЙ АНАЛІЗ В УПРАВЛІННІ СТАЛИМ РОЗВИТКОМ РЕГІОНІВ: МЕТОДИЧНИЙ ПІДХІД 83

Ружинська Наталія Олексіївна
ДОСВІД ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ 86

Simanavičienė Žaneta
SUCCESSFUL EUROPEAN PRACTICES FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF CITIES AND REGIONS 89

Соколова Ольга Миколаївна
КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ СТРУКТУРНОЇ ЗБАЛАНСОВАНОСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ 93

Теліщук Микола Миколайович, Теліщук Мирослава Миколаївна
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ РЕГІОНУ: ПИТАННЯ МЕТОДОЛОГІЇ ДОСЛІДЖЕННЯ 97

Усик Антон Олександрович
ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК ІНСТРУМЕНТ СТАЛОГО РОЗВИТКУ МІСТ 101

Ханенко Михайло Борисович
ІТ-ІНСТРУМЕНТИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ РЕГІОНАЛЬНИХ СТРАТЕГІЙ РОЗВИТКУ НА ОСНОВІ СМАРТ-СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ 105

Шендрик Ксенія Юріївна
УПРАВЛІННЯ СТАЛИМ РОЗВИТКОМ МІСТ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ 108

Шпак Яна Олександрівна
КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ СТАЛИМ РОЗВИТКОМ МІСТА В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ РЕФОРМИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ 112

Юр'єва Поліна Борисівна
ІННОВАТИКА В УПРАВЛІННІ СТАЛИМ РОЗВИТКОМ МІСТ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЇ У ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ..... 115

СЕКЦІЯ 2. ПОВОЄННИЙ РОЗВИТОК РЕГІОНІВ УКРАЇНИ: СУЧАСНИЙ СТАН, ВИКЛИКИ ТА ЦИВІЛІЗАЦІЙНІ ТРЕНДИ

Альохіна Олена Сергіївна
«ПЛАН МАРШАЛЛА» ДЛЯ ПОВОЄННОГО ЕКОНОМІЧНОГО ВІДНОВЛЕННЯ РЕГІОНІВ: ДОСВІД ІТАЛІЇ ТА УРОКИ ДЛЯ УКРАЇНИ 120

Біла Ірина Сергіївна
ЕКОНОМІКА ВІЙНИ В УКРАЇНІ: НАСЛІДКИ І МОЖЛИВОСТІ..... 125

Богданович Ольга Анатоліївна
СУЧАСНИЙ СТАН ТА ВІДНОВЛЕННЯ ХАРКІВСЬКОГО РЕГІОНУ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД 130

Voitsekh Vladyslav
HOLISTIC APPROACH TO DIGITALIZATION..... 134

Главацька Дарія Сергіївна
СФЕРИ ПОВОЄННОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ..... 138

Заєць Вікторія Сергіївна
ВИКЛИКИ УПРАВЛІННЯ ПУБЛІЧНИМИ ФІНАНСАМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 141

Зміст

Калініченко Дмитро Ігоревич
РОЛЬ СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В КОНТЕКСТІ ПОВОЄННОГО РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ 146

Кічурчак Маріанна Василівна, Паславська Ірина Мирославівна
ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ 150

Клець Віталій Михайлович
ТРАНС'ЄВРОПЕЙСЬКІ ТРАНСПОРТНІ ІНІЦІАТИВИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ 155

Когут Сергій Сергійович
РОЗВИТОК РЕГІОНІВ УКРАЇНИ У СФЕРІ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ 158

Коляда Тетяна Анатоліївна
ІНВЕСТИЦІЙНІ ІНСТРУМЕНТИ ПОВОЄННОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД УКРАЇНИ 161

Коляденко Роман Сергійович
ДЕВЕЛОПМЕНТ НЕРУХОМОСТІ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ МІСТ ТА РЕГІОНІВ 165

Колядич Олександр Іванович
ПОВОЄННІ РИЗИКИ ДЕМОГРАФІЧНОЇ І МІГРАЦІЙНОЇ ТУРБУЛЕНТНОСТІ В УКРАЇНІ 168

Корж Марина Анатоліївна
ПРАВОВІ АСПЕКТИ МІСТОБУДІВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВІДНОВЛЕННЯ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ 172

Литвинчук Оксана Вікторівна
ЕФЕКТИВНЕ УПРАВЛІННЯ ПУБЛІЧНИМИ ФІНАНСАМИ ЯК ОСНОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ МІСТ ТА РЕГІОНІВ УКРАЇНИ 176

Мосійчук Євгенія Олександрівна
НАПРЯМИ ПЕРСПЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ
РЕГІОНІВ УКРАЇНИ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД 180

Пацай Богдан Дмитрович
ПРОГРАМА ООН ІЗ ВІДНОВЛЕННЯ ТА РОЗБУДОВИ МИРУ
ЯК ОСНОВА ПОВОЄННОЇ РОЗБУДОВИ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ 184

Підопригора Лариса Антонівна
ПРІОРИТЕТИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПОВОЄННОГО
РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ..... 187

Ракуть Дар'я Олегівна, Рублевська Валерія В'ячеславівна
ЕЛЕКТРОННИЙ БІЗНЕС ЯК ФОРМА ЗБАЛАНСОВАНОГО
РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА 191

Скорик Марина Олегівна
ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ПЛАН ПІСЛЯВОЄННОГО
ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ 196

Ткаченко Світлана Євгенівна
ПЕРСПЕКТИВИ ПОВОЄННОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ:
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ 200

Токарчук Ольга Леонідівна
ПРОБЛЕМИ ТА КЛЮЧОВІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ
ПОСТРАЖДАЛИХ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ ПІСЛЯ ВІЙНИ 204

Фурманюк Іван Геннадійович
ШЛЯХИ ПОВОЄННОГО РОЗВИТКУ МІСТ 208

Харченко Іван Юрійович
СТАЛИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ:
ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРОБЛЕМАТИКА..... 212

Чорна Тетяна Миколаївна, Сагайдак Ірина Степанівна
ЕКОНОМІКА СПІЛЬНОГО СПОЖИВАННЯ В КОНТЕКСТІ ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ 217

Яцкар Мартін Пітер
ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ МАЛОГО ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 220

СЕКЦІЯ 3. ПОДАТКОВІ ІНСТРУМЕНТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ МІСТ ТА РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Гуть Євгеній Миколайович
СУЧАСНА ФІСКАЛЬНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ ЯК ЧИННИК СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ 223

Іванишина Ольга Степанівна, Кісеолар Аліна Леонідівна
РОЛЬ ПОДАТКІВ У ДОХОДАХ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ 226

Іщук Денис Русланович
ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПОДАТКОВИХ ФІНАНСІВ УКРАЇНИ 231

Калач Ганна Миколаївна
ПОДАТКОВІ ІНСТРУМЕНТИ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ 234

Козлов Євген Миколайович
ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ДИРЕКТИВИ ATAD ЯК НОВИЙ ПОДАТКОВИЙ ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ МІСТ ТА РЕГІОНІВ УКРАЇНИ 238

Коцюрубенко Ганна Миколаївна
ПОДОЛАННЯ БІДНОСТІ ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ АСПЕКТ РЕАЛІЗАЦІЇ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ 241

Кощук Тетяна Василівна
ПРОБЛЕМИ У СФЕРІ АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКУ
НА МАЙНО В УКРАЇНІ 245

Лаговська Тетяна Володимирівна
ВПЛИВ ПДФО НА НАПОВНЕННЯ МІСЦЕВИХ
БЮДЖЕТІВ ЯК ЕЛЕМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
СТАЛОГО РОЗВИТКУ МІСТ УКРАЇНИ 250

Лисаченко Ольга Ігорівна
МІЖНАРОДНІ ФІНАНСОВІ ОРГАНІЗАЦІЇ:
ФІНАНСУВАННЯ КЛЮЧОВИХ ГАЛУЗЕЙ 253

Литовченко Олена Юріївна
ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІСКАЛЬНОЇ СКЛАДОВОЇ
СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД 257

Лінива Катерина Михайлівна
ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ
ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ ЯК ІНСТРУМЕНТУ
ВПЛИВУ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ 262

Паращенко Каріна Михайлівна
ОРГАНІЗАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА
ОПОДАТКУВАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВАХ
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 265

Петренко Анастасія Станіславівна
ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ 270

Полюхович Марія Петрівна
УПРАВЛІННЯ БРЕНДОМ І РЕПУТАЦІЄЮ НА РИНКУ 274

Салтикова Анна Русланівна
ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ
У СФЕРІ ТРАНСФЕРУ ТЕХНОЛОГІЙ 277

Сторожук Тетяна Миколаївна, Герасимчук Богдана Вікторівна
ПОДАТКОВІ ІНСТРУМЕНТИ ПІДТРИМКИ
ПІДПРИЄМНИЦТВА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ..... 281

Стоянова Олександра Олександрівна
ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО
ОБЛІКУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ..... 285

Токарчук Ольга Леонідівна
НЕОБХІДНІСТЬ МОДЕРНІЗАЦІЇ ПОДАТКОВИХ
ІНСТРУМЕНТІВ ЗАДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО
РОЗВИТКУ МІСТ ТА РЕГІОНІВ УКРАЇНИ 288

Чевжик Анастасія Сергіївна
ФІСКАЛЬНІ ІНСТРУМЕНТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ..... 292

Чепіль Софія Олександрівна
ПОДАТКИ, ЯКІ НАПОВНЮЮТЬ МІСЦЕВІ БЮДЖЕТИ..... 296

СЕКЦІЯ 4. РЕАЛІЗАЦІЯ ЗДОБУТКІВ РЕФОРМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Гаркавенко Олександр Михайлович
СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ 299

Доляницький Микола Михайлович
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО
ГОСПОДАРСТВА РЕГІОНУ 302

Ісаєнко Дмитро Володимирович
ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ТА МІСЦЕВИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК..... 305

Карева Олена Володимирівна
ВПЛИВ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ
НА ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ 308

Костриця Богдан Ілліч
ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД
В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ 313

Круглякова Віра Володимирівна, Серкез Христина Ігорівна
КОНКУРЕНТНІ ПЕРЕВАГИ БІЗНЕСУ
ІЗ ВПРОВАДЖЕНОЮ КОМПЛАЄНС-ПОЛІТИКОЮ 319

Липкань Андрій Юрійович
ПРОБЛЕМИ ЗМІЦНЕННЯ БЕЗПЕКИ СТАЛОГО
РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ..... 323

Лінива Катерина Михайлівна
СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ ЯК КЛЮЧОВИЙ
ІНСТРУМЕНТ СТАЛОГО РОЗВИТКУ
ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД УКРАЇНИ
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 326

Максименко Іван Андрійович
СТРУКТУРА СТРАТЕГІЧНИХ ТА ОПЕРАТИВНИХ
ЦІЛЕЙ І ЗАВДАНЬ СТАЛОГО ЕКОНОМІЧНОГО
РОЗВИТКУ МІСЬКИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД 330

Міщук Володимир Юрійович
ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ВЛАДИ ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ
ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД..... 335

Найдьон Анатолій Олегович
ДОСЯГНЕННЯ ТА ВИКЛИКИ РЕФОРМИ
МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ..... 340

Небеська Єлизавета Ігорівна
ІНФРАСТРУКТУРНІ ВИКЛИКИ ОБ'ЄДНАНИХ
ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД УКРАЇНИ 343

Осадчук Наталія Володимирівна
ФІНАНСОВА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ЯК ОСНОВА
РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД 347

Палюх Олександр Миколайович
СТАЛИЙ РОЗВИТОК СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ 351

Парубець Олена Миколаївна, Тищенко Олексій Іванович
ВПЛИВ РЕФОРМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ
НА ОБСЯГ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ
ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД УКРАЇНИ 354

Полюхович Марія Петрівна
УКРАЇНА ПІСЛЯ ВІЙНИ: СОЦІАЛЬНИЙ ВИМІР 359

Попадинець Василь Валерійович
ОЦІНКА ВІДКРИТОСТІ, ПРОЗОРОСТІ ТА
ПІДЗВІТНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ
МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ 362

Розум Олександр Олександрович
ІНСТРУМЕНТИ ПІДТРИМКИ РОЗВИТКУ
ПІДПРИЄМНИЦТВА В ТЕРИТОРІАЛЬНИХ
ГРОМАДАХ УКРАЇНИ..... 365

Соколюк Іван Петрович
ДОСВІД ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН ТА ПЕРСПЕКТИВИ
ДЛЯ УКРАЇНИ В БЮДЖЕТНІЙ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ..... 370

Хохуляк Олеся Олександрівна
ТЕРИТОРІАЛЬНА ГРОМАДА ЯК ОБ'ЄКТ
СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ 373

Швайка Таїсія Сергіївна
АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ
БЮДЖЕТІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ 377

Шендрик Ксенія Юріївна
РЕФОРМУВАННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ
ЯК ДРАЙВЕР РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД 380

Щитова Кристина Андріївна
СТРАТЕГІЇ ВІДНОВЛЕННЯ ТА МОДЕРНІЗАЦІЇ
ІНФРАСТРУКТУРИ В МІСТАХ УКРАЇНИ ПІСЛЯ
ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ: РОЛЬ МІСЦЕВОГО
САМОВРЯДУВАННЯ ТА МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА 383

Якименко Вікторія Павлівна
ЗДОБУТКИ ТА ТРУДНОЩІ В РЕАЛІЗАЦІЇ
РЕФОРМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ 387

Ярощук Віталіна Олександрівна
СОЦІАЛЬНЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК ВАЖЛИВА
СКЛАДОВА ПІДТРИМКИ РОЗВИТКУ ГРОМАД 391

Ясенецький Володимир Станіславович
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СПРОМОЖНОСТІ
ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД У ПОВОЄННОМУ
ВІДНОВЛЕННІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ 395

СЕКЦІЯ 5. РОЗВИТОК ЕКОЛОГІЧНИХ ТА СОЦІАЛЬНИХ ІНСТРУМЕНТІВ ДОСЯГНЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ МІСТ ТА РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Балашова Наталя Володимирівна
ЕКОНОМІЧНА ТА СОЦІАЛЬНА РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ ІННОВАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ЯК МЕХАНІЗМУ РОЗВИТКУ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ 400

Богдан Святослав Володимирович
РЕГЕНЕРАТИВНЕ СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО ЯК ЕКОЛОГІЧНИЙ ДРАЙВЕР СТАЛОГО РОЗВИТКУ АГРОТЕРИТОРІЙ 404

Восканян Асмик Арменівна
РОЗВИТОК ЕКОЛОГІЧНИХ ТА СОЦІАЛЬНИХ ІНСТРУМЕНТІВ ДОСЯГНЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ МІСТ ТА РЕГІОНІВ УКРАЇНИ 409

Гайда Юрій Іванович, Гайда Тарас Юрійович
ЕКОЛОГІЧНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ МІСТ ТА РЕГІОНІВ УКРАЇНИ 414

Гапонюк Дарія Олександрівна
ІННОВАЦІЙНІ АСПЕКТИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ МІСТ ТА РЕГІОНІВ УКРАЇНИ 418

Горда Олена Володимирівна
ВПЛИВ ОСВІТИ НА СТАЛИЙ РОЗВИТОК МІСТ 420

Гордей Оксана Дмитрівна
ПОСИЛЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОСТІ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА 423

Denysiuk Svitlana, Miroshnichenko Dmytro
KRIEGSABFÄLLE IN DER UKRAINE:
RECHTSSICHERHEIT UND INTERNATIONALE ERFAHRUNG..... 426

Іванець Євгеній Олександрович
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ
АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ 431

Калусенко Альона Олександрівна
ЕКОНОМІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОЗДРІБНОЇ ТОРГІВЛІ 434

Клюс Ельвіра Олександрівна, Парфентьєв Владислав Вадимович
УДОСКОНАЛЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ
МІСТ ТА РЕГІОНІВ УКРАЇНИ НА ОСНОВІ
ІМПЛЕНТАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ 438

Крутилін Станіслав Ігорович
ЦИФРОВІ ТРУДОВІ ПЛАТФОРМИ ЯК ІНСТРУМЕНТ
РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ ГІДНОЇ ПРАЦІ В УКРАЇНІ 442

Кубрак Ксенія Іванівна
ОЦІНКА ВІДПОВІДНОСТІ ЕЛЕМЕНТІВ
ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ
УКРАЇНИ ЄВРОПЕЙСЬКИМ СТАНДАРТАМ 446

Lahoda Liliia, Zadorozhnii Edward
LIVING LABS AS AN ANCHORAGE TO TRANSFORM
IDEAS INTO SUSTAINABLE COMMUNITY CONCEPT 452

Линик Злата Сергіївна
ВПЛИВ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ
НА РОЗВИТОК ТУРИСТИЧНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ 455

Личкун Ліза Олександрівна
РОЗВИТОК РИНКУ ЛОГІСТИЧНИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ ВІЙНИ..... 460

Марченко Ольга Іванівна
ЗЕЛЕНА ЕКОНОМІКА – ШЛЯХ ДО СТАЛОГО
РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ 464

Немировська Оксана Вікторівна
СТРАТЕГІЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОГО МАРКЕТИНГУ
В КОНТЕКСТІ ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ 468

Підварко Іванна Олександрівна
ВПРОВАДЖЕННЯ «ЗЕЛЕНИХ» ТЕХНОЛОГІЙ
ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМ СТАЛОГО
РОЗВИТКУ МІСТ ТА РЕГІОНІВ УКРАЇНИ 473

Пірожков Серафим Дмитрович
ВАЛОВЕ НАЦІОНАЛЬНЕ ЩАСТЯ 478

Пророчук Христина Василівна
РОЗВИТОК ЕКОЛОГІЧНИХ І СОЦІАЛЬНИХ
ІНСТРУМЕНТІВ ДОСЯГНЕННЯ СТАЛОГО
РОЗВИТКУ МІСТ ТА РЕГІОНІВ УКРАЇНИ 481

Ростолопа Григорій Григорович
СТАЛИЙ РОЗВИТОК РОЗУМНИХ МІСТ
У КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛЬНИХ ТРЕНДІВ 484

Тихонська Валентина Ігорівна
ЕКОІННОВАЦІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ СТАЛОГО
РОЗВИТКУ МІСТ У КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ 489

Чеберяко Оксана Вікторівна
«ЗЕЛЕНІ» ФІНАНСИ ЯК НОВІТНІЙ ІНСТРУМЕНТ
СТАЛОГО РОЗВИТКУ 493

Черненко Владислав Володимирович
ЗЕЛЕНІ ОБЛІГАЦІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДТРИМКИ
ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА СТАЛОГО РОЗВИТКУ 499

СЕКЦІЯ 1
КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ СТАЛИМ РОЗВИТКОМ МІСТ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

UDC 336.13

Abuselidze George,
Doctor of Economics, Professor,
Director of Sustainability Development Research Institute,
Head of Department of Finance and Bank,
Batumi Shota Rustaveli State University,
Georgia
ORCID ID 0000-0002-5834-1233

DECENTRALIZATION REFORM IN ENSURING THE FINANCIAL CAPACITY OF TERRITORIAL COMMUNITIES

The priority direction of the development of a democratic state is to ensure the growth of the level of well-being of each individual citizen. According to the experience of developed European countries, achieving this goal is possible only under the conditions of high-quality public administration, which strengthens democratic institutions, eliminates inequality of access to public goods, improves the quality of public services and the standard of living of the population

Decentralization is not a single, separate reform, but a complex of measures aimed at the purposeful transformation of the state administration system, which are implemented systematically and gradually.

In the context of reforming the public finance system, the trend towards decentralization in state administration is relevant, as a result of which the performance of a certain number of powers is transferred to local authorities.

Thus, financial decentralization makes it possible to balance the mechanisms of providing public services with the needs and preferences of residents of local communities [1].

Reforming the territorial finance system is always a difficult process in any country. Therefore, it is important to develop an effective system of using the resources of territorial budgets. The goal of local self-government reform is, first of all, to ensure its ability to independently, at the expense of its own resources, solve issues of local importance.

The main tasks that will be implemented as part of budget decentralization are:

- review and definition of the list of own and delegated powers;
- expansion of the financial base of local self-government bodies;
- transition to a system of targeted transfers aimed at compensating the expenses of local self-government bodies as a result of the implementation of their delegated functions;
- introduction of the maximum level of transparency in the use of budget funds by local self-government bodies.

Decentralization of budgetary financial resources involves:

- a change in the transfer policy, which will not be able to be based on the Soviet principle "from each according to opportunities - to each according to needs";
- provision of local self-government bodies with greater powers in the direction of development and implementation of various socio-economic development programs;
- a change in the taxation system, which changes specific revenues in favor of local budgets [2].

The main source of the formation of budgets of different levels is the distribution of state taxes and fees and the fixation of their specific types in the state and local budgets for a long time. This not only ensures the independence of budgets, but also activates their role in the implementation of state policy, enables local self-government entities to form their own financial resources and make long-term perspective forecasts of the socio-economic development of territorial communities without the intervention of central authorities.

For example, united communities received a significant range of powers and financial resources, which are already possessed by cities of regional significance. It is stipulated that local councils must establish a single tax and

decide on the issue of establishing a property tax (in the part of the tax on immovable property, other than a land plot) and a fee for parking spaces for vehicles, a tourist fee [2].

The effectiveness of the implementation of financial decentralization is evidenced by the results of the solvency of local budgets. Thus, according to the experts of the Association of Cities of Ukraine, during the last four pre-war years, the number of treasury loans granted decreased by 58 times, which demonstrates the strengthening of the solvency of local budgets [3].

These changes make it possible for local authorities to ensure the proper functioning of budgetary institutions and independently solve community development issues without referring to the central authorities regarding the allocation of additional funds from the State Budget.

From the above, it can be clearly determined that financial decentralization is one of the most successful reforms that has a fairly effective implementation in Ukraine. Since budgetary decentralization is designed to strengthen the capacity of territorial communities and increase the level of socio-economic development of regions, the legislation of Ukraine provides for an increase in the income and powers of territorial communities that have united under the conditions of this reform. As already mentioned, the ultimate goal of decentralization is the creation of capable territorial communities as a result of the transfer of significant powers and resources from state bodies to local self-government bodies.

Therefore, the reform of budget decentralization makes it possible to make more qualitative and fair decisions regarding the management of territorial finances, and the administrative-territorial system of the country should be built in such a way as to simultaneously take into account the interests of residents as much as possible and ensure the saving of budget funds for the provision of public goods.

During the years of implementation of decentralization in Ukraine, it is already possible to highlight both certain achievements and problems that still need to be solved. Considering the importance and relevance of the processes of decentralization of power for the fate of our statehood, the difficult conditions for its implementation, it is not surprising that the processes of regional policy reform were quite difficult and sometimes ambiguous.

REFERENCES

1. Lysiak L. V. Budgetary decentralization: the status and prospects of implementation in Ukraine. Challenges and prospects for the development of a new economy at global, national, and regional levels : collective monograph / L. B. Barannik et al. Lviv-Toruń : Liha-Pres, 2019. P. 55–72. DOI https://doi.org/10.36059/978-966-397-147-6/55-72

2. Xin D., Koliada T., Muzychenko G. Assessment of the impact of budget decentralization on sustainable development of territorial communities in Ukraine. *Baltic Journal of Economic Studies.* 2021. Vol 7, No 4. P. 8–17. DOI https://doi.org/10.30525/2256-0742/2021-7-4-8-17

3. Association of Ukrainian Cities (2020). Structural reforms – local and regional finance Retrieved from. URL : https://www.2.auc.org.ua/sites/default/files/local_finance_poland_ukr.pdf (available 29.11.2023).

УДК 334.012.36

Бицюра Юрій Васильович,
канд. екон. наук, доцент,
Український державний університет імені Михайла Драгоманова,
м. Київ, Україна
ORCID ID 0000-0001-5499-9102

ПОТЕНЦІЙНІ МОЖЛИВОСТІ АКЦІОНЕРНОЇ ВЛАСНОСТІ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

Досвід функціонування акціонерної власності в розвинутих країнах свідчить, що саме вона значною мірою забезпечує умови для сталого розвитку. З акціонерними товариствами пов'язується розвиток великого капіталомісткого і наукомісткого виробництва. Суб'єкти акціонерної власності спроможні здійснювати значні інвестиції у фізичний та людський капітал, екологізувати виробництво, і, головне, підвищувати життєвий рівень населення.

Забезпечення сталого розвитку є важливим стратегічним завданням кожної країни, оскільки збільшення обсягу продукції з мінімізацією впливу на навколишнє природне середовище означає підвищення рівня життя в країні. При цьому повніше задовольняються потреби людей і зростають можливості щодо ефективнішого розв'язання соціально-економічних проблем.

Ринкова трансформація економічної системи України зумовила відповідні зміни у економічних відносинах власності. Була сформована нова система відносин власності, у якій визначальну роль стала відігравати акціонерна власність. Проте, поки що в Україні не вдалось запровадити ефективні правові та організаційні механізми реалізації її переваг, створити сприятливі умови для нагромадження акціонерного капіталу, розробити дієві механізми управління ним тощо. Приватизація не виконала завдання формування ефективних власників, зацікавлених у зростанні інвестиційної привабливості власних підприємств, прискореному оновленні матеріально-технічної бази виробництва, його екологізації.

Першим проявом суспільної реакції на загрозу існуванню людства стало створення за ініціативою Генерального секретаря ООН у грудні 1983 р. Міжнародної комісії з навколишнього природного середовища та розвитку, на чолі з прем'єр-міністром Норвегії Г. Х. Брундтланд. Ця комісія підготувала Доповідь «Наше спільне майбутнє», яку було представлено на 42-гу сесію ООН (1987) і в якій визначено поняття *«сталий розвиток», як розвиток, який забезпечує потреби сучасного покоління і не ставить під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти свої потреби* (див. Док. ООН А/42/427, С.59).

Сучасний етап трансформації економіки України, в якій домінуюче положення займають акціонерні товариства (майже 75% ВВП [2, с.81]), характеризується кризовим станом соціально-економічної системи, значним забрудненням довкілля, сировинною спрямованістю економіки, тінізацією економіки, значним зношенням основних фондів, застарілими технологіями, зосередженням зусиль на перерозподілі власності, а не розвитку виробництва.

В Україні переважна частина приватизованих великих підприємств набула форми акціонерної власності, але закладений в неї потенціал щодо забезпечення сталого розвитку не реалізовується належним чином.

У трансформаційній економіці України ще не склалися ефективні механізми реалізації акціонерної власності, які могли б забезпечити її позитивний вплив одночасно на економічну, соціальну і екологічну сфери, що сприяло б сталому розвитку.

На нашу думку, *акціонерна власність* – розвинена форма усуспільнення приватної власності, яка має колективно-приватний характер і являє собою сукупність соціально-економічних відносин між акціонерами, менеджерами, найманими робітниками, державо та іншими економічними суб'єктами з приводу привласнення ресурсів, виробленого продукту та розподілу доходів.

Визначимо основні *характерні ознаки акціонерної власності:*

1) двоїста природа акціонерної власності (акціонери є приватними власниками частини сукупного капіталу; колективна форма організації виробництва; враховує особисті й колективні інтереси акціонерів; привласнення носить колективно-індивідуальний характер);

2) сформувалась в результаті загострення суперечності між потребою у все більших розмірах капіталу для забезпечення зростання суспільного продукту та обмеженими можливостями його концентрації в межах приватної власності;

3) володіння акцією засвідчує право власності фізичної або юридичної особи на частку у статутному капіталі та водночас надає право на участь у розподілі прибутку АТ;

4) дозволяє залучити і використовувати значний обсяг інвестицій, кредитів та якісних факторів виробництва, здійснює нагромадження фізичного та людського капіталу, що забезпечує високу конкурентоспроможність продукції;

5) забезпечує концентрацію й централізацію великого капіталу і його подальше використання;

6) підприємства акціонерної форми власності переважно домінують на ринку та мають значну монопольну владу;

7) має широкі можливості для впровадження досягнень НТП, здійснення інноваційної діяльності та захисту довкілля;

8) відокремлення функції власності від управління, що дозволяє забезпечити високий професійний рівень керівництва компанії, але, при цьому, акціонери все далі віддаляються від виконання підприємницьких функцій;

9) демократизує відносини власності (подолання відчуження людини від засобів виробництва, його результатів, участі в управлінні).

Зазначені особливості акціонерної власності зумовлюють здійснення нею таких основних функцій: концентрації капіталу (нагромадження значного обсягу вільних фінансових ресурсів, які перебувають у власності великої кількості різних економічних суб'єктів); соціалізації відносин власності (пом'якшення конфлікту інтересів власника підприємства, який намагається привласнити якомога більшу частину прибутку, і найманого робітника); розподілу (розвиток акціонерної власності у поєднанні з діючим фінансовим ринком, дає можливість ефективно розподіляти вільні фінансові ресурси в межах економіки, дає змогу досягти більш рівномірного і справедливого розподілу доходів серед учасників суспільного виробництва) [4, с. 209–210].

Виходячи з характерних ознак та переваг акціонерної власності, визначимо її потенційні можливості у забезпеченні сталого розвитку.

Найширшою основою переваг акціонерної власності у забезпеченні сталого розвитку є те, що вона поєднує в собі все позитивне, що має приватна власність і колективна форма організації виробництва. Як підкреслює В. Д. Базилевич, відбувається якісна еволюція механізму реалізації приватної власності, вона зміщується у бік колективного управління з метою забезпечення ефективнішого використання приватних ресурсів [2, с. 81].

На відміну від відособлених приватних капіталів, їх об'єднання у формі акціонерної власності є продуктивнішим, оскільки дає можливість користуватись вигодами від поділу праці, здійснювати масове виробництво суспільного продукту, розвивати НТП, освіту, що дозволяє підвищити обсяги, асортимент і якість продукції. Купівля у великих обсягах ресурсів, оминаючи посередників, обходиться дешевше. Відбувається економія на масштабі виробництва, що призводить до зменшення собівартості і ціни продукції. Ефект масштабу та переваги організаційно-правової форми господарювання забезпечує зменшення частки трансакційних витрат.

З метою підвищення конкурентоспроможності, акціонерні компанії заінтересовані у залученні значних інвестицій та розподілі їх на розробку та впровадження інновацій, розвиток науки, підвищення доходів та кваліфікації працівників, збереження довкілля. Для відновлюваності природних ресурсів застосовуються маловідходні, трудо- матеріало- та енергоекономні технології. Таким чином, забезпечується розширене відтворення екологічно безпечної продукції та технологій, наукових розробок, інформації, технічних засобів і управлінських рішень для забезпечення екологічних умов виробництва, розподілу, обміну і споживання.

Поряд з ефективним використанням природних ресурсів, забезпечується підвищення продуктивності праці, екологічно-безпечних умов праці та життєдіяльності. Це може здійснюватися за рахунок залучення висококваліфікованих працівників та менеджерів, інвестицій в людський капітал та нові технології, впровадження оптимальної організаційної структури АТ, розробка бізнес-планів та стратегії розвитку АТ, здійснення контролю за результатами діяльності АТ на відповідність ознакам сталого розвитку.

Акціонерна власність має значний потенціал у забезпеченні сталого розвитку в Україні. Зокрема, про це свідчать такі дані: значна концентрація капіталу (30,1% основних засобів), велика кількість зайнятих (1,811 млн. осіб або 53,0% середньорічної кількості працівників, зайнятих у промисловості),

значна частка АТ у загальному обсязі промислового виробництва (65,7%). Здійснюючи найбільший внесок у ВВП (майже 75%) [1; 2, с. 81; 3], акціонерна власність займає домінуючі позиції у суспільному виробництві.

Негативними чинниками, що перешкоджають ефективній реалізації акціонерної власності в напрямі забезпечення сталого розвитку, є: загострення інвестиційної, інноваційної та екологічної проблем; недостатнє державне регулювання соціальної та екологічної відповідальні АТ; високий рівень тінізації економіки; відсутність достатньої підтримки з боку держави тих АТ, які сприяють забезпеченню сталого розвитку; спрямування приватизації на перерозподіл державної власності, а не на формування ефективного власника; нерозвиненість фондового ринку; низький рівень сплачених дивідендів та систематичне порушення прав міноритарних акціонерів; неефективне управління акціонерною власністю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державна служба статистики України. URL : http://www.ukrstat.gov.ua
2. Економічна теорія: Політекономія : підруч. / за ред. В. Д. Базилевича. 6-те вид., перероб. і доп. К. : Знання-Прес, 2007. 719 с.
3. Звіти Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку України. URL : https://www.nssmc.gov.ua/about-us/annual-reports
4. Цінні папери : підручник / В. Д. Базилевич, В. М. Шелудько, Н. В. Ковтун та ін.; за ред. В. Д. Базилевича. К. : Знання, 2011. 1094 с.

УДК 339.9

Блюс Ірина Ігорівна,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник:
Скорик М. О.,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет, м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0000-0003-3291-706X

ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ: НОВА РЕАЛЬНІСТЬ

Європейська інтеграція – складний та суперечливий соціально-економічний процес налагодження тісного співробітництва європейських держав [1]. Багато вчених, істориків і політичних діячів намагалися розібратися у темі європейської інтеграції та необхідності її започаткування. Беручи ж до уваги, що власне ідея об'єднання Європи не є змістовно новою, слід зазначити, що саме після Другої світової війни інтеграційний процес всередині континенту, який і став початком створення Європейського Союзу (далі ЄС) у його теперішньому вигляді, можна вважати найбільш вдалою спробою європейської інтеграції.

Нині в нашій країні триває війна, тому ми вимушені боротися з ворогом за нашу свободу і незалежність. І в цей час як ніколи нам потрібно об'єднатися та залучитися підтримкою наших європейських партнерів. Тож Європейська інтеграція є важливою і необхідною для розвитку і відбудови України. Ми вже подали заявку на вступ до ЄС і робимо усе задля швидкого вступу й початку тяжкої, але ефективної роботи.

В основі зовнішньополітичної діяльності України – стратегічний курс держави на набуття повноправного членства України в ЄС та Північноатлантичному альянсі (НАТО). Війна не стала на заваді реалізації стратегічного курсу держави та отримання Україною статусу кандидата на вступ до ЄС (23.06.2022 р.) і подання заявки на вступ до НАТО (30.09.2022 р.).

Реалізація європейського вибору України визначається стійкістю у протистоянні російській військовій агресії, але також неможлива без стійкості державних інституцій та громадянського суспільства, економіки та інших сфер суспільного життя [2].

Розв'язана Росією війна проти України – це і енергетична війна проти Європи, проти європейських цінностей та єдності, економіки, війна проти всього цивілізованого світу. По суті гібридною війною охоплений і європейський інформаційний простір. Збройна агресія Росії спричинила глобальний зсув у європейській безпеці і поставила ЄС перед необхідністю пошуку нових можливостей у сфері безпеки та оборони, впровадження заходів для підвищення стійкості як в самому ЄС і в державах-членах, так і на його східних і південних кордонах. Стійкість потрібна ЄС і Україні, щоб разом з НАТО взяти на себе лідируючу роль у трансформації європейської та міжнародної систем безпеки, своєчасно й ефективно протистояти будь-яким загрозам і викликам та адаптуватися до змін глобального середовища [1, 2].

Тож протидія російській агресії є потрібною не лише для України, а й для усього цивілізованого світу. Саме тому важливо в рамках Європейської інтеграції співпрацювати з іншими країнами і усіма можливими шляхами боротися з Росією.

На даному етапі нам важливо досягти безпеки в країні, а у цьому нам якраз можуть допомогти наші Європейські партнери.

Повномасштабна збройна агресія РФ проти України з 24 лютого 2022 р. спричинила кардинальні зміни у європейській та міжнародній безпеці. Для ЄС нагальною потребою стало створення більш гнучких систем безпекової взаємодії, здатних швидко й ефективно реагувати на нові виклики і загрози та забезпечувати стійкість у самому ЄС та на його східних і південних кордонах. Україна може стати важливою складовою європейської безпеки. Відтак важливою є протидія російській агресії, та інтеграція в європейські, євроатлантичні структури як на рівні нормативно-правового забезпечення, так і практичної реалізації. Національна система стійкості невіддільна від системи національної безпеки. Багато держав розглядають формування системи забезпечення національної стійкості у взаємодії з системою забезпечення національної безпеки, що безперечно дає синергетичний ефект [2].

Розглядаючи європейську інтеграцію важливо добре розуміти й сам термін «інтеграція», який виявився настільки монополізованим Євросоюзом, що прихований у ньому сенс опинився в прямій залежності від розвитку подій в ЄС. Між тим стало звичкою саму спільноту оцінювати з точки зору того, як розвивається в ньому процес інтегрування. Це породжує методологічну проблему, оскільки таке розуміння інтеграції ускладнює порівняння Євросоюзу з будь-яким іншим міждержавним інтеграційним утворенням [4]. Тож сприйняття держав, які входять до європейського союзу і їх політичного становища напряму залежить від діяльності головного інституту Євросоюзу.

Теоретичні засади європейської інтеграції можна згрупувати в «економічний» і «політичний» напрями. Так, економічна площина ЄС проявляється у процесі загальної економічної інтеграції ЄЕС, становлення економічного і валютного союзу (ЕВС) ЄС, формування спільного ринку. Натомість щодо сфери політичної інтеграції, то вона є більш складним процесом і містить у собі питання спільної зовнішньої, безпекової та оборонної політики [5]. Тому поєднання різних інтеграційних підходів є важливим і дуже корисним під час нових процесів інтеграції. До основних економічних підходів у вивченні інтеграційних процесів відносять лібералізм (ринковий підхід) та інституціоналізм (ринково-інституціональний підхід). Беззаперечним є той факт, що принципи ліберального врегулювання суспільно-економічних відносин на практиці пов’язані із втручанням держав у господарські відносини [5]. Представники цієї концепції вважали, що інтеграціє є поєднанням економічних і політико-правових аспектів.

Європейська інтеграція посідає значне місце у політиці багатьох держав. Країни європейського контингенту прагнуть вступити до ЄС та розпочати тісну співпрацю з іншими членами об’єднання. Адже членство у ЄС гарантує порядок, безпеку та якість усіх процесів, які відбуваються в країні. Зі збільшенням учасників зростає й проблема пошуку орієнтирів, теорій на які міг би спиратися ЄС задля ефективного взаємозв’язку між державами-учасницями. Наша країна-Україна наразі пройшла вже більше половини шляху до набуття статусу члена ЄС. Тож ми усі віримо, що нам вдасться на собі відчути усі процеси євроінтеграції.

Після 24 лютого 2022 року вступ до ЄС для України є не лише способом розвитку й модернізації, а як вже зазначалося раніше способом забезпечення безпеки й повернення до звичайного життя без страху. Війна є нападом на найвищу соціальну цінність – людину, її життя і здоров'я, недоторканність і безпеку, а також – на майбутнє України, право її існування як незалежної, суверенної держави, та майбутнє самої Європи. Такі трагічні події не можуть не вплинути на шляхи подальшого розвитку ЄС і, безумовно, призведуть до перегляду акцентів і пріоритетів в політиці ЄС. Найімовірніше, вони будуть зосереджені на поглибленні партнерства країн у сфері оборони, безпеки, військово-технічного та оборонно-промислового співробітництва з виділенням додаткових бюджетних асигнувань на такі цілі як загалом ЄС, так і його країнами-членами. Дії та рішення європейських країн в умовах військової небезпеки, яка їм загрожує, мають стати добре скоординованими, позбавленими бюрократичної складності діями та рішеннями єдиного європейського організму, якому притаманний дух єдності, непохитності та солідарності. Звісно, перед європейськими країнами попереду лежать неабиякі випробовування, але є всі підстави вважати, що у новій історичній реальності ЄС стане згуртованішим і сильнішим, а його інститути, механізми співпраці та новонабуті пріоритети в політиці будуть відповідати новим реаліям і сучасним викликам. Можливо, саме з цього часу розпочнеться нова фаза теоретичного осмислення європейської інтеграції і називатиметься вона не дезінтеграційною, а перезавантажу-вальною [3].

В умовах Європейської інтеграції Україна зможе брати участь у великій кількості проєктів та покращувати не лише економічне становище країни, а й життя наших громадян.

Загалом, XXI століття було ознаменовано потужним «вибухом» нових теорій євроінтеграції. Серед них на перше місце вийшла проблема політичної інтеграції, яку можна охарактеризувати як таку що суттєво посилить існуючу інституційну модель ЄС. Проте серед багатьох новітніх економічних інтеграційних теорій на перший план поступово стала виходити теорія внутрішнього регіоналізму (М.Кітінг, Дж.Логлін, Р.Хадсон, А.Вільямс та інші), метою якої було обґрунтування створення гомогенного європейського економічного простору, в якому вдасться зменшити соціально-економічні диспропорції за рахунок посиленого впливу наднаціональних європейських структур [5].

Успішна Євроінтеграція є важливим завданням для України, адже особливо в умовах війни нам важливо об'єднати сили з Європейськими партнерами і подолати нашого спільного ворога, який приніс вже дуже багато лиха на українські землі. Вступ до ЄС допоможе Україні модернізуватися, покращити становище економіки та підняти рівень життя в Україні. А також досягти нашої головної мети- перемогти у війні проти Росії. Наразі Україна отримала статус кандидата на вступ до ЄС, тож ми на правильному шляху і зовсім скоро зможемо стати повноцінними членами ЄС та розпочати усі євроінтеграційні процеси.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мартинов А. Ю. Європейська інтеграція. URL : http://www.history.org.ua/?termin=Evropeyska_integraciya

2. Герасимчук Т. Ф. Національна стійкість як детермінанта європейської інтеграції України. URL : http://dspace.pdpu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/ 16440/1/Gerasymchuk%20Tamila%20Fedorivna.pdf

3. Підоричева І. Процеси європейської інтеграції: до теоретичних засад розвитку в умовах нової історичної реальності. URL : http://dspace.tnpu.edu.ua/ bitstream/123456789/25722/1/Pidorycheva.pdf

4. Сокур О. В. Європейська інтеграція: теоретичні засади та еволюція поглядів. URL : http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/3231/Сокур%20APP_55-6.pdf?sequence=1&isAllowed=y

5. Сучасні економічні теорії європейської інтеграції. URL : https://library.if.ua/book/105/7324.html

UDC 336.13

Dymitrov Ivan,
Doctor of Economic Science,
Head of the Department of Economics and Management of the University «Prof. Dr. Asen Zlatarov»,
Bulgaria
ORCID ID 0000-0003-4653-8634

POWER DECENTRALIZATION REFORM: EUROPEAN EXPERIENCE AND UKRAINIAN REALITIES

The global processes of democratization and decentralization are characteristic features of modern economic development. In international practice, local self-government bodies have a wide range of powers that are necessary to ensure the well-being of the community. However, the problem of financial decentralization was and remains a key issue for ensuring the sustainable development of regions and the state in general. The possibility of borrowing European experience, taking into account the specifics of Ukraine's development, allows to improve the already existing model of decentralization. The use of international experience reduces the possibility of management errors and emphasizes the importance of economic and social development of territorial units.

Taking into account the globalization processes in the world and the complex financial and political situation in Ukraine, the question of researching the best European experience in the implementation of decentralization to ensure the balanced development of territorial communities will never lose its relevance, but rather on the contrary, every year it ensures an increase in its relevance

Despite the existence of a large number of scientific developments by scientists, the issues of implementing the experience of decentralization in foreign countries and its implementation in Ukraine for the sustainable development of territorial communities remain insufficiently covered.

Scientists distinguish such main types of decentralization as Anglo-Saxon, mixed, continental, Iberian and Soviet [1].

The purpose of such reforms is to create appropriate conditions for local self-government bodies to solve problems and rationally distribute financial resources depending on the specifics of territorial development. That is, the institutions of independent local self-government have been given additional powers from the state. This leads to radical changes at all levels of executive power and rapid stimulation of the country's development through a democratic election system.

In the process of decentralization, all processes are considered through the prism of a centralized system, therefore conflicts of interests may arise horizontally - between districts or territorial communities. The process of decentralization has its own characteristics, so it is important to consider the main forms and essence of decentralization.

The main forms of decentralization include: political, administrative, fiscal, economic (market). The state is actively looking for better conditions for the distribution of tools between the centralized and decentralized systems. So that in the process of transition from a planned economy, fiscal and economic decentralization work in parallel and create a positive impact on the development of the state in general.

In foreign countries, it is fiscal decentralization that is more often considered and researched. The main advantage of the reform is financial independence, high qualification of representatives of the executive power, macroeconomic stabilization, but at the same time, it is difficult to make a coordinated decision to satisfy the public interest at the state and local levels.

Decentralization reform at the macroeconomic level gives impetus to economic development. More often than not, theoretical studies establish a relationship between economic development and government/public spending.

In scientific studies, there is an assumption that economic development does not depend on the volume of public expenditures, but depends on their structure. Such public expenses include [2]:

– infrastructure development, which will contribute to the attraction of private investments;

– education, which will ensure an increase in the level of qualification of labor resources;

– health care, which will contribute to the growth of labor productivity;

– measures aimed at ensuring uninterrupted functioning of utility facilities.

It is impossible to state unequivocally that the volume of public expenditures has a positive or negative effect on economic development. A low level of public spending accelerates the attraction of private investment, and on the other hand, a higher level of budget spending does not guarantee accelerated economic growth.

For the success of the reform, it is necessary to make changes in such areas as: social protection, administrative services, health care, education. So that these areas provide quality services and products that would be competitive with other regions of the country.

The Organization for Economic Development and Cooperation (OECD) has developed a number of recommendations on local budget planning approaches [3], namely:

– close coordination of the budget formation process with the strategic priorities of the authorities;

– promoting the integrity and quality of budget forecasts, fiscal plans and budget implementation through strict quality assurance, including independent audits;

– compliance with clear, reliable and predictable limits of fiscal policy;

– development of the structure of the investment component of the budget, which meets the needs of the market;

– ensuring openness, transparency and availability of budget regulatory documents and reporting data;

– ensuring inclusive, active and realistic budget debates;

– creation of conditions under which assessment of the ratio of price and quality of public services is an integral part of the budget process.

Thus, summarizing the above, we note that budget decentralization includes elements of expanding the powers of local self-government bodies due to the implementation of the power decentralization reform with the subsequent transfer of financial resources and the possibility of finding alternative ways of increasing revenues to the local budgets of united territorial communities. Such an approach in Ukraine will make it possible to strengthen the foundations of the institution of local authorities and their financial independence from higher authorities. At the same time, we note that according to experts, the implementation of this reform has already produced certain results in the form of the reform of inter-budgetary relations, the expansion of the competence of local authorities, the consolidation of territorial communities, etc.

REFERENCES

1. Intergovernmental Fiscal Relations. URL : http://www1.worldbank.org/publicsector/decentralization/fiscal.htm

2. Rossikhina, H., Svitlychna, Y., & Brusakova, O. Local taxes and charges in local budgets' income generation. Baltic Journal of Economic Studies. 2018. Vol. 4, No 4. P. 291–294. DOI https://doi.org/10.30525/2256-0742/2018-4-4-291-294

3. Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE). (2021). URL : https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2021/696190/EPRS_BRI(2021)696190_EN.pdf

УДК 352.07:332.146.2:004](1-21)

Дяченко Світлана Анатоліївна,
д-р наук з держ. упр., доцент,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
м. Київ, Україна
ORCID ID 0000-0002-5905-4607

ФОРМУВАННЯ НОВОГО КОНЦЕПТУ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ТЕРИТОРІЙ: SMART SITY

Розвиток міст на основі концепції Smart City активно обговорюється і впроваджується в Україні разом з активним процесом децентралізації останніх років. Водночас, однією з найпоширеніших проблем повсюдної розбудови Smart city, з якою стикаються місцеві органи влади, є складнощі в практичній реалізації цієї інноваційної ідеї. На кінцевий результат та ефективність розбудови впливають безліч параметрів наявної фізичної інфраструктури, рівень людського капіталу, розвиненість ринку смарттехнологій, стан інституційного, законодавчого та фінансового забезпечення тощо.

Концепція Smart City – це модель розвитку міста на основі використання цифрових технологій для ефективного вирішення поточних проблем та підвищення якості життя громадян. І для цифрових трансформацій територіального розвитку потрібно розширяти інституціональні можливості (доцільні інституції, професійні кадри, комунікаційні платформи міст тощо). Звісно, ключовим аспектом є наявність відповідних ресурсів і можливостей для залучення інвестицій у цю сферу, на що значною мірою впливають загальнодержавна політика і нормативно-правове забезпечення.

На інституційному рівні питаннями цифровізації опікуються Міністерство цифрової трансформації України [3] та Комітет Верховної Ради України з питань цифрової трансформації [2]. Важливими напрямами роботи зазначеного міністерства у цьому контексті є посилення рівня цифровізації у громадах, а також, разом із профільним парламентським комітетом, - впровадження ініціативи Smart City українськими містами.

Важливими завданнями Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки, пов'язаними з розбудовою смартінфраструктури в містах є [4]:

- сприяння запровадженню інноваційних технологій у системи управління розвитком міст на засадах концепції «розумного» міста (Smart City);
- забезпечення пріоритетного впровадження та розвиток системи електронного документообігу;
- забезпечення розвитку платформ та офіційних порталів органів місцевого самоврядування; забезпечення переведення пріоритетних публічних послуг, у т. ч. відкритих даних та інструментів електронної демократії, в електронну форму;
- забезпечення цифровізації системи надання послуг у сфері соціального захисту, впровадження системи електронного прийому документів та забезпечення можливості звернення за послугами у сфері соціального захисту через онлайн-сервіси;
- забезпечення розвитку технологій дистанційного отримання соціальних та публічних послуг;
- забезпечення приєднання всіх регіонів України до Європейської платформи смартспеціалізації (S3 Platform) з метою відкриття доступу регіонам України до інструментів платформи та ін.

За роки активного впровадження в Україні цифровізації акцент перш за все робився на питаннях технологізації міст, покращення послуг та ефективного ресурсного менеджменту. Цьому сприяло піднесення інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) як сектора економіки та активність ІКТ-спільноти у великих українських містах. Та все ще на порядку денному лишаються наступні питання необхідності [5, с. 72]: модернізації інфраструктури міст та впровадження ефективного ресурсного менеджменту; покращення інструментів міського управління на основі інтеграції систем та даних; визначення економічних моделей розвитку міст з урахуванням не тільки природнього, промислового, а й людського потенціалу.

Можна виділити ряд проблем, які, поряд з іншими, гальмують розвиток цифровізації у містах України: неоднозначність на всіх рівнях (державному, регіональному, місцевому) підходів щодо вимог ІКТ-архітектур, систем безпеки, ідентифікації та відповідності міжнародним технічним і

управлінським стандартам Smart City; фрагментарний підхід до впровадження управлінських рішень (під брендом «Smart City» подекуди впроваджуються рішення та проекти, які є лише автоматизацією поточних процесів у місті, але не забезпечують трансформацію системи управління, покращення якості послуг та якості життя відповідно до затверджених стандартів; ризики дезінтеграції національної цифрової моделі (через створення автономних дата-центрів, систем ідентифікації, збору та обміну даних, різні підходи до кібербезпеки) та ін.

Із світових трендів, які визначають розвиток Smart City, та є доцільними для запровадження й розвитку в Україні можна виділити наступні [5, с. 73]:

- активне включення громадян у процес розбудови міст на основі співробітництва з публічним сектором та приватними корпораціями. Важливо щоб мешканці територіальних громад не лише використовували існуючі додатки, а особисто долучатися до процесу прийняття управлінських рішень та могли стати їх розробками. Таким чином громадяни будуть більш інтегровані в динаміку відносин публічно-приватного партнерства, громадського контролю, взаємної відповідальності та, взагалі, розвитку Smart City, що вкрай необхідно для кращого вирішення проблем територіального розвитку;

- створення системи інтелектуального управління містом Big Data як бази для покращення управлінських процесів;

- нові підходи до децентралізованих технологій генерації енергії та використання ресурсів міста;

- «стартап-ініціативи» в містах для покращення ефективності та швидкості вирішення проблем місцевого та територіального розвитку;

- інноваційність як ключовий чинник для Smart City (розвиток інноваційної місцевої економіки) тощо.

Для розвитку концепцій Smart City та її поширення в Україні важливим вбачається: розробка національної «дорожньої карти» цифрової трансформації міст як основи для формування відповідних міських дорожніх карт та підтримки цифровізації; гармонізація політики і законодавства з вимогами ЄС (це передбачено Угодою про асоціацію між Україною та ЄС [1]), які стосуються розвитку цифрової економіки, інновацій, міського управління тощо; впровадження міжнародних стандартів управління Smart City;

підтримка розбудови інноваційних екосистем в українських містах (інноваційні/технологічні хаби, центри, індустріальні і технологічні парки, кластери та ін.), інноваційної політики муніципалітетів та стимулюванні залучення громадян до процесу прийняття управлінських рішень [5, с. 74].

Сьогодні в Україні існує розуміння та необхідність єдності у питаннях визначення концептуального навантаження та змісту Smart City як нового суспільно-політичного феномену. Цілком логічно, що проблеми розвитку цифровізації в системі підвищення ефективності фінансової децентралізації є об'єктивними. Головна складність виникає в тому, як забезпечити реакцію місцевої влади на ту якість зворотного зв'язку, який вона отримуватиме в процесі користування жителями територіальної громади різними засобами цифровізації. Зрозуміло, що мова йде головним чином про електронні сервіси та мобільні додатки, які дають інформацію про стан розвитку фінансової, економічної та соціальної ситуації в конкретній територіальній громаді в режимі «на звітну дату» або в режимі реального часу. Об'єктивним є те, що такі засоби повинні мати загальнодержавне охоплення, оскільки кожна громада, окрім великих міст, навряд чи матиме можливість бути забезпеченою такими персоніфікованими під потреби конкретної громади засобами та мобільними додатками.

Зрозуміло, що цифровізація приводить до формування нового концепту управління розвитком територій – Smart City, а це і є еволюція демократичного розвитку [6, с. 288]. Smart City – це місто, де органи місцевого самоврядування та муніципальна влада роблять традиційні мережі та послуги більш гнучкими, ефективними та стійкими з використанням інформаційних, цифрових та телекомунікаційних технологій, з метою покращення діяльності на користь територіальної громади. Іншими словами, у розумному місті цифрові технології перетворюються на кращі публічні послуги для громади, а також для кращого використання ресурсів, у тому числі фінансових.

Отже, можна стверджувати, що Smart City – це сучасна концепція управління та організації внутрішніх соціально-економічних та суспільно-політичних процесів у середовищі територіальної громади, що й дає можливість збільшити рівень долучення громадян до вирішення нагальних питань місцевого розвитку в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Імплементація Угоди про асоціацію між Україною та ЄС: економічні виклики та нові можливості : наукова доповідь / за ред. акад. НАН України В. М. Гейця та чл.-кор. НААН України Т. О. Осташко ; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». К., 2016. 184 с.

2. Комітет Верховної Ради України з питань цифрової трансформації / Офіц. вебсайт. URL : https://komit.rada.gov.ua

3. Міністерство цифрової трансформації України / Офіц. вебсайт. URL : https://thedigital.gov.ua

4. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки : постанова Кабінету Міністрів України від 5 серп. 2020 р. № 695 / Верховна Рада України : офіц. вебсайт. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ 695-2020-%D0%BF#Text

5. Проєкт Цифрова адженда України – 2020 («Цифровий порядок денний» – 2020). Концептуальні засади (версія 1.0). – Hitech Office, грудень 2016 р. URL : https://ucci.org.ua/uploads/files/58e78ee3c3922.pdf

6. Winkless L. (2016). Science and the City: The Mechanics Behind the Metropolis. London : Bloomsbury Publishing, p. 304.

УДК 332.1

Капуза Валерія Демидівна,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник:
Теліщук М. М.,
старший викладач,
Державний податковий університет, м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0000-0002-7950-6957

СТАЛИЙ РОЗВИТОК МІСТ ТА РЕГІОНІВ УКРАЇНИ В РАМКАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Актуальність сталого розвитку міст та регіонів України в рамках європейської інтеграції набуває великого значення у сучасних умовах глобальних трансформацій. Забезпечення сталого розвитку стає стратегічним завданням, оскільки воно не лише сприяє покращенню якості життя громадян, але й є ключовим елементом конкурентоспроможності країни в європейському контексті. Реалізація концепцій сталого розвитку в містах та регіонах спрямована на забезпечення економічної стійкості, соціальної справедливості та екологічної безпеки. В умовах європейської інтеграції, це стає стратегічним кроком для уніфікації стандартів, підвищення ефективності управління та підтримки регіональної співпраці, що є важливими передумовами для гармонійного розвитку України [1].

Дослідження проблематики сталого розвитку міст та регіонів України в рамках Європейської інтеграції займалися наступні науковці: Буряк Є. В., Мацелюх Н. П., Орленко О. В., Поснова Т.В., Редько К. Ю., Чорновол А. О. та інші.

Сталий розвиток міст та регіонів - це концепція планування та управління, спрямована на забезпечення економічного, соціального та екологічного благополуччя в сучасному суспільстві, не тільки задовольняючи потреби поточного покоління, але й зберігаючи ресурси та можливості для майбутніх поколінь [2, с. 16].

Основні принципи сталого розвитку включають у себе збалансоване використання ресурсів, збереження природного середовища, підтримку соціальної справедливості та економічної ефективності. Концепція сталого розвитку міст та регіонів визнає взаємозв'язок між розвитком, соціальними аспектами та охороною природи, що передбачає врахування потреб теперішнього покоління без ушкодження можливостей майбутніх поколінь. У містах та регіонах це означає впровадження ефективних стратегій управління міським розвитком, раціональне використання територій, покращення інфраструктури, розвиток економіки, збереження культурної спадщини та підвищення якості життя громадян. Сталість розвитку є ключовим пріоритетом у зусиллях багатьох країн та міжнародних організацій для створення життєздатних та витривалих спільноть у майбутньому [1].

Основними завданнями сталого розвитку міст та регіонів України є:

– покращення якості життя населення - передбачає забезпечення доступу до якісних житлових умов, освіти, охорони здоров'я, культури та інших соціальних послуг;

– створення сприятливих умов для розвитку бізнесу та інвестицій - передбачає створення конкурентного середовища для бізнесу, забезпечення доступу до фінансування та сприяння розвитку інфраструктури;

– захист навколишнього середовища - передбачає зменшення негативного впливу на навколишнє середовище, розвиток відновлюваних джерел енергії та ресурсозбереження [3, с. 92].

Особливостями європейської інтеграції як фактора сталого розвитку міст та регіонів України є розкриття можливостей, які полягають в наступному:

– інтеграції до європейського простору сталого розвитку, означає, що Україна може використовувати досвід та передові практики країн ЄС у сфері сталого розвитку;

– отримання фінансової допомоги від ЄС, а саме фінансову допомогу від країн-партнерів для реалізації проектів зі сталого розвитку;

– європейська інтеграція сприяє розвитку економіки України та підвищенню конкурентоспроможності українських міст та регіонів [4, с. 136].

Сталий розвиток міст та регіонів України в рамках європейської інтеграції може бути забезпечений через реалізацію комплексу напрямів, спрямованих на гармонійний розвиток економіки, соціальної сфери та збереження природного середовища:

1) впровадження новітніх технологій та практик, спрямованих на зменшення викидів шкідливих речовин, підвищення енергоефективності містської інфраструктури, підтримка використання відновлюваних джерел енергії;

2) створення та модернізація транспортної, електроенергетичної та комунікаційної інфраструктури для поліпшення доступності, зменшення заторів та забезпечення рівномірного розвитку всіх територій;

3) забезпечення рівного доступу до освіти, охорони здоров'я, житла та соціальних послуг, створення сприятливих умов для розвитку громадського сектору та волонтерської діяльності;

4) підтримка інноваційного підприємництва, створення інкубаторів та технопарків, що сприяють розвитку нових технологій та забезпечують створення нових робочих місць;

5) збереження та відновлення культурної спадщини, розвиток туризму як ключового напрямку, що сприяє привертанню інвестицій та створенню робочих місць;

6) впровадження механізмів прозорого та ефективного управління, залучення громадськості до прийняття рішень, що стосуються розвитку їхніх міст та регіонів.

Вище вказані напрями спільно спрямовані на досягнення сталого розвитку, який би забезпечив високий рівень життя громадян України, захист навколишнього середовища та конкурентоспроможність регіонів в контексті європейської інтеграції.

Отже, сталий розвиток міст та регіонів України в рамках європейської інтеграції є невід'ємною частиною стратегії України на шляху до гармонійного та конкурентоспроможного майбутнього. Забезпечення економічного процвітання, соціальної справедливості та екологічної стійкості вимагає впровадження комплексу прогресивних заходів у сферах інфраструктури, енергетики, соціальної політики та культурного розвитку. Шляхом впровадження цих стратегічних напрямів, Україна може не лише відповісти на

виклики сучасності, але й активно сприяти побудові стійкого та високорозвиненого суспільства, відповідно до європейських стандартів та цінностей. Важливим кроком у цьому напрямку є співпраця із партнерами в Європейському союзі та прийняття найкращих практик для досягнення спільних цілей сталого розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Буряк Є. В., Редько К. Ю., Чорновол А. О, Орленко О. В. Соціально-економічні аспекти сталого розвитку України в умовах війни (євроінтеграційні аспекти). *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. URL : https://nzlubp.org.ua/index.php/journal/article/view/617/568 (дата звернення : 08.12.2023).

2. Громова Т. М. Сталий економічний розвиток міст і регіонів: проблеми та перспективи. *Економічний простір*. 2020. № 156. С. 15–19.

3. Мацелюх Н. П., Поснова Т. В. Політики сталого розвитку міст і регіонів ЄС в умовах децентралізації: теоретико-методологічний аспект. *Modern Economics.* 2023. № 38. С. 90–98.

4. Стратегія сталого розвитку: Європейські горизонти : підручник / І. Л. Якименко та ін. К. : НУХТ, 2022. 337 с.

UDK 316.42

Kashuba Svitlana,
Professor, the Director of European Institute, the Dean of Education and International Processes at WSG University, Poland;
Zykun Nataliia,
Ph. D. in Social Communications, Professor, Dean of the Faculty of Social and Humanitarian Technologies and Management
ORCID ID 0000-0001-9727-6190

FEATURES OF THE IMPLEMENTATION OF THE POLICY OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN THE COUNTRIES OF THE EUROPEAN UNION

In the last dozen years, the countries of the world have been actively trying to reform in accordance with the conditions of sustainable development. The active activity of the United Nations Organization (UN) in this direction became the basic reference point of the sustainable development strategy.

Currently existing scientific developments are devoted to various aspects of sustainable development in the EU. In particular, J. Carew-Reed, P. Prescott-Allen, C. Bass, V. Dalal-Clayton published a manual on planning and implementation of national strategies for sustainable development, in which the methodological foundations of this process were developed [1]. In the following years, a number of works appeared in which the experience of European countries was analyzed. In particular, J. Meadowcroft considered the features, problems and reflection of these strategies [2], R. Steurer, A. Martinuzzi – their implementation in the EU [3]. Analytical reports on the situation in various countries are constantly being published within the framework of the established European Sustainable Development Network.

Currently, the process of institutionalization of sustainable development has already ended in the new EU members. Responsibility for its implementation is assigned either to the ministries dealing with environment and development issues, or to specially created authorized bodies for sustainable development. The most common is the formation of councils, commissions or other bodies in EU countries. In particular, this applies to Switzerland, Germany, Latvia and Finland. For example, in Latvia, the National Development Council (NDC) has been established, which coordinates strategic planning between the national and sub-national levels. The members of this council, chaired by the Prime Minister, are government authorities at the sub-national level and regional planning institutions.

The adoption of national strategies contributes to better coordination of sustainable development policy through its integration at the horizontal and vertical levels, as well as to the activities of various sectors of society (state, private and scientific circles, civil society), which turns into one of the important conditions for success in this area. This is one of the features of the policy of the European Union in this area.

In the case of vertical integration, we are talking about the implementation of sustainable development at different levels of management (regional, national and local). The following mechanisms are common in the European Union:

1. Consultations, which usually take different forms. Workshops or seminars (Finland), round tables and discussions (Austria), meetings (Germany), dialogues (Denmark) are common in the "old" EU members. Online activities are actively practiced in Hungary, and in Estonia a Joint Commission of Ministerial Structures (JCMB) has been established, which plays the role of a forum for multi-level cooperation, meeting annually to discuss relevant issues. This mechanism contributes to the development of recommendations for the implementation of elements of national strategies or requests for the activities of EU member states.

2. To support the implementation of the strategies, the 10 EU member states have begun to implement official and unofficial mechanisms for strengthening cooperation and coordination, which contribute to the improvement of interaction between different levels of public administration. They are most "formed" in Austria, Finland, Germany and Switzerland. At the same time, this mechanism did not gain popularity among the new EU members.

3. Some countries (for example, Hungary and Lithuania) have started the process of raising awareness, sharing experience and information, although this mechanism, according to Y. Pisano, K. Lepašyts and J. Berger, is the least effective [4].

One of the cornerstones of environmental and sustainable development policy in the EU is participation, which involves the involvement of a wide range of non-state actors in the decision-making process, including business, trade unions, the academic community and civil society. The EU practices a wide range of participation tools - from organizing meetings, consultations, conferences and workshops to holding discussions of various formats. Modern information and communication technologies are widely used for this purpose in Hungary.

Today, the new EU members are turning into active players of sustainable development policy at the European level. The expansion and deepening of activities in this area, to which they have already moved, creates conditions for the improvement of environmental management, the achievement of economic growth and the introduction of higher social standards, as well as the solution of other, no less important problems of national development that appear before them at beginning of XXI century Ukraine should not only study this positive experience, but also implement it at the national level as soon as possible.

In order to more effectively solve the problems of environmental degradation, states should cooperate in creating a favorable and open international economic system that would lead to economic growth and sustainable development in all countries. Measures in the field of trade policy adopted for the purpose of environmental protection should not be a means of arbitrary or unjustified discrimination or a disguised restriction of international trade.

It is necessary to avoid unilateral actions to solve environmental problems outside the jurisdiction of the importing country. Environmental protection measures aimed at solving transboundary or global environmental problems should, as far as possible, be based on international consensus.

REFERENCES

1. Strategies for national sustainable development: a handbook for their planning and implementation / Carew-Reid J., Prescott-Allen R., Bass S., Dalal-Clayton B. London : Earthscan, IUCN and IIED, 1994. 121 p.

2. Meadowcroft J. National Sustainable Development Strategies: Features, Challenges and Reflexivity. *European Environment.* 2007. No 17 (3). P. 152–163.

3. Steurer R., Martinuzzi A.Toward a New Pattern of Strategy Formation in the Public Sector: First Experiences with National Strategies for Sustainable Development in Europe. *Environment and Planning: Government and Policy.* 2005. No 23 (3). P. 455–472.

4. Pisano U., Lepuschitz K., Berger G. National Sustainable Development Strategies in Europe 2013. URL : http://www.sd-network.eu/?k=quarterly%20 reports&s=archive – Title from the Screen (accessed: April 3, 2017).

UDC 338.242:364.05

Kolisnichenko Paulina,
Doktor of Economic Sciences, Vice Rector for International Cooperation, WSHIU Academy of Applied Sciences, Poznan, Poland
ORCID ID 0000-0001-6730-1236;
Chunytska Iryna,
Doctor of Economics, Professor, Professor at the Department of Financial Markets and Technologies, State Tax University, Irpin, Ukraine
ORCID ID 0000-0002-9718-1332

IMPLEMENTATION OF THE «SMART» SUSTAINABLE CITY CONCEPT IN EU COUNTRIES

The formation of new approaches to urban development in view of global trends of intellectualization lead to the development of the concept of smart cities. The concept of smart cities is reflected in the key concepts of the development of highly developed countries in various countries of the world. Smart cities become the basis of competitive economic development, the accumulation of intellectual capital, and the improvement of the quality of life and well-being of citizens. Increasing attention to the multidisciplinary problems of cities as entities to ensure comfortable and safe living conditions of citizens occurs in both the practical and the theoretical plane.

Today, cities are the leading form of territorial, political and socio-economic organization of modern society. About 78% of Europeans live in cities, 85% of EU GDP is also generated in cities [1].

The Leipzig Charter (2008) "European Cities on the Road to Sustainable Development" is a document developed with the participation of representatives of various public groups of pan-European interests. Aware of all threats, challenges and opportunities, and taking into account various cultural, historical,

economic, social, political and environmental aspects in the development of European cities, the ministers responsible for urban development of the participating states agreed on common positions, principles and strategies in the field of urban policy development [2].

The fundamental basis of the formation of a socially oriented national economy should be local governance. According to the European Charter of Local Self-Government, this concept means the right and real possibility of local self-government bodies to regulate a significant part of public affairs at the expense of their own responsibility in the interests of the local population.

To improve the quality and comfort of life of the population, the financial potential of the territory, the financial support of local authorities and the increase of municipal finances are important - the sum of money that local self-government bodies have to solve the socio-economic tasks set by the state and the local population [3].

Urban planning expert Bill Hutchinson offered his classification of "smart" cities versions 1.0, 2.0 and 3.0: – in "smart" city 1.0 there is no general strategy, automation touched individual unrelated components; – in version 2.0, previously independent initiatives and a maximum number of different sources of information are combined and interconnected; – version 3.0 assumes that the unification of all components is complete, and the entire infrastructure of the city is literally permeated with intelligent systems and technologies [4].

"Smart City" or "intelligent" city is a concept of integrated urban development, which involves the presence of extensive infrastructure, open data services and the use of IT technologies for everyday life and improving the level of services for residents.

In Europe, a system for mapping smart projects in various European cities (smartcities-infosystem.eu) has been created, which allows filtering by cities, areas of smart solutions (information and communication technologies, energy, transport and mobility) and the program under which financing is carried out (map " Information system of "smart" cities") [5, c. 353].

In general, it is possible to single out the following global trends of "smartization" of cities in world practice, which can bring useful experience for Ukraine. among them, above all:

- consolidation of new social values, which are focused on sustainability of development processes, thrifty use of resources, nature conservation and promotion of equality for all;

- ensuring the involvement of the population in management and work processes, which will contribute to the formation of a sense of belonging of citizens to their city, the formation of a responsible attitude to the processes of its development and the gradual professionalization of participation in them;

- attraction of investments for implementation of "smartization" ideas, which cannot rely solely on the shoulders of taxpayers.

REFERENCES

1. Czapiński J., Panek T. (red). Diagnoza społeczna 2015. Warunki i Jakość życia Polaków. Raport. Warszawa : Rada Monitoringu Społecznego. 2015. URL : http://www.diagnoza.com/pliki/raporty/Diagnoza_raport_2015.pdf (date of application: 12.11.2023).

2. Kapitał społeczny. Encyklopedia zarządzania. URL : https://mfiles.pl/pl/index.php/Kapita%C5%82_spo%C5%82eczny (date of application: 12.11.2023).

3. Nowak S. System wartości społeczeństwa polskiego. *Studia Socjologiczne.* PAN : Warszawa. 2011. № 1 (200). S. 261–278.

4. Rzeszów dla Ukrainy. Serwis informacyjny. Uzęd Miasta Rzeszowa. URL : https://www.erzeszow.pl/41-miastorzeszow/1713-aktualnosci/58882-rzeszow-w-czolowce-niom-pomocyuchodzcom-zukrainy-wiekszosc-mieszkancow-zaangazowana.html (date of application: 12.11.2023).

5. Smart cities. URL : https://ec.europa.eu/info/eu-regional-andurban-development/topics/cities-and-urban-development/cityinitiatives/smart-cities_en (date of application: 10.11.2023).

UDC 352:004.67

Konieczny Grzegorz,
Doctor of Social Science,
Rector of WSHIU Academy
of Applied Sciences,
Poznan, Poland
ORCID ID 0000-0002-6337-9738

DEVELOPMENT OF SMART CITIES IN THE CONTEXT OF GLOBAL TRENDS

Historically, the problems of researching the concept of "smart city" in the categorical apparatus of the science of public administration are revealed in several parallel planes: the evolution of society from industrial to post-industrial and from information to smart-society and the construction of appropriate multi-level and multi-directional management systems.

Accordingly, today the term "smart" means a certain property of the control object, which characterizes the integration in it of elements that were previously not combined, which are currently carried out with the help of Internet communications (Smart-Phone, Smart-TV, Smart-Home) [1]. In recent years, new world trends in the development of smart management objects have been actively used: "smart solutions", "smart systems", "smart cities", "smart countries".

But for the first time the term "smart city" in the context of "smart-community" (society/community) living on its territory was introduced by P. Drucker [2]. Then, in 1954, this term became a symbolic designation, an abbreviation of the complex "balancing development" concept. According to the approach proposed by P. Drucker, there is a first set of criteria, criteria that must be met by development in a certain area (in a city, in a community), and a second set of criteria that must be met by management goals that are "inscribed" in the context of "smart- management" of such development.

Thus, the term "smart" is a complex concept that includes at least five different characteristics. In the translation of this word from English to Ukrainian, we get the generalized "smart", that is, one that should contribute to the harmonious development of "smart" technologies.

The developers of the European Smart Cities concept of the Vienna University of Technology believe that a "smart" city is a management category: it is a city that effectively uses all available information for better understanding and control of its functions and optimal use of available resources, including residents [3].

What is the concept of a smart city in terms of different approaches to its modern understanding? It is a city of knowledge, a digital city, a cyber city or an eco-city aimed at the future. This is a city that constantly monitors the most important infrastructure facilities in order to optimally allocate resources and guarantee safety.

The social factor, in our opinion, is the most important component of the formation of a "smart city" and maintaining the process of its progressive development, because it is people, their intellectual and creative potential, ideas, experience and professional skills that are the basis of systemic transformations. The quality and speed of these transformations also largely depends on the economic factor, which enables the realization of creative potential, ideas of the asset of the urban community and its management core, therefore the economic factor largely affects all others - institutional, technological and human.

However, it should be noted that the concept of "smart city" is constantly being modernized, acquiring more and more new features in the era of rapid technological development, which add more and more new and advanced characteristics to it. Therefore, the prospect of further research in this direction is an in-depth study of this constantly updated system of factors of the formation of such cities and the determination of the conceptual content of the municipal smart system based on them.

Therefore, the term "smart city", interpreted as "city of knowledge", "digital city", in which all its subsystems are coordinated, can be considered from different angles - through the prism of the factors that make it up. In a general sense, it is a system that allows the most effective use of existing resources of city services and ensuring maximum safety of city life. Such a city constantly increases the number and quality of services provided to the population, providing a sustainable environment that contributes to increasing comfort and quality of life. Such conclusions make it possible to make the results of the analysis of the content and essence of the concept of "smart city" through the prism of institutional, social, economic, technical and integrated management

approaches proposed by previous researchers and summarized in the article. From the point of view of public administration, a "smart city" is a managed complex and multifactorial municipal system that includes the above-mentioned components and fits them into the context of sustainable development [4]. The goal of the development of this system is to ensure the increased comfort of city life and the safety of the surrounding environment - a key requirement that will always determine the content of the criterion of "reasonableness" in city management.

In Poland, projects are systematically implemented in various spheres of society and are aimed at the full automation of the social, economic and environmental components of the city's sustainable development. In general, the concept of "smart city" is characterized by a social orientation. In Poland, the concept is aimed at the implementation of innovative, technological and environmentally friendly solutions in various dimensions: management, economy, lifestyle of citizens, human capital, mobility, education, infrastructure and environment.

REFERENCES

1. Al-Hader M., & Rodzi A. The smart city infra structure development & monitoring. *Theoretical and Empi rical Researches in Urban Management.* 2009. 4 (2 (11). Pp. 87–94.

2. Davies A. IOT, Smart Technologies, Smart Policing: The Impact for Rural Communities. In Smart Village Technology. 2020. Pp. 25–37. Springer, Cham.

3. Smart Water in Smart City: A Case Study / Karwot J., Kazmierczak J., Wyczolkowski R., Paszkowski W., & Przystalka P. *In Proceedings of SGEM 16th International Scientific Conference on EARTH&GEOSCIENCES*, book. 2016, June. Vol. 3. Pp. 851–858.

4. Smart energy in a smart city: Utopia or reality? evidence from Poland / Lewandowska A., Chodkowska Miszczuk J., Rogatka K., & Starczewski T. *Energies.* 2020. 13 (21), 5795.

5. Oliveira A., & Campolargo M. From smart cities to human smart cities. *In 2015 48th Hawaii International Conference on System Sciences*. 2015, January. Pp. 2336–2344. IEEE.

UDC 339.9.01

Korolchuk Lesya,
Ph.D in Economics, Associate Professor,
Lutsk National Technical University,
Lutsk, Ukraine
ORCID ID 0000-0002-2821-476X

CONCEPTUAL BASIS FOR THE TRANSITION OF UKRAINIAN CITIES TO A SUSTAINABLE DEVELOPMENT MODEL

The problems of urban development and related urbanization are an integral part of the whole complex of issues related to the transition of countries to a sustainable development model, which is embodied in the provisions of the European Charter of Cities II (the New Urbanism Manifesto) and the Sustainable Development Goals set by the United Nations. The modern scientific understanding of urbanization takes into account its cultural, technical, social and psychological aspects. At the same time, the provisions of the goal "Sustainable Development of Cities and Communities" are only partially taken into account in the state strategic documents of Ukraine [1]. Today, when many Ukrainian cities have been destroyed by Russian invaders, it is important to develop a unified action plan for the restoration and development of Ukrainian cities in accordance with the standards of the EU and the entire democratic progressive world community.

The transition of territorial communities to sustainable development will help bring about the long-awaited changes by building a qualitatively new and effective socio-economic model of society and addressing the problem of greening as a key area of economic growth. The implementation of the sustainable development concept involves a combination of three components:

- environmental, which can be interpreted as eliminating the vulnerability of the environment to adverse changes, man-made and natural security, differences in approaches to overcoming crises by individuals and social groups anywhere in the country, region, or territory;

- economic – the process of ensuring the functioning of a territorial system with specified parameters under certain conditions over a long period of time, which results in the harmonization of production factors and improvement of the quality of life of current and future generations, while preserving and gradually restoring the integrity of the environment;

- social – the need to improve, first of all, the standard of living and social security, which allows further realization of the tasks of economic growth and environmental safety [2].

Therefore, sustainable development is a necessary and integral element of local government development as:

- a basis for the harmonious development of the territory based on the most efficient use of resources and preservation of the potential for future generations;

- a modern element of planning that allows to unify plans, programs, development strategies of different regions;

- a basis for combining socio-environmental and economic components in order to solve numerous problems in the most effective way, especially at the local level [3].

Goal 11, Sustainable Development of Cities and Communities, stipulates that ensuring the sustainable development of cities, settlements and communities as favorable living environments will require a shift in focus from administratively approved plans to territorial development strategies. This requires partnership, coordination, and inclusive participation of territorial communities, local governments, civil society organizations, and businesses. Development strategies at the local level should be formed in compliance with the principles of openness, inclusiveness and scientific validity with the simultaneous introduction of a system of indicators for further monitoring and public control in the implementation process [4, p. 88].

In addition, it is extremely important to develop and encourage the work of civil society in the field of sustainable development of cities and communities. First, it is necessary to ensure multi-level governance of sustainable urban development, and thus to create a symbiosis of efforts of different levels of government in this direction: local governments, central government and individual actors should work towards the same goal within their competence. Also, priority should be given to inter-municipal cooperation, the creation of inter-municipal training networks on the basis of the Association of Ukrainian Cities, etc. In

various working groups, cities can exchange experience and knowledge, develop solutions that they can pass on to the central government, and solve problems they face in their daily lives.

REFERENCE

1. Kovalenko A. O. Urbanizatsiia i stratehichne planuvannia staloho rozvytku mist [Urbanizatsiia i stratehichne planuvannia stoho rozvytku mest]. *Ekonomichnyi visnyk*. 2017. № 4. S. 67–77. URL : https://ev.nmu.org.ua/docs/2017/4/EV20174_067-077.pdf

2. Chernykhivska A. V. Polityka staloho rozvytku Ukrainy v umovakh intehratsii do yevropeiskoho spivtovarystva [Ukraine's Sustainable Development Policy in the Context of Integration into the European Community]. *Transformatsiini protsesy natsionalnoi ekonomiky: problemy ta perspektyvy rozvytku*. 2014. Vol. 2: 187–193.

3. Chernykhivska, A. V. Kontseptualni zasady staloho rozvytku mistsevoho samovriaduvannia [Conceptual framework for sustainable development of local self-government]. *Problemy ekonomiky*. 2020. № 3 (45). S. 112–118. URL : https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2020-3_0-pages-112_117.pdf

4. Sustainable Development Goals: Ukraine. National report [Sustainable Development Goals: Ukraine. National report]. 2017. K. : Minekonomrozvytku, 2017. 176 s. URL : https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/natsionalna-dopovid-csr-Ukrainy.pdf

УДК 336

Костюк Анастасія Миколаївна,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник:
Мартиненко В. В.,
д-р екон. наук, професор,
Державний податковий університет, м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0000-0001-9078-8345

ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Фінансова система може включати такі інноваційні фінансові механізми, як зелені облігації, соціальні облігації, зелені фонди та інші. Ці механізми сприяють залученню приватних інвестицій у проекти сталого розвитку шляхом надання фінансування після досягнення певних екологічних або соціальних результатів.

Окрім того, зважена державна політика може сприяти мобілізації коштів для фінансування сталого розвитку. Це може включати впровадження регуляторних інструментів, таких як податкові пільги та збільшення стандартів екологічної відповідальності для підприємств. Державні інвестиції у проекти сталого розвитку також можуть стимулювати приватний сектор до інвестування в цю сферу.

Загалом, мобілізація коштів для фінансування світового сталого розвитку потребує спільних зусиль як держав, так і приватного сектору. Інноваційні фінансові механізми та зважена державна політика можуть допомогти створити ефективну систему фінансування, необхідну для досягнення глобальних цілей сталого розвитку [1].

Для впровадження концепції сталого розвитку в Україні необхідно залучення ресурсів довгострокових інвесторів. Державні фінансові інститути, банки розвитку, стабілізаційні та резервні фонди, пенсійні фонди та страхові компанії можуть стати важливими гравцями, оскільки вони мають

здатність диверсифікувати свої інвестиції та розглядають зменшення ризиків через інвестування в екологічно чисті підприємства.

Україна може роздивитися досвід країн, що вже успішно впроваджують механізм створення та використання фондів суверенного добробуту, і використати цей досвід для свого розвитку. Детальне вивчення цих механізмів допоможе зрозуміти, як ефективно використовувати ресурси та залучати інвесторів для реалізації проектів, спрямованих на сталий розвиток.

Потрібно створити сприятливу інвестиційну клімату в країні, що залучає і довгострокових інвесторів. Це може включати удосконалення законодавства щодо інвестицій, заохочення створення спеціальних фінансових інструментів для залучення інвестицій у проекти сталого розвитку, а також надання пільгових умов для таких інвесторів.

Крім того, важливо враховувати інтереси громадськості та забезпечити прозоре управління та моніторинг використання ресурсів. Також необхідно розвивати механізми оцінки екологічних, соціальних та управлінських ризиків для інвесторів, що дозволить їм приймати раціональні рішення та визначати переваги "зелених" інвестицій [2].

Загалом, використання механізмів створення та використання фондів суверенного добробуту може сприяти впровадженню концепції сталого розвитку в Україні. Однак це вимагатиме вивчення та адаптації досвіду інших країн, а також створення сприятливого інвестиційного середовища.

Зрозуміння необхідності впровадження сталого розвитку в Україні є кроком у правильному напрямку. Залучення довгострокових інвесторів та використання ресурсів державних фінансових інститутів, банків розвитку, стабілізаційних та резервних фондів, пенсійних фондів та страхових компаній - це шлях до забезпечення сталого розвитку.

Однак, для цього необхідні додаткові заходи. По-перше, Україна може роздивитися досвід інших країн, які вже успішно реалізують механізми створення та використання фондів суверенного добробуту. Це може допомогти вивчити найбільш ефективні шляхи використання ресурсів та залучення інвесторів.

Другим важливим кроком є створення сприятливого інвестиційного клімату в Україні. Це може включати в себе поліпшення законодавства щодо інвестицій, створення спеціальних фінансових інструментів для залучення інвестицій в проекти сталого розвитку та пільгові умови для довгострокових інвесторів.

Надалі, насамперед, потрібно враховувати інтереси громадськості та забезпечити прозоре управління та моніторинг використання ресурсів. Додатково, важливо розвивати механізми оцінки екологічних, соціальних та управлінських ризиків для інвесторів, щоб вони могли приймати обґрунтовані рішення та розуміти переваги "зелених" інвестицій.

У підсумку, використання механізмів створення та використання фондів суверенного добробуту може прискорити впровадження концепції сталого розвитку в Україні. Але це потребує глибокого вивчення та адаптації досвіду інших країн, а також створення сприятливої інвестиційної атмосфери [3].

Отже, підтримка забезпечить фінансування та технічну підтримку проектів, спрямованих на зменшення негативного впливу на довкілля та створення сталого розвитку. Крім того, ресурсна база фондів суверенного добробуту може бути використана для фінансування інвестиційних проектів, які спрямовані на модернізацію підприємств, покращення екологічних технологій та збільшення енергоефективності. Такі заходи сприятимуть зменшенню впливу на довкілля та створенню екологічно чистого та енергоефективного промислового сектору. Завдяки цьому буде збільшено конкурентоспроможність українських компаній на світовому ринку та покращено стан довкілля в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020» від 12 січня 2015 р. URL : http://www.president.gov.ua/documents/18688.html

2. Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо реформи міжбюджетних відносин / Верховна Рада України ; Закон від 28.12.2014 № 79-VIII. URL : zakon.rada.gov.ua/go/2456-17

3. Бюджетний кодекс України. URL : zakon.rada.gov.ua/go/2456-17

УДК 330.3

Куканов Микита Сергійович,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник:
Корж М. А.,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет, м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0000-0002-1475-6429

ПЕРСПЕКТИВИ СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ ТА ЄС У СФЕРІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ МІСТ

Аспекти регіонального та локального сталого розвитку займають чільне місце у стратегічних документах країн ЄС. Питання сталого розвитку стосуються як міських, так і периферійних територій та охоплюють як класичні сфери захисту навколишнього середовища та зеленої енергетики, так і параметри соціальної інклюзії та розвитку креативного капіталу, формування спільнот і сусідств тощо.

Впровадження досягнень Євросоюзу у практику українського самоврядування актуалізується у зв'язку з набуттям Україною у червні 2022 р. статусу офіційного кандидата на вступ до ЄС. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони визначає якісно новий формат відносин з ЄС на принципах «політичної асоціації та економічної інтеграції», та є стратегічним орієнтиром системних реформ в Україні, в тому числі стосовно реформи місцевого самоврядування. У главі 27 Угоди (ст. 446-449) передбачено налагодження взаємодії між представниками місцевої влади України та ЄС в рамках Комітету регіонів.

За роки існування Європейського Союзу цим інтеграційним об'єднанням європейських країн був накопичений значний досвід ефективного проведення регіональної політики та розвитку місцевого самоврядування. Вже

у преамбулі Римського договору 1957 р. (Договір про створення Європейського економічного співтовариства) була зафіксована задача «посилювати єдність економік і гарантувати їх гармонічний розвиток, злагоджувати відмінності між регіонами і долати відсталість найменш розвинутих регіонів».

Чергова реформа політики згуртування відбулась у 2020 р. Її основою став звіт групи незалежних експертів висого рівня з питань скорочення бюрократичних препон в управлінні програм політики згуртування. Пріоритетнми напрямками політики згуртування на перспективу до 2027 р. визначені: - направлення основної частини інвестицій Європейського фонду регіонального розвитку та Фонду згуртування на інновації, підтримку малого бізнесу, цифровоі і промислові технології, боротьбу зі зміною клімату та розвиток низьковуглецевої економіки; - збереження для всіх без винятку регіонів Євросоюзу можливість отримання підтримки за бюджетною статтею «згуртування»; - головним критерієм для розподілу коштів вважати ВВП на душу населення, головною метою при цьому вважати скорочення диспропорцій і сприяння розвитку регіонів з низьким рівнем доходів в низьким рівнем зростання; - в якості додаткових критеріїв фінансування використовувати показники, що характеризують стан справ в таких проблемних сферах, як зайнятість серед молоді, рівень освіти, зміна клімату та інтеграція мігрантів; - близько 70% коштів Європейського фонду регіонального розвитку та Фонду згуртованості направляти на створення «розумної та зеленої Європи», з яких до 25% асигнувати на проєкти у сфері охорони навколишнього середовища; - поширювати як такі, які добре себе зарекомендували, гнучкі підходи до політики згуртування, зокрема переводити ресурси з однієї програми в іншу у разі непередбачених обставин.

Регіональна політика ЄС являє собою постійний процес перегляду і корегувань, щоб надати динамізму євроінтеграції, забезпечити функціонування спільного ринку і підтримку такого розвитку населенням. 5 В останні роки в Євросоюзі особливу увагу приділяють розвитку європейських міст, які відіграють центральну роль у економічному зростанні і забезпеченні конкурентоспроможності європейських регіонів.

Понад 70% європейців живуть у міських районах, які є центрами освіти, науки, інновацій та підприємництва. Визнаючи важливість міських проблем та викликів, з якими все частіше стикаються міста, дебати щодо

міського порядку денного Європейського Союзу розпочались із повідомлення Європейської Комісії «Назустріч міському порядку денному в Європейському Союзі» 1997 року [1].

З тих пір в ЄС регулярно з'являлися документи офіційного характеру (повідомлення Європейської Комісії, висновки та заяви Ради ЄС), а також громадсько-політичного значення, наприклад, «Acquis URBAN» (Використання найкращих практик міст для Європейської політики згуртованості), що призвело до появи загальноєвропейського "urbain acquis". Таким чином, «міський вимір» був включений суттєвим; елементом в політику згуртованості, під якою в останні роки в ЄС зазвичай розуміють регіональну політику [2].

Перед містами Євросоюзу на сучасному етапі виникають нагальні проблеми, які вони повинні вирішувата, а саме: 1) забезпечення населення роботою і підготовка кваліфікованих кадрів для місцевої економіки; 2) подолання міської бідності; 3) забезпечення населення житлом; 4) інтеграція у суспільство мігрантів та біженців; 5) стале використання ресурсів та природоохоронних рішень; 6) циркулярна економіка; 7) кліматична адаптація; 8) енергоефективність; 9) міська мобільність; 10) якість повітря; 11) цифровізація; 12) інноваційні проєкти; 13) відповідальні та прозорі закупівлі.

Міський напрямок регіональної політики ЄС був позначений прийняттям низки важливих стратегічних документів, серед який, наприклад, Лейпцизька хартія сталих європейських міст 2007 р. (Leipzig Charter on Sustainable European Cities), Марсельська заява 2008 р. (Marseılle Statement), Толедська Декларація 2010 р.(Toledo Declaratıon), Познаньські висновки 2011 (Poznan Conclusıon), Звіт «Міста завтра 2011 р. (Cıtıes of Tomorrow Report), Ризька декларація 2015 р.(Rıga Declaratıon), Робочий документ співробітників Комісії щодо результатів громадських консультацій відносно ключових особливостей міської програми ЄС 2015 р. (Commıssıon Staff Workıng Document on the results of the publıc consultatıon on the key featuresof an EU Urban AGENDA) [3].

Міська програма ЄС прагне залучити міські органи влади до розробки та реалізації політики ЄС, а також посилити міський вимір у цій політиці. Виявляючи та намагаючись подолати труднощі та проблеми в політиці ЄС, міська програма для ЄС має на меті дати можливість міським владам працювати більш систематично та послідовно для досягнення загальних цілей.

Це допоможе зробити політику ЄС більш привабливою для міст, ефективною та дієвою (effective and efficient).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Складові концепції сталого розвитку. URL : http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2019/57.pdf (дата звернення: 03.11.2023).
2. 17 цілей сталого розвитку. Критерії та принципи. URL : https://sdgs.un.org/ru/goals (дата звернення: 03.11.2023).
3. Сталий розвиток. URL : https://www.ecolabel.org.ua/stalij-rozvitok (дата звернення: 05.11.2023).
4. Сталий розвиток як парадигма суспільного зростання XXI ст. URL : http://www.geograf.com.ua/library/geoinfocentre/20-human-geography-ukraine-world/273-stalyi-rozvytok-yak-paradygma-suspilnogozrostannya-21-st
5. (дата звернення: 05.11.2023).

УДК 338.2

Максимова Лілія Сергіївна,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник:
Скорик М. О.,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет, м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0000-0003-3291-706X

ВИКЛИКИ ДЛЯ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

У сучасних умовах євроінтеграції, малий бізнес в Україні стає ключовим гравцем, який перетинає кордони та стикається з новими викликами і можливостями. Прискорений перехід до європейських стандартів і підвищена конкуренція на світових ринках ставлять перед підприємцями низку труднощів, що вимагають не лише адаптації, але і стратегічного вирішення.

У цьому контексті, вивчення проблем малого бізнесу в умовах євроінтеграції набуває великого значення, оскільки саме цей сектор є економічним каталізатором та основою для розвитку країни. Щоб забезпечити ефективне функціонування та конкурентоспроможність малих підприємств, необхідно ретельно вивчити та зрозуміти їхні основні труднощі в умовах курсу євроінтеграції та воєнного стану.

Основним викликом для малих підприємств є високий рівень бюрократії та адміністративних перешкод, що ускладнює процес євроінтеграції. До цього ж, недостатньо прозорі адміністративні процедури можуть призвести до корупції та неправомірних практик, що створює додаткові труднощі для підприємців, особливо тих, які лише розпочинають свою діяльність [1]. Уряд активно працює над зменшенням адміністративних бар'єрів. «З тисячі ліцензій і довідок для бізнесу чверть — зайва, а половину треба спростити» - Олексій Соболев, заступник міністра економіки України [2].

Недостатній доступ до фінансових ресурсів та високі відсоткові ставки на кредити можуть суттєво обмежити розвиток малих підприємств і відкласти їх євроінтеграцію. Банки можуть утримуватися від кредитування малих бізнесів через високий ризик або відсутність достатньої кредитної історії. Це обмежує їхню можливість вкладати в інновації, розширення та розвиток нових ринків.

Якщо малі підприємства і отримують кредит, то високі відсоткові ставки можуть призвести до значних фінансових труднощів. Однак, банківське кредитування є потенційно найбільш ефективним джерелом фінансових ресурсів для малих підприємств.

Малі підприємства зіткнуться з труднощами та витратами, які виникають у зв'язку зі складністю та тривалістю процедур експорту та імпорту, це на пряму пов’язано з воєнним станом. Це призводе до затримок у поставках та збільшення витрат на логістику та транспорт. Така ситуація обмежує можливості малих підприємств конкурувати на міжнародних ринках.

Нажаль, високі тарифи на електроенергію негативно впливати на витрати підприємств та обмежують їхню конкурентоспроможність в умовах євроінтеграції. Все це призводить до збільшення загальних витрат на виробництво, продукція стає менш конкурентоспроможною на міжнародному ринку. Це може суттєво ускладнити експорт товарів і послуг, що є важливим аспектом євроінтеграції.

Висока конкуренція та низькі цінові маржі ускладнюють євроінтеграцію малих підприємств. Великий податковий тиск та потреба в зниженні цін обмежують їхню економічну конкурентоспроможність і доступ на нові ринки. Низькі цінові маржі утруднюють розвиток ключових секторів і обмежують фінансові можливості для важливих інвестицій. Це може призвести до загрози якості продукції та послуг, збільшуючи ризик втрати репутації. Нестабільність у збуті через низькі маржі робить підприємства вразливими до ринкових змін і ускладнює їх адаптацію до вимог європейських ринків.

Успішна євроінтеграція малих підприємств вимагає уважних стратегій для збереження конкурентоспроможності, покращення якості продукції та фінансової стійкості в умовах високої конкуренції.

Певним викликом для малого бізнесу є отримання ліцензій та дозволів для продажу своїх товарів в Європейському Союзі. На початку цього року в Уряді створили спеціальну Міжвідомчу робочу групу із дерегуляції.

Її фахівці, обстеживши бізнес-процеси, виявили близько тисячі державних регуляторних інструментів для бізнесу. Тривалість та складність цих процедур призводять до затримок у запуску нових проектів та можуть вимагати значних витрат на юридичний супровід. Ці затримки, в свою чергу, ускладнюють вчасне виконання обов'язкових вимог для євроінтеграції та можуть призвести до втрати часу та можливостей на ринку [3].

Великий ризик втрати часу та можливостей також пов'язаний з високим ризиком непередбачуваних проблем під час процесу отримання ліцензій. Підприємства можуть зазнати великих фінансових витрат на юридичний супровід та виявити себе вразливими перед непередбачуваними змінами в законодавстві чи вимогах.

Отже, ми визначили ключові виклики, які стоять перед малим бізнесом і обмежують можливості у євроінтеграції. Зазначені виклики вимагають ретельного планування, фінансової підготовки та ефективного управління юридичними аспектами діяльності для успішного подолання цих викликів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Skoryk M. Theoretical aspects of the transformation of the institute of corruption in Eastern Europe. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2019. Volume 5, Number 1. Riga: Publishing House “Baltija Publishing”. 256 pages. P. 201–206.

2. Бізнес. URL : https://biz.nv.ua/ukr/experts/biznes-vitrachaye-chas-na-sotni-zayvih-licenziy-i-dovidok-shcho-zminit-uryad-nayblizhchim-chasom-50358440.html

3. Банасько Т. М., Варичева Р. В. Оподаткування малих підприємств: зарубіжний досвід. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету.* URL : http://vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2020/45-2020/32.pdf

УДК 336.012.7-045.52(477):330.34-022.322(045)

Мартиненко Валентина Віталіївна,
д-р екон. наук, професор,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0000-0001-9078-8345

ВПЛИВ ФІНАНСОВОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ НА СТАЛИЙ РОЗВИТОК МІСТ І ГРОМАД УКРАЇНИ

Підписання Угоди про асоціацію України з ЄС [1] у 2014 році запустило реформування державних інститутів, у тому числі й інституту місцевого самоврядування, зокрема в частині фінансової децентралізації. А вже у наступному 2015 році в Україні розпочалося практичне втілення концепції сталого розвитку на основі 17 Цілей сталого розвитку, що покликані вирішити 86 завдань на основі досягнення стратегічних цілей у розрізі 183 індикаторів [2]. При цьому фінансування процесу досягнення Цілей сталого розвитку покладене як на державний бюджет [3], так і на місцеві бюджети, насамперед це стосується 11 Цілі «Сталий розвиток міст і громад».

Для оцінки впливу фінансової децентралізації на сталий розвиток міст і громад України сформуємо табл. 1 з вихідними даними.

Таблиця 1 – Динаміка показників фінансової децентралізації та сталого розвитку міст і громад

Найменування показника	Значення показника за роками:						
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
1. Частка власних фінансових ресурсів у загальних доходах місцевих бюджетів України, %	40,92	46,63	45,71	46,83	53,56	66,02	65,09
2. Коефіцієнт покриття видатків власними доходами місцевих бюджетів	0,430	0,487	0,463	0,462	0,530	0,651	0,664
11.1.1 «Коефіцієнт платоспроможності позичальника, PTI (співвідношення щомісячних витрат позичальника та членів його родини на обслуговування боргу за пільговим іпотечним кредитом, отриманим за рахунок коштів державного або місцевого бюджету та сукупного обсягу щомісячних доходів)»	0,36	0,50	0,28	0,23	0,19	0,34	0,30

Продовження таблиці 1

11.1.2 «Охоплення територіальних одиниць України (регіонів), програмами з забезпечення доступним житлом різних категорій громадян, %»	100	100	100	100	100	100	100
11.2.1 «Частка регіонів, що затвердили і впроваджують регіональні стратегії розвитку та плани заходів з їх реалізації, розроблені за участю громадськості, %»	88	96	52	84	92	100	100
11.3.1 «Кількість об'єктів культурної та природної спадщини, які включені до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, одиниць»	7	7	7	7	7	7	7
11.3.2 «Кількість пам'яток національного значення, включених до Державного реєстру нерухомих пам'яток України, одиниць»	891	891	906	956	995	1167	1174
11.3.3 «Площа природно-заповідного фонду загальнодержавного значення, % території країни»	3,72	4,10	4,10	4,10	4,24	4,27	4,27
11.4.1 «Рівень впровадження (створення, модернізації, вдосконалення) місцевих автоматизованих систем централізованого оповіщення населення, %»	0,05	0,05	0,05	0,1	0,2	4,8	6,3
11.5.1 «Обсяг викидів у атмосферне повітря забруднюючих речовин стаціонарними джерелами викидів, % до рівня 2015 року»	100,0	107,7	90,5	87,8	86,1	78,3	78,5
11.5.2 «Кількість міст, у яких середньорічні концентрації основних забруднюючих речовин в атмосферному повітрі перевищують середньодобові гранично допустимі концентрації, одиниць»	34	34	34	35	36	35	34
11.6.1 «Кількість зайнятих працівників у суб'єктів господарювання туристичної діяльності (код за КВЕД-2010 – 55.1, 55.2, 55.3, 79.11, 79.12), осіб»	54421	55413	58588	62585	67358	53414	53466

Джерело: сформовано і проведено розрахунки за даними, наведеними у [2; 4, с. 9–10].

Аналізуючи дані, наведені у табл. 1, слід зазначити, що показник частки власних фінансових ресурсів у загальних доходах місцевих бюджетів України (процентне співвідношення між обсягами власних доходів та загальних доходів місцевих бюджетів) та коефіцієнт покриття видатків власними доходами місцевих бюджетів (співвідношення обсягів власних доходів з загальними видатками місцевих бюджетів) є основними показниками фінансової децентралізації, які сигналізують загалом про щорічне посилення фінансової автономії органів місцевого самоврядування упродовж 2015–2021 рр. Щодо індикаторів досягнення Цілей сталого розвитку, слід відзначити негативну динаміку досягнення підцілей 11.1 «Забезпечення доступності житла» та 11.6 «Забезпечення розробки і реалізації стратегій місцевого розвитку, спрямованих на економічне зростання, створення робочих місць, розвиток туризму, рекреації, місцевої культури і виробництво місцевої продукції», динаміка досягнення решти підцілей була позитивною.

Власне оцінки впливу фінансової децентралізації на сталий розвиток міст і громад України реалізована шляхом розрахунку коефіцієнтів регресії Пірсона і фактичних значень t-статистики між кожним показником фінансової децентралізації та кожним індикатором досягнення 11 Цілі сталого розвитку. Результати оцінки зведено у табл. 2.

Таблиця 2 – Результати моделювання впливу показників децентралізації на індикатори Цілей сталого розвитку

Найменування показника	Частка власних фінансових ресурсів у загальних доходах місцевих бюджетів України, %		Коефіцієнт покриття видатків власними доходами місцевих бюджетів	
	R	*t*	*R*	*t*
Коефіцієнт платоспроможності позичальника, PTI	–0,1456	0,3292**	–0,0573	0,1284**
Частка регіонів, що затвердили і впроваджують регіональні стратегії розвитку та плани заходів з їх реалізації, розроблені за участю громадськості, %	0,5397	1,4336**	0,5701	1,5516**
Кількість пам’яток національного значення, включених до Державного реєстру нерухомих пам’яток України, одиниць	0,9787	10,6627*	0,9705	9,0048*

Продовження таблиці 2

Площа природно-заповідного фонду загальнодержавного значення, % території країни	0,7929	2,9095*	0,7515	2,5472**
Рівень впровадження місцевих автоматизованих систем централізованого оповіщення населення, %	0,9177	5,1636*	0,9450	6,4637*
Обсяг викидів у атмосферне повітря забруднюючих речовин стаціонарними джерелами викидів, % до рівня 2015 року	–0,8062	3,0466*	–0,7505	2,5393**
Кількість міст, у яких середньорічні концентрації основних забруднюючих речовин в атмосферному повітрі перевищують середньодобові гранично допустимі концентрації, одиниць	0,2469	0,5696**	0,1490	0,3370**
Кількість зайнятих працівників у суб'єктів господарювання туристичної діяльності, осіб	–0,2619	0,6068**	–0,3476	0,8290**

** фактичне значення t-статистики більше критичного 2,57, коефіцієнт кореляції R значущий;*

*** фактичне значення t-статистики менше критичного 2,57, коефіцієнт кореляції R незначущий.*

Джерело: сформовано на основі розрахунків, проведених у Excel за даними табл. 1.

Отже, за даними табл. 2 можна зробити висновок, що посилення фінансової автономії органів місцевого самоврядування в Україні мало істотний позитивний вплив на: «забезпечення збереження культурної і природної спадщини із залученням приватного сектору»; «забезпечення своєчасного оповіщення населення про надзвичайні ситуації з використанням інноваційних технологій»; «зменшення негативного впливу забруднюючих речовин, у т.ч. на довкілля міст, зокрема шляхом використання інноваційних технологій». Щодо решти підцілей, вплив фінансової децентралізації був неістотним. Загалом слід констатувати, що фінансова децентралізація упродовж 2015–2021 рр. забезпечила позитивну динаміку досягнення половини підцілей одинадцятої Цілі сталого розвитку «Сталий розвиток міст і громад».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Закон України від 16.09.2014 № 1678-VII. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1678-18#Text

2. Інформаційне забезпечення моніторингу ЦСР, метадані / Державна служба статистики України. 2023. URL : http://surl.li/mjqov

3. Martynenko V. Strategic aspects of financial support for sustainable development goals: The regional dimension. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2023. № 3. С. 41–51. URL : http://surl.li/odfvb

4. Бюджет України 2021 : статистичний збірник. Київ : Міністерство фінансів України, 2022. 278 с. URL : http://surl.li/mkgju

УДК 332.1

Минчинська Ірина Василівна,
канд. екон. наук,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0000-0003-2221-7860

ВПРОВАДЖЕННЯ КОНЦЕПЦІЇ ЦИРКУЛЯРНОЇ ЕКОНОМІКИ В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Лінійна модель економіки, що базується на видобутку, обробці та споживанні ресурсів і накопиченні відходів, призводить до погіршення стану навколишнього природного середовища, виснаження природних ресурсів, що впливає на екосистеми та загальну якість життя людей. Поряд з загостренням екологічних проблем в у сьому світі відбувається посилення економічної нестабільності, зростання нерівності та геополітичної напруженості. Щодо України, то військові дії значно посилюють ці проблеми. Все це буде вимагати від нашої країни у період поствоєнного відновлення впроваджувати концепцію циркулярної економіки, як складової нової політики екологізації відповідно Європейського Зеленого Курсу *(англ. European Green Deal)* [1] та Плану дій з досягнення циркулярної економіки *(англ. CEAP, Circular economy action plan)* [2].

Концепція циркулярної економіки (або економіки замкнутого циклу) передбачає побудову суспільних відносин, що ґрунтуються на принципах 3-R: reduce – скорочення обсягів використання ресурсів, використання відновлюваних матеріалів; reuse – ефективне використання продукту шляхом його повторного використання в той самий або модифікований спосіб; recycle – використання побічних продуктів та відходів для подальшого використання в економіці, що забезпечать перехід від лінійної моделі економіки.

Для України важливо реалізовувати перехід до циркулярної економіки на всіх рівнях економічної системи: державному, регіональному, на рівні місцевих громад та окремих суб’єктів господарювання. В першу чергу

циркулярна економіка повинна реалізовуватися на рівні окремих підприємств, населених пунктів, територіальних громад та регіонів. На думку окремих авторів саме регіони повинні відігравати ключову роль у впровадженні принципів циркулярності виступаючи «лабораторіями для інновацій та експериментів» [3; 4].

Важливість впровадження концепції циркулярної економіки в системі забезпечення сталого розвитку регіонів України пояснюється наступними причинами:

1. Циркулярна економіка спрямована на мінімізацію відходів шляхом перетворення їх в ресурси. Це дозволяє більш ефективно використовувати наявні ресурси та зменшувати негативний вплив від сміття та сміттєзвалищ на екологічну ситуацію в регіоні.

2. Оскільки в циркулярній економіці акцент робиться на продовженні життєвого циклу використання продуктів та матеріалів, то такий підхід призводить до підвищення ресурсозбереження.

3. Перехід до циркулярної моделі економіки вимагає використання нових підходів, технологій та способів управління, розробка та впровадження яких буде стимулювати розвиток регіональних науково-технологічних центрів, що буде сприяти стимулюванню інновацій та розвитку науково-технічного потенціалу регіонів.

4. Впровадження концепції циркулярної економіки буде сприяти створенню нових робочих місць в регіонах у сферах вторинної переробки, використання відходів та ефективного управління ресурсами.

Отже, впровадження концепції циркулярної економіки на регіональному рівні не тільки дозволить зменшити негативний вплив господарської діяльності на екологічну ситуацію в регіонах, включаючи зменшення викидів та підвищення ефективності використання природних ресурсів, а також буде сприяти економічному зростанню та підвищенню рівня життя населення, що є основою сталого розвитку як регіонів, так і держави в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Fetting, C. The European Green Deal. ESDN Report. December 2020. ESDN Office, Vienna. URL : https://www.esdn.eu/fileadmin/ESDN_Reports/ESDN_Report_2_2020.pdf

2. Circular economy action plan. The EU's new circular action plan paves the way for a cleaner and more competitive Europe. Energy, Climate change, Environment. The European Union. URL : https://environment.ec.europa.eu/strategy/circular-economy-action-plan_en

3. Лойко В. В., Маляр С. А. Організаційно-економічні аспекти розвитку житлово-комунальної інфраструктури України в умовах циркулярної економіки. *Ефективна економіка*. 2019. № 10. URL : http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7307

4. Погріщук Б. В., Щербич В. В. Інноваційний потенціал регіонального розвитку в концепції циркулярної економіки. *Науковий вісник Ужгородського Університету*. 2022. № 2(60). DOI https://doi.org/10.24144/2409-6857.2022.2(60).78-84

UDC 327.57

Mocanu Natalia,
Doctor of Economic Sciences, Professor,
Head of the Department of Finance,
Banking and Insurance,
State Agrarian University of Moldova,
Moldova
ORCID ID 0000-0002-8523-1080

EUROPEAN INTEGRATION PROCESSES IN UKRAINE AS A COMPONENT OF GENERAL CIVILIZATION TRENDS

The trend of modern development of countries is the activation of integration processes in the world and in Europe in particular. It is worth noting that even those countries that are not part of integration associations inevitably feel their tangible influence. After the last enlargement of the European Union (EU), Ukraine became a direct neighbor of the European Union, which, in turn, opens up new opportunities for deepening cooperation between Ukraine and the EU.

For Ukraine, European integration is a way to modernize the economy, overcome technological backwardness, attract foreign investments and the latest technologies, create new jobs, increase the competitiveness of domestic producers, and enter world markets, primarily the EU market. As an integral part of Europe, Ukraine is guided by the socio-economic development model operating in leading European countries.

An important step in Ukraine's foreign economic strategy was its accession to the WTO on May 16, 2008, which contributes to further integration and also enables the following actions:

– initiation of a high-level dialogue on energy, transport, as well as in the field of science and education; bringing Ukrainian legislation into compliance with EU requirements in priority areas;

– the negotiation process and the formation of a customs union between Ukraine and the EU, the goal of which should undoubtedly be the abolition of customs, legal and technological obstacles in this area.

The military events on the territory of Ukraine do not allow us to fully realize the European integration potential. A number of main problems remain unresolved:

– limited reliable source and development potential of export opportunities – a stable solvent domestic market;

– Ukraine's weak position in the field of high technologies, low level of development of scientific and technological enterprises;

– insufficient level of development of modern infrastructure, especially information and transport, and types of activities that support the presence of Ukrainian manufacturers on international markets;

– low level of competitiveness of domestic manufacturers, their goods and services and the country's economy as a whole;

– the lack of large-scale investments in the economy of Ukraine by leading European TNCs, which makes it impossible for Ukrainian manufacturers to enter their international distribution systems, and therefore – to effectively penetrate the highly competitive markets of the most developed countries, especially in the segments related to high-tech products;

– the difficulties of creating and improving the stock market. Without a free capital market, it is unlikely to carry out accelerated modernization;

– insufficient readiness of the institutional structure in Ukraine, lack of qualified personnel, resource base for the implementation of relevant measures [1].

Despite the obstacles, integration processes are taking place, because not only Ukraine is interested in the EU, but the EU is also interested in the Ukrainian market to a certain extent, but under the condition of solving the problem of poverty, which is currently very acute.

European integration is the most determining factor of both Ukraine's international activities and its domestic policy in the long term, secures security and positively affects Ukraine's relations with all countries of the world. Undeterred implementation of the course for integration into the European Union will ensure guarantees of human rights, the development of civil society in Ukraine, the construction of a socially oriented market economy, and enormous material support from the EU [1].

In conclusion of the above, it should be noted that European integration for Ukraine is a way of improving and modernizing the economy, attracting foreign

investment and the latest technologies, increasing the competitiveness of the domestic producer, free movement in the middle of the integration union of skilled labor, goods, services, factors of production, and also all this involves entering the single common market.

To accelerate the integration of Ukraine into the EU, the following priority measures should be implemented:

– stopping further social stratification;

– ensuring a competitive, fair market;

– post-war recovery and bringing the economy out of the shadows;

– free access to credit, material and information resources, creation of a favorable financial market;

– effective implementation of legislation on combating fraud and corruption;

– strengthening of financial control over structural funds and development funds;

– reform of the judicial system and law enforcement agencies, protection of property rights and human rights;

– development of a new foreign economic strategy taking into account positive and negative factors from Ukraine's integration into Europe [2].

On June 23, 2023, the leaders of 27 EU member states decided to grant Ukraine the status of a candidate for EU membership. Ukraine has a perspective regarding the integration processes in the EU, but for this it is necessary to overcome some problems within the country. It's time for Ukraine to conduct an audit of its controversial achievements of the last period and find a better way to increase the power's competitive potential and the ability to be a full-fledged subject of international relations.

REFERENCES

1. European integration portal. URL : https://eu-ua.kmu.gov.ua/en/

2. Decentralization Reform. URL : https://www.kmu.gov.ua/en/reformi/efektivne-vryaduvannya/reforma-decentralizaciyi

УДК 332.1:339

Неборачко Микола Едуардович,
здобувач третього (PhD)
рівня вищої освіти,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0009-0003-9605-6278

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ РЕГІОНІВ У КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Концепція сталого розвитку охоплює інтеграцію економічного зростання, соціальну інтеграцію та захист довкілля для задоволення потреб сьогодення, не ставлячи під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти власні потреби. Вона являє собою цілісний підхід, який спрямований на збалансування економічних, соціальних та екологічних питань розвитку регіонів, а також на забезпечення їх довгострокової стійкості. Цілі сталого розвитку, встановлені ООН, забезпечують основу для вирішення ряду глобальних проблем, зокрема бідності, нерівності, зміни клімату, деградації довкілля, миру та справедливості. Ця концепція застосовується в різних контекстах, включаючи сталий розвиток населених пунктів [1], сільське господарство та глобальне управління в економіці, що відображає її актуальність та міждисциплінарний характер [2; 3; 4].

Концепція сталого розвитку пропонує основу для збалансування економічних інтересів у регіональному розвитку, підкреслюючи їх взаємозв'язок із соціальними та екологічними чинниками. Зазначене зумовлює необхідність пріоритезації довгострокових економічних стратегій, що сприяють ефективному використанню ресурсів, відновлюваній енергетиці та сталому забезпеченню засобів до існування, при цьому гарантуючи, що економічне зростання не відбувається за рахунок екології або соціальної справедливості. Інтегруючи ці міркування, концепція заохочує регіональний розвиток,

який визначає першочерговість довгострокового добробуту всіх мешканців [5].

Концепція сталого розвитку акцентує на соціальних питаннях регіонального розвитку, зосереджуючи увагу на інклюзивності та справедливості, сприяючи встановленню соціальної справедливості, наголошуючи на необхідності інвестування в освіту та охорону здоров'я, а також розширюючи права та можливості маргіналізованих громад, Крім того, концепція підкреслює важливість участі громад у прийнятті рішень, дозволяючи мешканцям впливати на формування свого майбутнього та сприяючи соціальній згуртованості. Зазначений підхід допомагає усунути дисбаланс у доступі до ресурсів, можливостей та послуг, що веде до більш соціально рівноправного та справедливого процесу регіонального розвитку.

Концепція сталого розвитку сприяє збереженню природних ресурсів шляхом заохочення їх відповідального використання, мінімізації відходів та забруднення, а також переходу до відновлюваних джерел енергії. Крім того, у ній акцентується на важливості захисту біорізноманіття та екосистемних послуг, визнаючи їхню життєво важливу роль у підтримці життя та пом'якшенні наслідків зміни клімату. Також у концепції заохочується впровадження практик сталого землекористування, що сприяють екологічній рівновазі та стійкості [6].

В рамках концепції сталого розвитку населених пунктів ця концепція полягає у створенні громад, які є стійкими, інклюзивними та екологічно свідомими. Вона наголошує на розвитку інфраструктури та міського планування, які мінімізують вплив на довкілля. Цей підхід спрямований на досягнення балансу між економічним зростанням, соціальним добробутом і захистом навколишнього середовища як у міських, так і в сільських районах.

У сільському господарстві сталий розвиток наголошує на впровадженні сільськогосподарських практик, які надають пріоритет екологічному управлінню. В контексті сталого розвитку актуальними є такі методи, як органічне землеробство, сівозміна та агролісомеліорація, які підтримують здоров'я ґрунтів, зберігають водні ресурси та зменшують залежність від хімічних засобів виробництва. Сприяючи біорізноманіттю та мінімізу-

ючи негативний вплив на навколишнє середовище, стале сільське господарство має на меті забезпечити виробництво продуктів харчування, зберігаючи при цьому екосистеми для майбутніх поколінь.

У сфері глобального економічного управління концепція сталого розвитку проявляється у політиці та механізмах, спрямованих на гармонізацію економічного прогресу із соціальною інтеграцією та збереженням довкілля в глобальному масштабі. Зазначене передбачає формулювання стратегій сталого розвитку торгівлі, інвестицій та фінансових механізмів, які не лише сприяють справедливому розвитку між країнами, але й враховують екологічні наслідки та міркування соціальної справедливості. Інтегруючи ці принципи в глобальне економічне управління, у концепції сталого розвитку зазначається необхідність забезпечення сприяння економічної діяльності соціальному добробуту і захисту навколишнього середовища, тим самим наголошуючи на більш збалансованому і цілісному підходу до економічних питань у глобальному масштабі.

Всеохоплюючий міждисциплінарний характер сталого розвитку полягає в його здатності подолати розриви між збереженням довкілля, економічним розвитком і соціальною справедливістю. Його застосування в різних контекстах підкреслює взаємопов'язаність цих аспектів, наголошуючи на необхідності цілісних підходів до подолання складних викликів, що стоять перед людством.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про Концепцію сталого розвитку населених пунктів : постанова Верхов. Ради України від 24.12.1999 № 1359-XIV. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1359-14#Text (дата звернення: 11.12.2023).

2. Low Impact Development practices in the context of United Nations Sustainable Development Goals: A new concept, lessons learned and challenges / M. Batalini de Macedo et al. Critical Reviews in Environmental Science and Technology. 2021. P. 1–44. URL : https://doi.org/10.1080/10643389.2021.1886889 (date of access: 11.12.2023).

3. Wysokińska Z. Millenium Development Goals/UN And Sustainable Development Goals/UN As Instruments For Realising Sustainable Development

Concept In The Global Economy. Comparative Economic Research. Central and Eastern Europe. 2017. Vol. 20, no. 1. P. 101–118. URL : https://doi.org/10.1515/cer-2017-0006 (date of access: 11.12.2023).

4. Zhenjian L., Jiahua L., Yunbao X. Research on the path of agriculture sustainable development based on the concept of circular economy and big data. Acta Agriculturae Scandinavica, Section B – Soil & Plant Science. 2021. P. 1–12. URL : https://doi.org/10.1080/09064710.2021.1929436 (date of access: 11.12.2023).

5. Sustainable development: a beginner's guide. DGB Group / Carbon Offsetting & Nature Conservation. URL : https://www.green.earth/sustainable-development#:~:text=The%20interconnectedness%20of%20economic,%20social,to%20achieve%20long-term%20sustainability (date of access: 11.12.2023).

6. What is sustainable development, and why is it so important?. Emerald Built Environments. URL : https://emeraldbe.com/sustainable-development-important/#:~:text=Environmental%20protection%20–%20contributing%20to%20protecting,shift%20to%20low-carbon%20economy (date of access: 11.12.2023).

7. Study on the propagation of sustainable development concept among Gulf ports based on complex network / C. Zhao et al. Maritime Policy & Management. 2020. P. 1–19. URL : https://doi.org/10.1080/03088839.2020.1783466 (date of access: 11.12.2023).

УДК 911.3.30 (477)

Паянок Тетяна Миколаївна,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0000-0001-7763-1159

КЛАСТЕРНИЙ АНАЛІЗ В УПРАВЛІННІ СТАЛИМ РОЗВИТКОМ РЕГІОНІВ: МЕТОДИЧНИЙ ПІДХІД

В основі засад управління сталим розвитком міст та регіонів України в умовах Європейської інтеграції на першому етапі повинен лежати механізм розподілу їх за рівнем розвитку громад. Пропонується розглянути методику кластерного аналізу та проаналізувати роботи науковців, що займалися даним питанням. Більшість науковців оцінюючи розподіл регіонів України за напрямками не вилучали м. Київ із ряду спостережень. Місто є лідером за більшістю напрямків, а саме нетиповим значенням серед інших регіонів, що не дозволяє отримати рівномірний розподіл, який і так відсутній із-за великого розмаху варіації по всім змінним між регіонами [2; 3; 4].

Актуальним є також розмежування показників на стимулятори і дестимулятори, адже одні показують позитивні, а інші негативні зрушення, об'єднання їх в одну інтегральну оцінку не висвітить достовірну оцінку середовища. При їх оцінці можна використовувати один напрямок розрахунку, наприклад, всі показники розраховувати за формулами для стимуляторів, але потім для дестимуляторів необхідно знаходити обернену величину коефіцієнта.

Також для проведення розподілу крім запропонованих методів (6 етап, табл. 1) можна застосовувати інтегральну оцінку показника, яку розраховують як середньоарифметичну просту або середньоарифметичну зважену. Зважена розраховується за наданими коефіцієнтами (суб'єктивна думка експерта з даного питання). При цьому сума ваг коефіцієнтів по показникам повинна дорівнювати нулю. Після обчислення інтегральної оцінки, за даними індивідуальних стандартизованих значень, проводиться розподіл (із врахуванням 5 етапу кластерного аналізу). Для цього визначається ширина інтервалу і безпосередньо самі межі інтервалів, визначають регіони, які потрапили в той чи інший інтервал і для оцінки розподілу проводиться описова статистика. Приймають управлінські рішення.

Таблиця 1 – Етапи кластерного аналізу в оцінці регіонів України

<table>
<tr><td colspan="4">Етапи кластерного аналізу</td></tr>
<tr><td colspan="4">1. Формування масиву статистичних даних</td></tr>
<tr><td colspan="4">2. Розмежування статистичних даних за характеристикою на:</td></tr>
<tr><td colspan="2">Стимулятори – це показники, зростання властивостей яких позитивно характеризує явище і процес</td><td colspan="2">Дестимулятори – це показники, зростання властивостей яких негативно характеризує явище і процес</td></tr>
<tr><td colspan="4">3. Стандартизація первинних даних</td></tr>
<tr><td></td><td>Стимулятори</td><td colspan="2">Дестимулятори</td></tr>
<tr><td>Методом співвідношень, $\alpha = x_{\max};\ x_{\min};\ x_{st};\ \bar{x}$</td><td>$z_{ij} = \frac{x_{ij}}{\alpha}$</td><td colspan="2">$z_{ij} = \frac{\alpha}{x_{ij}}$</td></tr>
<tr><td>Класичним методом</td><td>$\frac{x_{ij} - \bar{x}_i}{\sigma_i}$</td><td colspan="2">$\frac{\bar{x}_i - x_{ij}}{\sigma_i}$</td></tr>
<tr><td>Варіаційним розмахом</td><td>$z_{ij} = \frac{x_{ij} - x_{\min}}{x_{\max} - x_{\min}}$</td><td colspan="2">$z_{ij} = \frac{x_{\max} - x_{ij}}{x_{\max} - x_{\min}}$</td></tr>
<tr><td colspan="4">4. Об’єднання масиву статистичних стандартизованих даних.</td></tr>
<tr><td colspan="4">5. Застосування ієрархічного методу для визначення оптимальної кількості кластерів</td></tr>
<tr><td colspan="4">6. Застосування різних методів в оцінці однорідності кластерів:</td></tr>
<tr><td>Об’єднання об’єктів за мінімальною відстанню</td><td>Об’єднання об’єктів за максимальною відстанню</td><td>Об’єднання об’єктів за центроїдами (середніми) груп змінних</td><td>Об’єднання об’єктів за квадратом евклідової відстані</td></tr>
<tr><td colspan="4">7. Порівняльний аналіз результатів та вибір остаточного розбиття</td></tr>
<tr><td colspan="4">8. Економічні висновки за отриманими результатами та обґрунтовані управлінські рішення.</td></tr>
</table>

Джерело: сформовано автором.

Отже, особливо в післявоєнний час доречно провести розмежування пріоритетності надання засобів відновлення громад України. Для цього необхідно оцінити соціально-економічне середовище комплексно за різними напрямками. Перевага застосування кластерного аналізу є оцінка середовища за низкою ознак, які мають різні одиниці виміру. Об’єднання їх в одну інтегральну оцінку проводиться на основі розрахованих відносних величин, які отримують в процесі стандартизації. При цьому, в залежності який

метод стандартизації обраний, коефіцієнти будуть варіювати від 0 до 1 (при застосуванні методу співвідношень та методу стандартизації варіаційним розмахом) або від -1 до 1 (при стандартизації класичним методом).

У подальшому доцільно провести кластерний аналіз за напрямками соціального розвитку (кількість економічно активного населення у віці 15-70 р, наявний дохід населення, міграція наявного населення, рівень безробіття населення, частка міського населення), економічного розвитку (частка промисловості та сфери послуг у валовій доданій вартості економіки, частка переробної промисловості у валовій доданій вартості економіки, експорт товарів на одну особу, експорт послуг на одну особу), природно-ресурсний потенціал (земельні, лісові, мінеральні, природно-рекреаційні ресурси), інфраструктура (щільність залізничних колій, автомобільних доріг, основні засоби), залучені інвестиції (капітальні інвестиції та прямі іноземні інвестиції в розрахунку на одну особу), обсяги сплачених податків (за видами податків, зборів та обов'язкових платежів) тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Войтович А. Д. Кластеризація регіонів за рівнем соціально-економічного розвитку. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2010. № 4, т. 1. С. 248–252. URL : http://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/ekon/2010_4_1/ 248-252.pdf

2. Єрмак С. О. Кластерний аналіз регіонів України за ключовими індикаторами рівня інноваційного розвитку. *Економіка розвитку*. 1 (3(83)). С. 34–43 URL : http://elibrary.donnuet.edu.ua/360/

3. Козирєва О. В. Кластерний аналіз як інструмент дослідження рівнів регіонального розвитку в контексті концепції «центр-периферія». *Економіка і суспільство*. 2018. № 17. С. 430–442. URL : https://economyandsociety.in.ua/ journals/17_ukr/64.pdf

4. Щур Р. І., Плець І. І., Микитюк О. В. Кластерний аналіз розподілу регіонів України за рівнем інноваційного розвитку. С. 111–122. URL : http://lib.pnu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/1337/1/2016-5522-1-PB.pdf

УДК 334.72:364.011

Ружинська Наталія Олексіївна,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, України
ORCID ID 0000-0002-6424-2928

ДОСВІД ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

Країни Європейського Союзу впроваджують політку свідомого громадянства, де основними цінностями є піклування про своїх громадян, які опинились в кризових ситуаціях. Це досягається за рахунок отриманого ними доходу, можливостями нормативно-правового законодавства, впровадженням різноманітних соціальних проектів.

Дані Європейської комісії свідчать, що на території Євросоюзу створено та активно діють більше двох мільйонів соціальних підприємств це понад 11 мільйонів працівників (близько 6 % усіх зайнятих), що складає близько 10 % всього європейського бізнесу [1].

Основними задачами соціальних підприємств в Євросоюзі є реалізація важливих соціальних і екологічних функцій та економічний внесок у розвиток держав союзу.

Розвиток соціального підприємництва в Європейському союзі набуває значних обертів. Лідером є Італія, де нормативно-законодавчою базою дозволено створювати соціальні підприємства у формі соціальних кооперативів, де головною умовою є обмежений розподіл прибутку, розвиток власних активів. Це дало поштовх для впровадження досвіду розробки схожих законопроектів в інших країнах Європейського Союзу [1].

Також першість займає і Велика Британія, де успішно функціонує більше 70 тис. підприємств соціального спрямування, а це майже мільйон робочих місць для британців. Таке досягнення Великої Британії стало за можливості створювати соціальні підприємства у формі колективної власності і

їх діяльність спрямовується на користь територіальної громади. Британським законодавством передбачено, що суб'єктом соціального підприємництва є бізнес-підприємства із соціальною місією [2]. Значним досягненням такого стрімкого розвитку соціальних підприємств у Великій Британії є те, що прибутки соціальних підприємств не оподатковуються за умови, якщо прибуток використаний на соціальні цілі або направлений на досягнення соціальної мети.

Розвиток соціальних підприємств Німеччини обмежений особливостями нормативно-законодавчої бази. Це обумовлено відсутністю визначеної юридичної форми для соціальних підприємств які мають можливість працювати у формі кооперативів, фондів, асоціацій, товариств з обмеженою відповідальністю [3].

Досвід Швейцарії свідчить, що розповсюдженою основою соціального підприємництва є діяльність приватних та громадських фондів, створених для розвитку й популяризації соціально-економічної діяльності заради покращання становища громад та відновлення соціальної справедливості. За такої концепції провідною є роль соціальних підприємців, які є лідерами змін, новаторами і рушіями соціальних перетворень у громадах [2].

Досвід Норвегії по створенню соціальних підприємств свідчить, що в державі існує два рівні – урядова підтримка та діяльність великих корпорації, які фінансово чи ресурсно підтримують соціальних підприємців. Основною метою на етапі становлення соціального підприємства в Норвегії була активність приватних осіб, компаній та інвесторів, мотивацією яких було вирішення питань, пов'язаних з появою великої кількості біженців.

Розвиток соціального підприємництва у Бельгії почався із прийняттям законодавства про компанії із соціальною місією і це дало поштовх для створення юридичних форм соціальних підприємств. Разом з тим Бельгійським Федеральним законодавством не обмежуються обсяги підприємницької діяльності і не передбачається розподілу прибутків між засновниками (допускаючи окремі механізми зниження їхніх витрат) [1].

В Польщі соціальні підприємства створюються трьома способами шляхом заснування соціального кооперативу. Перший спосіб створення – інституцій. Соціальні кооперативи створюються через Центр суспільної інтеграції. Другий спосіб – це створення некомерційною організацією чи органом місцевого самоврядування. Третій спосіб створення соціального

кооперативу є індивідуальний, де сам засновник звільняється від сплати реєстраційного збору і може отримати у визначених розмірах одноразову допомогу. Особливістю польських соціальних кооперативів є те, що органи місцевої влади мають право без проведення тендерів замовляти певні послуги [1].

Вивчаючи досвід розвитку соціальних підприємств Греції слід зазначити, що законодавством країни передбачено три категорії соціальних підприємств. До першої категорії слід віднести інтеграційні соціальні кооперативи, де основа діяльності є соціальна і трудова інтеграція осіб, які опинилися у важкій життєвій ситуації. До другої категорії відносяться кооперативи соціальної опіки, які виробляють товари й послуги для інвалідів, літніх осіб, осіб із хронічними захворюваннями тощо. До третьої категорії відносять кооперативні підприємства суспільного виробництва, які працюють на свій регіон у сферах культури, екології, житлово-комунального господарства, підтримання місцевих традицій [1].

У Франції, Іспанії та Португалії закріплено на державному рівні робота соціальних підприємств у формі кооперативів, які мають демократичну форму правління із обов'язковим розподілом акцій компанії серед засновників, волонтерів, бенефіціарів [3].

Наведений досвід функціонування та розвитку соціальних підприємств у Європейському союзі дає можливість зазначити, що на законодавчому рівні в ЄС закріплені та успішно існують дві основні організаційно-правові форми – кооператив та некомерційне об'єднання. Це демонструє значні переваги неприбуткових організацій не тільки соціальні а й економічні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Каменко І. С. Соціальне підприємництво в Україні: Економіко-правовий аналіз. 2020. URL : https://www.euneighbours.eu/sites/default/files/publications/ 2020-11/Legal%20report%20in%20Ukraine_Ukrainian.pdf (дата звернення: 01.04.2021).

2. Про соціальне підприємництво у світі. URL : http://pard.org.ua/pro-socialne-pidpriemnictvo-u-svit.html

3. Міняйленко, Биба В. В., Кулябка А. А. Зарубіжні моделі розвитку соціального підприємництва. *Ефективна економіка*. 2020. № 11. URL : http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2020/102.pdf

УДК 332.1

Simanavičienė Žaneta,
Doctor Habil, Professor,
Head of Business Innovation laboratory,
Mykolas Romeris University,
Lithuania
ORCID ID 0000-0001-6008-2405

SUCCESSFUL EUROPEAN PRACTICES FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF CITIES AND REGIONS

Over the past three decades, humanity has made significant progress in improving material well-being. But this progress was achieved at the cost of deterioration of the planet's natural environment. The result of such rates of economic development without a fundamental change of the modern economic model will be the growth of environmental threats, accordingly, this will make sustainable development impossible. Considering this, the global community of economists, sociologists, politicians, and businessmen accelerated the search for new ways of development that would allow restoring the natural environment and at the same time ensure the life of the population at a decent level.

The modern stage of the development of society is characterized by rapid changes in all areas of human activity. These changes are interconnected and dynamic, reinforcing each other, so their consequences are often unpredictable. Most of such megatrends are a threat to the further development of society. Sustainable development is a rational vector of the development of the modern world.

For the first time, the term "sustainable development" was used in 1972 during the meeting of the First World Conference on the Environment in Sweden (Stockholm). Instead, at the UN Conference on Environment and Development in Rio de Janeiro in 1992, this term was used as the name of a new concept of the existence of all humanity. The concept of sustainable development was formulated as a way to overcome the main environmental threats to modern civilization, which existed in the form of a certain theoretically justified danger,

perceived by a narrow circle of scientists and politicians and associated with overpopulation, irreparable depletion of natural resources, environmental pollution" [1].

Violation of the balance between the principles of sustainable development leads to a deterioration in the quality of life. The essential factors of the economic component should include the optimal use of the limited resources of the planet and the application of environmental, natural, energy and material saving technologies, including the extraction and processing of raw materials, the creation of environmentally acceptable products, the minimization, processing and destruction of waste. Instead, the social component of sustainable development focuses on the non-economic interests of the individual, covering the entire spectrum of human rights, both individual and collective, including issues of corporate governance, and at the same time a wider range of problems of preserving the stability of social and cultural systems that enrich the humanitarian values of modern society.

The transition of the world to the principles of sustainable development only strengthens this connection, offering new parameters for measuring indicators related to comprehensive well-being, overcoming the problems of unemployment and poverty, strengthening a caring attitude towards the environment. We are observing a powerful trend - the activation of connections between the financial system and the sector of the real economy in the vector of sustainable development. Two interrelated directions of development of this direction can be distinguished:

Problems in real sectors of the economy form new requirements for the financial system, followed by global capital mobilization with an emphasis on social and environmental factors;

A system of financial reform measures affects environmental and social outcomes in the real economy through a set of response channels, as well as policies governing the measures and international cooperation.

In order to encourage the transition to sustainable development, state and intergovernmental initiatives are becoming more and more widespread, accordingly, financial institutions are beginning to implement risk management functions based on the SDGs. Germany, Great Britain, Switzerland, France, Brazil, Singapore, Indonesia, China and the USA are among the countries with an active national policy on the development of "green" finance [2].

The leadership of the European Union has developed a clear policy aimed at financial support for small and medium-sized businesses in the context of using the opportunities of "green" business and the not yet fully appreciated potential of the circular economy.

Solving acute environmental problems of society on a global scale, such as: design and construction of energy-efficient buildings; processing and waste management; development of renewable energy; wastewater treatment, etc. is at the heart of green business. Since 2010, this sector of the economy has been one of the fastest growing in both the EU and Canada [3].

Since the 20th century, the EU has been making efforts to introduce sustainable development policies, their measurement, risk mitigation, and effective cooperation in the context of decentralization.

The results of the ESPON COMPASS project are used to study the role that the EU plays in the formation of national territorial management and spatial planning. The research group includes representatives of the Delft University of Technology, the Leading Scandinavian and European Research Center for Regional Development and Planning "Nordregio", the Polytechnic University of Turin, the University College Dublin, the Polish and Hungarian Academy of Sciences, the Academy of Spatial Development in the Leibniz Association "ARL". The study involved 28 EU member states, as well as Iceland, Liechtenstein, Norway and Switzerland. The main goal of the research was to discuss the main common features and differences that characterize the Europeanization of territorial management, spatial management and planning, as well as to study the actual potential and exchange of experience. It should be noted that the influence of legislation, policy and discourse of the EU in the formation of systems of territorial management and spatial planning, directives and normative acts that concern other spheres, have an indirect effect on the territorial management and spatial planning of a specific country. In most EU countries, strong or moderate influence of environmental and energy legislation on spatial development is reported.

Institutional (legal and organizational) support of the process of sustainable development is crucial for the implementation and implementation of its principles. Institutional support for the sustainable development of cities consists of a combination of documents of the UN and other international organizations, European Union law, and national laws and by-laws. The need to develop

sustainable development strategies and strategic plans for their implementation is essential. The EU shows the presence of dynamics from increased attention to economic issues to the growing role of environmental and social issues. The trend of strengthening the role of the public in the planning, implementation, monitoring and evaluation of these processes is also noticeable.

REFERENCES

1. Dantzig G. B., Saaty T. L. Compact city: a plan for a liveable urban environment. WH Freeman, 1973.

2. Hofstad H. Compact city development: high ideals and emerging practices. *European Journal of Spatial Development.* 2012. Vol. 49. P. 1–23.

3. Hassan A. M., Lee H. The paradox of the sustainable city: definitions and examples. *Environment, development and sustainability.* 2015. Vol. 17, No. 6. P. 1267–1285.

4. Treaty of Lisbon amending the Treaty on European Union and the Treaty establishing the European Community (OJ C 306, 17.12.2007); entry into force on 1 December 2009. URL : https://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/en/FTU_1.1.5.pdf

5. Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030. Wydawnictwo «Monitor Polski» Dziennik Urzędowy Rzeczypospolitej Polskiej. Warszawa, 2012. URL : http://surl.li/epoxd

6. Council of Europe Conference of Ministers Responsible for Spatial/Regional Planning (CEMAT). URL : http://www.coe.int/t/dgap/localdemocracy/cemat/default_en.asp

УДК 330.341.1:338.1](477)

Соколова Ольга Миколаївна,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0000-0002-7061-3692

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ СТРУКТУРНОЇ ЗБАЛАНСОВАНОСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Нині Україна переживає найскладніші та найтрагічніші моменти свого суверенного існування внаслідок повномасштабної агресії рф 24 лютого 2022 року. За один рік повномасштабної війни (із 24 лютого 2022 року по 24 лютого 2023 року), згідно з оцінками Світового Банку, Україні було завдано збитків на 411 млрд доларів США (що більш, як удвічі перевищує ВВП України за 2021 рік, перед війною) [1, с. 4]. Водночас після перших місяців війни стало зрозуміло, що рф не змогла і вже не зможе реалізувати свої плани по захопленню України. Звільнення частини окупованих територій, стабілізація воєнного становища, активна підтримка цивілізованого світу дозволили українцям з більшим оптимізмом дивитися у майбутнє.

Результати опитування, проведеного 1-2 червня 2023 року соціологічною групою Рейтинг, свідчать, що 95 % респондентів висловили впевненість, що Україна зможе відбити напад військ рф [2]. За даними соціологічного дослідження, проведеного Фондом «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва спільно з Центром політичної соціології 5-15 червня 2023 р., 89 % опитаних, планують будувати своє життя в Україні [3]. Хоча ескалація збройної агресії рф і далі триває, проте вже сьогодні готуються плани відновлення економіки, тривають дискусії щодо майбутнього розвитку України після війни в умовах руху до членства в ЄС.

Сьогодні є чимало думок щодо напрямів повоєнної розбудови економіки України. Водночас у експертному середовищі є одностайне усвідом-

лення, що відновлення не повинно розглядатись лише у контексті повернення довоєнних характеристик структури економіки. Слід визнати, що масштабні руйнування виробничого капіталу, інфраструктури, майже на третину падіння реального ВВП у 2022 р. великою мірою зумовлено деіндустріалізаційними процесами, занепадом промислового виробництва впродовж останніх трьох десятиліть. Події нинішньої війни показали, що Україні необхідно стати масивною технологічною фортецею з високим рівнем індустріалізації і продуктивності праці [4, с. 73].

У публічному просторі урядовий проєкт Національного плану відновлення України порівнюють із планом Маршалла. Згідно плану Маршалла, фінансова допомога та іноземні інвестиції пов'язувались з реалізацією структурних реформ, спрямованих на розвиток стратегічних галузей промислового виробництва (машинобудування, хімічної та фармацевтичної промисловості, радіо- та електротехнічної галузей тощо), підвищенням продуктивності праці, фінансовою стабілізацією та розвитком зовнішньої торгівлі. Країни Західної Європи відновили свої економіки, промисловий сектор, диверсифікували вектори товаропотоків, інтенсифікували технологічний експорт. Так, завдяки інвестиційній підтримці США в рамках Плану Маршалла промислове виробництво у західноєвропейських країнах збільшилось на 55 %, було закладено основу технологічного розвитку економік цих країн [5].

Післявоєнне відновлення та розвиток Південної Кореї ґрунтувалось на інтенсивній індустріалізації економіки країни. Ключовими галузями промисловості було визнано електроніку, суднобудування та автомобільну промисловість. У результаті проведених заходів щорічні темпи зростання ВВП з 1962 по 1989 р. становили в середньому 8% [6]. Країна змогла з аграрної найбіднішої держави перетворитися в сучасну технологічну економіку. Сьогодні Південна Корея 11-та економіка світу за розміром, член «Великої двадцятки».

Важливою складовою відновлення економіки України є її структурна трансформація та чітке стратегічне бачення повоєнної моделі розвитку. Основи такої трансформації закладаються вже зараз. На наш погляд, структура економіки України має відповідати характеристикам, що відбивають

концептуальні засади промислового розвитку країн ЄС на засадах сталого розвитку.

Потрібно змінювати структуру економіки України, переходити від спеціалізації на виробництві аграрно-сировинної продукції до продукції переробної промисловості з високою доданою вартістю. Особлива роль належить галузі машинобудування як стратегічно важливою для підтримки обороноздатності країни, її технологічного та інноваційного розвитку. У період війни низка галузей машинобудування забезпечує потреби оборони, здійснюючи розроблення та виробництво інноваційних зразків техніки. Зазначимо, у 2023 р. оборонно-промисловий комплекс України збільшився у 3 рази і став одним з найбільших рушіїв відновлення економіки [7].

У процесі повоєнного відновлення та реалізації завдань сталого розвитку в умовах євроінтеграції треба модернізувати транспортне машинобудування, аграрне та енергетичне машинобудування, що створюватиме позитивний кумулятивний ефект в інших галузях економіки країни. Разом із тим на тлі цих пріоритетів постає питання залучення західних фінансових ресурсів, що вимагатиме компромісів – програма відновлення та структурної модернізації має органічно поєднати національні інтереси України та її партнерів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Використання заморожених російських активів як інструмент примусових репарацій для відшкодування шкоди, завданої агресією Росії / Інститут законодавчих ідей. 2023. URL : https://confiscation.com.ua/analytics/using_frozen_russian_assets_as_a_means_of_compulsory_reparations_to_compensate_for_the_damage_caused_by_russias_aggression/

2. Соціологічна група «Рейтинг» (Група «Рейтинг»). 2023. URL : https://ratinggroup.ua/research/ukraine/dvadcyat_druge_zagalnonaconalne_opituvanny_nastro_ta_ekonom_chne_stanovisch_naselennya_1-2_chervnya.html

3. Громадянська мережа ОПОРА. Аналітичний звіт за підсумками опитування «Війна, мир, перемога, майбутнє», 27 липня 2023. URL : https://www.oporaua.org/viyna/analitichnii-zvit-za-pidsumkami-opituvannia-viina-mir-peremoga-maibutnie-24828

4. Власюк В. Розвиток внутрішнього виробництва і структурні зміни економіки як ключове завдання повоєнного відновлення. *Міжнародний історичний досвід повоєнної реконструкції економіки: уроки для України* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 27 квітня 2023 р. / ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України», Інститут вищої освіти НАПН України. Київ, 2023. 125 с. URL : http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2023/05/Mizhnar-istor-dosvid-povojen-reconstrukcii-uroky-dla-Ukrainy.pdf

5. Eichengreen B. Lessons from the Marshall Plan. World Development Report. 2011. Background Papers. World Bank, Washington, DC. URL : http://hdl.handle.net/10986/27506

6. Семенюк І. В. Особливості історичної традиції Південнокорейського суспільства. *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії.* 2013. № 55. С. 45–55. URL : http://www.zgia.zp.ua/gazeta/VISNIK_55_45.pdf

7. АТ Укроборонпром. URL : https://ukroboronprom.com.ua/news/spromoznosti-ukrayinskogo-opk-zrosli-vtrici-proti-minulogo-roku

УДК 332

Теліщук Микола Миколайович,
канд. екон. наук, доцент
ORCID ID 0000-0001-6340-6292;
Теліщук Мирослава Миколаївна,
старший викладач,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0000-0002-7950-6957

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ РЕГІОНУ: ПИТАННЯ МЕТОДОЛОГІЇ ДОСЛІДЖЕННЯ

Процеси глобалізації та регіоналізації суттєво вплинули на підвищення ролі національних регіонів, проявом чого є набуття нових якостей регіонами, однією з яких є конкурентоспроможність. Конкурентоспроможність територій та регіонів як тема наукових досліджень має довгу історію. В період динамічного зростання глобалізаційних процесів, її актуалізація значно збільшилась. Перші відомі роботи в новітній історії розглядали питання міжнародної та державної конкурентоспроможності в контексті конкуренції на різноманітних ринках, в першу чергу товарних. Здебільшого вони були викликані прагненням збільшення об’ємів міжнародної торгівлі та відповідно потребою пояснення успіхів лідерів міжнародної торгівлі й пошуку рішень задля збільшення частки зацікавлених держав в загальному обсязі міжнародного товарообороту.

Регіон як економічний суб'єкт завжди є більш мобільним та гнучким у порівнянні із цілою країною, і це вже є найважливішою конкурентною перевагою в умовах непередбаченого глобального конкурентного середовища. Таким чином пояснюється поглиблення у дослідження вчених регіональних конкурентних переваг з метою пошуку новітніх джерел конкурентоспроможності [1].

Питання регіональної політики соціально-економічного розвитку мають ще більш глибоку історію. Дана проблематика в динаміці в тій чи іншій мірі також тісно переплітається з процесом інтенсифікації міжнародної

торгівлі, зниженням бар'єрних обмежень національних урядів на рух товарів, капіталу та робочої сили. Регіональна конкурентоспроможність є одним з елементів і одночасно результатом регіональної політики. Вона має низку специфічних рис:

- регіональна конкурентоспроможність як феномен, система політик або об'єкт управління є складним соціально-економічним явищем, тому й при визначенні поняття автори спираються на різні погляди та підходи. Узагальнивши їх, можна відзначити, що автори визначають поняття «регіональної конкурентоспроможності» виходячи з розв'язуваних науково-дослідних та управлінських цілей та завдань. Зокрема, регіональна конкурентоспроможність розглядається як результативність (ефективність) використання громадських і приватних ресурсів в рамках певної території або як здатність території, конкуруючи з іншими регіонами, залучати мобільні ресурси (інвестиції, підприємства, організації та трудові ресурси й ін.) на свою територію;

- регіони знаходяться в певному національному макроекономічному та інституційному середовищі. В такій частині регіони не мають можливості впливати на ці параметри, по суті, вони можуть тільки пристосовуватись до них. Дані чинники не мають значення в умовах міжрегіональної (внутрішньої) конкуренції всередині однієї країни або міжнародного блоку, в рамках яких реалізується єдина грошова, бюджетна, податкова, тарифна, митна політики. Однак в порівнянні з іншими країнами та міжнародними регіонами макроекономічні й інституційні умови мають фундаментальний вплив на конкурентоспроможність регіону. Важливим є те, що в останні десятиліття регіони стають активними учасниками міжнародної конкуренції;

- конкурентоспроможність регіону значною мірою визначається системою «стартових» умов - територія, географічне та кліматичне становище й ін., і в даній частині регіони знаходяться в об'єктивно нерівних умовах. При оцінці й порівнянні необхідно це враховувати. Одночасно при оцінці та порівнянні необхідно враховувати й еволюцію самої конкуренції та її конкурентних переваг. Як та яким чином вони змінюються під впливом глобальних науково-технологічних та соціально-економічних трендів. В якості прикладу можна навести такий феномен, як ефективність використання земельних ресурсів;

- регіональна конкурентоспроможність як об'єкт управління має складний інтегральний характер. Конкурентоспроможність є результатом дії системи чинників та умов, які розподілено між різними суб'єктами управління. Тому управління конкурентоспроможністю носить особливий характер, який вимагає узгодження множинних інтересів з усіма наслідками, що випливають.

Основними завданнями регіональної конкурентоспроможності є: підвищення довгострокової результативності (ефективності) мобільних ресурсів та агентів регіональної економіки; підвищення довгострокової результативності (ефективності) «стаціонарних» ресурсів; стійке підвищення якості людського капіталу та якості життя населення регіону.

Регіональна конкурентоспроможність як якість та властивість регіональної економіки являється однією з ключових цілей стратегії соціально-економічного розвитку регіонів. Дана мета безпосередньо пов’язана з реалізацією довгострокових пріоритетів в умовах постійно діючих ресурсних обмежень та зміною зовнішніх умов конкуренції. В якості довгострокових пріоритетів регіональної політики можуть використовуватися: вид економічної діяльності або територія.

Отже, при формуванні стратегічних цілей соціально економічного розвитку: вибір між пріоритетом загального характеру - конкурентоспроможність регіону та приватним пріоритетом - розвиток конкретних галузей, не є взаємовиключні, а доповнюють один одного. Крім того, при формуванні системи державної підтримки, точніше, під час вибору напрямків галузевої підтримки потрібно опиратися на результати аналізу національної та міжнародної конкурентоспроможності галузей спеціалізацій регіону та саме через систему підтримки цих галузей реалізовувати кластерну політику, відтворюючи таким чином механізм розвитку регіональної конкурентоспроможності.

Економічну політику в частині регіональної конкурентоспроможності необхідно будувати, не тільки спираючись на результати рефлексії минулого вдалого і невдалого досвіду, а й з огляду на глибоке розуміння поточної ситуації, а точніше, розуміння тенденцій і чинників, які знаходять свої прояви в поточній ситуації і в майбутньому будуть визначати ключові параметри економічної системи регіону, країни та світу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Калініна А. Г. Оцінка конкурентоспроможності регіонів України. *Інтелект XXI*. 2016. № 4. С. 14–20.

2. Романко О. П. Поняття конкурентоспроможності регіону та його ознаки. *Ефективна економіка.* 2015. № 3. URL : http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3869 (дата звернення: 24.01.2021).

3. «Report on Global Competitiveness» published annually within the framework of the World Economic Forum (Geneva, Switzerland). URL : http://www.weforum.org (дата звернення: 07.12.2023).

УДК 351.82:334.7

Усик Антон Олександрович,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник:
Корж М. А.,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0000-0002-1475-6429

ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК ІНСТРУМЕНТ СТАЛОГО РОЗВИТКУ МІСТ

Одним із ефективних та основоположних інструментів досягнення стратегічних цілей є сьогодні використання механізму державно-приватного партнерства. Державно-приватне партнерство (ДПП) розглядається як перспективна форма економічного співробітництва, що забезпечує рівноправність влади та бізнесу в рамках реалізації економічних проектів, спрямованих на досягнення цілей державного управління, рівні умови розвитку бізнесу, залучення та ефективне використання державних, місцевих та приватних ресурсів.

В умовах інституціональних змін у напрямі децентралізації влади, реформи місцевого самоврядування, які обумовлюють ефективну участь територіальних громад у здійсненні господарської діяльності та перерозподілі природних ресурсів (об’єктів, комплексів) державно-приватне партнерство є одним із найефективніших механізмів сталого розвитку міст та дієвим інструментом публічної політики в таких сферах суспільних відносин, як житлово-комунальне господарство, освіта, охорона здоров’я, будівництво та розвиток інфраструктури.

Повномасштабна війна, яку Російська Федерація розв’язала 24 лютого 2022 року проти України, перешкодила реалізації нових конкурсів щодо проєктів ДПП. Тим не менш, навіть під час активної фази війни, інструменти

державноприватного партнерства не втрачають своєї актуальності. Навпаки, державно-приватне партнерство є одними з ключових інструментів та сталого розвитку міст та Плану модернізації України, що був представлений Прем'єр-міністром України на Міжнародній конференції з питань відновлення України (URC 2022) у місті Лугано, Швейцарія 4-5 липня 2022 року.

Державна по-літика щодо досягнення сталого розвитку передбачає послідовну реалізацію комплексу управлінських, економічних, організаційних, фінансових заходів на всіх рівнях влади. Основне завдання органів публічної влади полягає у формуванні сприятливого середовища для ведення бізнесу, ефективного використання ресурсного потен-ціалу, визначенні пріоритетів в соціальних, економічних та еколо-гічних процесах і перспектив розвитку територіальної громади з врахуванням її потреб й інтересів [1].

В цих відносинах дуже важливою є функціонування системи ре-гіонального партнерства бізнесу і влади які значною мірою залежать від наявності необхідних умов, до яких відносимо: сформованість сторін партнерства бізнесу і влади, наявність нормативно-правової бази, створення органів партнерства бізнесу і влади тощо [2].

Можна зазначити, що ДПП стали ключовим механізмом реалізації державної та соціальної політики, оскільки вони вважаються економічно ефективними. ДПП розглядають як робочі домовленості, засновані на взаємній прихильності між державним сектором та структурами за межами державного сектора. ДПП визначається як підхід для більш безпосереднього контролю відносин між державним та приватним секторами, ніж це досягається за допомогою звичайної ринкової закупівлі. У дослідженні ДПП описують як «спільне підприємство між державним та приватним секторами (для інфраструктурного забезпечення), засноване на експертизі кожного партнера, який найкращим чином відповідає чітко визначеним суспільним потребам шляхом відповідного розподілу ресурсів, ризиків та вигод».

У результаті поєднання кращих особливостей держави та приватного власника можливо реалізувати довгострокові проекти, які за рахунок інноваційного характеру, елементів проектного управління, ефективного фінансового забезпечення дозволяють вирішувати питання сталого розвитку міст, поступового вирівнювання міжтериторіальних дисбалансів, підвищення конкурентоспроможності держави. Задоволення соціальних потреб

посилює формування громадянського суспільства та активує зв'язки в системі «держава – суспільство – бізнес».

Сталий розвиток міст повинен досягатися переважно за рахунок інноваційних факторів. Зростання інвестицій, яке відбувається в Україні, за останні роки, на жаль, не сприяє збільшенню кількості інновацій. На сьогоднішній день країна переживає складні часи через повномасштабне вторгнення росії на територію суверенної держави. З точки зору обраної теми цей стан є новим і вимагає переходу на нові механізми державно-приватного партнерства та нову інноваційну модель для функціонування економіки в воєнний та поствоєнний періоди. Впровадження воєнного стану передбачає роботу економіки переважно в напрямку забезпечення потреб армії, що не зменшує ролі інвестиційних ресурсів в економічній системі. Проте, актуальність забезпечення вітчизняного бізнесу інвестиційними ресурсами значно зростає у повоєнний час, оскільки важливою буде відбудова міст, відновлення роботи соціально-економічної сфери з використанні новітніх технологій.

Головною перевагою ДПП для приватного сектора є те, що вони отримують можливість для інвестицій у галузі соціально-економічного життя країни, які раніше вважалися сферою державних капіталовкладень, а отже, розширюють свої інвестиційні можливості і при цьому є ефективним та перспективним інструментом економічного і соціального розвитку на регіональному й місцевому рівнях, а також розвитку міжнародного партнерства з можливістю залучення сучасних світових технологій. Державно-приватне партнерство – це організаційно-інституційний альянс між органами влади та бізнесом, метою якого є реалізація суспільно значущих проєктів у різних сферах діяльності.

Використання механізму державно-приватного партнерства сприяє реалізації інноваційних проєктів і програм сталого розвитку міст. Водночас для спрямування фінансових ресурсів державно-приватного партнерства, як ефективний спосіб модернізації інноваційного процесу підприємств та економіки України, необхідно створити певні передумови, а саме у повоєнний період: удосконалити нормативно-правову базу, сформувати сприятливе інституційне середовище, забезпечити державну підтримку і гарантії держави приватному сектору, забезпечити фінансовий баланс у проєктах із високим рівнем капітальних витрат і непрогнозованим попитом, запровадити

громадський контроль за виконанням зобов'язань учас-никами згаданого партнерства. Ефективне, відповідальне і прозоре управління фінансами державно-приватного партнерства дасть змогу забезпечити стале економічне зростання міст та досягти інші стратегічні цілі соціально-економічного розвитку України.

Підсумовуючи, можемо констатувати, що державне приватне партнерство в Україні переживає період свого утвердження. На часі розвиток його нових форм та напрямів змістовної господарської діяльності. Запорукою вітчизняного ДПП повинен слугувати комплекс політичних, правових, економічних та ідеологічних засобів та гарантій

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Public-Private Partnerships Definition. URL : http://www.investopedia.com/terms/p/publicprivate-partnerships
2. Про державноприватне партнерство : Закон України від 01.07.2010 № 2404-VI. URL : https://zakon.rada.gov.ua
3. Resolution adopted by the General Assembly on 25 September 2015 70/1. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. UN. URL : http://www.un.org/ga/search/view

УДК 338.2:332.142

Ханенко Михайло Борисович,
здобувач третього (PhD)
рівня вищої освіти,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0009 0007 9858 3249

ІТ-ІНСТРУМЕНТИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ РЕГІОНАЛЬНИХ СТРАТЕГІЙ РОЗВИТКУ НА ОСНОВІ СМАРТ-СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ

На сьогодні інновації часто розглядаються як необхідна умова збереження конкурентоспроможності. В час стрімкого розвитку цифрових технологій інновації є рішенням багатьох проблем. Тому велика увага приділяється методам та механізмам стимулювання сталого регіонального розвитку, які здатні стимулювати інноваційну діяльність, наприклад таким, як смарт-спеціалізація [1].

Смарт-спеціалізація є стратегічним підходом до економічного розвитку, який покликаний розвивати і підтримувати конкурентні переваги регіону. Цей підхід полягає в тому, що регіони спеціалізуються в певних галузях, використовуючи свої унікальні переваги, зокрема, наявні ресурси, таланти та інфраструктуру.

Однією з ключових галузей, що вносить значний внесок в розвиток і реалізацію стратегії смарт-спеціалізації, є інформаційно-технологічний (ІТ) сектор. Сучасний світ все більше залежить від технологій, і ІТ-сектор стає важливим інструментом для розвитку економіки. Він не тільки сприяє ефективному управлінню бізнесом та публічними послугами, але і стимулює інновації, розвиток нових продуктів і послуг.

Європейська комісія також приділяє велику увагу розвитку інформаційних технологій та створює сприятливі умови для залучення ІТ-галузі на платформу смарт-спеціалізації, розроблено Програму фінансування досліджень та інновацій Horizon Europe [1].

В рамках стратегії «Європа 2020» за ініціативою Європейської Комісії, була започаткована Платформі смарт-спеціалізації Smart Specialisation Platform (SSP). SSP є важливим інструментом підтримки інноваційного розвитку та просування смарт-спеціалізації в Європейському Союзі. Вона допомагає координувати й об'єднувати зусилля різних стейкхолдерів і сприяє створенню більш конкурентоспроможної та стійкої економіки.

Одним із головних напрямів регіонального розвитку на платформі визначено «Цифрові інновації для промисловості». Комплекс продукції та послуг, які виробляють IT-кластери можна розглянути як інструментарій забезпечення процесу смарт-спеціалізації, що в значній мірі реалізовано на рівні ЄС [1].

Для забезпечення смарт-спеціалізації використовуються різні IT-інструменти, які допомагають підвищувати ефективність та конкурентоспроможність регіонів, галузей або підприємств, а саме технології:

- Artificial Intelligence (AI). AI може бути використаний у сфері виробництва, логістики, медицини, фінансів, машинного навчання та інших галузях.
- Internet of Things (IoT). Комп’ютерні мережі, до яких підключають фізичні об’єкти зі встановленими датчиками, сенсорами та програмним забезпеченням. Це допомагає обробляти інформацію, дистанційно керувати процесами та автоматизувати процеси.
- Big Data. Технологічні рішення Big Data дозволяють у режимі реального часу збирати, аналізувати та прогнозувати дані щодо обсягів виробництва та витрат, логістики, роботи з клієнтами та інших процесів. Дані стають головним джерелом конкурентоспроможності [2].
- Blockchain. Технологія, яка дозволяє безпечну та прозору передачу даних та транзакцій. Вона може бути використана в фінансових послугах, логістиці, управлінні постачанням та інших галузях.
- Віртуальна реальність (VR) та розширена реальність (AR). VR і AR створюють середовище для користувачів, дозволяючи їм взаємодіяти з віртуальними об'єктами та даними.
- Кібербезпека. Включає в себе заходи та технології, спрямовані на захист цифрових систем, промислової автоматизації і критично важливих інфраструктур від кібератак.

• Хмарні обчислення. Це модель надання послуг, яка використовує мережу інтернет для доступу до обчислювальних ресурсів, таких як обчислювальна потужність, зберігання даних та програмне забезпечення. Обчислювальні ресурси розташовані в дата-центрах, а користувачі отримують доступ до них через мережу інтернет.

ІТ дозволяють покращити комунікацію між різними етапами виробництва та об'єднати усі частини бізнесу в єдину систему, що сприяє гнучкості та швидкості реакції на виклики ринку. Крім того, вони створюють нові можливості для створення інноваційних продуктів та послуг, розширюючи горизонти конкурентоспроможності.

Отже, інформаційні технології виступають важливим інструментом смарт-спеціалізації регіонального розвитку, сприяючи створенню інтелектуальних, гнучких та інноваційних систем управління, що відповідають вимогам сучасного бізнесу та суспільства. Завдяки їм відкриваються нові перспективи для сталого розвитку міст та регіонів та вдосконалення якості життя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. ІТ-кластери як інструмент забезпечення смарт-спеціалізації регіонів України / Абдікєєв Р. Р., Ліщук О. В., Чекіна В. Д., Вишневський О. С. *Економічний вісник Донбасу*. 2022. № 2(68). С. 21–34. URL : http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/188004/02-Abdikieiev.pdf?sequence=1 ; DOI https://doi.org/10.12958/1817-3772-2022-2(68)-21-34

2. Україна 2030 Е – країна з розвиненою цифровою економікою. URL : https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html

3. Олешко А. А., Шацька З. Я., Ровнягін О. В. Smart-спеціалізація України в перспективі післявоєнного відновлення економіки. *Ефективна економіка*. 2022. № 5. URL : http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=10286 ; DOI 10.32702/2307-2105-2022.5.9

4. Smart-інфраструктура у сталому розвитку міст: світовий досвід та перспективи України. Аналітична доповідь. Київ : Центр Разумкова. Видавництво «Заповіт», 2021. 400 с. URL : https://razumkov.org.ua/uploads/other/2021-SMART-%D0%A1YTI-SITE.pdf

УДК 330.3

Шендрик Ксенія Юріївна,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник:
Мартиненко В. В.,
д-р екон. наук, професор,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0000-0001-9078-8345

УПРАВЛІННЯ СТАЛИМ РОЗВИТКОМ МІСТ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Концептуальні принципи сталого міського розвитку в умовах європейської інтеграції ґрунтуються на принципах екологічної, економічної та соціальної стійкості та спрямовані на забезпечення якості життя міських мешканців та захист природних ресурсів для майбутніх поколінь. Однією з основних концепцій управління сталим міським розвитком є забезпечення балансу між потребами сучасного суспільства та вимогами охорони навколишнього середовища. Це означає, що розвиток міст сприяє підвищенню якості життя громадян, зменшенню викидів шкідливих речовин та оптимізації використання природних ресурсів.

«В умовах реалізації Угоди про асоціацію з Європейським Союзом і запровадження реформи децентралізації влади стратегічне управління сталим розвитком міста характеризується фрагментарністю і недостатньою скоординованістю. Виходячи з необхідності підвищення якості життя населення та формування умов його належного життєзабезпечення в місті як головних критеріїв його сталого розвитку, а також для вирішення низки наявних загальних і специфічних проблем соціально-економічного розвитку та покращення екологічної ситуації, що притаманні містам України в умовах сьогодення, потребують розроблення і реалізації напрями вдосконалення управління їх сталим розвитком» [1].

Ще одним принципом є впровадження інноваційних технологій і практик у міському будівництві та управлінні, спрямованих на підвищення енергоефективності, скорочення викидів CO2 та оптимізацію використання природних ресурсів. Не менш важливою є участь громадськості в процесах управління містом, що допомагає більше враховувати потреби та інтереси мешканців у стратегічних рішеннях. У контексті європейської інтеграції концептуальні принципи управління сталим міським розвитком також передбачають сприяння співпраці та обміну досвідом між містами різних країн, а також використання європейських фондів і програм для реалізації проектів міського розвитку.

Залежно від рівня соціально-економічної системи, ми пропонуємо розглядати сталий розвиток у глобальних, національних, регіональних та локальних межах, які ми визначаємо:

- рівень глобального сталого розвитку, сутністю якого є єдиний розвиток соціально-економічної сфери міжнародного співтовариства, охорона і відтворення навколишнього природного середовища; збалансований розвиток усіх процесів у біосфері; контроль за цим процесом здійснюється. міжнародними організаціями та документами міждержавного планування;

- сталий розвиток на національному рівні охоплює окремі країни, а стратегічне управління здійснюється на державному рівні;

- сталий розвиток на регіональному рівні, що характеризується балансом між соціальною, економічною та екологічною підсистемами регіону як цілісної системи, керованої національними та регіональними органами влади;

-локальний рівень сталого розвитку охоплює міста, сільські території, райони, що обумовлює розроблення механізму управління сталим розвитком на основі регіональних і місцевих стратегій за участю органів місцевого само врядування і громад [1].

«Характерною ознакою сталого розвитку міста є комплексність і міждисциплінарність. Вклад фахівців у розвиток концепції сталого розвитку міста полягає у становленні напрямів досліджень, які з часом перетворились на окремі галузі знань: екологія, економіка природокористування, регіональна економіка, просторова економіка, інноваційна економіка, соціальна економіка, географія, геоекономіка, містобудування та геопланування.

Застосування синергетичного підходу до вивчення проблематики управління сталим розвитком міста дозволяє виявити міжсередовищні інтеграційні закономірності самоорганізації розвитку міста як складної соціо-економіко-екологічної системи» [1].

Для продовження цієї реформи потрібн щоб прийняли декілька важливих законів:

- «Про засади адміністративно-територіального устрою України. У рамках чинної конституції вона встановлює принципи адміністративно-територіального устрою України, типи населених пунктів, систему адміністративно-територіальних одиниць, повноваження органів державної влади та місцевого самоврядування. Справи адміністративно-територіального устрою, порядок утворення, ліквідації, встановлення та зміни меж адміністративно-територіальних одиниць і населених пунктів, ведення державного реєстру адміністративно-територіальних одиниць і населених пунктів України»;

- «Про послуги органів місцевого самоврядування (нова редакція). Забезпечити рівні можливості для надання послуг місцевого самоврядування, підвищити престижність послуг місцевого самоврядування та мотивувати місцевих працівників розвивати свою громаду та себе»;

- «Про державний нагляд за законністю рішень, що приймаються органами місцевого самоврядування»;

- «Про місцеві референдуми»;

- «Оновлення законів про місцеве самоврядування, про місцеві державні адміністрації тощо».

«У результаті повноваження між рівнями управляння повинні бути розмежовані за принципом субсидіарності. Мешканці громад мають бути забезпечені механізмами та інструментами впливу на місцеву владу та участі у прийнятті рішень» [2].

Отже, концептуальні принципи сталого міського розвитку в умовах європейської інтеграції спрямовані на забезпечення екологічної, економічної та соціальної сталості, покращення якості життя міських жителів та захисту природних ресурсів. Вони також включають впровадження інноваційних технологій, залучення громадськості та сприяння співпраці між містами для досягнення цих цілей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Павліха Н. В., Войчук М. В. Концептуальні засади управління сталим розвитком міста в умовах європейської інтеграції та реалізації реформи децентралізації. *Регіональна економіка.* 2018. № 3. С. 29–35.

2. Децентралізація. Загальна інформація. URL : https://decentralization.gov.ua/about (дата звернення: 05.12.2023).

УДК [332.122:911.375]:[339.922+338.244.47]

Шпак Яна Олександрівна,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник:
Максименко І. А.,
канд. філос. наук, доцент,
Державний податковий університет, м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0000-0003-0737-4745

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ СТАЛИМ РОЗВИТКОМ МІСТА В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ РЕФОРМИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Умови виконання Угоди про асоціацію з Європейським Союзом та впровадження реформи децентралізації влади призвели до фрагментованості та несистемності стратегічного управління сталим розвитком міста. З метою поліпшення якості життя громадян та створення умов для їх належного забезпечення, що є основними критеріями для сталого розвитку, а також для вирішення різноманітних загальних та специфічних проблем у соціально-економічному розвитку та покращення екологічної ситуації, що є характерними для українських міст сьогодення, потребує розробки та впровадження стратегій управління їхнім сталим розвитком [1, с. 38].

Для досягнення цілей сталого розвитку важливо забезпечити гармонію між соціальними, економічними та екологічними інтересами. Розглядаючи принципи сталого просторового розвитку, важливо зазначити, що досягнення перспектив сталого розвитку є актуальною науковою проблемою, що має багатоаспектний характер. Це процес забезпечення ефективної ієрархічної взаємодії та зміни концентрації функцій у соціальному, економічному, екологічному, інформаційному, інноваційному середовищі, спрямований на повне й доступне задоволення різноманітних потреб нинішніх та майбутніх поколінь людей.

Регіональний рівень сталого розвитку описує рівновагу між соціальною, економічною і екологічною підсистемами регіону як цілісної системи. Управління цим рівнем здійснюється через органи державної та регіональної влади. Локальний рівень сталого розвитку охоплює міста, сільські території, райони і передбачає розроблення механізмів управління сталим розвитком на основі регіональних і місцевих стратегій, залучаючи органи місцевого самоврядування і громади. Кожен з цих рівнів відображає специфіку і масштаби впливу, в яких відбувається реалізація стратегій сталого розвитку, а також рівні влади, які відповідають за їхню реалізацію [2, с. 189].

Вчені які широко досліджують концепцію «міста», включаючи архітектуру, місцеве самоврядування, планування території, юриспруденцію, економіку, статистику, географію та інші. З урахуванням аналізу наукових підходів до цього поняття пропонується розглядати місто як просторову структуру суспільних відносин, що виникла з історико-політичних та соціально-економічних умов. Ці умови сприяли створенню середовища для життєдіяльності людей, де уособлені різні сфери діяльності та різноманітні стилі життя. Сталий розвиток міста відображає сучасну парадигму використання наявних та потенційних можливостей для забезпечення збалансованого росту міста, спрямованого на задоволення потреб нинішніх і майбутніх поколінь його жителів. Основу сталого розвитку міста складають цілі, що спрямовані на організацію простору для сприяння гармонії суспільних відносин, які визначені Всесвітньою комісією з навколишнього середовища та розвитку.

Інституційні передумови сталого розвитку міста - це комплекс умов, який включає нормативно-правові, організаційно-владні та структурні аспекти, що визначають розвиток міста на рівнях національному, регіональному та місцевому. Регіональні економічні передумови сталого розвитку міста – це стан економічної системи, що визначається такими індикаторами, як фінанси та рахунки, підприємницька активність, інвестиції та інновації, торгівля, промисловість.

Управління сталим розвитком міста у контексті децентралізації передбачає визначення стратегічних цілей, завдань та пріоритетів, спрямованих на соціально-економічне зростання, досягнення екологічної рівноваги та покращення якості життя населення. Це можливо при концентрації влади на базовому рівні. Застосування інтегрованого підходу є доцільним,

оскільки воно сприяє підвищенню ефективності стратегічного управління сталим розвитком міста через інтеграцію зусиль управлінських суб'єктів для досягнення взаємодоповнюючих цілей та використання наявних ресурсів для отримання синергетичного ефекту [3, с. 176].

Удосконалення діяльності органів місцевого самоврядування за участю громади у реалізації стратегії сталого розвитку міста вважається ефективним напрямом. Управління проектами сталого розвитку міста вважається одним з ефективних інструментів стратегічного управління, що дозволяє забезпечити успішну реалізацію цілей та завдань сталого розвитку міста.

Таке теоретичне узагальнення та розроблення концепцій управління сталим розвитком міста дозволяють визначити напрями його організаційно-економічного забезпечення в сучасних умовах реформування національної економіки, створення конкурентоздатних територіальних громад та процесів інтеграції України до Європейського Союзу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Павліха Н. В. Принципи просторового менеджменту сталого розвитку. *Економіка України.* 2006. № 1. С. 40–45.

2. Нища О. С. До питання суспільно-географічного дослідження міст (на прикладі м. Харкова). *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Геологія. Географія. Екологія*. 2017. С. 211–215.

3. Управління стратегічним розвитком об’єднаних територіальних громад: інноваційні підходи та інструменти : монографія / Серьогін С. М., Шаров Ю. П., Бородін Є. І., Гончарук Н. Т. та ін. Дп. : ДРІДУ НАДУ, 2016. 276 с.

УДК 327-044.247(477:ЄС)

Юр'єва Поліна Борисівна,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0000-0002-8067-3066

ІННОВАТИКА В УПРАВЛІННІ СТАЛИМ РОЗВИТКОМ МІСТ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЇ У ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ

Управління містом відіграє важливу роль у житті мільйонів людей по всьому світу. Воно не лише відповідає за ефективність використання міських ресурсів, а й забезпечує комфортне та безпечне середовище для проживання. Управління містом – це складний процес, який потребує постійного вдосконалення та інновацій.

Міські інновації – це механізм зародження, розвитку та перетворення нових ідей до рівня матеріалізованих цінностей. Інновації в умовах міста мають являти собою глобальний та інтегрований процес, що охоплює всі аспекти міського життя. Адже інновації в соціальній, економічній, культурній та екологічній сферах однаковою мірою необхідні.

Нині з'являється новий тип міст – інноваційний. Інноваційне місто – це територія синергії наукових досліджень, виробництва та комерціалізації наукових розробок. Існують різні підходи до визначення інноваційного міста. У різних джерелах інноваційне місто має такі «маркери»: креативне місто; розумне місто; освітнє місто [1; 3; 4]. Такі міста прагнуть пов'язати питання інноваційної діяльності у сфері економіки з питаннями сталості та ефективності управління на різних рівнях міської системи влади, у поєднанні з комплексними базовими програмами для цілей управління міським розвитком. Інноваційні міста по всьому світу, використовуючи передові методи управління, вже довели свою ефективність у розв'язання міських проблем. Наприклад, Нью-Йорк впроваджує систему "розумних вуличних ліхтарів", які допомагають економити енергію, а також забезпечують бездротовий

доступ до Інтернету. Лондон використовує програмний продукт Citymapper для оптимізації міського транспорту та поліпшення мобільності населення міста. Мешканці Рейк'явіка за допомогою сайту Better Reykjavik можуть пропонувати свої ідеї щодо поліпшення міста, обговорювати їх та обирати найкращі.

Вивчення інноваційного середовища міст України [2] дає змогу виокремити такі «проблемні точки» в інноваційній політиці та практиці інноваційного процесу, як:

- недостатня узгодженість дій між стейкхолдерами інноваційного процесу як результат низької інноваційної культури у містах;
- низька ефективність практичної реалізації наявних теоретичних концепцій і моделей формування інноваційного середовища, найчастіше через відсутність індикаторів контролю поетапної реалізації та слабкої системи зворотного зв'язку;
- недостатнє фінансування інноваційної сфери локального (міського) рівня;
- здебільшого слабка (недостатня для «прориву») інноваційна активність бізнес-спільноти, що посилено пандемією COVID-19, військовою агресією РФ;
- порушення балансу коопераційних зв'язків між науково-дослідними та підприємницькими організаціями, що спричинено низьким рівнем комерціалізації інновацій;
- тривалий розрив між фундаментальними дослідженнями та бізнесом, зокрема через відсутність інтересу до підтримки вітчизняної науки з боку підприємницького сектору, а також як наслідок слабкої орієнтації наукових досліджень на потреби практичної економіки міста;
- поступова втрата актуальності створених у попередній період наукових доробків, як елемент стагнації у сфері наукових досліджень і розробок, старіння кадрів, зниження рівня наукових досліджень і, як наслідок, слабка інтеграція до світової науки та світового ринку інновацій;
- недостатня підтримка інноваційного процесу (від генерації ідей до комерціалізації та впровадження інновацій) з боку інноваційної інфраструктури;
- наявність соціокультурного розриву, що виявляється в недостатній готовності населення міст займатися підприємництвом та інноваціями, що підкреслює вплив соціокультурних особливостей населення на інноваційний потенціал міст.

Для розв'язання вище викладених проблем необхідно формувати та здійснювати, з одного боку, дієву інноваційну політику на загальнодержавному та регіональному рівнях, з іншого – специфічну міську інноваційну стратегію, яка б враховувала мету, особливості розвитку та конкурентні переваги (як реальні, так і потенційні) конкретного міського поселення.

Під міською інноваційною стратегією розуміється система довготривалих концептуальних настанов розподілу ресурсів між траєкторіями інноваційного розвитку міської території, а також їхнього перерозподілу в разі зміни внутрішніх і зовнішніх умов її функціонування.

Виходячи зі специфіки соціально-економічного розвитку міст України, можна дійти висновку, що найприйнятнішими міськими інноваційними стратегіями можуть бути такі:

- мобілізаційна стратегія, що передбачає прагнення забезпечити розвиток шляхом мобілізації власних інтелектуальних, виробничих і сировинних ресурсів;

- стратегія залучення зовнішніх ресурсів, спрямована на власний розвиток міста шляхом акумулювання інтелектуальних та інших ресурсів;

- стратегія інтелектуальної кооперації, що передбачає підвищення інноваційного рівня за допомогою здійснення спільних проєктів з іншими містами [5].

Вивчення досвіду інноваційного розвитку країн європейського простору [1; 3] та, зокрема, прикладів формування стратегії "розумної спеціалізації", дало змогу виокремити корисні практики для розроблення та реалізації інноваційних стратегій у містах України, а також зробити такі важливі для цілей дослідження висновки:

- на етапі розроблення інноваційної стратегії міста та виборі пріоритетів необхідна тісна взаємодія всіх груп стейкхолдерів - учасників інноваційного процесу в міста. Згідно з моделлю чотириланкової спіралі інновацій до таких груп належать: органи місцевої влади, бізнес-спільнота, громадська спільнота, наука та освіта;

- не можна допускати тиражування досвіду успішних міст, не враховуючи місцевої специфіки;

- застосування підходу «розумної спеціалізації» в міській інноваційній політиці вимагає побудови/дизайну міської інноваційної економічної системи, яка своєю чергою утворює міські інноваційні кластери у співпраці з виробничим сектором;

- методологія інноваційного розвитку міста має враховувати узгодження локальних можливостей міста та ресурсів регіону, що ініціюють структурні зміни регіональної економіки;

- інноваційними доробками для міста можуть стати не лише наукові технології, а й інновації у сфері сервісу, соціального обслуговування, туризму тощо;

- під час стратегічного процесу для вирішення завдань інноваційного розвитку міста необхідно серйозно ставитися до важливої ролі інноваційного середовища щодо його позитивного та/або негативного впливу на інноваційну активність учасників;

- не можна випустити з поля зору і недооцінювати важливість інноваційної культури міста в процесі формування стратегії інноваційного розвитку;

- визначаючи аспекти унікальності міста, варто звернути увагу на його галузеву спеціалізацію з позиції можливостей використання сучасних технологій і розвитку ключових технологічних компетенцій;

- необхідно враховувати міську інноваційну систему не тільки в міжміському, а й міжрегіональному, та навіть міжнародному контексті.

Таким чином, здатність міської влади визнавати, визначати, продукувати, заохочувати, мобілізувати, використовувати, підтримувати й, зрештою, знову запускати інноваційний процес визначає долю міста в умовах загальної конкуренції. Використання інтелектуальних високотехнологічних рішень, великої кількості даних, інноваційних стратегій дозволяють сформувати нові ідеї для розвитку сучасних міст України. Принцип формування міської стратегії інноваційного розвитку міст України має базуватися на потенціалі та конкурентних перевагах конкретного міського поселення. Крім того, варто сфокусуватися на вузькому ресурсному потенціалі та унікальних компетенціях міста, при цьому обов'язково враховувати найімовірніші траєкторії його розвитку, що забезпечить диверсифікацію міських інноваційних стратегій. Корисним також буде досвід Європейських країн у розробленні та реалізації інноваційної стратегії розвитку міст, що є доцільним і важливим для зниження вразливості міської економіки перед обличчям багатьох глобальних викликів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Басюк Д. І., Срібна С. В., Примак Т. Ю. Досвід країн Європейського Союзу щодо розвитку смартдестинацій. *Ефективна економіка.* 2019. № 1. URL : http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6823

2. Гладинець Н. Ю., Ряшко Н. В. Теоретичні основи інвестиційно-інноваційних процесів розвитку територій. *Економічний простір*. 2021. № 169. С. 56–60.

3. Момот Т. В., Мураєв Є. В. Компаративний аналіз зарубіжних практик розвитку розумних міст та можливості їх імплементації в Україні. *Електронний науково-практичний журнал «Інфраструктура ринку»*. 2020. Вип. 42. С. 232–237.

4. Севастьянов Р. В. Актуальні проблеми розвитку «розумних міст» (smart-city). *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2021. № 2. С. 170–175.

5. Юринець З. В., Гнилянська Л. Й., Юринець Р. В. Управління інноваційним розвитком : навч. посібн. Львів : СПОЛОМ, 2021. 132 с.

СЕКЦІЯ 2
ПОВОЄННИЙ РОЗВИТОК РЕГІОНІВ УКРАЇНИ: СУЧАСНИЙ СТАН, ВИКЛИКИ ТА ЦИВІЛІЗАЦІЙНІ ТРЕНДИ

УДК 336.77.01

Альохіна Олена Сергіївна,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник:
Коляда Т. А.,
канд. екон. наук, с.н.с., доцент,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0000-0002-1574-4446

«ПЛАН МАРШАЛЛА» ДЛЯ ПОВОЄННОГО ЕКОНОМІЧНОГО ВІДНОВЛЕННЯ РЕГІОНІВ: ДОСВІД ІТАЛІЇ ТА УРОКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

План Маршалла, реалізований Сполученими Штатами Америки в Західній Європі протягом 1948–1952 років, став ефективною програмою відновлення економік сімнадцяти європейських країн, які постраждали від Другої світової війни, і послужив зразком для наслідування. Реалізація плану призвела до вражаючого економічного відновлення, зростання виробництва та продуктивності праці, а також підвищення доходів населення, навіть при надзвичайно складних початкових умовах. У контексті руйнувань, спричинених російською агресією, особливо актуальним є питання економічного відновлення регіонів України, і досвід післявоєнного економічного відновлення Італії є вельми цінним для аналізу та узяття до уваги висновків.

Програма відновлення Європи після Другої світової війни, або ж План Маршалла детально розкрита розкрита у працях зарубіжних та українських науковців, зокрема Bayard P. H., Bianchi N., Giorcelli M., Eichengreen B.,

Uzan M., Crafts N., Hellwig M., Machado B. F., Padoan P. C., Sorel E., Богдан Т. П., Геєця В. М. та Кістерського Л. Л. [1].

У структурі допомоги, котру США надали у рамках Плану Маршалла упродовж 1948–1952 рр. Європі, гранти складали приблизно 90%, а позики – приблизно 10 %. Надана Сполученими Штатами Америки протягом чотирьох років реалізації Плану Маршалла допомога європейським країнам у розмірі приблизно 13,3 мільярда доларів дорівнює сумі 143 мільярди доларів у доларах 2017 року [2]. Італія була у списку трьох найбільших реципієнтів економічної допомоги. Допомога Італії у рамках Плану Маршалла охоплювала такі три види:

– гранти на реконструкцію для відновлення громадської інфраструктури (74 відсотки загальної допомоги), що були використані для фінансування 14 912 проєктів;

– субсидії в натуральній формі протягом перших післявоєнних років (24 відсотки), що надавалися у формі продуктів харчування (борошно та пшениця), ліків, сировини (вугілля, нафта, бавовна) та обладнання;

– прямі позики приватним фірмам (2 відсотки), що були розподілені між 1101 великою італійською компанією [3]. Оскільки гранти були найбільшою частиною допомоги та мали найсуттєвіший вплив на повоєнне економічне відновлення регіонів Італії, доцільно зосередитися саме на них.

Отримані італійськими провінціями гранти на реконструкцію за Планом Маршалла сприяли позитивному впливу на місцевий економічний розвиток Італії. Це стало можливим завдяки модернізації транспортної мережі, яка відіграла важливу роль у вирішенні різниць у післявоєнному розвитку провінцій, що розташовані в одному регіоні. Це підкреслює значення інвестицій у державну інфраструктуру. Також важливо відзначити, що План Маршалла переважно призвів до модернізації існуючої інфраструктури, а не до значного розширення мережі.

Незалежно від кількості атак, провінції витратили більшість своїх коштів на відновлення транспортної мережі. Середня італійська провінція використовувала 52 % грантів в рамках Плану Маршалла на транспортну інфраструктуру, 32 % на громадські будівлі та лише 15 % на санітарію. Пошкодження транспортної мережі стало однією з головних перешкод для відновлення Італії. Провінції, які отримали більше грантів на реконструкцію,

могли модернізувати свою інфраструктуру та більше розвивали сільське господарство, особливо для культур, які швидко псувалися. В цих провінціях також було більше інвестицій в механізацію, зростання кількості підприємств у промисловому секторі та експансія промислової та сфери послуг.

Весь процес фінансування економічного відновлення за Планом Маршалла строго контролювався американською владою. Уряд США збирав вичерпні дані про стан італійської економіки та про проблеми, що виникли внаслідок війни, провівши ретельне дослідження країни. Після цієї початкової оцінки ECA та уряд Італії спільно розробляли щорічні програми з квартальним розподілом протягом п'яти років активного виділення коштів в рамках Плану Маршалла, а саме у 1948–1952 роках. Для розробки цих щорічних та квартальних програм використовували результати дослідження країни для визначення ключових економічних і географічних областей, які потребують фінансування. Щоквартально ECA схвалювала кожен окремий проєкт, який мав бути фінансований коштами Плану Маршалла без подальшого втручання уряду Італії. Протягом двадцяти днів після схвалення ECA повинна була перераховати грантові кошти уряду Італії, який, в свою чергу, мав почати проєкт протягом чотирьох місяців після отримання коштів. Однією з причин розгляду кожного окремого проєкту та детального контролю за виплатою коштів зі сторони США були заходи для обмеження ролі місцевого лобіювання та корупції у розподілі ресурсів.

В Україні активно руйнувалася і руйнується цивільна інфраструктура внаслідок військової агресії російської федерації. За даними аналітиків проєкту KSE Institute «Росія заплатить» на червень 2023 року сума збитків житлового фонду становила найбільшу частку у загальному обсязі прямих збитків – $55,9 млрд, враховуючи збитки приблизно $1 млрд від затоплень та руйнувань житлових будинків внаслідок підриву ГЕС. Це вимагає не тільки відновлення окремих будівель, але й комплексного відновлення міст, розробки нової містобудівної документації та інших заходів. Загальна сума прямих задокументованих збитків, завдана інфраструктурі України через повномасштабне вторгнення росії, за підсумками червня 2023 року оцінюється у $150,5 млрд (за вартістю заміщення). Ця оцінка враховує також обрахунки збитків інфраструктури України, які спричинив підрив рф Каховської ГЕС у червні 2023 року [4].

Модернізація транспортних систем Італії під час впровадження Плану Маршалла пов'язана із зростанням сільськогосподарського виробництва, широким впровадженням сучасних сільськогосподарських машин і розширенням промисловості та сфери послуг. Реалізація Плану Маршалла позитивно вплинула на місцевий економічний розвиток. Виділення грантових коштів на реконструкцію в кожному італійському макрорегіоні суттєво вплинуло на економічне зростання провінцій. План Маршалла став прикладом обширної модернізації громадської інфраструктури в європейських країнах та відображенням того, як розвинена економіка із великою кількістю висококваліфікованого людського капіталу та дієвих інституцій отримує вигоду від більш ефективної інфраструктури.

Порівнюючи економічне відновлення Італії з ситуацією в Україні, важливо враховувати деякі різниці. Відновлення та відбудова інфраструктури в Італії розпочалися кілька років після війни і фінансувалися в основному однією донорською країною, США, через своє регіональне представництво ЕСА в Італії. Реконструкція, спричинена агресією Росії, в Україні частково відбувається навіть під час війни. Відновлення електростанцій, ремонт доріг і житлових будівель проводяться на територіях, де не ведуться інтенсивні бойові дії. Проте основна робота з реконструкції зруйнованої інфраструктури планується після завершення російсько-української війни. В даний момент ведеться робота зі збору даних про проєкти, які потребують фінансування на реконструкцію, та розробки механізмів їхнього фінансування. Для максимально ефективного економічного відновлення України необхідно активно боротися з місцевим лобіюванням та корупцією та забезпечити гарантії для потенційних донорів та інвесторів.

Вважаємо, що цивільна інфраструктура, особливо транспортна, потребуватиме першочергових зусиль із відновлення, оскільки саме її ефективне функціонування є одним із найважливіших чинників економічного відновлення як країни загалом, так і регіонів, а згодом – і економічного зростання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Bianchi N., Giorcelli M. Reconstruction Aid, Public Infrastructure, and Economic Development:The Case of the Marshall Plan in Italy. National Bureau of Economic Research Working Paper Series. 2021. № 29537. DOI 10.3386/w29537 ; URL : http://www.nber.org/papers/w29537

2. Богдан Т. П. Основні принципи формування і спрямування міжнародної фінансової допомоги для України. *Економіка України.* 2015. № 4. С. 36–44. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/EkUk_2015_4_77

3. Геєць В. М. До питання застосування підходів «плану Маршалла» для України. *Економіка України.* 2015. № 4. С. 6–11. URL : http://economyukr.org.ua/?page_id=723&lang=uk&aid=5528

4. Кістерський Л. Л. Формування сучасної Європи: стримування та розвиток. *Економіка України.* 2015. № 4. С. 19–27. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/EkUk_2015_4_5

УДК 338.14:

Біла Ірина Сергіївна,
канд. екон. наук, доцент,
Національний університет
«Києво-Могилянська академія»,
м. Київ, Україна
ORCID ID 0000-0002-2000-619X

ЕКОНОМІКА ВІЙНИ В УКРАЇНІ: НАСЛІДКИ І МОЖЛИВОСТІ

24 лютого 2022 року кардинально змінило життя українців: принципово трансформувалися буденність, соціальна взаємодія, відношення до влади, патерни поведінки. Якщо у 1991 році перед Україною був виклик, чи зможе вона встояти як незалежна держава, то тепер, через 30 років, риторика змінилась, основним викликом цієї війни є змога української держави вижити, залишитися дієздатною та створити такий економічний базис, що дозволить раз і на завжди долучитися до європейської спільноти, розірвавши болючі зв'язки з радянським минулим.

Втрати економіки України є значними. Тільки за офіційними статистичними даними падіння ВВП у 2022 році склало 29,1 % [1], і не дивлячись на прогнозоване зростання ВВП у 2023 році, економічна реальність залишається складною та турбулентною.

Аналізуючи наслідки воєнної агресії рф для економіки України варто, на наше переконання зупинитися на таких важливих моментах:

1) Війна негативно вплинула на бізнес. Серед основних «тригерів», які відчув бізнес можна відмітити:

- втрати персоналу і збільшення дефіциту висококваліфікованих кадрів (внаслідок міграційних процесів, внутрішніх переміщень, залучення працівників до лав ЗСУ чи місцевої оборони, участі у волонтерській діяльності, релокації підприємств тощо);
- зменшення рівня завантаженості виробничих потужностей (станом на початок листопада 2023 року рівень завантаженості виробничих потужностей промислових підприємств України в середньому становив 62,9% [2]);

- енергетичні проблеми, які зумовлені обстрілами енергетичної інфраструктури (згідно звіту програми розвитку ООН станом на 30 квітня 2023 року загальна потужність генерації, тобто вироблення електрики, зменшилася більш ніж удвічі. За оцінками Світового банку, збитки, завдані інфраструктурі електро-, газо-, теплопостачання та видобутку вугілля, перевищують 10 млрд доларів США [3]);
- зміна логістики (втрати зупинки підприємств та часткова руйнація «ланцюгів» постачання за різними підрахунками на місяці складають 7-10 млрд доларів – це нестворене ВВП [4]););
- непомірні втрати металургійних підприємств (металургійна промисловість скоротилася на 70% у 2022 році внаслідок руйнування та тимчасової окупації виробничих потужностей; розірваних виробничих ланцюгів вертикально інтегрованих компаній та блокування логістичних шляхів що ускладнило та збільшило ціну транспортування продукції [5]);
- звуження інвестиційного попиту (останнє зумовлено високими процентними ставками при достатньо високому кредитному попиті, складними умовами отримання кредитів. Діюча державна програма «Доступні кредити 5-7-9%» хоч і дозволила більш ніж 50 тис. підприємств сільського господарства, торгівлі та промисловості отримати понад 154 млрд грн, однак повністю не здатна покрити потребу в кредитних ресурсах [6]);
- значні втрати агросектору (останні пов’язані із зменшенням посівних площ; знищенням транспортної інфраструктури і крадіжки с/г технік; руйнування складів із пальним, необхідним для посівної; знищення зерносховищ та продовольчих складів. Аграрний сектор зазнав 40,2 млрд дол. прямих та непрямих збитків внаслідок повномасштабної війни [7].

Розглядаючи вплив війни на бізнес в Україні варто відмітити, що нестабільне середовище продукує не тільки негативні наслідки для його життєдіяльності та несе високі ризики, але й дає надії на позитивне зростання, поштовхи та стимули для розвитку. Останнє підтверджує дослідження Gradus Research «Український бізнес та суспільство під час війни» (травень 2023 року) згідно якого, не дивлячись на те, що 31 % респондентів очікують, що війна триватиме понад 5 років, 50 % бізнесу працює як і раніше; 29 % бізнесу частково або повністю трансформувався; 70 % лишається в межах України [8].

2) Війна негативно вплинула на сектор домогосподарств. Серед основних «тригерів», які він відчув можна відмітити:

- погіршення якості життя (згідно з дослідженням Gradus Research, у травні 2023 року 85 % опитуваних зазначили про недостатній дохід для забезпечення якісного життя; 53 % опитуваних мають дохід менше 10 000 грн; незадоволених рівнем безпеки 47 %, наявним правовим полем та регулюванням – 31 %, освітньою системою – 30 %, системою охорони здоров'я – 40 %, екологічною ситуацією – 55 % [9]);
- еміграція населення, що стає загрозою для майбутньої відбудови економіки (за даними Центру економічної стратегії, станом на кінець червня 2023 року за межами України через війну перебуває 5,6–6,7 млн українців. Значна частка українських біженців втратила велику частину своїх доходів після початку повномасштабного вторгнення. За кордоном можуть залишитись від 1,3 млн до 3,3 млн українців, що пов'язано із тривалістю воєнних дій та подальшою адаптацією біженців до життя за кордоном. Неповернення емігрантів матиме суттєвий вплив на вітчизняну економіку – втрата від 2,7 до 6,9 % ВВП щороку [10]);
- помірне зростання реальних доходів та поглиблення нерівності в доходах домогосподарств (фінансовий стан домогосподарств поступово поліпшується у 2023 році, порівняно із попереднім роком, що пов'язано із бюджетною підтримкою, поступовим підвищенням заробітної плати працівникам приватного сектору [11]. Однак, варто зазначити, що фінансовий стан домогосподарств залишається складним за рахунок накопичених боргових зобов'язань, інфляційного тиску, високого рівня тіньової економіки тощо);
- зменшення споживання домогосподарств без зростання обсягів заощаджень (обсяг кінцевих споживчих витрат домогосподарств скоротився у 2022 році на 10% порівняно із 2021 роком [12], а ситуація із заощадженнями населення є критичною, що звужує простір для забезпечення внутрішнього споживчого та інвестиційного попиту, необхідних для відбудови економіки);
- переформатування ринку праці (останнє пов'язано в т.ч. з підвищенням вразливості працівників; із змінами в пропозиції праці – підвищеною смертністю людей працездатного віку, збільшенням чисельності мігрантів за кордон, зростанням числа працівників з обмеженими можливостям, збільшенням пропозиції жінок на ринку праці, в т.ч. через відкладення шлюбу та народження дітей через війну, тощо).

Зміни, які відчувають на собі домогосподарства України, несуть певні ризики для їх майбутнього. Однак, не зважаючи на випробування, домогосподарства цілком раціонально оцінюють поточну ситуацію і розвиток подій, продовжують бути оптимістично налаштовані на зміни, шукають механізми адаптації до труднощів – економія грошових ресурсів, дистанційна зайнятість, знаходження додаткових джерел доходів, поширення самозайнятості громадян, організація онлайн-навчання школярів, формування активної громадянської позиції тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державна служба статистики України. URL : https://www.ukrstat.gov. ua/
2. У процесі відбудови України знадобляться великі обсяги якісних будівельних матеріалів: але зараз галузь в кризі. URL : https://uspp.ua/news/ostanni-novyny/2019/u-protsesi-vidbudovy-ukrainy-znadobliatsia-velyki-obsiahy-iakisnykh-budivelnykh-materialiv-ale-zaraz-haluz-v-kryzi
3. Данилишин Б. Податки, валюта, бюджет, очікування бізнесу. У якому стані економіка України входить у зиму. URL : https://glavcom.ua/economics/finances/podatki-valjuta-bjudzhet-ochikuvannja-biznesu-u-jakomu-stani-vkhodit-u-zimu-ekonomika-ukrajini-967077.html
4. Стасюк А. Ймовірність блекауту не перевищує 15–20 %. Чи готова українська енергетична система до нових обстрілів РФ. URL : https://suspilne.media/581851-jmovirnist-blekautu-ne-perevisue-15-20-ci-gotova-ukrainska-energeticna-sistema-do-novih-obstriliv-rf/
5. Криволап К. Як війна змінила економічну географію країни. URL : https://www.epravda.com.ua/columns/2023/10/19/705648/
6. Український бізнес під час війни: реальна аналітика та перспективи на майбутнє у 2024 році. URL : https://finstream.ua/ukrayinskyj-biznes-pid-chas-vijny-analityka/
7. Українське сільське господарства зазнало $40,2 мільярда збитків через війну – KSE. URL : https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3712702-ukrainske-silske-gospodarstva-zaznalo-402-milarda-zbitkiv-cerez-vijnu-kse.html
8. Український бізнес та суспільство під час війни: Gradus Research. URL : https://gradus.app/uk/open-reports/

9. Як змінився рівень якості життя в Україні через війну: Gradus Research. URL : https://gradus.app/uk/open-reports/

10. Біженці з України: хто вони, скільки їх та як їх повернути? Фінальний звіт / Вишлінський Г., Михайлишина Д., Самойлюк М., Томіліна М. ; Центр економічної стратегії. URL : https://ces.org.ua/category/research-list/page/3/

11. Інфляційний звіт. Жовтень 2023 / Національний банк України. URL : https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/IR_2023-Q4.pdf?v=6

12. Державна служба статистики України. URL : https://www.ukrstat.gov.ua/

УДК 338.246.8:330.46:330.366+332.1(477.54)

Богданович Ольга Анатоліївна,
канд. екон. наук, доцент,
Державний біотехнологічний університет,
м. Харків, Україна
ORCID ID 0000-0002-3277-8699

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ВІДНОВЛЕННЯ ХАРКІВСЬКОГО РЕГІОНУ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

До складу Харківського регіону входить сім укрупнених районних центрів (Богодухівський, Ізюмський, Красноградський, Куп'янський, Лозівський, Харківський, Чугуївський) та місто Харків. В перші ж дні повномасштабного вторгнення військових злочинців РФ на територію України, Харківщина, яка знаходиться на кордоні, відчула агресію. Це негативно вплинуло на економічний, соціальний та екологічний стан регіону.

В результаті війни пошкоджено багато промислових об'єктів. У 2021 р. у Харківській області нараховувалося 167691 діючих промислових об'єктів господарювання. За період з 2016-2021 рр. відбувалося щорічне збільшення кількості промислових об'єктів (з 158460 – у 2016 р. до 167691 – у 2021 р.) [1].

Загальна кількість зайнятих працівників в регіоні у суб'єктів господарювання у 2021 р. була 618231 осіб. Найбільша зайнятість в оптовій та роздрібній торгівлі (170399 осіб), в промисловості (170009 осіб), в сфері інформації та телекомунікації (44955 осіб), в сільському господарстві (31460 осіб) і т. д.

За даними Головного управління ДПС, у місті Харків станом на 01.04.2023 р., кількість фізичних осіб ‒підприємців склала 119 тис. осіб, припинили свою діяльність 3,1 тис. осіб. Перемістили свій бізнес з Харкова до інших міст України 27 тис. фізичних осіб ‒підприємців. Але разом з тим, на початку 2023 р. офіційно зареєстрували свій бізнес понад 2,4 тис. осіб [1].

Станом на 01.04.2023 р. у місті працювало 319 діючих підрозділів банків, зареєстровано 43 біржі, 47 страхових та 8 лізингових компаній, 49 кредитних спілок.

Фінансова підтримка підприємців здійснювалася в рамках Порядку часткової компенсації з бюджету Харківської територіальної громади (на реалізацію бізнес-проектів суб'єктів малого та середнього підприємництва). Існуючий сайт «Підприємництво та споживчий ринок міста Харкова» продовжує свою роботу і зараз, наповнюється новою корисною інформацією для підприємців міста. З такою самою назвою створена сторінка в соцмережі Facebook, це дозволяє отримати особисту консультацію підприємцям міста.

Воєнні дії вплинули також на товарообіг, але за розрахованими показниками, з початку війни і до середини 2023 р. відбулося зростання товарообігу на 18,2 %. Попит населення повністю забезпечено пропозиціями основних товарів та послуг. У місті працює 12 гіпермаркетів та 183 супермаркети, 35 торгових центрів та більше 189 магазинів [2].

Місто постійно обстрілюють, але деякі промислові об'єкти продовжують свою виробничу діяльність, щоб забезпечити потреби країни та населення. Обсяг реалізованої промислової продукції за 2022 р., за статистичними даними по Харківській області, склав 52 % в загальному обсязі реалізованої промислової продукції України [2].

Ще до війни прийнята Стратегія розвитку Харківської області на 2021-2027 рр., де були підготовлені пріоритетні цілі розвитку Харківщини та проведені дослідження соціального, економічного та екологічного стану за період з 2014-2018 рр. Це документ вищого рівня області і основа для уточнення діючих програм і розробки планів та заходів для реалізації Стратегії для територіальних громад та інвестиційних проектів на майбутнє [3].

Для підвищення інвестиційної привабливості міста була розроблена та профінансована (04, млн грн) реалізація програми інноваційної та інвестиційної діяльності та іміджевих проектів на 2017-2025 рр. для підтримки розвитку малого та середнього бізнесу. Навіть, попри війну, продовжується реалізація інвестиційних проектів із залученням внутрішніх та зовнішніх інвесторів.

Населення Харківського регіону на 01.02.2022 р. складало 2596,3 тис. осіб, у місті Харкові – 1,42 млн осіб. У березні 2022 р. залишилося близько 400 тис. осіб. Станом на 14.09.2023 р. у Харкові зареєстровано 1,3 млн осіб. Ці всі дані не досить точні через неможливість збору достовірної інформації. Зараз в місті практично довоєнна чисельність населення за рахунок внутрішньо переміщених осіб з небезпечних районів області [4].

Ринок праці поступово відновлюється. У 2021 р. рівень трудової зайнятості по Харківському регіону сягав 58,7 %, рівень безробіття −6,7 %. За даними Work.ua, кількість вакансій на Харківщині в травні 2023 року становила лише 37 % від показників лютого 2022 року [4].

В березні 2022 року 22 з 56 громад Харківської області були окуповані РФ. Під окупацією перебували 575 з 1755 населених пункти в п'яти районах області. В серпні-вересні 2022 р. більша частина області була визволена ЗСУ. Але і досі всі прикордонні населенні пункти потерпають від обстрілів. Деякі населенні пункти Куп'янського району досі перебувають під контролем РФ. Ситуація там тяжка. Багато людей евакуювали до більш безпечних місць [4].

Майже 15 тис. об'єктів повністю або частково зруйновані: 356 закладів культури, більше 800 закладів освіти, 268 закладів охорони здоров'я.

Великої шкоди завдано екології (пошкоджено понад 170 га лісів, гідроспоруд та інфраструктури водосховищ) та сільському господарству регіону (більше 570 тис. га заміновано та забруднено). На розміновування та відновлення ґрунту може піти дуже багато років.

Бюджет Харківської області на 2023 рік був затверджений на рівні 4,7 млрд грн. Основні напрямки видатків: освіта (1,35 млрд грн), охорона здоров'я (614 млн грн), соціальний захист населення (558 млн грн). Міський бюджет також покриває (безкоштовний для населення) проїзд в громадському транспорті, відновлення пошкоджених комунікацій [5].

Для подолання наслідків російської агресії у Харківському регіоні обласна і місцева влада запустили програми відновлення (за рахунок державного, обласного та міського бюджетів, також за допомогою міжнародних організацій та іноземних пожертв). Є розроблені проекти комплексних програм відновлення Харківщини. Наприклад, «Відновлення Ізюма», «Відновлення території Харківської міської територіальної громади», «Цільовий фонд комплексного соціально-економічного розвитку міста» і т. д. У Харкові вже відновили понад 200 житлових будинків та 33 школи [5].

Загалом, Харківщина, і зараз, перебуваючи в такому складному стані, є лідером за темпами відновлення. Головною метою Харківського регіону є відновлення сталого розвитку для забезпечення гідних умов життя та підвищення добробуту громадян.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Основні показники соціального та економічного розвитку м. Харкова за І квартал 2023 року. URL : https://www.city.kharkiv.ua/ru/document/osnovni-pokazniki-ekonomichnogo-ta-sotsialnogo-rozvitku-m-kharkova-za-i-kvartal-2023-roku--68088.html (дата звернення: 22.11.2023).
2. Головне управління статистики у Харківській області. 2022. URL : http://kh.ukrstat.gov.ua/rynok-pratsi (дата звернення: 30.11.2023).
3. Стратегія розвитку Харківської області на 2021–2027 роки. URL : https://kharkivoda.gov.ua/content/documents/1026/102538/files/%D0%A1%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%8F.pdf (дата звернення: 25.11.2023).
4. Мінфін. 2023. URL : https://index.minfin.com.ua/ua/reference/people/harkovskaya/ (дата звернення: 01.12.2023).
5. Політична карта Харківської області. 2023. URL : https://www.oporaua.org/viyna/politichna-karta-harkivs-koyi-oblasti-24884 (дата звернення: 03.12.2023).

UDC 338

Voitsekh Vladyslav,
Ph. D. student,
Ukrainian-American Concordia University,
Kyiv, Ukraine
ORCID ID 0000-0002-1027-5935

HOLISTIC APPROACH TO DIGITALIZATION

Nowadays, digitalization is used in almost all economic sectors and requires a fundamental change in existing companies. According to Sabbagh, digitalization already offers incremental economic growth; countries derive 20 percent more in economic benefits than those at the initial stage. It has proven to have a positive impact on the quality of life and allows governments to operate with greater efficiency [1]. There are also researchers that confirms some negative effects of digitalization like employee reduction in low ordered jobs [2], cybersecurity threats, etc. However, the general expectations are positive and researchers from different disciplines contribute to an evolution of this process, and possible applications.

Many companies are confronted with major challenges in implementing the changes. This is due to the lack of suitable approaches and methods for the development of digital strategies. Zobell wrote in Forbes that 70 % of all digital implementations will fail to achieve the objectives [3]. Reasons for these implementations to fail include not being customer oriented, lacking a clear strategy, not integrating own employees into the process, having a non-suitable culture and inadequate capabilities [3; 4]. Companies do not have clarity on how to proceed with running and planned digital initiatives. As a result, in the recent years appeared a new term named ‘holistic digitalization’ that encompasses different initiatives [2; 5; 6].

The concept of holistic approach is not new, it has a long history It involves considering all important elements and interconnections when solving a particular issue [7]. This approach is often associated with the idea that the whole is greater than the sum of its parts. In problem solving, a holistic approach starts by first identifying an obstacle, then taking a step back to understand the situation as a whole. This approach has been applied to various fields, including healthcare, environmental sustainability, and organizational management.

The holistic approach considers all aspects of an organization, including customer experience, culture, internal processes, and technology. It involves leveraging digital technologies to improve not only operational efficiency but also customer satisfaction, employee engagement, and overall business performance.

It is possible to define the following main components in this holistic process:

1. Digital strategy and vision.
2. Customer-centric approach - understanding customer needs, preferences, and expectations, and using digital tools to enhance their experience.
3. Culture and talent development.
4. Process optimization.
5. Change management - Implementing effective change management practices to guide employees and stakeholders through digital transformation smoothly.
6. Technology integration - ensure seamless integration of various digital tools and systems.
7. Performance Measurement and Continuous Improvement - Establishing key performance indicators (KPIs) and mechanisms for continuous monitoring and improvement of digital initiatives.

According to a McKinsey report, digital transformation requires organizations to re-skill human resources, adjust their culture and frequently measure digital value. So, the success of this process is not only in technologies, but also on the strategies implemented and people who are participating in them [8]. It’s important to note that both the digital strategy and vision should be closely aligned with the organization's overall mission and business objectives. They provide a roadmap for the next steps and how digital technologies will be used to achieve the organization’s goals. Additionally, they should be flexible and adaptive, capable of evolving in response to changing market conditions. Developing that strategy in a structured way and integrating individual digitalization efforts into a strategic concept still presents challenges [9].

The path to digital transformation can be complex, with multiple steps and stages, and there is no one-size-fits-all approach. Each business must develop its own strategy and roadmap, tailored to its unique needs, goals, and resources. This process won’t result in a fixed, rigid business model, instead it will be a model

that can quickly adapt. So, a holistic approach can lead to more sustainable solutions that can change based on changing business environments and customer behaviours [10]. Such things like customer experience and sales data, different analytics can help in this adaptation process. However, it only works if such information is already available and there are systems in place that track and gather reports with essential information.

Also, one of the most important points in this process is organization's culture transformation. While technological innovations seem crucial, all those changes without changes in the mindset won't result in sustainability. Employees are a key factor that will allow the organization to thrive long-term rather than short-term.

Summary

While holistic approach to digitalization is important and many organizations are looking into this direction, this is not a one-size-fits-all approach and can vary significantly depending on the industry, organization size, and specific goals. It requires a strategic vision, strong leadership, and a commitment to ongoing innovation and adaptation in response to changing market dynamics and technological advancements. Also, the organization should be ready to quickly adopt to new changes and change its internal culture accordingly, as employees are one of the main factors in the holistic approach.

REFERENCES

1. Sabbagh K., Friedrich R., El-Darwiche B., Singh M., Ganediwalla S. and Katz R. (2012). Maximizing the impact of digitization(Strategy&) [Online]. Previously published inthe Global Information Technology Report 2012: Living in a Hyperconnected World, pwc, pp. 68–73, 2012. URL : http://www.strategyand.pwc.com/media/file/Strategyand_Maximizing-the-Impact-of-Digitization.pdf

2. Frey, C. B., & Osborne, M. A. (2017). The future of employment: How susceptible are jobs to computerisation? *Technological forecasting and social change*, 114, 254–280.

3. Schallmo, D., & Williams, C. A. (2021). Holistic Digitalization: Strategy, Transformation, and Implementation. In *ISPIM Conference Proceedings*. pp. 1–25. The International Society for Professional Innovation Management (ISPIM).

4. ZoBell, S. (2018, March 13). Why Digital Transformations fail: Closing the $900 billion hole in enterprise strategy. *Forbes*. URL : https://www.forbes.com/sites/forbestechcouncil/2018/03/13/why-digital-transformations-fail-closing-the-900-billion-hole-in-enterprise-strategy/?sh=2fc7d07a7b8b

5. Tabrizi, B., Lam, E., Girard, K., & Irvin, V. (2019). Digital transformation is not about technology. *Harvard business review*, 13 (March), 1–6.

6. Krol, F., Saeed, M. A., & Kersten, W. (2020). A holistic digitalization KPI framework for the aerospace industry. In *Data Science and Innovation in Supply Chain Management: How Data Transforms the Value Chain. Proceedings of the Hamburg International Conference of Logistics (HICL).* Vol. 29, pp. 797–847. Berlin : epubli GmbH.

7. Moder, P., Ehm, H., & Jofer, E. (2020). A holistic digital twin based on semantic web technologies to accelerate digitalization. In *Digital Transformation in Semiconductor Manufacturing: Proceedings of the 1st and 2nd European Advances in Digital Transformation Conference, EADTC 2018, Zittau, Germany and EADTC 2019, Milan, Italy,* pp. 3–13. Springer International Publishing.

8. Freeman, J. (2005, February 2). *Towards a definition of holism*. PubMed Central (PMC). URL : https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC1463203/#:~:text=The%20term%20'holism'%20is%20generally,African%20Jan%20Smuts%20in%201926.&text=The%20Oxford%20English%20Dictionary%20definition,parts%2C%20through%20creative%20evolution'

9. Bughin, J., Deakin, J., & O'Beirne, B. (2019). Digital transformation: Improving the odds of success. *McKinsey Quarterly*, 22, 1–5.

10. Dutta, D and MK Sarma (2020). Adoption of digital innovation – Formulating adoptercategories and levels of adoption in a digital sphere in an emerging economy. *International Journal of Innovation and Technology Management,* 17(8), 2050059. URL : https://doi.org/10.1142/s0219877020500595

11. Becker, W., & Schmid, O. (2020). The right digital strategy for your business: an empirical analysis of the design and implementation of digital strategies in SMEs and LSEs. *Business Research*, 13(3), 985–1005.

УДК 336.143:336.22

Главацька Дарія Сергіївна,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник:
Мартиненко В. В.,
д-р екон. наук, професор,
Державний податковий університет, м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0000-0001-9078-8345

СФЕРИ ПОВОЄННОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Після двох років повномасштабної війни в Україні ми маємо жахливі наслідки, коли більше 3 мільйонів людей стали ВПО, більше 500 тис. чоловіків втратили робочі місця і мають захищати нашу країну, також показник жінок у війську у нашій країні рекордний – але насправді, було би краще не ставити таких рекордів, чимало людей виїхали закордон і ті, що лишились – на своїй землі не почувають себе безпечно. Це жахливі наслідки, але на рівні з боротьбою проти ворога, відстоюванням кордонів, власних цінностей та захистом людей, важливо думати про відновлення нашої країни у післявоєнний період.

Як зазначається у дослідженні КШЕ, близько 150 тис. житлових будинків в Україні було пошкоджено через наслідки війни, звісно, життя українців стало значно гіршим через елементарну відсутність базового комфорту, безпеки, зручностей. Тому відновлення житлових площ, такої перспективної галузі будівництва, яка активно розвивалась до повномасштабної війни стане важливим завданням.

Ще одним викликом, який потрібно буде вирішувати – дуже поганий стан економіки країни. За прогнозами Келлогської школи менеджменту [3], економіка скоротиться на третину і ми маємо враховувати, що наразі вона дуже залежить від дотацій і допомоги Європейського Союзу. Першочерговим завданням відновлення буде якраз пошук способів самостійно забезпечувати себе як країна ресурсами для гідної оплати праці, і загального відновлення ринку праці, створення нових сфер для розвитку бізнесу.

Стосовно відновлення ринку праці, попри те, що у перші місяці повномасштабної війни ми бачили страшну ситуацію з нестачею вакансій, неспроможності забезпечити умови праці, гідну оплату та відтік кадрів, зараз ситуація стабілізується і як зазначається на одному з найбільших порталів для пошуку роботи Rabota.ua, кількість нових вакансій зростає кожного тижня на приблизно 5%. Керівництво ще одного відомого сайту для пошуку роботи Work.ua зазначає про дійсно різкий спад пропозицій на ринку праці, але зараз ми маємо показник відновлення інтенсивності постингу та пошуку компетентних спеціалістів у багатьох сферах, часто на формат віддаленої роботи на 10%, що є хорошим показником життєздатності ринку та віри у покращення ситуації зі сторони роботодавців.

Одна зі сфер, що найбільше розвивається наразі – це сфера торгівлі, адже через те, що Україна до повномасштабної війни багато в чому залежала від торгівельної співпраці з росією, зараз потрібно шукати нові шляхи і нові країни для співпраці. Серед країн, які раніше підтримували Україну, але зараз займають позицію, що нам як державі, що має відстояти свої кордони і цінності зовсім не допомагає є Угорщина або Молдова, натомість співпраці з ними. ми бачимо набагато більшу продуктивність у торгівельних стосунках із Польщею, Румунією та Німеччиною.

Що стосується внутрішнього ринку праці, для локацій роботи в офлайн найбільш популярними є умовно більш безпечні західні регіони України: Закарпатська, Львівська, Івано-Франківська області. Найменша кількість пропозицій роботи реєструється у Рівненській області та прикордонних територіях, які попри відносно спокійність ситуації наразі є дуже небезпечними через фізичну близькість до російського кордону, як-от Сумська область [1, с. 4].

Попри складну ситуацію, у якій ми опинились, варто не забувати про нову підтримку і нові торговельні та в інших сенсах партнерські зв’язки України та інших країн і сам потенціал українців. Недарма чимало українців демонстрували визначні показники на конкурсах з точних дисциплін міжнародного рівня, вважаються чудовими ІТ-спеціалістами, лікарями, у творчих галузях також показують чудові результати. Ми – надзвичайно креативна нація, юні покоління є різносторонні особистостями з чудовими якостями незламності, які, на жаль, хоч і здобуваються важким історичним шляхом, є нашою безперечною перевагою на ринку праці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Любомудрова Н., Гойчук В. Зміни на ринку праці в умовах воєнного стану та перспективи післявоєнного відновлення. *Економіка та суспільство.* 2022. № 40. URL : http://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/ view/1462/1407 (дата звернення: 28.11.2023).

2. Відбудувати краще, ніж було: основні принципи відновлення України. *Економічна правда.* URL : https://www.epravda.com.ua/columns/2022/12/13/694934/ (дата звернення: 28.11.2023).

3. Post-War Reconstruction Is a Good Investment - Kellogg Insight Journal / Kellogg School of Management at Northwestern University. URL : https://insight.kellogg.northwestern.edu/article/post-war-reconstruction-good-investment (дата звернення: 28.11.2023).

4. Rebuilding Ukraine: Principles and policies / Centre of economic policy research. URL : https://cepr.org/publications/books-and-reports/rebuilding-ukraine-principles-and-policies (дата звернення: 28.11.2023).

5. Аналітика ринку праці до та під час війни. Час ринку шукача скінчився. URL : https://www.work.ua/articles/employer/2863/ (дата звернення: 28.11.2023).

УДК 336.13

Заєць Вікторія Сергіївна,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник:
Коляда Т. А.,
канд. екон. наук, с.н.с., доцент,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0000-0002-1574-4446

ВИКЛИКИ УПРАВЛІННЯ ПУБЛІЧНИМИ ФІНАНСАМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Повоєнний розвиток регіонів України залежіть від стану публічних фінансів, оскільки фінансування інфраструктурних та соціальних проєктів буде здійснюватися як за рахунок коштів державного бюджету та позабюджетних фондів, так і коштів місцевих бюджетів. Тому визначення специфіки функціонування публічних фінансів в умовах воєнного стану дозволить визначати тренди їх подальшого розвитку.

На відміну від звичайних умов, управління публічними фінансами в умовах воєнного стану є надзвичайно складним завданням, що вимагає від уряду та фінансових інституцій найвищого рівня стратегічного мислення та ефективності. Воєнний стан породжує унікальні виклики, що впливають на фінансову стабільність та раціональне використання ресурсів. У цьому контексті, мета даного дослідження полягає в ретельному аналізі та розумінні стратегій управління фінансами у період воєнного конфлікту, зокрема з фокусом на забезпеченні сталості економічного розвитку та соціального захисту громадян. Враховуючи важливість цієї проблеми, робота спрямована на висвітлення ключових аспектів управління публічними фінансами, що визначають успішність держави в умовах воєнного стану, та розробку рекомендацій для оптимізації цього процесу.

Один із ключових викликів, які стоять перед українською системою управління публічними фінансами, полягає в необхідності вирішення низки системних проблем. Дослідження Всесвітнього банку демонструє, що ефективне управління публічними фінансами не лише сприяє раціональному використанню ресурсів, а й є критичним фактором для досягнення стабільності фінансової системи, стимулювання економічного та регіонального розвитку. Абдуллаєва А.Є зазначає, що у контексті «дослідження питань управління публічними фінансами в Україні визначальними є наступні ключові аспекти:

– низький рівень доходів населення, що створює додатковий тиск на державний бюджет через зростання потреби у соціальній підтримці;

– високий рівень корупції, недостатня прозорість та відкритість у процесах прийняття рішень та розподілі коштів державного бюджету породжує недовіру громадськості та ставить під загрозу інвестиційний клімат;

– неоптимальна структура бюджету, що вимагає ретельного аналізу та корекцій у пропорціях розподілу бюджетних ресурсів;

– недостатність ресурсів для реалізації великих інфраструктурних проектів визначає обмежені можливості країни щодо розвитку важливих секторів;

– необхідність реформування пенсійної системи, оскільки її нестійкість та несправедливість призводять до низьких розмірів пенсій та відчуття нестабільності серед пенсіонерів;

– недостатня ефективної системи контролю за використанням державних коштів, що ускладнює боротьбу з корупцією та обмежує можливості для ефективного використання бюджетних ресурсів» [1].

Такі аспекти вимагають не лише уваги, але й системних змін у фінансовому управлінні для досягнення стабільності та сталих економічних показників. Стає зрозумілим, що ключові виклики, такі як низькі доходи населення, корупція, неоптимальна структура бюджету та нестійкість пенсійної системи, вимагають системних рішень. Покращення прозорості, оптимізація розподілу коштів, активна боротьба з корупцією та ефективний контроль за використанням державних ресурсів є ключовими кроками для досягнення успішного управління фінансами в умовах воєнного конфлікту.

В контексті воєнного стану керуванням публічними фінансами в Україні зумовлені низка стратегічних викликів, які вимагають виваженої та ефективної фінансової політики. Розглянемо ключові аспекти цього питання на рис. 1:

Фінансування оборонних витрат:

- В умовах конфлікту перерозподіл фінансових ресурсів на підтримку оборони визначається пріоритетом. Для забезпечення ефективної оборони важливо виділити достатні кошти на потреби армії та забезпечити розвиток військово-технічного комплексу.

Внутрішні запозичення через військові облігації:

- Стратегічне використання внутрішніх запозичень, зокрема випуск військових облігацій, є ключовим механізмом для залучення додаткових фінансових ресурсів. Цей інструмент дозволяє залучати кошти від внутрішніх інвесторів, підтримуючи фінансування оборони та інших стратегічних напрямків.

Уникнення ризикованих методів фінансування:

- Важливо уникати розширення державного боргу через Національний банк, щоб утримати економіку в стані стійкості. Це допомагає уникнути інфляційних труднощів та зберегти довіру до фінансової системи в умовах невпевненості.

Залучення міжнародної допомоги та зовнішніх запозичень:

- Врахування надходжень міжнародної допомоги та зовнішніх запозичень стає необхідністю для фінансування витрат у воєнний період. Ця стратегія сприяє забезпеченню фінансової стійкості та ресурсів для ведення економіки в умовах конфлікту.

Баланс між внутрішніми та зовнішніми зобов'язаннями:

- Важливим аспектом є збереження балансу між внутрішніми витратами та вартістю зовнішніх запозичень. Правильне використання цих ресурсів визначається як стратегічний крок для забезпечення фінансової стабільності та підтримки економічного розвитку.

Рисунок 1 – Виклики управління публічними фінансами України (в умовах воєнного стану)

Джерело: сформовано автором на основі матеріалів [2].

Управління публічними фінансами в умовах воєнного стану вимагає не лише гнучкості та швидкісного реагування на зміни, але й глибокого стратегічного планування. Забезпечення стійкості економіки та ефективного використання фінансових ресурсів є ключовими завданнями для збереження суверенітету та розвитку країни.

На сьогоднішній день Україна стикається зі складністю здійснення платежів за своїми зовнішніми зобов'язаннями, що ставить перед урядом завдання збалансувати внутрішні видатки та витрати по зовнішніх запозиченнях для уникнення дефолту [3, с. 77]. Основні висновки та рекомендації для управління публічними фінансами в умовах воєнного конфлікту наступні:

1. Стратегічна спрямованість: Уряд повинен стратегічно спрямовувати фінансові ресурси на підтримку оборони, забезпечуючи достатні кошти для армії та розвитку військово-технічного комплексу.
2. Внутрішні запозичення: Випуск військових облігацій є ключовим механізмом для залучення додаткових фінансових ресурсів від внутрішніх інвесторів.
3. Уникнення ризиків: Уникати розширення державного боргу через Національний банк, щоб утримати економіку в стані стійкості та уникнути інфляційних труднощів.
4. Міжнародна допомога: Активна співпраця з міжнародними партнерами для залучення грантів та зовнішніх запозичень.
5. Баланс внутрішніх та зовнішніх зобов'язань: Збереження балансу між внутрішніми витратами та зовнішніми запозиченнями як стратегічний крок для фінансової стабільності.
6. Важливість зовнішніх зобов'язань: Управління фінансами повинно враховувати обов'язковість України виконувати платежі по своїх зовнішніх зобов'язаннях, щоб уникнути дефолту.
7. Стійкість та розвиток: Збалансовані управлінські дії є важливим елементом для забезпечення стійкості економіки та підтримки розвитку України в умовах воєнного конфлікту.

У контексті подальших досліджень планується розглянути аспекти вдосконалення системи контролю за використанням публічних коштів, щоб знайти шляхи запобігання корупції, забезпечення прозорості у фінансових процесах з метою прискорення повоєнного розвитку регіонів України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абдуллаєва А., Харковенко О. Особливості ефективного управління публічними фінансами в Україні. *Економіка та суспільство.* 2023. № 51. DOI https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-51-1

2. Бражко О. В., Верительник С. М. Управління публічними фінансами та контроль за їх використанням в період воєнного стану. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права.* 2023. № 4. С. 35–39.

3. Музиченко Г. В., Коляда Т. А. Зростання ролі держави в регулюванні темпів соціально-економічного розвитку як індикатор інтеграції України в європейський простір. *Politicus.* 2022. Спецвипуск. С. 72–78. DOI https://doi.org/10.24195/2414- 9616.2022-spec.11

УДК 332.1:338.2(477)

Калініченко Дмитро Ігоревич,
здобувач третього (PhD)
рівня вищої освіти,
Національний університет
«Києво-Могилянська академія»,
м. Київ, Україна
ORCID ID 0009-0008-8922-7573

РОЛЬ СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В КОНТЕКСТІ ПОВОЄННОГО РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Соціальне підприємництво - термін, який набув значного поширення в останні роки. За своєю суттю соціальне підприємництво - це практика використання бізнес-стратегій для вирішення соціальних та екологічних проблем. Цей вид підприємництва орієнтований на створення позитивних змін у суспільстві, а не лише на отримання прибутку.

У контексті повоєнного регіонального розвитку України соціальне підприємництво може відігравати важливу роль у вирішенні соціально-економічних проблем та підтримці відновлення територій, які зазнали критичних руйнувань. Загальною метою соціального підприємництва повинно стати створення стійкої та інклюзивної громади, яка здатна самостійно розвиватися та протистояти економічним, соціальним та екологічним викликам. Ключовими напрямами для стратегічного розвитку є наступні програми:

— Створення робочих місць.
— Залучення інвестицій.
— Екологічна стійкість.
— Взаємодія з громадою.
— Соціальна інтеграція.

За своєю суттю соціальне підприємництво - це практика використання бізнес-стратегій для вирішення соціальних та екологічних проблем. Цей вид підприємництва орієнтований на створення позитивних змін у суспільстві, а не лише на отримання прибутку.

Вирішуючи нагальні соціальні та екологічні проблеми, соціальні підприємці можуть створювати нові ринки та стимулювати попит на свої продукти та послуги. Це, в свою чергу, може призвести до створення робочих місць та підвищення економічної активності.

Крім того, соціальне підприємництво може стимулювати інновації та сприяти розвитку нових технологій і процесів. Наприклад, соціальний підприємець може розробити новий метод переробки пластикових відходів, який потім може бути прийнятий іншими підприємствами і призвести до створення нових робочих місць і потоків доходів.

Надаючи можливості вразливим верствам населення та громадам, соціальні підприємці можуть допомогти вирівняти умови гри та створити більш справедливе суспільство.

Використовуючи бізнес-стратегії для вирішення соціальних та екологічних проблем, соціальні підприємці можуть створювати нові ринки, стимулювати інновації та сприяти інклюзивному економічному зростанню.

Соціальне підприємництво широко використовує етичні практики, такі як імпакт-інвестування, свідоме споживання та програми корпоративної соціальної відповідальності. Соціальні підприємці часто готові взяти на себе ризик і докласти зусиль для створення позитивних змін у суспільстві через свої ініціативи.

Для малих та середніх підприємств (МСП) - основи приватного підприємництва в цих суспільствах - їх важливість для здоров'я та добробуту нації є беззаперечною. У своєму дослідженні підприємництва в пост конфліктних зонах Гейл Цемах Леммон зазначає, що МСП створюють 29% офіційного ВВП у країнах з низьким рівнем доходу [1].

Виклики для соціального підприємництва в пост конфліктному середовищі схожі, але водночас відрізняються від тих, що виникають під час війни, повстання та громадянського протистояння. Наявність чи відсутність бойових дій не є перемикачем "увімкнути-вимкнути". Конфлікт (і його розв'язання) відбувається в широкому спектрі.

Колумбія є чудовим прикладом того, як соціальне підприємництво може підтримати пост конфліктне середовище. Революційні збройні сили Колумбії (FARC) склали зброю після того, як їхні лідери підписали угоду з урядом у 2016 році, поклавши край 52-річному повстанському руху. В обмін на роззброєння Колумбія запропонувала цій першій групі колишніх

комбатантів навчання з бухгалтерського обліку, управління бізнесом, аналізу ринку, розробки бізнес-планів і 2300 доларів США - приблизно вісім місяців мінімальної заробітної плати на той час - для започаткування бізнесу. На жаль, економічні виклики і загрози безпеці тривають. Неспроможність забезпечити гарантії безпеки, а також соціальні та сільські реформи, викладені в Мирній угоді 2016 року, призвели до періодичних епізодів насильства в окремих регіонах країни [1].

Існують двосторонні і багатосторонні фінансові установ, які допомагають пом'якшити фінансові обмеження, з якими стикаються підприємницькі фірми. Окрім МФК, Світового банку та Андської корпорації розвитку, у цій сфері активно працюють північноамериканські та європейські агентства розвитку. Наприклад, програма USAID "Продуктивне підприємництво заради миру" (EMPROPAZ) сприяє фінансовій інклюзії та розвитку через мікро фінансування та соціально-бізнесові послуги для понад 110 000 мікро бізнесів та підприємців. Крім того, мікро кредитні установи в країні є ефективним механізмом фінансової підтримки демобілізованих солдатів, репатріантів, жінок, переміщених осіб і тих, хто проживає на територіях, що все ще постраждали від конфлікту. Дослідження показали, що простота отримання послуг безпеки від цих мікро фінансових установ допомагає бідним більше, ніж низькі відсоткові ставки [1].

Соціальне підприємництво може зробити значний внесок у пост конфліктну реконструкцію. Однак, як зазначає Вім Науде з Маастрихтського університету, фірмам у конфліктних країнах необхідно врахувати низку ключових уроків, серед яких: спрощення бізнес-процесів і продуктів та диверсифікація ланцюгів постачання (якщо йдеться про середні фірми), інвестиції в людський капітал, розширення прав і можливостей жінок, збереження бізнесу в сім'ї, боротьба з корисливими інтересами та рішучі дії для усунення бар'єрів для входу на ринок.

Як зазначає Стівен Колтай у книзі "Мир через підприємництво", збільшення попиту на робочу силу (створення нових робочих місць) може зробити значний внесок у соціально-економічне середовище, яке зменшує ймовірність відновлення конфлікту. Це йде пліч-о-пліч із сектором безпеки, основна місія якого полягає у захисті людей (на відміну від держави).

Виклики, що постають перед соціальним підприємництвом у пост конфліктному середовищі, потребують чотиристороннього вирішення - ефективного залучення уряду, приватного бізнесу, органів безпеки та не-урядових організацій. Загальною метою соціального підприємництва в цьому контексті є створення стійкої та інклюзивної громади, яка здатна самостійно розвиватися та протистояти економічним, соціальним та екологічним викликам.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Haar J. The Challenges to Entrepreneurship in Post-Conflict Environments. *The National Interest.* December 5, 2022. URL : https://nationalinterest.org/feature/challenges-entrepreneurship-post-conflict-environments-205951

УДК 332.1 (477)

Кічурчак Маріанна Василівна,
д-р екон. наук, професор
ORCID ID 0000-0002-1927-5704;
Паславська Ірина Мирославівна,
канд. екон. наук, доцент,
Львівський національний університету імені Івана Франка,
м. Львів, Україна
ORCID ID 0000-0003-3955-5751

ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

В умовах воєнного стану відбувається переосмислення економічних, соціальних та екологічних умов розвитку регіонів України. З цієї позиції виникає потреба в оцінці впливу війни на сталий розвиток економіки України та її регіонів.

На науково-методологічному рівні з позиції доцільності перегляду цілей сталого розвитку та умов діяльності економіки України під час війни окреслено заходи з розширення виробництва продукції з високим рівнем доданої вартості, цифровізації та завершення реформ освіти, охорони здоров'я та судової системи [1, с. 23–27; 2, с. 55–58]. У регіональному розрізі визначено головні чинники, які впливають на енергетику та ідентифіковано види стратегій розвитку енергетики на засадах сталості [3, с. 75–77]; в контексті цілей сталого розвитку сформовано наукові підходи з повоєнної відбудови креативних індустрій в економіці України [4, с. 15–19]. З огляду на це потрібно сформувати комплексне бачення викликів і перспектив сталого розвитку економіки регіонів України в умовах воєнного стану.

Трансформація завдань та індикаторів сталого розвитку в умовах війни та пост-воєнної відбудови України повинна базуватися на моніторингу ключових показників функціонування економіки країни за регіонами. В Україні можемо виділити три регіони за ступенем впливу військових дій на економічну, соціальну та екологічну сфери (табл. 1).

Таблиця 1 – Регіональний розподіл областей України у період війни

Регіон	Характеристика регіону
південно-східний	значна частина окупованих територій, активні бойові дії, високий ступінь замінування територій, високий рівень міграції через загрозу життю
центральний	виконує роль військового хабу, який забезпечує усі потреби регіонів, де ведуться військові дії
західний	вважається тиловим регіоном, який виконує роль економічного та соціального стабілізатора країни: приймає релоковані підприємства, вимушено переміщених осіб, забезпечує економічний розвиток та логістику всіх товаро-потоків (військового та господарського призначення)

Джерело: запропоновано авторами.

Під впливом війни 80% регіонів України змінили свої позиції в рейтингу регіонів [5]. Очевидно, що погіршуються позиції північно-східних та південних регіонів, де відбувалися/відбуваються бойові дії, водночас західні регіони мають протилежну тенденцію. Регіони, на які тепер припадає більшість підприємницької активності, розташувалися так [5]: м. Київ залишається лідером за абсолютними показниками, проте тренд розвитку підприємницької діяльності показує, що місто починає втрачати свою домінантну позицію; Львівська область піднялася в рейтингу з 5 позиції на 2; Київська область опустилася в рейтингу з 2 позиції на 3; Хмельницька область опустилася в рейтингу з 2 позиції на 4; Чернівецька область піднялася в рейтингу з 10 на 5; Полтавська область залишилися без змін; Івано-Франківська область потрапила в десятку вперше – з 16 позиції на 7; Тернопільська область потрапила в десятку вперше – з 20 позиції на 8; Черкаська область потрапила в десятку вперше – з 18 позиції на 9; Волинська область потрапила в десятку вперше – з 17 позиції на 10; з топ-10 вибули Запорізька (з 9 позиції на 19), Одеська (з 3 позиції на 15), Харківська області (з 4 позиції на 12).

Поза очевидними причинами, такими як географічне розташування та сформований до 24.02.2022 місцевий бізнес-клімат, розвиток регіонів в умовах війни визначають інші фактори. Серед них: інтеграція внутрішньо переміщених осіб в громади та їх участь в економічному розвитку; підтримка релокації підприємств зі східних та південних регіонів; успішна

адаптація до умов місцевих програм та бізнес-інструментів; активна участь центральної та місцевої влади в розвитку нових логістичних можливостей; здатність сприяти експорту; розвиток воєнно-промислового комплексу; розширення міжнародної співпраці у цьому секторі; ефективна взаємодія між військовими адміністраціями та територіальними громадами; дієвість підрозділів сил територіальної оборони забезпеченням безпеки на місцях та інші.

Відповідно, одним із важливих визначників, які доцільно брати до уваги, є стан ділової активності, пов'язаний з темпами зростання ВВП. Для підтримки підприємств в умовах воєнного стану в Україні впроваджено "Програму релокації підприємств", за результатами якої до жовтня 2022 р. було переміщено 761 підприємство, з них 80% вже відновили свою діяльність [6]. На нашу думку, головними викликами, які негативно впливають на регоінальний ринок праці та продуктивну зайнятість в Україні в умовах воєнного стану, є: зменшення людського капіталу через примусове переміщення з зони війни, ООН повідомляє про 6,24 млн українських біженців [7]; руйнування виробничої логістики та соціальної інфраструктури, погіршення бізнес-середовища, втрата потенціалу основних промислових і сільськогосподарських секторів, що зумовило скорочення кількості робочих місць; зростання рівня безробіття, наслідком чого є збільшення ризику самореалізації та адаптації; погіршення балансу між пропозицією та попитом на працю, продуктивності праці, що негативно впливає на економічну активність загалом.

Отже, для України приведення стратегії сталого розвитку у відповідність до наслідків тривалої та агресивної війни вимагає специфікувати проміжні завдання та індикатори досягнення цілей, що потрібно досягнути до 2030 р. Запропоновано підходи до адаптації регіонального сталого розвитку до умов воєнного стану та повоєнної відбудови національної економіки, з особливим акцентом на забезпечення соціо-еколого-економічної рівноваги (рис. 1).

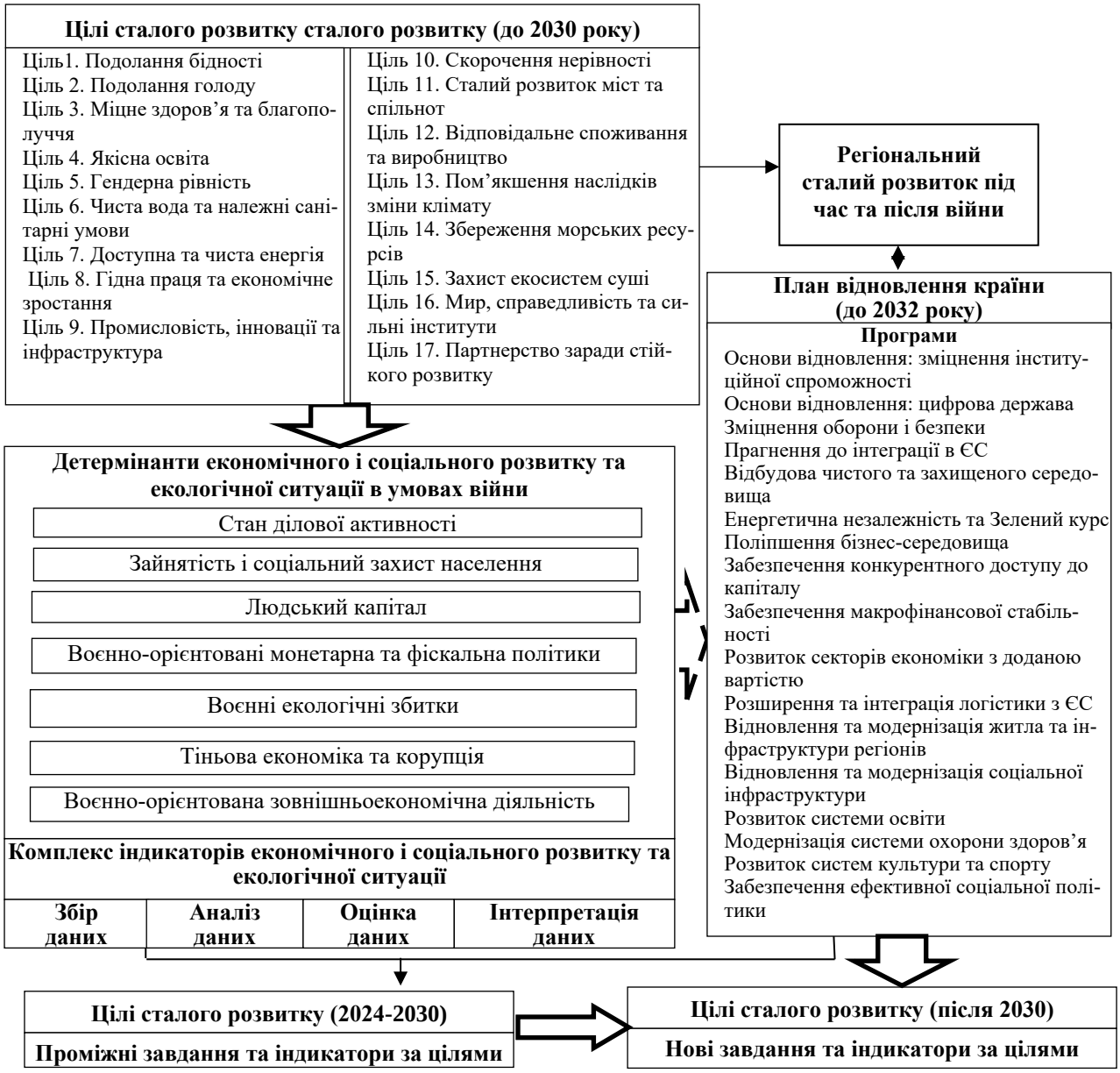

Рисунок 1 – Взаємозв'язки між регіональним сталим розвитком та цілями сталого розвитку і національним планом відновлення України

Джерело: розроблено авторами на основі [1; 2; 8].

Визначено, що для України приведення сталого розвитку у відповідність до наслідків тривалої та агресивної війни вимагає розробки проміжних завдань та індикаторів досягнення цілей на період до 2030 р. Для цього потрібно сформувати робочі групи, які мали би оновлювати завдання та індикатори за цілями сталого розвитку з позиції адаптації до потреб повоєнного відновлення України та діючого плану.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кічурчак М. Економічні детермінанти і наслідки війни в Україні: аналіз на основі неповних даних. *Вісник Львівського університету. Серія економічна*. 2022. Вип. 62. С. 13–32.

2. Кічурчак М. В. Сталий розвиток і повоєнна відбудова економіки України. Відбудова для розвитку: зарубіжний досвід та українські перспективи / за ред. д-р екон. наук В. В. Небрат та інших. Київ : Інститут економіки і прогнозування НАН України, 2023. С. 47–61.

3. Антонів В., Дацків Н., Паславська І. Моделювання динаміки розвитку паливно-енергетичного комплексу західного регіону України. *Вісник Львівського університету. Серія економічна*. 2022. Вип. 63. С. 67–78.

4. Кічурчак М. Вплив сектору інформації та комунікації на просторовий розвиток і поствоєнну відбудову креативних індустрій в економіці України. *Економічний форум*. 2023. № 3 (1). С. 12–21.

5. Війна та регіони України: як змінюється привабливість для підприємців. 2022, 20 травня / Дія.Бізнес : офіційний вебсайт. URL : https://business.diia.gov.ua/cases/novini/vijna-ta-regioni-ukraini-ak-zminuetsa-privablivist-dla-pidpriemciv

6. Програма релокації: 761 підприємство переміщено в більш безпечні регіони. 2022, жовтень 25 / Міністерство економіки України : офіційний вебсайт. URL : https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=d152dcfe-7bde-49df-a69a-8d7f9586fc13&title=ProgramaRelokatsii

7. Тарасовський Ю. Від початку війни з України виїхали на 2,4 мільйони людей більше, ніж повернулися. 2023, 16 серпня / Forbes : офіційний вебсайт. URL : https://forbes.ua/news/blizko-24-mln-ukraintsiv-viikhali-za-kordon-ta-ne-povernulisya-vid-pochatku-velikoi-viyni-16082023-15442

8. План відновлення України / офіційний вебсайт. URL : https://recovery.gov.ua/

УДК 338.47(4)

Клець Віталій Михайлович,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник:
Бояр А О.,
д-р екон. наук, професор,
Волинський національний університет імені Лесі Українки
ORCID ID 0000-0002-9379-8140

ТРАНС'ЄВРОПЕЙСЬКІ ТРАНСПОРТНІ ІНІЦІАТИВИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Інтеграція України до Європейського Союзу (ЄС) покладає на нашу державу не лише низку зобов'язань, а й відкриває перед нею нові можливості розвитку та повоєнної відбудови. Особливо актуальною сферою, де українське суспільство отримає помітні переваги, стане розвиток вітчизняної транспортної інфраструктури та її інтеграція до транс'європейської мережі за рахунок доступу до відповідних фондів та програм ЄС. Транс'європейські транспортні мережі (TEN-T) є частиною ширшої програми ЄС – Засіб об'єднання Європи (англ. – Connecting Europe Facility). TEN-T спрямована на модернізацію та розбудову транспортної інфраструктури в Європі для забезпечення ефективності її функціонування та сталий розвиток транспортної системи в цілому [4]. Основні напрями реалізації цієї програми передбачають:

1. *Розвиток інфраструктури:* TEN-T спрямована на розвиток ключових транспортних мереж, включаючи дороги, залізниці, водний транспорт, порти, аеропорти та інші транспортні вузли. Це охоплює покращення та будівництво нових магістралей, шляхів зв'язку та транспортних вузлів для забезпечення зручності, швидкості та безпеки переміщення пасажирів і вантажів [2].

2. *Транскордонний зв'язок:* TEN-T спрямована на створення транспортних маршрутів та зв'язків, що сприяють покращенню транскордонного руху товарів та людей між країнами ЄС. Це сприяє збільшенню торгівлі та обміну між різними регіонами Європи [4].

3. *Екологічна стійкість:* одним із пріоритетів є покращення екологічної стійкості транспортної системи. Це включає сприяння використанню екологічно чистих транспортних технологій, зменшення викидів CO_2, покращення енергоефективності та розвиток сталої транспортної інфраструктури [2].

4. *Підтримка інтермодальності:* TEN-T пропонує підтримку інтермодальних транспортних рішень, які сприяють зручності переміщення між різними видами транспорту (наприклад, пересічний перехід від автомобільного до залізничного або морського транспорту), щоб забезпечити ефективне та швидке сполучення [3].

5. *Цифрові інновації:* є велике прагнення впроваджувати цифрові інновації в транспортну систему для покращення її ефективності. Це включає в себе розробку та використання сучасних технологій для оптимізації руху транспорту, контролю трафіку, підвищення безпеки та зручності для користувачів [2].

Транс'європейські транспортні ініціативи ЄС спрямовані на покращення та розвиток транспортної інфраструктури, зв'язку та мобільності в Європі. Це включає в себе будівництво та модернізацію доріг, залізниць, портів, аеропортів, а також розвиток транспортних коридорів, які сприяють легшій та швидшій мобільності людей та товарів усередині ЄС [4].

Такий підхід можна порівняти з технологічними ініціативами, які реалізуються у бізнесі. Наприклад, як технологія блокчейну змінює спосіб взаємодії у фінансовому секторі та сприяє розвитку нових послуг, так і транс'європейські транспортні ініціативи мають потенціал змінити обличчя транспортної системи Європи, поліпшуючи її доступність, ефективність та безпеку.

Ці ініціативи можуть стати каталізатором для економічного зростання у регіоні, збільшення міжнародної торгівлі та створення нових ринків. Транс'європейські транспортні ініціативи відкривають шляхи для розвитку нових транспортних маршрутів та інфраструктури, що може вплинути на розвиток бізнесу, особливо у сфері логістики та транспортних послуг [1].

Додатково, інфраструктурні проекти та розвиток транспортних маршрутів в ЄС мають потенціал сприяти зближенню різних регіонів та підвищенню їх соціально-економічної інтеграції. Це можна порівняти з впливом бізнесу на соціальне та економічне зростання шляхом створення робочих місць та залучення інвестицій у різні галузі [4].

Також, схоже на те, як бізнес сприяє розвитку нових технологій та інновацій, транс'європейські транспортні ініціативи створюють умови для впровадження нових технологій у транспортній системі. Це включає в себе розвиток сучасних енергоефективних транспортних засобів та цифрових інфраструктурних рішень, що сприятимуть покращенню комфорту та безпеки пасажирів та вантажів [1].

Отже, аналогічно до того, як інноваційні технології в бізнесі можуть трансформувати ринки та створювати нові можливості, транс'європейські транспортні ініціативи ЄС мають потенціал трансформувати транспортну систему та створювати нові шляхи для економічного зростання в Європі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Pape M. The trans-European transport network: State of play in 2020. URL : http://surl.li/nzisy
2. Revision of the Regulation on the trans-European transport network (TEN-T) / European Parliament. URL : http://surl.li/nzite
3. TEN-T Revision / European Commission. URL : http://surl.li/nzitg
4. Trans-European Transport Network (TEN-T) / European Commission. URL : http://surl.li/epfds

УДК 338.262

Когут Сергій Сергійович,
здобувач третього (PhD)
рівня вищої освіти,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0000-0001-6934-3982

РОЗВИТОК РЕГІОНІВ УКРАЇНИ У СФЕРІ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Фундамент економічної безпеки – енергетична безпека, оскільки без енергії неможливо організувати будь-які види виробництва, налагодити безперебійне протікання виробничих процесів та викликів сьогодення.

Енергетична безпека є однією із ключових складових національної безпеки будь-якої країни світу. Станом на сьогодні, енергетичні ресурси є стратегічно важливими ресурсами, забезпечення стабільності та надійності енергетичної інфраструктури, які мають вирішальне значення для економічного розвитку регонів та безпеки держави.

Соціально-економічний розвиток регіону в значній мірі залежить від рівня енергобезпеки і розвитку енергетичної інфраструктури, що визначають потенціал і динаміку вирішення державою найважливіших проблем енергозабезпечення потреб населення, і виробничого сектора [1, с. 115].

Сучасний стан виробничих фондів енергетичної інфраструктури в більш ніж 70% регіонів України є морально застарілими і фізично зношеними, а під час повоєнного розвитку є потреба у їх відновленні та застосуванні нових трендів.

Щодо регіонів з високою вартістю енергоресурсів, то технічний стан їх енергетичної інфраструктури під час війни є передкризовим або кризовим. Усе це є викликом для створення ефективного дієвого механізму повоєнного розвитку регіонів енергетичної сфери України та її безпеки.

Енергетична стратегія України чітко визначає цілі, завдання та механізми виведення енергетичного комплексу на принципово новий, якісний рівень розвитку до 2035 року. Насамперед, Енергетична стратегія України спрямована на вирішення проблем енергетичної безпеки в умовах нагальної потреби забезпечення суверенітету держави за обставин зовнішньої агресії із застосуванням як новітніх видів озброєнь (у тому числі інформаційних та гібридних методів ведення війни), так і невійськових впливів [2, с. 118].

Україна, на шляху до розвитку критичних технологій у сфері енергетичної безпеки, вже має певні досягнення та потенціал для подальшого розвитку. Проте, щоб досягти значних результатів у цьому напрямку, необхідно вжити ряд заходів та стратегічних дій.

Для стратегічного орієнтиру повоєнного розвитку регіонів із задіянням Енергетичної стратегії України повинен розробитися план формування і здійснення основних складових державної енергетичної політики, які будуть взаємопов'язаними і при цьому володіють своєю спрямованістю, відповідальністю, принципами та механізмами реалізації, індикаторами результативності. До таких складових належать насамперед надрокористування та управління державним фондом надр, розвиток внутрішніх паливно-енергетичних ринків, формування раціонального паливноенергетичного балансу, регіональна і зовнішня енергетичні політики, соціальна, науково-технічна та інше.

Також важливо продовжувати підтримувати дослідження та розробки в сфері критичних технологій. А саме сприяти науковим дослідженням та розробкам у галузі відновлюваних джерел енергії, енергоефективності, енергетичного збереження.

Сьогодні інновації мають велике значення для розвитку та повоєнному становленню регіонів. Сприяння створенню та впровадженню новаторських рішень у сфері енергетики може значно прискорити процес їх розвитку. Партнерство між державою та регіонами, бізнесом і академічними установами може стимулювати інновації та допомогти комерціалізувати нові технології [3].

Таким чином, розвиток регіонів України у сфері енергетичної безпеки потребує досягнення зазначених орієнтирів, підвищення керованості процесом розвитку енергетики. До таких складових належать насамперед Енергетична стратегія та план формування регіональної і зовнішньої енергетичної політики, соціальна, науково-технічна та інноваційна політики в енергетичному секторі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Брич В. Я., Пуцентейло П. Р., Гунько С. І. Розвиток критичних технологій у сфері енергетичної безпеки України. *Інноваційна економіка*. 2022. № 2–3 (91). С. 115–126.

2. Ільєнко А. С. Енергетична безпека України: сутність, загрози та механізми регулювання. *Вчені записки ТНУ.* Київ, 2019. Т. 30 (69), № 4. С. 61–66.

3. Semon B. Y., Ansari I., Dykhanovskyi V. M. Methodology for the development of key technologies. *Наука і оборона.* 2019. № 1. С. 45–53.

УДК 336.77.01

Коляда Тетяна Анатоліївна,
канд. екон. наук, с.н.с., доцент,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0000-0002-1574-4446

ІНВЕСТИЦІЙНІ ІНСТРУМЕНТИ ПОВОЄННОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД УКРАЇНИ

Реформа децентралізації, що розпочалася в Україні у 2014 році, значно посилила роль та значення територіальних громад у прийнятті рішень щодо джерел формування та напрямів витрачання власних фінансових ресурсів задля забезпечення сталого розвитку. Запровадження у бюджетному процесі України принципів фінансової децентралізації передбачає надання більшої самостійності органам місцевого самоврядування щодо пошуку додаткових джерел надходжень до місцевих бюджетів, у тому числі за рахунок нових механізмів залучення кредитних та інвестиційних ресурсів, задля реалізації проєктів сталого розвитку, які є пріоритетними для відповідної територіальної громади.

Викликом для сталого розвитку територіальних громад та України загалом, стала військова агресія з боку рф, що розпочалася 24 лютого 2022 року. За рахунок зменшення бази оподаткування для формування доходів бюджетів всіх рівнів, акценти у повоєнному розвитку територіальних громад змістилися з бюджетно-податкових інструментів на групу інвестиційних та кредитних, у тому чисті й грантової допомоги.

В умовах військового стану перед Урядом України та органами місцевого самоврядування постає завдання щодо пошуку альтернативних джерел залучення фінансових ресурсів задля розбудови територіальних громад без збільшення боргового навантаження та продажу національного багатства країни.

В цьому контексті доцільно скористатися досвідом Уряду України, який відповідно до Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2022 рік» щодо створення фонду

ліквідації наслідків збройної агресії» створив фонд ліквідації наслідків збройної агресії у складі спеціального фонду Державного бюджету України. Джерелами формування такого фонду визначено кошти, отримані у зв'язку з виконанням Закону України «Про основні засади примусового вилучення в Україні об'єктів права власності російської федерації та її резидентів» [1].

Враховуючи, що питома вага капітальних видатків завжди була вищою у місцевих бюджетах порівняно з державним бюджетом, а також усвідомлюючи, що, першу чергу, потребують відбудови житлові та громадські будівлі, об'єкти критичної інфраструктури, що відносяться до сфери житлово-комунального господарства, то доцільно створити відповідні фонди й у складі спеціальних фондів місцевих бюджетів. Фінансування таких фондів на місцевому рівня буде відбуватися за рахунок трансфертів із фонду ліквідації наслідків збройної агресії Державного бюджету України, обсяг яких буде залежати від ступеня та обсягів руйнувань на територіях громад.

Оскільки й у довоєнні часи динаміка показників капітальних інвестицій у розрізі територіальних громад та регіонів України відрізнялася значною волатильністю. Так кожний регіон (область) характеризується нерівномірним соціально-економічним розвитком: рівень виробництва, забезпечення соціального розвитку, безробіття, інвестиційний клімат та інше. Тому ці чинники безпосередньо будуть впливати і на структуру капітальних видатків бюджетів територіальних громад.

Виходячи з вищезгаданих структурних проблем та суттєвих регіональних ризиків, для зміцнення фінансової спроможності територіальних громад доцільно звернути увагу на групу кредитних та інвестиційних інструментів, включаючи іноземні інвестиції. З точки зору фінансування капітальних видатків бюджетів органів місцевого самоврядування варто відмітити практику використання кредитних ресурсів провідними країнами світу. Так, в Німеччині активно користуються банківські кредити для досягнення необхідного рівня розвитку регіону, створення виробничої та соціальної інфраструктури тощо. Для України використання кредитних ресурсів на місцевому рівні явище досить нове, проте їх використання спроможне забезпечити покриття прогалин, які виникають у процесі поточного фінансування бюджетів. Однак в умовах глобального зростання державного боргу в усіх країнах світу найбільш привабливими, з позиції залучення ресурсів для здійснення капітальних видатків, виглядають інвестиційні інструменти.

Що стосується законодавчого забезпечення, то оцінюючи потенційні ризики щодо залучення інвестицій, у тому числі й іноземних, для післявоєнної розбудови територіальних громад України, необхідно зазначити наступне: 13 лютого 2021 року набрав чинності Закон України № 1116 від 17.02.2022 «Про державну підтримку інвестиційних проектів зі значними інвестиціями в Україні» (Закон про інвестиційні няні) [2], метою якого є залучення значних інвестицій в економіку України. Відповідно до Закону та відповідних змін, внесених до Податкового та Митного кодексів України (набуття чинності з 28 березня 2021 року), пакет спеціальних інвестиційних стимулів буде доступний для інвестиційних проєктів, що відповідають певним вимогам.

Вважаємо, що активізація процесу залучення інвестицій в економіку України має відбуватися вже зараз, не чекаючи завершення війни, шляхом усунення або мінімізації наявних та потенційних ризиків, визначення пріоритетних напрямів / об'єктів вкладення інвестицій, створення привабленних умов для здійснення релокації, структурної модернізації та полегшення ведення бізнесу. Оскільки сталий розвиток територіальних громад та України загалом певним чином залежить не від обсягів публічних витрат, а від їхньої структури, оскільки деякі види цих витрат більш орієнтовані на стимулювання зростання. До таких, зокрема, «належать витрати на:

– розвиток інфраструктури, який сприятиме залученню приватних інвестицій;

– освіту, що забезпечить підвищення рівня кваліфікації трудових ресурсів;

– охорону здоров'я, що сприятиме зростанню продуктивності праці;

– заходи, спрямовані на забезпечення безперебійного функціонування державної та муніципальної інфраструктури;

– забезпечення функціонування адміністративної та правової системи, що створюють умови для злагодженої роботи складного економічного механізму» [3, с. 77].

В умовах децентралізації влади в Україні прогнозуємо зростання ролі територіальних громад, як нових інститутів влади на місцевому рівні, що спроможні акумулювати та розподіляти необхідні фінансові ресурси задля ефективного розвитку національної економки, у тому числі під час післявоєнної розбудови країни. Це може спричинити нерівномірність відновлення регіонів, однак дозволить сформувати регіони/територіальні громади, що стануть драйверами відновлення економіки та залучення фінансових ресурсів для розвитку інфраструктури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про основні засади примусового вилучення в Україні об’єктів права власності російської федерації та її резидентів : Закону України від 3 березня 2022 р. № 2116-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2116-20#Text

2. Про державну підтримку інвестиційних проектів із значними інвестиціями в Україні : Закон України від 17.12.2020 № 1116-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1116-20#Text

3. Музиченко Г. В., Коляда Т. А. Зростання ролі держави в регулюванні темпів соціально-економічного розвитку як індикатор інтеграції України в європейський простір. *Politicus.* 2022. Спецвипуск. С. 72–78. DOI https://doi.org/10.24195/2414-9616.2022-spec.11

УДК 332.72

Коляденко Роман Сергійович,
здобувач третього (PhD)
рівня вищої освіти,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0009-0001-0029-8818

ДЕВЕЛОПМЕНТ НЕРУХОМОСТІ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ МІСТ ТА РЕГІОНІВ

Ринок нерухомості є важливою частиною світової економіки. Як форма інвестування нерухомість генерує грошовий потік шляхом збору орендної плати з орендарів. Вартість нерухомості та орендна плата з часом зазвичай зростають, що робить нерухомість інвестиційним активом для захисту від інфляції. Через повномасштабне вторгнення російської федерації вітчизняній нерухомості заподіяно шкоди на сотні мільярдів дол. США. Відновлення України потребує значних фінансових вкладень.

Значний вплив на формування ринок нерухомості мають девелоперські компанії, основною метою діяльності яких є створення / покращення та вдосконалення об'єктів нерухомості найефективнішим способом, що призводить до збільшення ринкової вартості майна. Девелопмент нерухомості можна охарактеризувати як процес якісної зміни земельної ділянки або існуючого об'єкта нерухомості з метою створення нового продукту (об'єкта нерухомого майна), який відрізнятиметься за своїми характеристиками та функціональним призначенням. Оскільки основою будь-якої нерухомості є земельна ділянка, то термінологічна конструкція "reale state development", яка перекладається як "розвиток нерухомого майна" або "розвиток нерухомості", у західній літературі розглядається як комплексна діяльність, що охоплює бізнес-процеси від купівлі земельної ділянки, звільнення її від наявних будівель (за потреби) до продажу забудованої землі новим власникам. Девелопмент нерухомості передбачає постійну реконфігурацію забудованого простору для задоволення різноманітних потреб і запитів суспільства. Важливим, з економічного погляду, є зв'язок девелопменту нерухомості зі

створенням та реалізацією найкращого з можливих варіантів розвитку конкретного об'єкта, що збільшує його вартість.

Девелоперська компанія являє собою організацію, яка отримує прибуток від створення та розвитку об'єктів нерухомості, підвищуючи їх вартість. На сьогодні це цілком самостійні організації, які обслуговують на ринку нерухомості різноманітні інвестиційні проєкти [1].

Якщо до початку вторгнення росіян у 2022 р. основні проблеми діяльності девелоперських компаній були пов'язані з обмеженнями через пандемію, недоступністю іпотечних кредитів, відсутністю прозорих схем залучення коштів інвесторів у будівництво, наявністю корупційних ризиків, труднощами в отриманні дозвільних документів, то з початком повномасштабної війни суттєвим став негативний вплив інфляції, демографічні проблеми, нестача власних фінансових ресурсів, інвестицій, обмеження іпотечного кредитування, руйнування об'єктів – реальне та потенційне до закінчення активних бойових дій на території.

України, зміна стандартів індустрії внаслідок появи нових пріоритетів українських споживачів у довоєнний період та під час війни. Водночас вітчизняний ринок нерухомості поступово рухається до транспарентності, відбувається його інституційна модернізація, пов'язана з укладанням договорів, веденням реєстрів, що знижує корупційний вплив.

Корупція в Україні створює великі проблеми. Хаотична забудова, навіть у місцях, які для цього не призначені; зведення будівель, які не відповідають наявній технічній документації; відсутність необхідної інфраструктури; нехтування безпековим фактором - це результат корумпованості відповідальних осіб та відсутності покарання за посадові злочини [2].

Попри значний удар, ринок нерухомості в Україні вистояв і вже почав відновлювати свою діяльність після оцінки всіх ризиків та можливих перешкод. Оцінюючи сучасні тенденції та поточну економічну ситуацію в країні, варто зазначити, що подальший розвиток ринку нерухомості та діяльність девелоперських компаній в Україні буде визначатися перспективами євроінтеграції, економічною та політичною ситуацією в країні та результатами закінчення війни, адже точкою відліку для активного перезапуску ринку нерухомості буде якраз перемога України. Таким чином, девелоперські компанії є активним учасником вітчизняного ринку нерухомості, виконуючи різні ролі та надаючи широкий спектр різноманітних послуг іншим учасникам в сфері нерухомості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрєєва В. А. Фінансування девелоперських проєктів як механізм функціонування ринку нерухомості. *Вчені записки Університету «КРОК».* 2020. № 3. С. 23–29. URL : https://snku.krok.edu.ua/vcheni-zapiski-universitetu-krok/article/view/309 (дата звернення: 24.06.2023).

2. Індекс реформ. Vox Ukraine: аналітична платформа. 2023 [Електронний ресурс]. URL : https://voxukraine.org/en/state-regulation-in-wartime-how-the-cabinetof-ministers-of-ukraine-adapted-the-economy-to-martial-law-conditions/

УДК 338.2(477)

Колядич Олександр Іванович,
канд. екон. наук, доцент,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана,
м. Київ, Україна
ORCID ID 0000-0001-8166-5263

ПОВОЄННІ РИЗИКИ ДЕМОГРАФІЧНОЇ І МІГРАЦІЙНОЇ ТУРБУЛЕНТНОСТІ В УКРАЇНІ

Демографічну ситуацію в Україні слід визнавати кризовою, яка, на сьогодні, перебуває у стані турбулентності (від лат. turbulentus – невпорядкований), а її динамічні характеристики неможливо визначити точно, у відповідності з початковим умовам на значних інтервалах часу.

Основними її індикаторами є:

- зменшення кількості населення;
- низька тривалість життя;
- низький рівень народжуваності;
- від'ємне сальдо міграції.

Причини цього стану закладалися тривалий період історичного розвитку України. Серед основних факторів називаємо:

- наслідки світових воєн (1-ї і 2-гої);
- наслідки голодоморів (1921-1923, 1932-1933, 1946-1947 років);
- наслідки насильницької колективізації та масових репресій (1930-1950-ті роки);
- наслідки екологічної катастрофи (аварія на Чорнобильській АЕС);
- наслідки економічної кризи (1990-ті роки).
- дійсні та прогнозовані наслідки широкомасштабного російського вторгнення в Україну.

Аналіз показує, що Україна стикалася з демографічними проблемами ще до нинішньої війни. Чисельність населення досягла свого піку в 51,6 мільйона осіб, а з 1991 року почала зменшуватися [1; с. 367].

За підрахунками ООН, населення у 2022 році становило 43 000 792 особи, але ООН включає населення в межах міжнародно визнаних кордонів України [2]. Згідно з приведеними даними, Україна втратила близько 10,7 мільйона осіб (понад 20 % свого населення) у період з 1990 по 2022 рік, тоді як росія – 1,3 % свого населення. Нинішнє населення України, до широкомасштабного вторгнення, становило близько 37,9 мільйона осіб, що менше, ніж за оцінкою ООН [3].

Основними ознаками демографічної кризи в Україні є:

1. **Скорочення населення.** На 1 січня 2022 року в країні на контрольованих територіях, без анексованого росією Криму й ОРДЛО, проживало 34,5 млн громадян, а на кінець серпня 2022 р. біля 28 млн людей. Під кінець 2022 року Уповноважений Верховної Ради України з прав людини Дмитро Лубінець повідомляв, що після 24 лютого з країни виїхали більше 14,5 млн українців, а мінімум 11,7 млн – в'їхало до країн Євросоюзу, із них 7,7 млн зареєстровані в Європі як отримувачі тимчасового захисту [4];

2. **Вплив війни на географічний розподіл населення.** Географічний розподіл населення повністю змінюється через постійне масштабне внутрішнє переміщення (за оцінками Міжнародної організації з міграції, понад 7,1 мільйона людей (16% населення країни) стали внутрішньо переміщеними особами) [5];

3. **Зовнішня міграція.** За даними Управління Верховного комісара ООН у справах біженців, кількість біженців з України з 12 грудня 2023 року досягла 6332700 осіб [6];

4. **Ймовірність зменшення кількості народжень через зниження народжуваності внаслідок війни та зменшення кількості жінок репродуктивного віку.** Страх перед майбутнім, викликаний війною, може ускладнити прийняття жінками та сім’ями рішення про народження дітей;

5. **Старіння населення, або вплив демографічної структури з високою часткою населення похилого віку.** Навіть без точних даних про вікову структуру біженців і про те, якою буде вікова структура тих, хто повертається в Україну, нова вікова структура, призведе до того, що молодих людей стане менше, а літніх – більше, що створить додатковий тиск на економіку під час відбудови.

Наслідки та ризики демографічної кризи є чітко сформованими вже на сьогодні і проглядаються у такій послідовності:

1. **Проблеми відтворення населення.** У короткостроковій перспективі може стати майже неможливим відтворення кількісних та якісних показників українського населення;
2. **Розбалансованість ринку праці і дефіцит робочої сили**. Дефіцит особливо зростатиме на кваліфіковані кадри. Нестача робочих рук, а особливо кваліфікованих працівників, є негативним сигналом для потенційних інвесторів;
3. **Ризик структурного безробіття.** Післявоєнна структурна перебудова економіки під впливом науково-технічного прогресу потребуватиме певного часу для додаткового навчання і перепідготовки працівників;
4. **Скорочення обсягу ВВП.** За розрахунками Міністерства економіки, кожні 100 тис. осіб, що не повернулись до України, зменшують обсяг прогнозованого ВВП України на 0,5% [7]. Додатковим фактором погіршення ситуації є розрахунок, приведений Президентом міжнародного інвестиційно-технологічного холдингу KM Core - Євгеном Уткіним: «З кожним спеціалістом, який їде з України, країна втрачає близько $1 млн капіталізації» [8].
5. **Криза солідарної пенсійної системи.** Зменшення кількості зайнятих в економіці помножене на старіння населення з кожним роком призводить до кризи (а у перспективі колапсу) солідарної пенсійної системи. Таким чином, найбільшого джерела інвестицій, пенсійний фонд стає структурою, що вимиває кошти з економіки;
6. **Зменшення кількості дітей та підлітків.** Скорочення складу молодого населення створить виклики для системи освіти, зокрема вищої освіти (невелика кількість студентів призводить до поступової деградації освітнього процесу. А в перспективі семи-восьми років до дефіциту молодих наукових кадрів, кваліфікованих інженерів, розробників і т. д. Тобто створюється ризик для технологічної примітивізації економіки;
7. **Трудова міграція.** В ситуації, коли за кордоном перебуває один із членів родини, посилюється тенденція до зменшення народжуваності;
8. **Фінансові ресурси.** Інтеграція українських біженців за кордоном призведе до зменшення обсягів грошових переказів в Україну. При тому, що в перші повоєнні роки гроші від заробітчан могли б стати суттєвим ресурсом для відновлення країни;

9. **Втрата конкурентоспроможності.** Економіка України може стати неконкурентоспроможною на світовому ринку і опинитися віддаленою від світового прогресу, а її роль може звестися до постачальника сировини та дешевої робочої сили.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Національний атлас України / гол. ред. Л. Г. Руденко ; голова ред. кол. Б. Є. Патон. К. : НАН України, Інститут географії, ДНВП «Картографія», 2007. 440 с.

2. Інформаційна панель населення світу. Україна. URL : https://www.unfpa.org/data/world-population/UA

3. Гузман Х. М. Демографічна трагедія України: другий голодомор? *Економічна правда.* 28 червня 2022. URL : https://www.epravda.com.ua/rus/publications/2022/06/28/688487/

4. Повномасштабна війна росії проти України. URL : https://www.5.ua/svit/bilshe-145-mln-ukraintsiv-vyikhalo-pislia-24-liutoho-lubinets-293859.html

5. Внутрішні вимушені переміщення: обсяги, проблеми та способи їх вирішення / Національний інститут стратегічних досліджень. URL : https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/vnutrishni-vymusheni-peremishchennya-obsyahy-problemy-ta-sposoby-yikh

6. Ситуація з біженцями в Україні / Operanional Data Portal. URL : https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine

7. Прокопишина О. Чому на Україну чекає масштабна демографічна криза. URL : https://biz.censor.net/r3401947

8. Букатюк У. Українців стає все менше. Що нас чекає: мігранти чи забуття. URL : https://espreso.tv/article/2018/01/26/

УДК 352.072

Корж Марина Анатоліївна,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри економічної політики,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0000-0002-1475-6429

ПРАВОВІ АСПЕКТИ МІСТОБУДІВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВІДНОВЛЕННЯ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Унаслідок повномасштабної війни економіка України зазнала значних втрат. Тому на сучасному етапі перед державою в цілому та окремими регіонами стоять складні задачі відновлення та розвитку. Їх вирішення потребує розроблення стратегічного плану на основі результатів аналізу стартових умов для подальшої діяльності регіону, оптимальне використання існуючих потужностей та максимальне зростання наукового, природного, економічного, трудового потенціалу.

На даний час, Україна перебуває у стані війни, а її економіка та матеріальне середовище життєдіяльності населення зазнає фізичного руйнування і знаходяться в глибокій кризі.

Крім зруйнованих об’єктів житлового та комунального господарства, надвисокий рівень внутрішньо переміщених осіб асиметрично лягає додатковим навантаженням на муніципальний сектор всіх регіонів України.

Саме від заданих державою «вихідних даних» для здійснення відновлення регіонів України значною мірою залежатиме ефективність і результативність роботи місцевих державних адміністрацій і органів місцевого самоврядування, архітекторів, експертних організацій, будівельних компаній, громадськості, органів архітектури і містобудування, архітектурно-будівельного контролю, ін.

Містобудівна діяльність – це сфера, в якій надзвичайно тісно переплітаються соціальні та економічні інтереси людини, громади, суспільства, бізнесу і держави та яка тісно пов’язана з поліпшенням матеріальних умов людської життєдіяльності.

Подолання наслідків російської збройної агресії проти України потребуватиме багато людських зусиль і часу, а тому потребує завчасного розроблення плану заходів з післявоєнного відновлення та розвитку України. Саме для цих цілей указом Президента України від 21.04.2022 № 266/2022 створено Національну раду з відновлення України від наслідків війни (далі - Рада), яка функціонує як консультативно-дорадчий орган при Президентові України. Для належної роботи Ради та підготовки фахових пропозицій, які випливають із її завдань, при Раді утворено робочі групи з питань: європейської інтеграції; аудиту збитків, понесених внаслідок війни; відновлення та розбудови інфраструктури; відновлення та розвитку економіки; повернення громадян, які тимчасово переміщені, зокрема за кордон та їх інтеграції в суспільно-економічне життя держави; функціонування фінансової системи, її реформування та розвитку; розвитку військово-промислового комплексу; модернізації та розвитку сфери безпеки і оборони; енергетичної безпеки; державного управління; будівництва, містобудування, модернізації міст та регіонів; нової аграрної політики; діджиталізації; захисту прав ветеранів війни; освіти і науки; молоді та спорту; культури та інформаційної політики; юстиції; антикорупційної політики; охорони здоров'я; екологічної безпеки; соціального захисту; прав людини; захисту прав дітей та повернення дітей, які тимчасово переміщені за кордон [1].

Відбудова в післявоєнний період має здійснюватися на чітких прогностичних, програмних і комплексних засадах. На це, очевидно, спрямовані нові законодавчі положення про програму комплексного відновлення області, території територіальної громади (її частини) (ст. 15-1, 15-2, 21-1 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності»). У цьому зв'язку варто підкреслити важливість норми пункту 4 постанови КМУ від 14 жовтня 2022 р. № 1159 про те, що програма має сприяти впровадженню таких сучасних підходів та практик розвитку регіонів, територіальних громад, населених пунктів та частин їх територій, як людиноцентризм та соціальна справедливість, раціональне просторове планування, забезпечення балансу розселення та розміщення робочих місць, стала міська мобільність, інклюзивність, енергоефективність, екологічність, збереження культурного розмаїття та національної пам'яті, а також відповідати Цілям сталого розвитку України на період до 2030 року [2, с. 26].

Створення єдиної інформаційної системи електронного містобудівного кадастру на державному рівні вимагає нагальності вирішення питань: низької частки містобудівної документації в цифровій формі в базах геоданих; від-сутності оновлень даних і відсутності високо-якісних вихідних документів. Основним видом містобудівного документа на місцевому рівні є план просторового розвитку території територіальної громади, розроблений для всієї території територіальної громади. Однією з основних причин, що перешкоджає розробці такого плану, є відсутність необхідної карто-графічної інфраструктури [3].

Більшість будівельних норм сьогодні носять нормативний характер і часто не регламентуються. Усе це значно ускладнює процес, створює корупційні ризики та знижує інвестиційну привабливість України, що, зі свого боку, вимагає нагальності проведення реформи містобудування України. Містобудівне законодавство ніколи не було досконалим і прозо-рим, тому реформа є дуже потрібною [4].

Відповідно до законопроєкту № 5655, більшість повноважень у будівництві зосереджено в одному міністерстві. Передбачається, що цим органом стане створене згідно з Постановою КМУ № 1343 від 02.12.2022 Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України, яке поєднує колишні Міністерство інфраструктури та Міністерство розвитку громад та територій, до компетенцій якого належатимуть відповідальність за розподіл коштів, формування національної політики, затвердження будівельних норм, ухвалення рішень, які притягують до відповідальності учасників будівельного ринку тощо. Окрім цього, планується створити спеціальний державний орган – Містобудівну палату – як колегіальний дорадчий орган зазначеного міністерства.

Відповідно до положень законопроєкту № 5655, забудовникам надається можливість вільно обирати органи контролю, але при цьому існують особливі вимоги до їх створення та діяльності. Ці юридичні особи підлягають обов’язковій акредитації у Міністерстві розвитку громад та територій України та мають відповідати ряду критеріїв, зокрема щодо статусу юридичної особи та членства у їх структурі сертифікованих інженерів. Також заборонено мати спільних бенефіціарних власників між замовниками, підрядниками та органами містобудівного контролю.

Сучасний стан містобудівного процесу в Україні потребує змін у підходах аналізу і прогнозу розвитку містобудівних систем, оцінки наслідків ризиків їх функціонування, що спричинені військовою агресією РФ проти нашої держави, та тісно взаємопов'язані із соціально-економічними, політико-правовими, функціонально-територіальними, екологічними факторами і умовами їх функціонування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Питання Національної ради з відновлення України від наслідків війни : Указ Президента України від 21.04.2022 № 266/2022. URL : https://zakon.rada.gov.ua/go/266/2022 (дата звернення: 14.10.2023).

2. Апанасенко К. Другі наукові читання пам'яті професора Пронської Граціелли Василівни. *Економіка війни та повоєнний економічний розвиток України: проблеми, пріоритети, завдання правового регулювання* : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції, 21 квітня 2023 р., м. Київ / за заг. ред. В. В. Поєдинок. Київ : Ліра-К, 2023. С. 26–32.

3. Проєкт Плану відновлення України. Матеріали робочої групи «Будівництво, містобудування, модернізація міст та регіонів України». URL : https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/nacionalna-rada-z-vidnovlennya-ukrayini-vid-naslidkiv-vijni/robochi-grup

4. Ємельянова О., Титок В., Лаврухіна К. Реформа містобудування України. *Економіка та суспільство*. 2023. № 50. DOI https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-28

УДК 336.13

Литвинчук Оксана Вікторівна,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник:
Коляда Т. А.,
канд. екон. наук, с.н.с., доцент,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0000-0002-1574-4446

ЕФЕКТИВНЕ УПРАВЛІННЯ ПУБЛІЧНИМИ ФІНАНСАМИ ЯК ОСНОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ МІСТ ТА РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Публічні фінанси є важливим інструментом державного регулювання, який визначає здатність держави забезпечувати соціально-економічний розвиток міст та регіонів, надавати гарантовані суспільні послуги населенню. Україна, як і багато інших країн світу, стикається зі складнощами управління публічними фінансами, що приводить до низької ефективності функціонування публічного сектору економіки та загрози стабільності фінансової системи.

Однією з головних проблем є нестабільність бюджетної системи, відсутність чіткої стратегії його формування та недостатня ефективність використання бюджетних коштів. Крім того, існує проблема корупції, недостатньої транспарентності та відкритості в управлінні публічними фінансами, що призводить до порушення принципів рівності та справедливості в розподілі ресурсів.

Таким чином, актуальною є проблема ефективного управління публічними фінансами в Україні, що передбачає розробку та впровадження ефективної стратегії формування державного та місцевих бюджетів, забезпечення транспарентності та відкритості в управлінні, боротьбу з корупцією та забезпечення рівності в розподілі ресурсів.

Публічні фінанси – це сукупність фінансових відносин, що виникають у зв'язку зі збором, розподілом та використанням коштів, які належать державі або іншим публічним установам. Це можуть бути доходи від податків, зборів, платежів за користування державним майном та інші джерела, а також видатки на утримання державного апарату, розвиток інфраструктури, соціальні програми, культуру, оборону, науку та інші сфери [1].

Ефективне управління публічними фінансами є ключовим фактором для економічного розвитку будь-якої країни. Це відображається в забезпеченні стійкого фінансового стану держави та її регіонів, ефективному використанні бюджетних коштів та забезпеченні соціальної справедливості. Відповідальність за управління публічними фінансами лежить на державних установах та їх представниках.

Згідно з дослідженнями Всесвітнього банку, ефективне управління публічними фінансами може забезпечити більш ефективне використання ресурсів, що допоможе забезпечити стабільність фінансової системи та економічний розвиток країни. Недостатня увага до управління публічними фінансами може призвести до неефективного використання бюджетних коштів, зменшення громадської довіри до державних установ та загрози фінансовій стабільності країни [2].

Інші джерела, такі як Європейський банк реконструкції та розвитку та Міжнародний валютний фонд, також зазначають, що ефективне управління публічними фінансами є ключовим чинником для забезпечення економічної стабільності в країні. Деякі актуальні проблеми в управлінні публічними фінансами в Україні, а саме [3; 4]:

– Низький рівень доходів населення та соціальний тиск на державний та місцеві бюджети, оскільки зростає потреба у соціальній підтримці, такій як допомога безробітнім, пенсіонерам та інвалідам.

– Корупція. Корупція є серйозною проблемою в Україні, яка ускладнює ефективне управління публічними фінансами. Недостатня прозорість та відкритість процесів прийняття рішень та використання коштів державного бюджету породжує недовіру громадськості та відсутність інвестицій.

– Неоптимальна структура бюджету. Український бюджет має недостатню структуру, оскільки значні кошти спрямовуються на утримання бюрократичних структур, а не на соціальну підтримку та інвестиції у розвиток економіки.

– Недостатність ресурсів для реалізації великих інфраструктурних проектів. Україні потрібно значно більше інвестицій для розвитку інфраструктури. Однак, недостатність ресурсів, включаючи фінансові, технічні та людські ресурси, ускладнює реалізацію великих інфраструктурних проектів.

– Необхідність реформування пенсійної системи. Пенсійна система в Україні потребує реформування, оскільки вона є нестійкою та несправедливою. Низькі розміри пенсій та нестача коштів у пенсійному фонді призводять до того, що багато пенсіонерів мають дуже низький рівень життя.

– Відсутність ефективної системи контролю за використанням державних коштів. Недостатня ефективність системи контролю за використанням державних коштів ускладнює боротьбу з корупцією та забезпечення ефективного використання коштів з державного бюджету.

Щоб досягти ефективного управління публічними фінансами, Україні потрібно звернути увагу на кілька аспектів. Визначимо пріоритетні напрями [5, с. 65].

– Забезпечення прозорості та відкритості управління публічними фінансами. Це означає, що уряд повинен забезпечити доступ до інформації про витрати бюджету та інші фінансові документи. Також потрібно забезпечити відкриті та прозорі процеси закупівель, щоб запобігти корупції.

– Ефективне планування та бюджетування. Уряд повинен ретельно планувати витрати та прибутки на майбутні роки. Бюджетування повинно бути реалістичним та орієнтованим на досягнення стратегічних цілей.

– Покращення управління державними підприємствами та організаціями. Уряд повинен здійснити реформу державних підприємств та організацій, щоб покращити їх ефективність та знизити корупційні ризики.

– Розвиток системи контролю за використанням бюджетних коштів. Уряд повинен забезпечити ефективний контроль за витратами бюджету та використанням бюджетних коштів. Для цього потрібно розвивати систему аудиту та забезпечувати відповідальність за невідповідність витрат бюджету.

– Залучення інвестицій. Уряд повинен активно працювати над залученням інвестицій в економіку країни. Це дозволить розвивати інфраструктуру, підтримувати бізнес та забезпечити сталий економічний розвиток.

– Підвищення ефективності податків та інших надходжень до бюджету. Для цього потрібно здійснити реформу податкової системи та вдосконалити механізми стягнення боргів.

– Розвиток людських ресурсів. Уряд повинен забезпечити належну підготовку та кваліфікацію фахівців з управління публічними фінансами, а також вживати заходи для залучення талановитих фахівців у цю сферу.

– Підвищення рівня інформаційної культури населення. Громадськість повинна бути ознайомлена з процесами управління публічними фінансами, зокрема зі складовими бюджету, процесами закупівель, витратами та досягненнями у різних сферах життя.

На основі всього вище сказаного можна зробити висновок, що ефективне управління публічними фінансами в Україні передбачає прозорість, контроль, ефективність, інвестиції та кваліфікованих кадрів, що у сукупності забезпечить умови для сталого розвитку міст та регіонів. Для досягнення цієї мети необхідно проводити реформу податкової системи, забезпечувати належну підготовку та кваліфікацію фахівців з управління публічними фінансами, вдосконалювати механізми стягнення боргів та інших надходжень до бюджету, забезпечувати прозорість та відкритість процесів закупівель та витрат, а також підвищувати рівень інформаційної культури населення з питань управління публічними фінансами. Реалізація цих заходів допоможе забезпечити сталий розвиток економіки міст та регіонів країни, зміцнити довіру громадян до влади та підвищити рівень життя населення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Публічні фінанси / Офіційний вебсайт Української енциклопедії з питань економіки та підприємництва. URL : http://www.business-term.com.ua/termin/publchn-finansi

2. World Bank. Public Financial Management: An Overview. 2016. URL : https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/25076/104569.pdf?sequence=1&isAllowed=y

3. European Bank for Reconstruction and Development. Public Financial Management. 2021. URL : https://www.ebrd.com/work-with-us/advisory/sector-publications/public-financial-management.html

4. International Monetary Fund. Public Financial Management. URL : https://www.imf.org/en/Topics/public-financial-management

5. Бліщук К. М. Особливості управління публічними фінансами у воєнний період. *Ефективність державного управління.* 2023. № 70/71. С. 62–67.

УДК 332.1

Мосійчук Євгенія Олександрівна,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник:
Скорик М. О.,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет, м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0000-0003-3291-706X

НАПРЯМИ ПЕРСПЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

На тлі сучасних викликів та змін, які виникають в результаті геополітичних, економічних та соціокультурних процесів, актуальність вивчення та розробки напрямів перспективного розвитку регіонів України в повоєнний період надзвичайно висока. Створення ефективної стратегії розвитку регіонів стає необхідністю для забезпечення стійкого економічного зростання, соціальної стабільності та покращення якості життя громадян. Важливим аспектом є спроможність влади регіонів у виявленні та використанні унікальних ресурсів кожного регіону, сприяючи їхньому науково-технічному, економічному та культурному розвитку. Забезпечення регіональної конкурентоспроможності, впровадження інновацій, створення сприятливого інвестиційного клімату та розвиток місцевих інфраструктурних проектів є ключовими аспектами, які вимагають уваги та комплексного підходу.

Перспективи розвитку регіонів в Україні в повоєнний період також пов'язані із впровадженням сучасних методів управління, сталим підвищенням кваліфікації місцевих кадрів та підтримкою від центральних органів влади. Дослідження та розробка перспективних напрямків розвитку регіонів стають важливою складовою державної стратегії для забезпечення сталого та гармонійного розвитку всієї країни.

Дослідження проблематики перспективного розвитку регіонів України в повоєнний період займалися наступні науковці: Білик А. В., Бакалінська А. О., Ємець В. В., Єремєєв О. В., Мартінович П. Г., Михайленко Д.Г., Павловська І. Г., Пастушенко П. П., Шавлак М. А. та інші.

Мета даної роботи полягає розкритті особливостей та розробленні напрямів перспективного розвитку регіонів України в повоєнний період.

Розвиток регіонів України - це системний процес, спрямований на поліпшення економічних, соціальних та інфраструктурних показників в конкретних територіальних одиницях країни. Процес розвитку регіонів включає в себе комплекс заходів, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності регіонів, забезпечення стійкого економічного зростання, покращення життєвого рівня населення, а також узгоджений розвиток інфраструктури та соціокультурної сфери [1].

Розвиток регіонів передбачає ефективне використання природних ресурсів, розвиток підприємництва та промисловості, підтримку інновацій та науково-дослідницької діяльності, зокрема, це включає в себе створення сприятливих умов для бізнесу, розвиток технологічних кластерів, підтримку малого та середнього бізнесу, а також розбудову транспортної та соціальної інфраструктури [2, с. 69].

Забезпечення рівноправності регіонів та зменшення внутрішньорегіональних розбіжностей є ключовим завданням управління розвитком регіональної економіки. Такий підхід передбачає врахування специфічних можливостей та потреб кожного регіону для досягнення балансу в розподілі інвестицій, ресурсів та можливостей для розвитку [3, с. 118].

Російсько-українська війна завдала значних збитків українській економіці та інфраструктурі, що призвело до уповільнення економічного розвитку регіонів України, а також до виникнення нових проблем, які перешкоджають їхньому відновленню та розвитку. Основними проблемами, які перешкоджають розвитку регіонів України в повоєнний період, є:

– фінансові проблеми - війна призвела до значних втрат бюджету України, що ускладнює фінансування заходів з відновлення регіонів, крім того, багато підприємств та організацій у регіонах були зруйновані або пошкоджені, що призвело до втрати робочих місць та доходів населення;

– інфраструктурні проблеми - війна призвела до руйнування дорожньої, залізничної, авіаційної та енергетичної інфраструктури в багатьох регіонах України, що ускладнює перевезення товарів та людей, а також доступ до енергії;

– безпекові проблеми - війна продовжується, що створює певні ризики для безпеки регіонів, що може призвести до обмеження інвестицій та відтоку населення з регіонів;

– соціальні проблеми - війна призвела до загибелі людей, поранення та психологічні травми, що ускладнює соціальну адаптацію населення та відновлення регіонів [4, с. 104].

Перспективний розвиток регіонів України у воєнний період може бути забезпечений реалізацією комплексу напрямків, спрямованих на стале економічне зростання, соціальну стабільність та підвищення якості життя населення, основними напрямками такого розвитку є:

– відновлення інфраструктури - відновлення зруйнованих об'єктів інфраструктури є пріоритетним завданням для розвитку регіонів України, що включатиме відбудову дорожньої, залізничної, авіаційної та енергетичної інфраструктури, а також розвиток систем водопостачання, водовідведення та утилізації відходів;

– розвиток промисловості - промисловість є основою економіки України, і її розвиток є важливим фактором для відновлення регіонів, що включатиме підтримку існуючих підприємств, а також залучення інвестицій у розвиток нових галузей промисловості;

– розвиток сільського господарства, що є важливим сектором економіки України, і саме це є важливим фактором для забезпечення продовольчої безпеки країни, що включатиме модернізацію агропромислового комплексу, підвищення продуктивності праці та розвиток переробної промисловості;

– розвиток сфери послуг, оскільки є важливою частиною економіки України, і її розвиток є важливим фактором для створення нових робочих місць та підвищення добробуту населення, що включатиме розвиток туризму, торгівлі, освіти та охорони здоров'я;

– розвиток інновацій є важливим фактором для підвищення конкурентоспроможності регіонів України, що включатиме підтримку наукових досліджень і розробок, а також розвиток підприємництва.

Реалізація вище вказаних напрямків розвитку сприятиме відновленню регіонів України та забезпечить їхній сталий розвиток у майбутньому. Реалізовані в повному обсязі, ці заходи допоможуть подолати проблеми, які перешкоджають розвитку регіонів України в повоєнний період, та сприятимуть їхньому відновленню та розвитку.

Отже, напрями перспективного розвитку регіонів України в повоєнний період визначають важливі аспекти та стратегічні завдання для забезпечення сталого та гармонійного зростання кожного територіального одиниці країни. Напрями орієнтовані на комплексний розвиток економічних, соціальних, екологічних та культурних аспектів, забезпечуючи високий рівень життя населення та підвищуючи конкурентоспроможність регіонів в міжнародному контексті. Здійснення інтегрованого підходу до розвитку має сприяти утвердженню регіонів України як сильних, стійких та інноваційно орієнтованих господарських та соціокультурних центрів. Головною передумовою успішної реалізації цих напрямів є ефективна координація зусиль національного та місцевого рівнів влади, активна участь громадськості та взаємодія всіх суб'єктів регіонального розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білик А. В., Бакалінська А. О., Мартінович П. Г. Вектори перспективного розвитку регіонів України в повоєнний період. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. 2022. № 6. URL : https://doi.org/10.54929/2786-5738-2022-6-05-01 (дата звернення: 05.12.2023).

2. Ємець В. В. Економічний розвиток у повоєнний період в Україні: регіональний та місцевий аспекти. *Економіка та держава*. 2022. № 5. С. 68–72.

3. Теоретичні аспекти формування механізму інноваційного розвитку регіонів України / Михайленко Д. Г., Павловська І. Г., Шавлак М. А., Єремєєв О. В. *Бізнес Інформ*. 2022. № 8. С. 117–126.

4. Пастушенко П. П., Обиход Г. О., Хвесик Ю. М. Безпекові орієнтири сталого соціо-еколого-економічного розвитку: регіональний аспект. *Соціальний калейдоскоп*. 2022. Т. 2, вип. 1–2. С. 102–112.

УДК 338.2:332.1

Пацай Богдан Дмитрович,
канд. фіз.-мат. наук, доцент,
КНУ імені Тараса Шевченка,
м. Київ, Україна
ORCID ID 0000-0001-5636-9219

ПРОГРАМА ООН ІЗ ВІДНОВЛЕННЯ ТА РОЗБУДОВИ МИРУ ЯК ОСНОВА ПОВОЄННОЇ РОЗБУДОВИ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

У 2014 році розпочалось військове втручання та захоплення частини території України рф. Як відповідь на агресію Організація Об'єднаних Націй (ООН) у 2015 році ініціювала початок реалізації проєкту Цілей сталого розвитку (ЦСР) з метою подолання бідності, голоду, підвищеної смертності, досягнення соціальної, економічної та екологічної стійкості не тільки країн в цілому, але й кожного регіону. Україна беззаперечно приєдналася до глобального процесу створення умов для досягнення ЦСР не зважаючи на територіальних терор з боку країни агресора і сприяла досягненню прогресу досягнення цілей за рахунок не тільки донорській допомозі, але й за рахунок централізованих та децентралізованих фінансових ресурсів.

Програма розвитку Організації Об'єднаних Націй (ПРООН) з 2015 року зайняла активну позицію із підтримки стратегічних ініціатив, які спрямовані на розвиток фінансового та ресурсного потенціалу, що забезпечить всебічне зростання та сталий розвиток регіонів України.

Завдяки співпраці з національними, обласними та місцевими органами влади, громадянським суспільством і приватним сектором ПРООН підтримує Україну на шляху до подолання бідності, розвитку платоспроможності населення, досягнення інноваційного характеру розвитку громад, захисту довкілля та просування демократичного врядування.

Однак, попри усі позитивні зрушення 24 лютого 2022 року воєнна агресія рф змінила акценти допомоги регіонам України та зумовила створення додаткової, вкрай необхідної Програми ООН із відновлення та

розбудови миру (далі – Програма) [1], як невід'ємної частини Програми розвитку ООН (ПРООН) в Україні, для можливості досягнення Цілі 16 «Мир, справедливість та сильні інститути» [2]. За рахунок фінансових ресурсів Програми відбувається

– підтримка економічного відновлення постраждалих від війни громад;

– пришвидшення реформ децентралізації та охорони здоров'я,

– посилення громадської безпеки та соціальної згуртованості в постраждалих громадах.

Програму ООН із відновлення та розбудови миру реалізують чотири агентства ООН: ПРООН, Структура ООН із питань гендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок (ООН Жінки), Фонд ООН у галузі народонаселення (UNFPA) і Продовольча та сільськогосподарська організація ООН (ФАО). Загальний бюджет Програми на 2019–2023 роки складає понад 128 мільйонів доларів США, із яких бюджет ПРООН – понад 116 мільйонів доларів США. Програму підтримують одинадцять міжнародних партнерів: Європейський Союз (ЄС), Європейський інвестиційний банк (ЄІБ), Посольство США в Україні, а також уряди Данії, Канади, Нідерландів, Німеччини, Польщі, Швейцарії, Швеції та Японії [1].

Програма реалізується у наступних основних напрямах:

1. Економічне відновлення та розвиток інфраструктури. Реалізація цього напряму зосереджена на підтримці економічного відродження та сприянні сталому розвитку постраждалих від війни регіонів України.

2. Місцеве самоврядування та реформа з децентралізації влади. Напрям, який забезпечує використання фінансових ресурсів для підтримки стійкості, швидкого відновлення та стабілізації постраждалих від війни регіонів, покращення процесу надання державних послуг і підтримки суб'єктів місцевого самоврядування, зокрема в регіонах де відсутні активні бойові дії в Україні.

3. Громадська безпека та соціальна згуртованість. Заходи за цим напрямом насамперед спрямовані на посилення безпеки та відчуття приналежності в зруйнованих війною регіонах. Це сприяє мешканцям постраждалих громад побудовувати конструктивну комунікацію, визначити пріоритети відновлення та подальшого розвитку за рахунок знаходження універсальних шляхів вирішення спільних проблем.

Таким чином, Програма ООН із відновлення та розбудови миру, як невід'ємна частина ПРООН в Україні, підтримує економічне відновлення постраждалих від війни регіонів, пришвидшення реформ децентралізації та охорони здоров'я, а також посилення громадської безпеки та соціальної згуртованості в цільових громадах. Це дозволить після перемоги забезпечити стрімкі темпи досягнення ЦСР в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Inclusive development, recovery and peacebuilding. UNDP. URL : http://surl.li/oahqx (дата звернення: 06.12.2023).

2. Цілі Сталого Розвитку: Україна. Національна доповідь / Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. 176 с. URL : http://surl.li/dqapk (дата звернення: 06.12.2023).

УДК 334.025

Підопригора Лариса Антонівна,
канд. екон. наук, доцент,
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова,
м. Київ, Україна
ORCID ID 0009-0008-5347-5583

ПРІОРИТЕТИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПОВОЄННОГО РОВИТКУ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Відповідно до рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11 серпня 2021 року «Про Стратегію економічної безпеки України на період до 2025 року» в Україні затверджена Стратегія економічної безпеки України на період до 2025 року [1]. Дана Стратегія базується на пріоритетах національних економічних інтересів і визначає мету, напрями, завдання та механізми державної політики у сфері забезпечення економічної безпеки, визначені з урахуванням вимог Указу Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» від 30 вересня 2019 року [1; 2]. Відповідно до Стратегії основними національними економічними інтересами є забезпечення економічної стійкості, високої конкурентоспроможності української економіки у світовому економічному середовищі та досягнення на цій основі високих стандартів якості життя населення [1].

Поряд із викликами і загрозами фінансовій, виробничій, інвестиційно-інноваційній та макроекономічній безпеці в контексті повоєнної відбудови та євроінтеграційних прагнень України особливої уваги заслуговує зовнішньоекономічна безпека. Серед основних викликів і загроз у сфері зовнішньоекономічної безпеки слід звернути увагу на існування торгових бар'єрів з боку ЄС, що вимагає якнайшвидшого перегляду положень Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, порівняно з іншими європейськими країнами високий рівень безробіття за умови наявних диспропорцій між попитом та пропозицією робочої сили на ринку, а також високої конкуренції на ринку робочої сили в галузях з високою оплатою праці, високий рівень неформальної зайнятості за умови нижчої порівняно з іншими європейськими

країнами заробітної плати, що надалі утримуватиме потоки трудової міграції на високому рівні.

В умовах повоєнного розвитку на шляху до євроінтеграції однією з основних засад державної політики у сфері забезпечення економічної безпеки України є гарантування національної економічної незалежності, а також здатності до захисту своїх національних економічних інтересів, особливо у високотехнологічних сферах. Метою державної політики України у сфері забезпечення економічної безпеки в процесі її повоєнної відбудови та євроінтеграції є підвищення стійкості економіки до впливу зовнішніх викликів і загроз та створення умов для підвищення конкурентоспроможності економіки України. Після перемоги Україна повинна відбудовувати свою економіку і паралельно готувати її для вступу в ЄС, щоб використати усі можливості, які надає сучасний кандидатський статус. Відповідно до цього, для держави пріоритетами економічної безпеки є:

- досягнення остаточного скасування бар'єрів у торгівлі між Україною та ЄС, або продовження терміну, на який вони скасовані. З умов погіршення загальної економічної ситуації це допоможе вітчизняним виробникам швидше відновитися від наслідків війни та почати збільшувати обсяги торгівлі з Європейським Союзом;
- стимулювання збільшення частки експорту з високим ступенем технологічної складності, побудова екосистеми підтримки експорту. Для цього уряду слід розробити спеціальну загальнонаціональну програму. Конкурентоздатність продукції, що має вищу технологічну складність, буде вищою;
- транспозиція вимог права ЄС у вітчизняне законодавство. Угода про Асоціацію вимагає наближення національного законодавства до законодавства ЄС. Утім, процес вступу вимагає переходу на стандарти Європейського Союзу. Такий перехід дозволить врешті запустити «промисловий безвіз» та сприятиме скасуванню у торгівлі нетарифних технічних бар'єрів. У результаті вітчизняні виробники матимуть ширший доступ до ринків ЄС, а також матимуть вищу конкурентоздатність для діяльності на цих ринках.
- розвиток вітчизняного людського капіталу. Усі шляхи економічного розвитку залежать від рівня розвитку людського капіталу країни. Для підвищення своєї конкурентоздатності на європейських ринках та змоги

збільшувати обсяги торгівлі товарами та послугами, Україна повинна запустити програми підвищення кваліфікації та перекваліфікації, а також залучати фахівців з-за кордону. Вже сьогодні слід готувати молодь до конкуренції на ринках ЄС, у тому числі через реалізацію програм обміну;

- стимулювання залучення інвестицій. Дуже важливим є збільшення потоку прямих іноземних інвестицій в Україну, зокрема, шляхом залучення у національну економіку більшої кількості транснаціональних корпорацій. Важливим елементом цього процесу є перезапуск ринків капіталу та підтримка інноваційного сектора, що зробить Україну привабливою для інвестицій.

Досягнення цих пріоритетних завдань на національному рівні можливе лише за умови їх реалізації на регіональному рівні, зокрема, через «вирівнювання» певних регіональних відмінностей у контексті національних пріоритетів економічної безпеки. У зв'язку з цим визначення пріоритетів повоєнного відновлення економіки регіонів України є важливим кроком для ефективної відбудови національної економіки України на шляху вступу до ЄС. Розвиток місцевого самоврядування та розширення повноважень територіальних громад є важливим чинником гарантування економічної безпеки України. Безумовно, наповнення змісту стратегії соціально-економічного розвитку та економічної безпеки національної економіки повинно бути компетенцією регіональної місцевої влади. У зв’язку з цим та відповідно до основних національних економічних інтересів України ключовими пріоритетами економічної безпеки повоєнного розвитку економіки регіонів на шляху до ЄС мають бути:

- гармонізація стратегічного планування на національному та регіональному рівнях, прийняття середньо- і довгострокових програм розвитку територій, процесів формування місцевих бюджетів із регіональними інвестиційними та національними стратегічними пріоритетами;
- залучення інвестицій для регіонального розвитку, усунення перешкод для інвестування, супровід інвестиційних проектів в регіонах, спільне інвестування та участь у проектах державно-приватного партнерства, оскільки сприятливий інвестиційний клімат є важливою умовою стабільності й успішності соціально-економічного розвитку регіону;
- узгодження функцій державної та регіональної влади для підвищення ефективності управління інвестиційними ресурсами на національному та регіональному рівнях;

➢ створення інституційних засад розвитку різних форм транскордонного та регіонального співробітництва, що підтримуються Європейським Союзом, зокрема, йдеться про єврорегіони та об'єднання єврорегіонального співробітництва.

За умови виконання визначених пріоритетних завдань економічної безпеки повоєнного розвитку національної економіки України в цілому та її регіонів зокрема Україна зможе не тільки відбудувати свою економіку, а й ефективно завершити економічну інтеграцію з ЄС, ставши повноцінним членом Євросоюзу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11 серпня 2021 року «Про Стратегію економічної безпеки України на період до 2025 року» : Указ Президента України від 11 серпня 2021 року № 347/2021. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2021#Text

2. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року : Указ Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text

УДК 658:004.738.5(477)

Ракуть Дар'я Олегівна,
Рублевська Валерія В'ячеславівна,
здобувачі першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник:
Краєвський В. М.,
д-р екон. наук, професор,
Державний податковий університет, м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0000-0003-3513-3666

ЕЛЕКТРОННИЙ БІЗНЕС ЯК ФОРМА ЗБАЛАНСОВАНОГО РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА

На сьогодні стратегічним напрямом зовнішньої політики України, безперечно, є її інтеграція в ЄС, що дозволить країні забезпечити сталий економічний розвиток, поліпшити позиції в світовій господарській системі, підвищити рівень національної конкурентоспроможності, досягти високих соціальних стандартів розвитку та зайняти конкурентоспроможну позицію на світовому ринку. Здійснення інтеграційних процесів також передбачає впровадження нових аспектів забезпечення якості виготовленої продукції та надання послуг господарюючими суб'єктами.

Для України саме євроінтеграційне спрямування стало головним напрямом й можливістю її включення в систему розподілу функцій та ролей у сучасній світовій економічній та політичній системі. Крім того, все більшого поширення набувають нові та прогресивні методи ведення бізнесу з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, що дає змогу швидко й з незначними витратами здійснювати просування виготовленої продукції та послуг як на національні, так і міжнародні ринки. Саме тому, для України розвиток електронного бізнесу набуває особливої значущості, оскільки в динамічних та нестабільних політичних та економічних умовах така діяльність дає змогу ефективно організувати збут продукції, виготовленої вітчизняними товаровиробниками, забезпечуючи їх виживання на ринку та розвиток у довгостроковій перспективі.

Дослідженню особливостей, факторів впливу та тенденцій розвитку електронного бізнесу, умов його інтеграції у європейський простір у своїх наукових публікаціях розглядали вітчизняні науковці, зокрема, Вербівська Л. В. [1; 5], Качала Т. М. [4], Ситник І. П., Петрик С. В. [3] та ін. Проте, моніторинг вказаних інформаційних джерел виявив необхідність визначення умов активізації, тенденцій та перспектив розвитку електронного бізнесу в Україні в напрямку співпраці з країнами ЄС й окресленні переваг, які отримає вітчизняна економіка внаслідок такої діяльності.

Електронний бізнес як важливий елемент розвитку різних сфер та галузей національної економіки на сьогодні відіграє важливу роль в розвитку інноваційних технологій у сфері інформатизації та цифровізації господарських відносин суб'єктів підприємництва. Це пов'язано з тим, що за своєю природою цей бізнес має на меті розвиток підприємницької діяльності на основі використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Необхідність активізації електронного бізнесу в Україні саме в напрямку співпраці з країнами ЄС зумовлена низкою переваг для населення та суб'єктів бізнесу, притаманних європейському рівню життя, таких як:

- високий рівень економічного розвитку у країнах ЄС та висока якість життя їхнього населення;
- активізація інноваційно-інвестиційної діяльності для забезпечення можливостей розвитку електронного бізнесу;
- переорієнтація вітчизняних ринків збуту продукції й послуг та зростання обсягів їхнього експорту й імпорту також зростання конкурентоспроможності та якості української продукції й послуг;
- встановлення чітких стратегічних орієнтирів розвитку для підприємницьких структур в системі електронного бізнесу;
- можливість досягнення енергетичної безпеки країни тощо [2, с. 708–709].

Український електронний бізнес в умовах сьогодення перебуває в досить складних умовах для розвитку, оскільки існуючі проблеми як у зовнішньому, так і внутрішньому середовищі бізнес-структур створюють для нього певні перешкоди, що створює складні передумови для функціонування вітчизняних бізнес-структур. Основними проблемами всередині країни для розвитку електронного бізнесу є:

– прискорення темпів інфляції та внаслідок цього падіння доходів населення;

– фактична відсутність фінансової підтримки з боку держави та відсутність ефективного механізму для реалізації державної політики, спрямованої на підтримки розвитку та функціонування розвитку бізнесу;

– недосконала податкова система, котра є занадто обтяжливою для суб'єктів підприємництва малого бізнесу та високий рівень тіньового бізнесу;

– низький рівень менеджменту та брак досвіду й культури ринкових відносин;

– відсутність інфраструктури підтримки електронного бізнесу внаслідок недостатності достовірної інформації про стан й кон'юнктуру ринку;

– низький рівень надання консультаційних послуг та відсутність спеціальних освітніх програм;

– недосконала система бухгалтерського обліку й статистичної звітності суб'єктів малого підприємництва [1, с. 274–275].

Також спостерігається низка негативних особливостей, котрі перешкоджають ефективній роботі в системі українського електронного бізнесу і на міжнародному ринку:

–політико-правові проблеми, котрі виникають через недосконаліть чи відсутність необхідного законодавства;

–економічні проблеми, які зумовлені відсутністю чи порушенням принципів ринкового ціноутворення й недосконалістю реальних економічних стимулів суб'єктів електронного бізнесу;

–соціально-економічні проблеми, що зумовлені відсутністю необхідного професійного управлінського досвіду у значної частини суб'єктів міжнародних економічних відносин, несприйняттям певною частиною суспільства деяких форм міжнародного електронного бізнесу тощо [4, с. 3–4].

Разом з тим, український бізнес має низку *позитивних* характеристик, що можуть зацікавити потенційних іноземних партнерів, оскільки він має: потужний потенціал (родючі землі й рідкісні корисні копалини); висококваліфікований кадровий потенціал; науковий потенціал (велика кількість наукових установ та передових наукових розробок); інфраструктурний потенціал (потужні промислові об'єкти та установи для їх функціонування) тощо [5, с. 1827]. Для того, щоб забезпечити стійке зростання електронного бізнесу за обраними стратегічними цілями варто обґрунтувати та використовувати

якісно нові інвестиційні та інноваційні моделі розвитку електронного бізнесу, які забезпечуватимуть модернізацію й трансфер сучасних технологій: організацію кластерних форм об'єднань у бізнесі та створення технологічних інкубаторів, консолідацію ресурсів для стратегічного розвитку територій; просування технологічного співробітництва; сприяння трансферу інновацій та активізації інвестиційним процесам [5].

Стратегічний вибір України спрямований на інтеграцію та співробітництво з Європейським Союзом. Але складна політична та економічна ситуація в Україні сьогодні має негативний вплив на розвиток інновацій та інвестиційну привабливість країни на міжнародному ринку. Ефективний досвід створення та впровадження фінансових інструментів розвитку електронного бізнесу забезпечить конкурентоспроможність українських товарів та послуг на світовому ринку [4, с. 7]. Сучасні підходи та нові виклики, що виникли сьогодні, вимагають швидкої переорієнтації на тісний взаємозв’язок науки, виробництва, торгівлі та сфери надання послуг на розвиток інформаційного та інфраструктурного сектору. Український бізнес потребує знань на основі використання прогресивних технологій, а економіка потребує спрямування інвестиційних процесів у найбільш перспективні види економічної діяльності, таких як електронний бізнес, з кінцевою метою продажу продукції чи послуг до Європейського Союзу.

Усунення бар'єрів для розвитку електронного бізнесу процесі євроінтеграції України підвищить ефективність внутрішнього ринку товарів й послуг, здешевить вартість транскордонних електронних транзакцій між державами, покращить транскордонний доступ до онлайн-ринків й нових цифрових продуктів та послуг для розвитку бізнесу. Це, в свою чергу, забезпечить зниження цін та різноманітніший вибір товарів та послуг для споживачів, підвищення продуктивності бізнесу, зниження транзакційних витрат, використання інновацій в продуктах, послугах та бізнес-процесах, а також підвищення конкурентоспроможності національної економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вербівська Л. В. Фактори розвитку системи електронного бізнесу в Україні. *Причорноморські економічні студії.* 2020. Випуск 54. С. 273–278.

2. Козицька Г. В. Становлення електронної торгівлі в процесі євроінтеграції України. *Ефективна економіка.* 2019. № 8. URL : http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7227

3. Coherence of accounting systems: transcendence of content and immunity of purpose / Kraievskyi V. M., Skoryk M. O., Bohdan S. V., Hmyrya V. P. *Bulletin of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan.* 2020. Volume 2, Number 384. P. 176–184.

4. The Impact of E-Business on Entrepreneurship Development in the Context of COVID-19 / Verbivska, L., Al-Ababneh, H. A., Korbutiak, A., Panchenko, A., Ippolitova, I. *WSEAS Transactions on Business and Economics.* 2022. Vol. 19, pp. 1824–1838.

5. Ukraine's integration into the eu's digital single market. *Potential Economic Benefits.* URL : https://ucep.org.ua/wpcontent/uploads/2021/02/dig_ukraine_eu_ENG-_2_WEB.pdf

УДК 341.1/.8

Скорик Марина Олегівна,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0000-0003-3291-706X

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ПЛАН ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

Ніч 24 лютого 2022 року кардинально змінила траєкторію життя українців. Військова агресія, завдала нашій країні серйозної шкоди: руйнування міст, сіл, об'єктів інфраструктури та промисловості. Українці втратили своїх співгромадян, і доля інших залишається на межі. Мільйони земляків знаходять притулок у інших країнах, тікаючи від війни.

Незважаючи на ці випробування, українці не втрачають віру в перемогу над ворогом. Вони вірять в справедливість та перемогу над ворогом, планують майбутнє країни в Європейському Союзі.

Українці мають доволі чіткі уявлення про напрямки та засади повоєнної відбудови. Дослідницькою агенція «Fama» провело всеукраїнське соціологічне опитування. Згідно з проведеним опитуванням, українці бачать такі основні принципи повоєнного відновлення, як: відбудувати краще, ніж було (41,6 %); врахування думки громад та людей (41,1 %); жорсткий контроль коштів для відбудови (43,1 %); створення умов для повернення людей додому (38,1%). Відбудова міст та житла, на думку українців, має у першу чергу забезпечити безпеку (зокрема, наявність укриття): так вважає 73,3 % опитаних [1].

Цікаво, що найбільш частим поєднанням засад відбудови міст є «безпечно» та «енергоефективно і екологічно». Зрештою, відбудова на засадах енергоефективності та екологічності є другим пріоритетом відбудови міст (57,7 %).

Якщо не відновлювати економіку країни після війни, її доведеться постійно надавати фінансову подушку, і в кінці кінців це вийде дорожче. Здається, що світові лідери усвідомлюють цей урок, оскільки вже зараз говорять про плани відбудови України, навіть попри продовження військових

дій. Українська влада, експерти з ЄС та країни-партнери активно працюють над стратегіями повоєнного відновлення країни.

У межах повоєнного відновлення Україні доведеться відбудовувати деякі міста практично з нуля. Важливо, щоб ця відбудова не була сліпим відтворенням зруйнованого. Процес відновлення має забезпечити сталу перебудову України, яка узгоджується з Порядком денним сталого розвитку до 2030 року та Паризькою угодою [2].

Перший глобальний проєкт відновлення Україна, український уряд презентувала на міжнародній конференції у швейцарському Лугано 4-5 липня 2022 року. План розрахований на десять років та охоплює 15 сфер. Його загальна вартість становить понад 750 млрд доларів. З цієї суми 250-300 млрд розраховують залучити за рахунок партнерських грантів, 200-300 млрд – за рахунок позик або акціонерного капіталу, 250 млрд – за рахунок приватних інвестицій [3].

Європейський комітет регіонів, на 151-му пленарному засідання, що відбулося 10-12 жовтня 2022 року опублікували висновок, де зазначили, що процес відновлення має відбуватися за принципом «знизу вгору» із залученням місцевих та регіональних органів влади України та ЄС, а також спиратися на реформу децентралізації в Україні, яка вже значно просунулася вперед до 24 лютого 2022 року.

Першим етапом, ймовірно, поки ще тривають бойові дії, має бути реагування на надзвичайні ситуації, другий етап має бути присвячений відновленню критично важливої інфраструктури та послуг, а третій етап - прокладанню шляху до довгострокового сталого зростання. Передбачає, що третій етап процесу відновлення має закласти основи довгострокового сталого зростання на основі стратегії інтегрованого планування на територіальному рівні, використовуючи системні підходи до сталого, зеленого, розумного та інклюзивного розвитку територій, а також принцип OECD - будувати краще, ніж було. Цей етап має, зокрема, зосередитися на досягненні поставленої Урядом України мети щодо скорочення до 2030 року всіх викидів парникових газів на 65 %.

На всіх цих трьох етапах відновлення важливо зосередитися на розбудові спроможності муніципалітетів з метою розширення прав і можливостей місцевих органів влади в Україні, щоб вони могли самостійно координувати відновлення своєї території, адже повоєнна відбудова України

повинна передбачати широке економічне і соціальне відновлення, а не лише фізичну відбудову зруйнованих об'єктів та інфраструктури.

Європа активно сприяє акумулюванню коштів для відновлення України, зокрема для цього енергетичним співтовариством створено для України Фонд відновлення зруйнованої російською війною енергетичної інфраструктури, донорами якого переважно стануть держави-члени ЄС. Наповнювати ці фонди Україна насамперед сподівається через на допомогу країн-партнерів та міжнародних інституцій, зокрема Світового банку, Міжнародного валютного фонду, Європейського інвестиційного банку, Європейського банку реконструкції та розвитку. Окремим напрямом виступає допомога великих міжнародних компаній та благодійних фондів.

У жовтні 2023 року Міністерстві економіки України завершили консультації із делегацією Європейського Союзу щодо спільної роботи над Планом України, передбаченим програмою «Ukraine Facility» на 2024–2027 роки [4]. Під час обговорення ключових аспектів приватизації нестратегічних державних підприємств та впровадження ряду суттєвих реформ, всі сторони досягли принципової згоди щодо того, що План України повинен служити основою для подальшого залучення донорів і розширення кола учасників у відновленні та розвитку національної економіки. За попередніми відомостями, цей стратегічний документ буде складатися з шести основних компонентів, які визначать комплексний погляд на майбутній розвиток української економіки. В першу чергу йдеться про макрофінансові сценарії відновлення, основні й секторальні реформи (управління державним майном, приватизація, людський капітал, бізнес-клімат, фінансовий сектор), стратегії розвитку ключових секторів економіки, а також блок щодо підвищення здатності до залучення інвестицій. Також буде враховано процеси євроінтеграції, цифровізації та регіонального розвитку і екологічні проблеми такі, як зміни клімату. Згідно з установленим Єврокомісією регламентом, цей план буде піддаватися квартальній перевірці, і лише за умови досягнення визначених показників буде забезпечуватися відповідне фінансування.

Врахувавши всі майбутні перспективи та оцінивши реально ситуацію 5 грудня 2023 року Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України оприлюднили проєкт постанови Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до Державної стратегії регіонального розвитку на

2021-2027 роки» [4] з метою врахувати актуальні виклики пов'язані з тривалою збройною агресією проти України її впливу на регіони і територій, що постраждали від такої збройної агресії.

Отже, допомога ЄС у відбудові України - це частиною процесу європейської інтеграції України. Відбудова України вимагатиме потужної підтримки її європейському шляху з метою створення основ вільної та процвітаючої країни, яка базується на європейських цінностях і добре інтегрована в європейську та світову економіку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Як війна змінює українців: опитування думки громадян про війну, довкілля, повоєнну відбудову та вступ до ЄС. Аналітична записка. 2023. URL : https://www.rac.org.ua/uploads/content/674/files/how-the-war-changed-ukrainiansfinalua.pdf

2. Підсумковий документ Міжнародної конференції з питань відновлення України (URC 2022) «Декларація Лугано». Лугано. 4–5 липня 2022 року. URL : https://ua.urc2022.com/materiali-konferenciyi

3. Відбудова України після війни: хто, як і за чиї гроші. URL : https://www.epravda.com.ua/columns/2022/05/19/687200/

4. В Мінекономіки завершився третій раунд консультацій з ЄС щодо підготовки плану України в рамках Ukraine Facility. URL : https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=054d63a7-1ba6-49a1-92f0-956fb435d102&title=VMinekonomikiZavershivsia

5. Про внесення змін до Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки : постанова Кабінету Міністрів України. URL : https://mtu.gov.ua/

УДК 338.054.23:334.02

Ткаченко Світлана Євгенівна,
канд. екон. наук, доцент,
Державний біотехнологічний університет,
м. Харків, Україна
ORCID ID 0000-0002-8807-4885

ПЕРСПЕКТИВИ ПОВОЄННОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ

Сучасний світовий розвиток відбувається в умовах російської воєнної агресії проти України. Більш чітко визначаються світові тенденції щодо фрагментації на противагу глобалізаційним тенденціям. Глобалізаційні процеси продовжують існувати у світі, але в умовах регіональних і покраїнових обмежень [1, с. 14]. Нині дедалі активніше йдеться про теоретичну і практичну фрагментацію. Фактично у світі відбуваються процеси посилення економічної фрагментації, що виступає противагою традиційним глобалізаційним процесам. Фрагментація є одним з вагомих наслідків російської збройної агресії проти України і має перспективи призвести до поділу світу на геополітичні блоки зі своїми власними технічними стандартами, резервними валютами і системами платежів [1, с. 14].

Повоєнна відбудова України відбуватиметься в умовах фрагментації світової економіки і реалізовуватиметься за відповідними параметрами. Україна і надалі залежатиме від зовнішніх джерел фінансування і матеріальної допомоги [2, с. 102]. У цьому контексті вкрай актуальним є збереження зовнішніх пріоритетів розвитку країни, у першу чергу набуття повноцінного членства в Європейському Союзі. Важливо також усвідомити роль держави в економічному житті в умовах війни і в період післявоєнної відбудови. Крім того, беззаперечною повинна бути максимальна коректність у відносинах з іноземними партнерами, зокрема, у питаннях розрахунку потреб України у фінансуванні процесу відбудови з огляду на відмінності в ставленні до проблем корупції в Україні й країнах Заходу [1, с. 17].

Відбудова на якісно новому рівні національної економіки і соціуму потребує визначення засадничих принципів, першочергових пріоритетів і проблем розроблення стратегій і програмних засобів.

В ході російсько-української війни Україна зазнала значних збитків в економіці, інфраструктурі та демографії. На наш погляд, одним з головних напрямків розвитку країни вже під час ведення бойових дій має стати диверсифікація економіки з орієнтацією на активне стимулювання підприємств військово-промислового комплексу та залучення інвестицій у регіони. Для цього слід започаткувати ряд державних програм, які мають бути спрямованими на підтримку підприємств малого та середнього бізнесу, створення нових робочих місць та покращення інфраструктури.

Окрему увагу слід приділити розвитку сільського господарства та екологічної сфери. У регіонах з високим потенціалом для сільського господарства, таких як Полтавська, Черкаська та інші області, необхідно здійснювати державну підтримку фермерів та у подальшому при завершенні бойових дій слід розвивати сільський туризм. У містах з високим рівнем забруднення, таких як Кривий Ріг та інші промислові центри України, слід проводити заходи з покращення екологічної ситуації. Також, на територіях ведення бойових дій та на деокупованих територіях України слід активно запроваджувати програму розмінування цих територій із залученням іноземних фахівців та відповідної техніки.

Важливим напрямком розвитку української економіки у повоєнні часи має стати державна підтримка інновацій та розвиток ІТ-сектору. У Києві та Львові успішно розвивається ІТ-індустрія, що має сприяти залученню як вітчизняних, так й іноземних інвестицій та створенню нових робочих місць.

Загалом, розвиток регіонів України у післявоєнні часи є складним та багатогранним процесом. Проте, завдяки правильному плануванню та підтримці держави на всіх рівнях, країна зможе досягти стабільного економічного розвитку та покращення життя населення у всіх регіонах.

Одним з головних викликів є залучення інвестицій та розвиток економіки на місцях. Для цього необхідно створити сприятливі умови для бізнесу та підтримувати малий та середній бізнес. Також важливо розвивати інфраструктуру та забезпечити доступ до кредитів для розвитку підприємств.

Ще одним викликом перед нашою державою стає збереження та розвиток природних ресурсів. Україна має великий потенціал у сфері екології та зеленого розвитку, тому необхідно розвивати відновлювану енергетику, зменшувати використання паливних ресурсів та забезпечувати ефективне використання природних ресурсів. Також важливим трендом є розвиток інновацій та цифрової економіки. Україна має великий потенціал у цьому напрямку, тому необхідно створювати сприятливі умови для розвитку ІТ-сектору та інноваційних підприємств.

Важливою складовою політики відбудови економіки України є інноваційно-структурна трансформація, основи якої повинні закладатися вже зараз – на шляху до перемоги. Інноваційно-структурна трансформація має дві цілі – ментальну (полягає у спрямуванні господарських суб'єктів національної економіки на підвищення інноваційності їх господарської діяльності) і операційну (пов'язана з визначенням можливостей – з огляду на конкретні внутрішні та зовнішні умови, проблеми організаційного характеру – її реалізації). Така політика передбачає на основі врахування існуючих конкурентних переваг, новітніх технологій у створенні економічних, інституційних, інфраструктурних передумов проведення трансформації розвитку ракетно-космічного виробництва, літакобудування, суднобудування, окремих напрямів машинобудування, кольорової металургії, впровадження сучасних біотехнологій, досягнень радіоелектроніки, ядерної фізики, що забезпечить вихід України на ринки із конкурентоспроможною продукцією [1, с. 17].

Загалом, відновлення української економіки в регіонах після війни з Росією потребує комплексного підходу та довгострокової стратегії. Важливо розвивати різні сфери економіки, зберігати природні ресурси та створювати сприятливі умови для розвитку бізнесу та інновацій. Це допоможе досягти стабільного економічного розвитку та покращення якості життя населення у всіх регіонах України [3, с. 11–13].

Соціально – демографічний аспект також має стати у нашій державі чи не одним з перших і найвагоміших завдань відбудови країни. Повернення додому біженців з України після війни з Росією потребує створення сприятливих соціальних умов для їх адаптації та інтеграції у суспільство. Найважливішими складовими таких умов, на наш погляд, мають стати:

1. Забезпечення житла. Багато біженців втратили свої домівки під час війни, тому їм потрібне житло для повернення додому. Уряд повинен забезпечити доступне житло для біженців, які повертаються додому.

2. Соціальна підтримка. Багато біженців мають проблеми з працевлаштуванням та отриманням необхідних соціальних послуг. Уряд повинен забезпечити соціальну підтримку біженцям, які повертаються додому, включаючи допомогу з працевлаштуванням та отриманням ними медичної та психологічної допомоги.

3. Розвиток освіти. Біженці, які повертаються додому, повинні мати доступ до якісної освіти, щоб забезпечити своє майбутнє та розвиток країни в цілому. Уряд повинен забезпечити розвиток освіти в регіонах, до яких повертаються біженці.

4. Психологічна підтримка. Багато біженців пережили травми під час війни, тому їм потрібна психологічна підтримка для адаптації до нового життя. На рівні країни уряд повинен забезпечити доступ до психологічної допомоги для біженців, які повертаються додому.

Загалом, повернення додому біженців з України після війни з Росією потребує створення сприятливих соціальних умов для їх адаптації та інтеграції у суспільство. Це допоможе забезпечити стабільність та мир у країні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. URL : http://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2023/05/Mizhnar-istor-dosvid-povojen-reconstrukcii-uroky-dla-Ukrainy.pdf

2. Кіндзерський Ю. Повоєнне відновлення промисловості України: виклики та особливості політики. *Економічний аналіз.* 2022. Том 32, № 2. С. 101–117. DOI : https://doi.org/10.35774/econa2022.02.101

3. Звєряков М. І. Формування моделі економічного розвитку в нових історичних реаліях. *Економіка України.* 2022. № 8. С. 3–19. DOI : https://doi.org/10.15407/economyukr.2022.08.003

УДК 338.2

Токарчук Ольга Леонідівна,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник:
Мельничук Г. С.,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет, м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0000-0002-0640-0334

ПРОБЛЕМИ ТА КЛЮЧОВІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ПОСТРАЖДАЛИХ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ ПІСЛЯ ВІЙНИ

Збройна агресія призвела до катастрофічних втрат та руйнувань економіки, інфраструктури, природних і людських ресурсів, спричинила серйозні виклики для нашої держави. А після її завершення перед Україною постане вкрай складне завдання відновлення та активізації економічного зростання регіонів країни.

Відновлення України – це не тільки і не стільки про відбудову того, що було зруйновано ворогом, а це відновлення повноцінного життя у містах і селах, формування нової економіки з урахуванням нових реалій – перманентної загрози нової війни з боку сусіда-агресора [4]. Відновлення регіонів країни повинно передбачати не лише повернення довоєнного рівня їх економічного розвитку, а й створення стійкого економічного середовища та забезпечення високої якості життя громадян.

Внаслідок повномасштабних бойових дій економіка нашої країни зазнала катастрофічних втрат і змін. Повний масштаб втрат ВВП, виражений через абсолютну зміну у 2022 році в порівняні з попереднім звітним роком, становив 36,8 %, що вказує на затяжні кризові явища та економічні зміни, які впливають на загальний обсяг економічної активності (табл. 1). Покращення динаміки ВВП відповідно до прогнозних розрахунків очікується в 2024 році.

Таблиця 1 – Базові поточні та прогнозні макроекономічні показники України

Показники	Роки				Абсолютна зміна 2022/2021
	2021	**2022**	**2023 (прогнозний)**	**2024 (прогнозний)**	
Реальний ВВП, зміна у %	3,4	-33,4	5,5	4,9	-36,8
ІСЦ, зміна у %	10	31	20,7	9,4	21
Базовий ІСЦ, зміна у %	7,9	24,5	12,4	2,6	16,6
Міжнародні резерви, млрд дол	30,9	20,8	21,2	28,7	-10,1
Сальдо поточного рахунку, млрд дол	-3,2	6,4	-3,9	-8,8	9,6

Джерело: побудовано автором на основі джерела [2; 3].

Також на фоні війни у 2022 році суттєво підвищився індекс споживчих цін та становив 31 %. Це свідчить про негативну цінову динаміку, яка не відповідає рівню заробітних плат населення.

Ще серед проблем, спричинених війною, варто відзначити не лише незадовільні значення маркофінансових показників, а й втрату людського капіталу, погіршення експортного потенціалу країни, зростання кількості економічно неактивних регіонів, зруйнована інфраструктура, вимушена зміна орієнтації логістичних шляхів, екологічна шкода для територій та невідповідність процесу регіонального розвитку стандартам ЄС [5].

З огляду на вказані проблеми регіонів України, спричинені війною, варто розробляти ключові напрями післявоєнного відновлення країни, які й будуть включені до комплексної стратегії відбудови. При цьому слід враховувати специфіку кожного регіону, поточний стан, наявні проблеми та можливості інноваційного розвитку.

Відновлення та розбудова інфраструктури в регіонах, які зазнали впливу бойових дій, відіграватиме ключову роль у їх економічному розвитку. Ідеться про одночасну відбудову разом із критичною, промисловою, й соціальної інфраструктури населених пунктів. Насамперед – житла, шкіл, лікарень, центрів адміністративних послуг [1]. З огляду на серйозні пошкодження енергетичної системи, перед державою та органами місцевої влади також постане виклик її відновлення та переорієнтації до більш екологічного виробництва енергії.

Пріоритетом також є забезпечення ефективного механізму підтримки малих та середніх підприємств у регіонах, які найбільше постраждали внаслідок війни та спеціалізуються на використанні місцевих трудових і сировинних ресурсів. При цьому варто надати перевагу побудові мережі малих підприємств, що зменшить ризик їх масового знищення ракетними атаками. Створення сприятливого середовища для підприємницької діяльності видається можливим завдяки стимулам до активізації економічної активності, спрощенню адміністративних правил і процедур, що в підтримку сприятиме створенню нових можливостей для регіонального розвитку.

Також держава повинна забезпечити вагому соціальну опору, зокрема, гарантована зайнятість, перспектива доступного житла, можливості для саморозвитку на деокупованих територіях для заохочення населення до повернення [1].

Реалізація комплексної стратегії, що об’єднує всі ключові напрями відновлення регіонів країни, потребує значних фінансових ресурсів, тому доречним буде створення окремої державної установи, яка контролюватиме розподіл коштів для післявоєнного відновлення регіонів. Створення такої інституції та забезпечення її ефективної роботи, продемонструє західним партнерам наявність прозорої системи управління ресурсами та потенціал України на шляху до вступу в ЄС та інших міжнародних об’єднань.

Отже, після закінчення війни економічне зростання регіонів України є ключовим завдання відновлення національної економіки. Належна увага до стійкості та рівномірності розвитку регіонів може стати основним фактором на шляху до подолання наявних проблем та реалізації ключових напрямів регіонального розвитку після війни. В цілому реалізація комплексної стратегії, спрямованої на досягнення пріоритетних цілей в розрізі окремих напрямів розвитку регіонів, визначає загальний успіх післявоєнного відновлення України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мкртчан Е. «Вахтове» відновлення. Як уникнути економічної депресії на деокупованих територіях. 2023. URL : https://www.epravda.com.ua/columns/2023/08/14/703200/

2. Інфляційний звіт за 2022 рік Національного банку України. URL : https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Inflation_Report_for_Experts_pr_2022-Q2.pdf?v=4 (дата звернення: 07.12.2023).

3. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL : https://www.mof.gov.ua/uk (дата звернення: 07.12.2023).

4. Ткачук А., Третяк Ю. Про відновлення та регіональний розвиток після війни. 2022. URL : https://www.csi.org.ua/news/pro-vidnovlennya-ta-regionalnyj-rozvytok-pislya-vijny/

5. Азархіна О. Стратегія виживання: які проблеми мають вирішити регіони. 2023. URL : https://biz.nv.ua/ukr/experts/strategiya-rozvitku-yak-vizhiti-regionam-ukrajini-pid-chas-viyni-novini-ukrajini-50374453.html

УДК 332.1

Фурманюк Іван Геннадійович,
здобувач третього (PhD)
рівня вищої освіти,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0009-0006-3667-3815

ШЛЯХИ ПОВОЄННОГО РОЗВИТКУ МІСТ

Повоєнний розвиток міст – це комплекс заходів і стратегій, спрямованих на відновлення та подальший розвиток міського середовища після війни чи конфлікту. Цей процес спрямований на відновлення економічних, соціальних, інфраструктурних, екологічних і культурних аспектів міста, щоб повернути йому стабільність, продуктивність і якість життя мешканців. Разом з тим, роль повоєнного розвитку міст є ключовою у відновленні та покращенні якості життя після війни чи конфлікту. Цей процес взаємодіє з різними аспектами міського середовища, включаючи економічний, соціальний, культурний та екологічний.

Мета повоєнного розвитку міст полягає в відновленні та подальшому покращенні економічного, соціального, культурного та екологічного стану міського середовища після війни або конфлікту. Відповідно для розкриття мети потрібно визначити наступні завдання (табл. 1).

Таблиця1 – Завдання повоєнного розвитку міст

№ з/п	Найменування завдання	Характеристика завдання
1.	Відновлення інфраструктури	1. Відновлення пошкоджених або зруйнованих доріг, мостів, систем водопостачання та каналізації
		2. Відновлення житлового фонду та соціальної інфраструктури, такої як школи та лікарні
2.	Економічне відновлення	1. Розвиток економіки через створення нових робочих місць та підтримку підприємництва
		2. Приваблення інвестицій для відновлення та розвитку міських підприємств та інфраструктурних проектів

Продовження таблиці 1

3.	Соціальна реабілітація	1. Підтримка програм соціальної реабілітації для тих, хто постраждав внаслідок війни
		2. Створення умов для здоров'я та освіти, забезпечення доступу до медичних та освітніх закладів
4.	Управління ризиками та безпека	1. Розробка та впровадження стратегій управління ризиками та систем безпеки для запобігання подібним конфліктам у майбутньому
		2. Створення ефективних систем попередження та реагування на надзвичайні ситуації
5.	Екологічна стійкість	1. Реалізація проектів з відновлення та збереження екологічної стійкості.
		2. Впровадження енергоефективних технологій та зелених ініціатив для зменшення впливу на навколишнє середовище
6.	Розбудова громадського суспільства	1. Стимулювання участі громадян у процесах вирішення питань міського розвитку
		2. Розвиток громадських організацій та механізмів співпраці між владою та громадськістю
7.	Інновації та технологічний розвиток	1. Сприяння інноваційним проектам та технологічному розвитку для зміцнення конкурентоспроможності міста
		2. Впровадження цифрових технологій для поліпшення якості життя та міської інфраструктури
8.	Міжнаціональна та міжкомунікаційна співпраця	1. Залучення до міжнаціональних та міжкомунікаційних проектів для обміну досвідом та ресурсами
		2. Співпраця з міжнародними партнерами для отримання підтримки та фінансування

Джерело: авторська розробка.

Завдання повоєнного розвитку міст включає в себе широкий спектр завдань та викликів, спрямованих на відновлення та розбудову міської інфраструктури, соціально-економічного потенціалу, а також на покращення якості життя мешканців. Такі завдання вимагають комплексного підходу та співпраці між владою, громадою, бізнесом та міжнародними партнерами для забезпечення сталого та ефективного розвитку міст після періоду війни.

Шляхи повоєнного розвитку міста можуть включати широкий спектр стратегій та заходів, які спрямовані на відновлення інфраструктури, економічного відновлення, соціальну стабілізацію та забезпечення сталого розвитку. Ось кілька ключових шляхів повоєнного розвитку міст:

1. Відновлення інфраструктури: а) ремонт та відновлення інфраструктури починається з ремонту та відновлення доріг, мостів, водопровідних та каналізаційних систем. Це стане фундаментом для подальшого економічного розвитку та покращення життєвого стандарту; б) житловий фонд та соціальна інфраструктура починається з відновлення житлового фонду та соціальних об'єктів, таких як школи, лікарні та інші установи, які важливі для громади.

2. Економічне відновлення: а) стимулювання підприємництва здійснюється шляхом підтримки для місцевого підприємництва та нових бізнес-проектів, можливо, за допомогою податкових пільг чи фінансової підтримки; б) інфраструктурні проекти спрямовані на розвиток економіки, такі як розвиток промислових зон, технопарків тощо. Наприклад, це може бути залучення міжнародних програм міжнародної технічної допомоги [1] малому та середньому бізнесу.

3. Соціальна стабілізація: а) соціальні програми та підтримка для тих, хто постраждав внаслідок конфлікту, включаючи програми психологічної та медичної допомоги; б) сприяння освіті та культурі для підтримки рівня освіти та розвитку творчого потенціалу молоді.

4. Сталий розвиток та екологія: а) екологічні проекти розробляються та впроваджуються екологічні проекти для забезпечення сталого використання природних ресурсів та збереження екосистем; б) енергоефективність та відновлювана енергія забезпечується шляхом використання енергоефективних технологій та відновлюваної енергії для зменшення впливу на навколишнє середовище.

5. Управління містом та громадське суспільство: а) громадське управління реалізується через залучення громади до процесу прийняття рішень, створюючи місцеві органи самоврядування та механізми громадської участі; б) міжнаціональна та міжкомунікаційна співпраця реалізується шляхом розвитку міжнаціональних та міжмуніципальних партнерств для обміну досвідом та ресурсами.

Вищевказані шляхи вимагають взаємодії між владою, громадою, бізнесом та міжнародними партнерами, щоб забезпечити комплексний та сталий розвиток міста після періоду війни чи конфлікту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Безверхий К., Поліщук Є. Оцінка ефективності реалізації програм міжнародної технічної допомоги малому та середньому бізнесу за допомогою розробленої методики. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2021. № 3(27). С. 91–109. DOI : 10.25140/2411-5215-2021-3(27)-91-109

УДК 33.5

Харченко Іван Юрійович,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник:
Мартиненко В. В.,
д-р екон. наук, професор,
Державний податковий університет, м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0000-0001-9078-8345

СТАЛИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ: ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРОБЛЕМАТИКА

Концепція сталого розвитку має глибокі корені, що починаються із наукових досліджень Вернадського В. І. щодо ноосфери, декларації першої Конференції ООН з навколишнього середовища у 1972 році, де вперше було визначено взаємозв'язок між соціально-економічним розвитком і проблемами навколишнього середовища, та наукових висловлювань Римського клубу, які сформулювали ідеї щодо переходу цивілізації до "глобальної динамічної рівноваги". Ця ідея продовжується до звіту Всесвітньої комісії ООН з навколишнього середовища і розвитку у 1987 році, а також конференції ООН з проблем навколишнього середовища і розвитку у Ріо-де-Жанейро в 1992 році, Всесвітнього саміту з питань сталого розвитку в Йоганнесбурзі у 2002 році і впродовж нинішнього часу. Введення терміну "сталий розвиток" пов'язують із ім'ям прем'єр-міністра Норвегії Гру Гарлем Брунтланн, яка використала його у звіті "Наше спільне майбутнє", підготовленому для ООН і опублікованому у 1987 році. Цей термін, що означає "розвиток, який задовольняє потреби сучасності, не шкодячи можливостям майбутніх поколінь", визначається Міжнародною комісією ООН з навколишнього середовища і розвитку [1].

Сутність сталого розвитку полягає в розробці життєздатних стратегій, які узгоджують економічні, соціальні та екологічні аспекти людської діяльності. Концепція цілеспрямовано розвивається так, щоб ураховувати і збалансовувати перспективи на 10-20 років, а також віддалене майбутнє при прийнятті рішень фірмами, громадами і громадянами [3]. У 2015 році на Саміті ООН було сформульовано 17 Цілей сталого розвитку в документі "Перетворення нашого світу: Порядок денний в області сталого розвитку на період до 2030 року". Україна, як учасник ООН, приєдналася до процесу реалізації сталого розвитку, пристосовуючи цілі до свого контексту протягом перших двох років. У 2017 році була представлена доповідь "Цілі сталого розвитку: Україна", в якій Мінекономіки визначило 86 національних завдань. Указом Президента України від 30.09.2019 "Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року"[6] визначено, що для забезпечення національних інтересів України у сферах сталого розвитку економіки, громадянського суспільства і держави. Ці цілі служать орієнтирами для розроблення прогнозних і програмних документів, а також нормативно-правових актів з метою забезпечення збалансованого економічного, соціального та екологічного сталого розвитку України [2]. Для підтримки переходу України до принципів сталого розвитку було розроблено проєкт Закону України "Про Стратегію сталого розвитку України до 2030 року" [5], який враховує індикатори і завдання цілей сталого розвитку національного рівня, визначені в Національній доповіді "Цілі Сталого Розвитку: Україна" за 2017 рік [6]. Для узагальнення концептуальних принципів досягнення глобальних цілей сталого розвитку, Україна визначила чотири основні компоненти: соціальний, економічний, екологічний та управлінський. Соціальний аспект передбачає впровадження реформ в галузях охорони здоров'я, освіти та децентралізації, покращення рівня життя, подолання бідності, забезпечення якісної освіти та ініціативи для збільшення середньої тривалості життя. Це утворює основу людського капіталу України і служить гарантією сталого розвитку в довгостроковій перспективі. Економічний аспект цілей сталого розвитку передбачає зміцнення партнерства між бізнесом та державою в розвитку науки та інновацій, оновлення пріоритетів у науковій та інноваційній діяльності, реалізацію інфраструктурних проектів та створення

нових робочих місць [2]. Екологічний компонент включає глибокі зміни в екологічній політиці, припинення виснажливого використання природних ресурсів та вдосконалення системи управління та переробки відходів згідно з міжнародними стандартами природокористування. Управлінська складова передбачає перезавантаження системи державного управління на різних рівнях, створення справедливої системи соціальних ліфтів, підвищення ефективності діяльності органів влади і місцевого самоврядування, а також забезпечення гендерної рівності в українському суспільстві.

Важливо відзначити, що реалізація процесів, спрямованих на досягнення цілей сталого розвитку в Україні, розпочалася ще до російської агресії, але події, що відбулися в 2014 та впродовж 2022 року, такі як анексія Криму та воєнні дії на території України, суттєво ускладнили виконання цих завдань.

Основним економічним показником, який вказує на сталий розвиток країни, є валовий внутрішній продукт (ВВП). Аналіз динаміки цього показника дозволяє відстежити загальні тенденції економічного зростання в умовах миру і здійснити порівняльний аналіз з показниками періоду війни. Графічне відображення змін у ВВП України за період з 2002 по 2022 роки представлено на рисунку 1. З наданих на рисунку 1 даних можна взяти до уваги, що економіка країни поступово розвивалась протягом кожного року, що підтверджується послідовним зростанням ВВП. Наприклад, у 2021 році цей показник збільшився на 5233,76 млрд грн порівняно з 2002 роком, представляючи зростання на 2317,77 %. Основний тренд вказує на стале підвищення рівня ВВП, за винятком зниження у 2009 році внаслідок світової фінансово-економічної кризи. З 2010 року спостерігається продовжене зростання ВВП України. Однак військова агресія росії суттєво вплинула на тенденції цього показника. За результатами 2022 року відзначається різке зменшення ВВП на 29,2 %, що стало найгіршим показником у період незалежності, хоча це краще, ніж прогнозували експерти на початку повномасштабного вторгнення (прогнозувалися значення в межах 40–50 % падіння ВВП і більше).

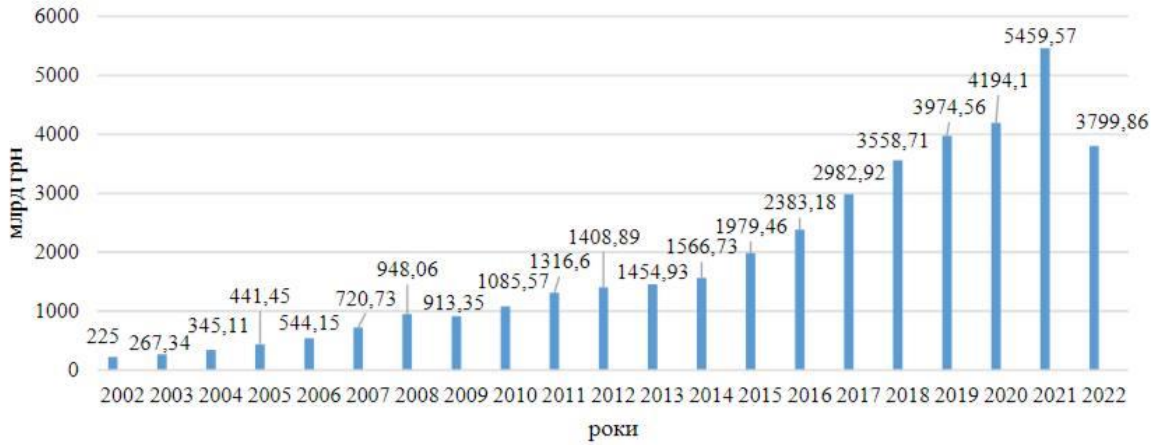

Рисунок 1 – Динаміка ВВП України в 2002–2022 роках [4]

За даними Міністерства економіки України, в лютому 2023 року відбулося подальше зменшення ВВП на рівні 26 %, що є значним покращенням порівняно з січнем (32 %). Це вказує на поступовий відновлення економічної активності, зокрема в транспортній сфері, тваринництві та торгівлі. Також зафіксовано поліпшення в будівельній галузі, особливо відновленні робіт на деокупованих територіях. Втім, слід зауважити, що деякі сектори, зокрема гірничо-металургійний комплекс, значно постраждали внаслідок війни.

До початку повномасштабної війни в лютому Україна успішно просувалась у досягненні 15 із 17 цілей сталого розвитку, здобувши значний прогрес у зменшенні рівня бідності. За даними відповідного національного огляду за 2021 рік, рівень бідності в країні зменшився з 58,3 % у 2015 році до 43,2 % у 2018 році. Однак передбачення Програми Розвитку Об'єднаних Націй (ПРООН) наводять на те, що до 90 % населення України може стати жертвою бідності або опинитися в уразливому стані, якщо конфлікт триватиме протягом ще одного року.

У зусиллях відновлення та гуманітарної допомоги України важливо встановити взаємозв'язок для того, щоб забезпечити, що країна не втратить своїх досягнень в сфері сталого розвитку. Здійснення цілей сталого розвитку в Україні можливе лише при наявності сильної національної відповідальності за виконання планування в галузі сталого розвитку до 2030 року та наявності надійних інституційних механізмів. Для України важливо використовувати процес відновлення як можливість для ефективної відбудови за допомогою згуртованих та сталих заходів для створення більш зеленої,

інклюзивної та справедливої країни. Глобальні цілі порядку денного до 2030 року, разом із 169 відповідними завданнями та 232 унікальними індикаторами, надають відмінну основу для роботи з відновлення на рівні держави та регіонів. Вони слугують орієнтиром для швидкої відбудови критичної соціальної та економічної інфраструктури та стають основою для середньострокових і довгострокових зусиль щодо відновлення і розвитку з підходом "відбудувати краще". Ці цілі та їхні ключові показники ефективності сприятимуть формуванню політики на національному рівні та сприятимуть її реалізації на рівні областей та місцевих громад.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вінокуров Я. Який реальний рівень безробіття в країні і що наразі з українцями, які втратили роботу, за рахунок чого вони виживають? *Економічна правда.* 8 грудня 2022. URL : https://www.epravda.com.ua/publications/2022/12/8/694732/

2. Калашник Н. С. Забезпечення цілей сталого розвитку в Україні: концептуальні перетворення сприйняття в умовах воєнного стану. *Ефективність державного управління*. 2023. № 4(73). С. 11–16. URL : https://doi.org/10.36930/507301

3. Нагара М. Б. Сталий розвиток: трансформація парадигми в умовах екологізації економіки. *Інноваційна економіка.* 2021. № 5–6. С. 36–42. URL : http://inneco.org/index.php/innecoua/article/view/816/892

4. Номінальний ВВП України з 2002 по 2022 рр. URL : https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/

5. Про Стратегію сталого розвитку України до 2030 року : проєкт Закону України від 07.08.2018 № 9015. URL : https://ips.ligazakon.net/document/JH6YF00A?an=332

6. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року : Указ Президента України від 30.09.2019. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text

7. Ханова О. В., Скібіна С. О. Сталий розвиток країн ЄС: методика й індикатори оцінювання. *Проблеми економіки.* 2017. № 3. С. 20–32.

УДК 338

Чорна Тетяна Миколаївна,
канд. техн. наук, доцент
ORCID ID 0000-0001-9923-8737;
Сагайдак Ірина Степанівна,
канд. техн. наук доцент,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0000-0002-7186-8830

ЕКОНОМІКА СПІЛЬНОГО СПОЖИВАННЯ В КОНТЕКСТІ ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ

З початку повномасштабного російського військового вторгнення загальна сума прямих задокументованих збитків житловій та нежитловій нерухомості, іншій інфраструктурі перевищила 150,5 млрд дол. Сума непрямих збитків, завданих Україні внаслідок втрат доходів різних сфер економіки, додаткових витрат, пов'язаних з війною, а також майбутніх втрат, яких економіка зазнає внаслідок війни, становить 265, 6 млрд дол. [1].

Одним з важливих інструментів подолання кризових явищ в післявоєнний період може стати впровадження принципів відповідального споживання, які передбачають зведення до мінімуму витрат природних і будь-яких інших ресурсів, зменшення кількості відходів за рахунок повторного використання товарів, використання відновлювальних ресурсів, впровадження продуктів із великим життєвим циклом тощо.

Принципи відповідального споживання знаходять своє відображення в моделі шерінгової економіки (економіка спільного споживання, економіка спільної участі), сутність якої полягає в можливості спільного використання матеріальних і людських ресурсів. Дана модель досить активно розвивалася останніми роками, а до 2025 р. прогнозується подальше зростання її обсягів майже у 20 разів [3]. Концепція сучасного шерінгу сприяє формуванню і посиленню довіри в суспільстві на взаємовигідних та взаємодоповнюючих засадах співробітництва. Така модель, за якої підприємства або фізичні особи обмінюються товарами і послугами, пропонуючи їх в оренду, може стати оптимальним варіантом в Україні саме для післявоєнного періоду.

Слід відмітити, що шерінгова економіка не є новою для України. Так, наприклад, два роки поспіль – у 2020 та 2021 рр. Київ потрапляв до ТОП-10 світових столиць за рівнем розвитку шерінгової економіки як одна 50 світових столиць, яка найбільше відкрита для шерінгу самокатів, машин та житла [2]. В сучасних умова найбільшу ефективність демонструють наступні сервіси [4]:

– спільне мешкання (колівінг); спільне використання транспортних засобів (каршерінг); оренда офісів (коворкінг); оренда побутових приладів, спортивного інвентарю, одягу тощо (шерінг речей); надання різноманітних послуг (шерінг послуг) та ін.

– Позитивні наслідки використання шерінгових сервісів проявляються в наступному [4]:

– збільшення послуг каршерінгу в Україні сприятиме зниженню завантаженості магістралей та розширення можливостей для різних категорій населення; функціонування сервісів пошуку попутників (райдшерінг) має позитивний вплив на організацію перевезень, завантаженість доріг і обсяги викидів шкідливих речовин в атмосферу;

– у зв’язку зі значним руйнуванням житлових будинків в Україні можна передбачити активний розвиток колівінгу, тобто шерінгу житла; також в Україні зростає актуальність послуг коворкінгу (оренди робочого простору на обмежений час);

– шерінг речей, тобто оренди інструменту для ремонту, спортивного інвентарю, будь-яких побутових пристроїв тощо відкриває можливості для стабілізації фінансового стану як домогосподарств, так і бізнесу в Україні; шерінг послуг (наприклад, помічник по дому, догляд за домашніми тваринами; поширення знань і навичок тощо.

Слід відмітити, що наведений перелік сервісів не є вичерпним, і наразі з’являються нові види послуг і платформ, що збільшують кількість учасників і секторів цього ринку. Серед таких перспективних для України сервісів є спільне фінансування (Collaborative Finance), тобто краудфандінг (спільне фінансування проектів, стартапів, підприємств), сервіси знижок, Інтернет-аукціони, побутові та бізнесові позики тощо [4].

Таким чином, післявоєнне відновлення національної економіки – багатовекторний процес, який має враховувати необхідність одночасного вирішення багатьох гуманітарних проблем, проблем, пов'язаних із масовим руйнуванням інфраструктурних об'єктів, а також проблем, пов'язаних із пошуком нових джерел фінансових та матеріальних ресурсів, їх раціонального розподілу та використання. Відповідно важливим інструментом подолання кризових явищ в післявоєнний період може стати впровадження принципів відповідального споживання на державному, комерційному та індивідуальному рівні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Звіт про прямі збитки інфраструктури та непрямі втрати економіки від руйнувань внаслідок військової агресії Росії проти України станом на червень 2023 року. URL : https://damaged.in.ua/damage-assessment
2. Київ увійшов до ТОП-10 світових столиць за рівнем розвитку шерінгової економіки. URL : http://surl.li/nxglo
3. Панченко Є., Самойленко А. Глобальні тренди розвитку шерінгової економіки в контексті соціалізації. *Міжнародна економічна політика.* 2023. № 1 (38). С. 40–54.
4. Шапран О. Маркетингове обґрунтування заходів щодо стабілізації економічної системи України у післявоєнний період на основі шерінгової економіки. *Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (економічні науки).* 2022. № 1. С. 3–7.

УДК 330.34

Яцкар Мартін Пітер,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник:
Колесник О. О.,
канд. екон. наук, доцент,
Одеський національний економічний університет,
м. Одеса, Україна
ORCID ID 0000-0003-4262-157X

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ МАЛОГО ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Українське підприємництво, що ще не повністю відновило своє функціонування після глобальної економічної кризи внаслідок COVID-19, стає перед новими викликами: повномасштабні воєнні дії, введення військового стану, анексія та окупація територій.

Розвиток малих підприємств в світі сприяє вирівнюванню регіонального розвитку, зменшенню безробіття та стимулюванню інновацій і конкуренції. Дослідження О. Красоти, І. Кір'єва, В. Марченка, Д. Харитоненка розкривають особливості функціонування малого підприємництва в Україні під час кризових періодів. Бізнес визначає економіку України, забезпечуючи платоспроможність та державний бюджет. Активізація бізнес-діяльності важлива для зміцнення економічної стійкості, особливо в умовах конфлікту.

Згідно з дослідженням Василець Н. М. [2], підприємництво є динамічним видом бізнесу, асоційованим переважно з малим підприємництвом. Її робота виявляє основні перешкоди для бізнесу в умовах кризи, включаючи війну.

Ними визначено:

— неможливість своєчасного погашення фінансових зобов'язань;

— відсутність механізмів відміни плати за оренду приміщення через форс-мажорі обставини;

— важкість реалізації бюджетних програм дотаційної підтримки бізнесу через бюджетні обмеження;

— необхідність релокації та адаптації до нових умов бізнес-середовища;

— складнощі налагодження системи логістики.

Сучасна статистика підтверджує це даними опитувань, які свідчать що 46,8% підприємств майже повністю або і зовсім припинили функціонування з 24.02.2022 і лише 12,4% підприємств не змінили обсягу діяльності у порівнянні із довоєнним, або досягли певного зростання.

За даними порталу Дія.Бізнес лише близько 10 % досліджених підприємців не мають на меті коригувати свою бізнес-стратегію, інші ж або вже вжили коригуючих заходів, або працюють над їх розробкою.

Рисунок 1 – Результати опитування власників бізнесу щодо основних перешкод розвитку бізнесу в умовах воєнного стану

Джерело: складено автором за даними [1].

Також поряд із припиненням роботи або скороченням обсягів виробництва відбувається і скорочення працівників малого та середнього бізнесу. За результатами опитування ГО «Центр «Розвиток корпоративної соціальної відповідальності» в рамках проекту Future of Work, зміни в режимі праці відзначаються у 67 % найманих працівників (рис. 2).

Рисунок 2 – Дослідження впливу війни на найманих працівників в українському малому бізнесі

Джерело: складено автором за даними [2].

В той момент, коли великий бізнес в Україні є під загрозою через постійні удари, в т.ч. і на елементи енергетичної інфраструктури, на малий бізнес покладається важлива роль – відновлення економіки України. Малі підприємства в більшості країн вважаються основою розвитку економіки, тому сьогодні для ефективної повоєнного відбудови економіки важливо нарощувати їх потенціал.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналіз актуального стану та пропозиції щодо покращення умов для підприємництва в Україні. URL : https://careerhub.in.ua/doslidzhennya-analiz-aktualnogo-stan/

2. Василець Н. М. Наукові підходи до розвитку малого бізнесу в умовах війни. URL : https://reicst.com.ua/asp/article/view/monograph-02-2022-01-08/monograph-02-2022-01-08

3. Гетман О. Як спростити умови роботи малого бізнесу у воєнний час. URL : https://www.epravda.com.ua/columns/2023/07/7/702009/index.amp

СЕКЦІЯ 3
ПОДАТКОВІ ІНСТРУМЕНТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ МІСТ ТА РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

УДК 336.1:352

Гуть Євгеній Миколайович,
здобувач третього (PhD)
рівня вищої освіти,
Приватний вищий навчальний заклад
«Європейський університет»,
м. Київ, Україна

СУЧАСНА ФІСКАЛЬНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ ЯК ЧИННИК СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ

Аналізуючи основні інструменти фіскальної політики в умовах воєнного стану в Україні, слід відзначити, що у період війни відбулося зниження ефективності та висока невизначеність ринкових інструментів фіскальної політики, що ускладнило її виконання у звичайному форматі. Починаючи з 24 лютого 2022 року, уряд країни прийняв ряд заходів, зокрема, за допомогою інструментів фіскальної політики, використовуючи фіскальні резерви. Наприклад, Національний банк України перерахував частину своїх надходжень за 2021 рік до державного бюджету. Багато підприємств заздалегідь сплатили податки. Таким чином, у березні 2022 року доходи державного бюджету зросли завдяки авансовим платежам податків державних підприємств та банківських установ.

Для фіскальної політики квітень-травень 2022 року став періодом найважчих випробувань з початку широкомасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну, оскільки фіскальні резерви були вичерпані, а ситуація з виконанням доходів державного бюджету стала надзвичайно напруженою: доходи становили трохи більше половини попереднього рівня до війни. Бюджет відчував втрати через зменшення податкових надходжень від митниці та через погіршення економічної ситуації та надання податкових і митних пільг.

Починаючи з третього кварталу 2022 року, економіка України почала поступово відновлюватися, що призвело до зростання доходів державного бюджету. За 2022 рік доходи Державного бюджету України склали 1 787 395,6 млн грн. Це на 490 542,7 млн грн, або на 37,8% більше, ніж у 2021 році, та на 711 378,9 млн. грн., або на 66,1% більше порівняно з 2020 роком [1].

За даними Міністерства фінансів України [2], виконання показників розпису за доходами державного бюджету в 2022 році становить 135%, що вилилося в додаткові надходження на суму 463471,8 млн грн. Збільшенню доходів державного бюджету у 2022 році сприяла, насамперед, стабілізація фронту та пізніше звільнення значної частини територій збройними силами України, які були окуповані протягом 2022 року. Після звільнення територій розпочалося поступове відновлення виробництва.

Угода про функціонування «зернового коридору», яка почала діяти з 1 серпня 2022 року, сприяла значному зростанню експорту агропромислової продукції та підтримці транспортних послуг, створюючи сприятливі умови для наповнення бюджету країни. Однак значні перебої в електропостачанні, обумовлені регулярними та масштабними обстрілами енергетичної інфраструктури з жовтня 2022 року, викликали ризик дефіциту електроенергії. Це, в свою чергу, призвело до загрози для економіки через простої суб'єктів бізнесу та ускладнення логістики. У четвертому кварталі 2022 року обсяги виробництва та доходи бюджету почали знову зменшуватися.

Основною метою фіскальної політики України в умовах воєнного стану стала забезпечення обороноздатності та безпеки країни. Це включало не лише реорганізацію соціальних видатків, враховуючи нові ініціативи, такі як "Є-Підтримка" і допомога внутрішньо переміщеним особам, але й фінансування існуючих програм, таких як різні види соціальної допомоги, пільги та субсидії населенню для оплати житлово-комунальних послуг. Витрати на обслуговування державного боргу значно зросли через вплив слабшого курсу гривні у порівнянні з 2021 роком та значне залучення запозичень. Збільшення видатків державного бюджету на соціальні програми та грошове забезпечення військових стало значущим чинником підтримки споживчого попиту та пом'якшення економічного удару.

Обґрунтовано, що умови війни вимагають розширення економічної діяльності через оптимізацію використання наявних ресурсів і пошук нових

можливостей. Фіскальна політика в цих умовах має важливе значення, враховуючи, що державні доходи (податки) та витрати є ключовими інструментами управління. Висока ступінь невизначеності в умовах повномасштабних воєнних дій призвела до зниження ефективності застосування ринкових інструментів фіскальної політики і унеможливила їх традиційне використання. За допомогою інструментів фіскальної політики було вжито ряд заходів, включаючи використання фіскальних резервів, завдяки чому фіскальна політика стала стимулюючою в умовах воєнного стану.

Значущим джерелом доходів державного бюджету стали грантові кошти від міжнародних партнерів та неподаткові надходження, які надійшли від громадян, підприємств та організацій у вигляді добровільних внесків для підтримки України в умовах воєнного конфлікту. Гранти від міжнародних партнерів та неподаткові надходження вирівняли значне зменшення податкових доходів бюджету і забезпечили невелике зростання його доходів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державна служба статистики. URL : https://www.ukrstat.gov.ua/
2. Міністерство фінансів України.URL : https://www.mof.gov.ua/uk

УДК 336.132

Іванишина Ольга Степанівна,
канд. екон. наук, доцент
ORCID ID 0000-0002-4495-7475;
Кісеолар Аліна Леонідівна,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
Державний податковий університет, м. Ірпінь, Україна

РОЛЬ ПОДАТКІВ У ДОХОДАХ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Доходи бюджету, особливо податкові надходження, відіграють ключову роль у своєчасному та повному формуванні бюджетів, які фінансують завдання та функції органів державної влади та місцевого самоврядування. Важливість цього процесу підкреслюється не лише податковим та бюджетним законодавством, але й його впливом на здійснення різноманітних функцій влади. Розуміння структури та змін податкових надходжень як для загального, так і для окремих рівнів бюджетної системи, є надзвичайно важливим для аналізу, планування, виявлення можливостей для зростання та розробки рекомендацій щодо реформ податків та перегляду нормативів розподілу коштів між бюджетами. Податки та збори відіграють важливу роль у фінансуванні бюджетів, і ця роль визначається відповідно до вимог податкового та бюджетного законодавства.

На сьогодні, фінансова децентралізація вже ефективно застосовується в сотнях об'єднаних територіальних громад з різних регіонів України та є чинником успіху. Об’єднані громади активно здійснюють різноманітні проєкти, такі як будівництво нових доріг, ремонт та будівництво дитячих садочків, та реконструкція шкіл. Отже, на сьогодні важливо продовжувати реформу децентралізації та вносити необхідні зміни для її удосконалення. Автономія органів місцевого самоврядування повинна бути підкріплена відповідними повноваженнями щодо збору податків і зборів на власній території у достатніх обсягах для задоволення потреб місцевого розвитку [1].

Встановлення розмірів податків та зборів, в межах, визначених Податковим кодексом, належить виключно до компетенції органів місцевого самоврядування, що надає їм реальні можливості впливати на обсяги надходжень цих платежів до відповідних бюджетів і формувати ресурсний потенціал для розвитку територій громад.

Всі відносини у сфері справляння податків і зборів регулюються Податковим кодексом України (далі - ПКУ). Згідно з нормами ПКУ, податки і збори поділяються на загальнодержавні та місцеві. Місцеві податки обов'язкові до сплати на території відповідних територіальних громад і встановлюються у межах ставок, визначених ПКУ. Зазначається, що установлення місцевих податків та зборів, які не передбачені Податковим кодексом, забороняється. Повноваження щодо встановлення ставок місцевих податків та зборів, визначення переліку податкових агентів, зміни розмірів ставок та надання податкових пільг також належать сільським, селищним і міським радам.

Проведений аналіз структури податкових надходжень територіальних громад доводить, що найбільшу роль у наповненні місцевих бюджетів відіграє податок на доходи фізичних осіб (далі – ПДФО). Темп росту ПДФО за 2019–2022 рр. становить 146,0 % проти 2019 року, надходження збільшились на 123,5 млрд гривень, що є найбільшим показником серед інших податків та зборів. Сьогодні цей податок виконує роль макроекономічного стабілізатора та мікроекономічного регулятора, який характеризується значним впливом на господарську діяльність та реальні доходи населення. В умовах реформи місцевого самоврядування ПДФО шляхом його перерозподілу між різними рівнями управління було використано як інструмент для стимулювання територіальних громад до об’єднання [2].

Наразі ПДФО є основним бюджетоутворюючим податком для місцевих рад, який у 2022 році надійшов в обсязі 272,2 млрд грн. Одним із факторів зростання цього податку у 2022 році є збільшення нормативу зарахування ПДФО до місцевих бюджетів - з 60 до 64% з початку 2022 року. Водночас, левова частка приросту ПДФО обумовлена значним зростанням надходжень податку з грошового забезпечення військовослужбовців (+70,3 млрд грн). Із загального обсягу надходжень ПДФО (272,2 млрд грн) майже третину складає податок із виплат військовослужбовців (83,6 млрд гривень). При цьому надходження податку, що сплачується податковими агентами, із доходів платника податку у вигляді заробітної плати, значно знизилися (-6,9 млрд грн).

Таблиця 1 – Структура податкових надходжень в доходах місцевих бюджетів за 2019–2022 рр.

Показники	2019		2020		2021		2022		Відхилення 2022 р. від 2019 р.	
	млрд грн	**%**	**млрд грн**	**%**	**млрд грн**	**%**	**млрд грн**	**%**	**млрд грн**	**%**
Усього податкових надходжень	268,3	100	283,5	100	344,6	100	391,8	100	123,5	146,0
ПДФО	165,5	61,7	177,8	62,7	212,2	61,5	272,2	69,5	106,7	164,5
Акцизний податок	10,2	3,7	9,8	3,5	16,1	4,7	13,5	3,5	3,3	132,3
Податок на прибуток	13,7	5,1	15,5	5,5	17,8	5,2	13,1	3,3	-0,6	95,6
Єдиний податок	35,3	13,2	38,0	13,4	46,3	13,4	47,2	12,0	11,0	133,7
Податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки	4,8	1,7	5,8	2,0	7,8	2,3	7,1	1,8	2,3	147,9
Плата за землю	32,8	12,4	31,5	11,1	35,2	10,2	29,6	7,6	-3,2	90,2
Інші податкові платежі	6,0	2,2	5,1	1,8	9,2	2,7	9,1	2,3	3,7	151,6

Джерело: складно авторами за даними [3].

Також у 2022 році забезпечено приріст надходжень єдиного податку по місцевих бюджетах порівняно з 2019 роком +11,0 млрд грн (+33,7 %). Приріст надходжень цього податку вдалося забезпечити в результаті внесених змін до податкового законодавства, якими суб'єктам господарювання із значними доходами (великий бізнес) було надано право переходити на спрощену систему оподаткування: сплата єдиного податку в розмірі 2% замість сплати податку на прибуток (18 %) та ПДВ [3].

Надходження плати за землю за 2022 рік склали – 29,6 млрд грн, що на 9,8% менше порівняно із 2019 роком. Місцеві бюджети недоотримали 2,5 млрд гривень плати за землю із запланованих 32,4 млрд грн. Зазначене обумовлено змінами до податкового законодавства, якими на період з березня 2022 року по 31 грудня року, наступного за роком, в якому припинено або скасовано воєнний стан, не нараховується та не сплачується плата за землю (земельний податок та орендна плата) на територіях, де ведуться (велися) бойові дії або на територіях, тимчасово окупованих збройними формуваннями російської федерації.

Податку на нерухоме майно у 2022 році недоотримано 0,7 млрд грн (-9,0%) через, знову ж таки, зміни до податкового законодавства, згідно з якими цей податок, як і плата за землю не сплачується на період з березня 2022 року по 31 грудня року, в якому припинено або скасовано воєнний стан, на територіях, де ведуться (велися) бойові дії або на територіях, тимчасово окупованих збройними формуваннями російської федерації. Також внаслідок податкових пільг (встановлення з квітня до вересня 2022 року нульової ставки акцизного податку на пальне) не забезпечено приросту акцизного податку. Надходження цього податку зменшилися порівняно з 2021 роком на 4,8 млрд грн, або -26,7% [3].

Протягом перших 10 місяців 2023 року сума податкових надходжень до загального фонду місцевих бюджетів склала 373,9 млрд грн, що на 63,3 млрд грн, що більше за аналогічний період 2022 року, із них надходження: єдиного податку склали 47,3 млрд грн, збільшившись на 2,0%; податок за землю зріс на 20,2%, склавши 28,6 млрд грн; податок на нерухоме майно становив 8,2 млрд грн, збільшившись на 1,1 млрд гривень.

На прикладі податкових надходжень у 2022 та 2023 роках, можна проаналізувати, що місцеве самоврядування є стійким організмом, який здатен протистояти викликам у фінансовій частині, навіть в умовах воєнного стану. Перші місяці війни мали негативний вплив на фінансову і матеріальну основи місцевого самоврядування. Держава повинна була забезпечити стабільні економічні умови для бізнесу, тому було запроваджено певні податкові пільги, до яких органів місцевого самоврядування також повинні були пристосовуватись. Як бачимо, в березні і лютому податкові надходження значно знизились , але в травні відновили попередні темпи і наростили обсяги.

На наше переконання одним із ключових пріоритетних завдань для органів місцевого самоврядування є підвищення значущості місцевих податків і зборів та збільшення їх внеску у власні доходи місцевих бюджетів. Зокрема, особливо увагу потрібно звернути на удосконалення адміністрування податку на нерухоме майно, відмінне із земельної ділянки. Це сприятиме зміцненню фінансової стійкості та незалежності місцевих бюджетів, ефективному використанню фіскального потенціалу відповідних територій і, в кінцевому результаті, поліпшенню рівня та якості надаваних громадам послуг.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Лучишин Л. М. Роль податків і зборів у доходах місцевих бюджетів. Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2019. Том 1, № 2. С. 61–69. URL : https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2020/jan/20653/ luchyshyn.pdf

2. Саєнко О. Р., Конєва А. В. Податкові надходження як складник дохідної частини органів місцевого самоврядування. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2022. № 34. С. 38–42. URL : http://www.easterneurope-ebm.in.ua/journal/34_2022/9.pdf

3. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL : https://www.mof.gov.ua/

УДК 336.027

Іщук Денис Русланович,
здобувач другого (магістерського)
рівня вищої освіти
Науковий керівник:
Коляда Т. А.,
канд. екон. наук, с.н.с., доцент,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0000-0002-1574-4446

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПОДАТКОВИХ ФІНАНСІВ УКРАЇНИ

В сучасних умовах економічної нестабільності та глобальних викликів надзвичайно важливим стає питання модернізації публічних фінансів для забезпечення сталого економічного розвитку України. Однією з ключових складових цього процесу є визначення пріоритетних податкових векторів, які визначатимуть напрямки та стратегії оптимізації системи оподаткування. В даний період часу акцентується на необхідності продовження обширних реформ, спрямованих на поліпшення організаційних, правових та економічних аспектів функціонування місцевого самоврядування. Також відзначається важливість удосконалення матеріально-фінансової бази територіальних громад і місцевих рад, що стає ключовим для успішного вирішення життєво важливих та складних завдань, які покладені на них.

Публічні фінанси – це суспільні відносини, які пов'язані із задоволенням усіх видів публічного інтересу і виникають у процесі утворення, управління, розподілу (перерозподілу) та використання фондів коштів держави, місцевого самоврядування та фондів коштів, за рахунок яких задовольняються суспільні інтереси, визнані державою або органами місцевого самоврядування, незалежно від форми власності таких фондів [1].

Основною метою існування публічних фінансів є забезпечення стабільності та розвитку країни, а також задоволення громадських потреб і запитів. В цьому контексті важливим аспектом є податкова система та податкова політика держави, які відображають сутність публічних фінансів.

Ефективність адміністрування податкових фінансів та рівень добробуту населення країни напряму визначаються тим, яку податкову політику та стратегію обирає держава [2]. Податкові фінанси – це складова публічних фінансів, яка забезпечує акумулювання фінансових ресурсів на державному та місцевому рівнях.

Гармонізація податкового кодексу України та ЄС у майбутньому може забезпечити країні членство у Євросоюзі. Проте, виникає необхідність у підготовці економіки країни до податкової реформи, оскільки перехідний період коли держава буде недотримувати сплачені податки складатиме від 1 до 3 років.

Для України важливим є розгляд досвіду країн Балтії, зокрема Естонії. Запровадження податку на виведений капітал, відповідно до балтійської моделі (замість оподаткування прибутку підприємств), може стати стимулом для привертання інвестицій, зменшити адміністративне навантаження та призвести до структурних змін, зокрема в перший період його впровадження у державний бюджет. Такий крок також дозволить замінити податок, встановлюючи більш точні та жорсткі правила, що може сприяти розвитку бізнесу в Україні [3].

Ще одним напрямком у вдосконаленні податкових фінансів є впровадження податку на кінцеве споживання як альтернативи ПДВ. Це сприятиме простішому методу адміністрування, фінансовій децентралізації регіонів і збільшенню загального обсягу податкових надходжень до зведеного бюджету. Однак існують певні недоліки, такі як висока ймовірність неотримання значних сум коштів на бюджетах різних рівнів у перші роки, а також необхідність внесення змін до численних нормативно-правових актів, що в умовах політичної нестабільності в Україні може стати проблематичним завданням [4, с. 161].

Важливо акцентувати увагу на розвитку прозорої та ефективної системи збору податків. Впровадження сучасних технологій, таких як цифрові реєстри та електронне декларування, допоможе у зменшенні податкових ризиків, уникненні корупції та забезпеченні точного збору податкових обов'язків.

Слід звернути увагу на стимулювання інвестицій та підтримку підприємництва через оптимізацію податкових ставок та прискорення процедур. Зниження податкового тягаря для бізнесу сприятиме збільшенню інвестицій та створенню сприятливого клімату для розвитку підприємницької ініціативи.

Активізація боротьби з тіньовою економікою та неправомірним уникненням податків стане важливим кроком у збільшенні доходності бюджету. Впровадження ефективної системи моніторингу та контролю за фінансовою діяльністю допоможе забезпечити справедливий розподіл податкового навантаження. Та розгляд нових форм оподаткування, таких як екологічний податок чи податок на цифрові послуги, може сприяти адаптації податкової системи до сучасних викликів та розвитку нових галузей економіки.

Загалом, визначення та реалізація пріоритетних податкових векторів має стати стратегічним завданням для модернізації публічних фінансів України, спрямованої на досягнення ефективності, сталості та конкурентоспроможності у міжнародному економічному просторі. Вважаємо, що стратегічною метою удосконалення системи публічних фінансів є забезпечення побудови ефективної фінансової системи України, здатної здійснювати надання усіма ланками якісних державних послуг усім суб'єктам суспільства у процесі розподілу і перерозподілу ВВП. Це сприятиме завершенню реформи фінансової децентралізації, ухваленню програми дій по вдосконаленню Податкового кодексу України та руху в напрямку модернізації та оптимізації податкової системи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Лазар У. О. Парламентський контроль за публічними фінансами: фінансово-правовий аспект : монографія. Чернівці, 2023. 175 с. URL : http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/25825 (дата звернення: 01.12.2023).

2. Дем'янишин В. Сучасні вектори реформування управління державними фінансами в умовах модернізації фінансового механізму та фінансової системи України. *Світ фінансів.* 2021. Вип. 2. С. 51–65. URL : http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/43460 (дата звернення: 01.12.2023).

3. Податок на прибуток підприємств чи податок на виведений капітал: аналіз та рекомендації / Інститут економічних досліджень та політичних консультацій : вебсайт. URL : http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2017/2_2017/ part_1/27.pdf (дата звернення: 01.12.2023).

4. Коляда Т. А., Токарчук О. Л. Сутність і значення податкових інструментів у забезпеченні відновлення економіки України. *Бізнес Інформ*. 2023. № 6. С. 157–163. URL : https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2023-6_0-pages-157_163.pdf

УДК 336.2(477)

Калач Ганна Миколаївна,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0000-0002-6031-0591

ПОДАТКОВІ ІНСТРУМЕНТИ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

У травні 2023 року Віце-прем'єр-міністр з відновлення України – Міністр розвитку громад, територій та інфраструктури України Олександр Кубраков оприлюднив оцінку потреб України у відбудові. Він зазначив, що, за оцінками Світового банку, ця потреба перевищує 411 млрд дол і цей показник продовжує зростати.

У розробленому урядовцями Плані відновлення України містяться концептуальні підходи до відбудови, зокрема зазначено 5 основних принципів, які мають бути основою такого відновлення:

- негайний початок і поступовий розвиток;
- нарощування справедливого добробуту;
- інтеграція в ЄС;
- відбудова кращого, ніж було, в національному та регіональному масштабах;
- стимулювання приватних інвестицій.

В масштабах країни ідеться про комплексні плани відновлення, а також про супроводження і контроль відповідних процесів (з чітким розподілом відповідальності між державними й галузевими структурами). На рівні міст і регіонів – мова про затвердження генеральних планів та іншої супровідної документації.

Незважаючи на те, що військові дії ще продовжуються фінансовий світ активно обговорює можливості для відбудови країни. Окрім пошуку грошей на відновлення, Україні важливо буде повернути людей, які вимушено покинули країну. Згідно із даними Міністерства економіки, упродовж

наступного десятиліття на український ринок праці потрібно додатково залучити 4,5 мільйона людей. Без цього забезпечити зростання національної економіки бодай у межах мінімально необхідних 7 % на рік буде вкрай складно, тому вже зараз потрібно визначитися, з тим, яким чином стимулювати повернення людей та процеси відновлення [2].

Податкова політика є одним із інструментів підтримки фінансової стійкості держави у воєнні часи. Вивчення міжнародного досвіду повоєнної відбудови свідчить, що країни використовували різні шляхи і універсального рецепту ніхто запропонувати не може. Серед українських експертів та посадовців, сьогодні теж немає єдиної позиції щодо ролі податкової політики у стимулюванні процесів відновлення.

Одним із поширених поглядів є необхідність лібералізації податкової політики і створення за рахунок цього сприятливого інвестиційного клімату. При цьому, як позитивний приклад, наводиться досвід таких країн як Кіпр, Єгипет та Кувейт. «Ці три країни наважилися на радикальні податкові реформи. Кіпр зараз – це синонім низькоподаткової юрисдикції, Єгипет є найпривабливішою економікою у своїй частині світу. А Кувейт взагалі ніколи не мав високих податків і потому так швидко відновлювався», – наголосив економіст Ukraine Economic Outlook Михайло Кухар [1]. Цю позицію підтримує один із ініціаторів «антикорупційної» податкової реформи Ростислав Шурма, заступник голови офісу Президента. Він слушно зауважив, що інтеграція до ЄС змусить Україну конкурувати з іншими країнами Східної Європи за інвестиційні ресурси, отже ми не можемо запропонувати гірші умови оподаткування ніж такі країни як Румунія та Болгарія у яких ставка податку на прибуток становить 10%. Р.Шурма також вважає необхідним змінити умови оподаткування оплати праці. За його словами, в Україні цей показник в комплексі з єдиним соціальним внеском та військовими зборами сягає 51,5%, тоді як в багатьох європейських країнах він не перевищує 30%. Більша частина вітчизняних роботодавців вдається до схем з ухилення від оподаткування в повному обсязі. А іноземні компанії не готові займатися ухиленням від податків, а тому не можуть запропонувати працівникам конкурентні умови [1].

Але, далеко не всі підтримують пропозиції подальшої лібералізації оподаткування. Наприклад, постійний представник Міжнародного валютного фонду (МВФ) в Україні Ваграм Степанян зауважує, що заходи, які

зменшують податкові надходження України або руйнують існуючу податкову базу обмежать здатність держави до відбудови, а відтак – і до економічного зростання. Україна повинна посилювати мобілізацію внутрішніх доходів для фінансування зростаючих соціальних та інфраструктурних потреб. До прикладу, Хорватія значною мірою збирала фінансові ресурси на відновлення у формі податків з населення, яке не постраждало від війни. Поміж основних джерел фінансування відбудови житлових і господарських об'єктів також були кошти самих потерпілих фізичних і юридичних осіб. Багатьом хорватам при відновленні житла доводилося покладатися лише на власні сили, але з точки зору відновлення національної економіки, відбудову Хорватії називають успішною. Передовсім, завдяки втіленим реформам і неординарним податковим рішенням.

На наш погляд, доцільно акцентувати увагу не лише на розмірі ставок податків, але й враховувати регулюючий потенціал податків задля забезпечення іншої якості розвитку міст та регіонів. Зокрема, потрібно модернізувати, або запровадити такі податки та збори:

- податок на нерухомість, з метою зниження податку для будівель, які відповідають стандартам енергоефективності, це може стимулювати розвиток екологічно чистого житла та офісів;
- ввести збори за викиди в атмосферу, це може стимулювати компанії до зменшення викидів та переходу на чисті технології;
- зниження податкових ставок для електромобілів та транспортних засобів на альтернативних видах палива для зменшення викидів та покращення якості повітря;
- надання податкових пільг або кредитів інвесторам, які вкладають кошти в інноваційні проекти, може сприяти розвитку технологічних центрів та стартап-екосистем;
- надання податкових пільг для компаній, які впроваджують соціальні програми, оскільки це може підтримати збалансований розвиток громад;
- встановлення податкових пільг для відновлення інфраструктури, для компаній, які інвестують у відновлення доріг, мостів, енергетичної інфраструктури тощо;
- податкова підтримка культурного та туристичного розвитку може не лише підтримати цей сектор, а й сприятиме підтримці інтересу до України у повоєнний період;

- зниження податкових ставок для проектів реконструкції забруднених або недоексплуатованих земель може стимулювати їхнє відновлення, рекреацію та використання.

Отже, питання податкового стимулювання розвитку міст та територій у період повоєнного відновлення є важливим завданням для влад і органів місцевого самоврядування. При цьому важливо враховувати конкретні особливості та потреби кожного міста чи регіону при розробці податкових стратегій для забезпечення сталого розвитку. Кожен регіон має унікальні потреби та можливості, тому ефективні заходи можуть варіюватися. Важливо враховувати контекст і забезпечувати прозорий та справедливий механізм впровадження податкових стимулів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Для забезпечення успіху повоєнного відновлення Україні потрібна податкова реформа – експерти / Інформаційне агентство Інтерфакс Україна. URL : https://interfax.com.ua/news/general/883723.html

2. Відбудова України після війни: Що варто зробити вже зараз. *Економічна правда.* URL : https://www.epravda.com.ua/publications/2023/10/17/705238/

УДК 336.027

Козлов Євген Миколайович,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник:
Коляда Т. А.,
канд. екон. наук, с.н.с., доцент,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0000-0002-1574-4446

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ДИРЕКТИВИ ATAD ЯК НОВИЙ ПОДАТКОВИЙ ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ МІСТ ТА РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Преамбула Конституції України чітко визначає незворотність європейського та євроатлантичного курсу України [1]. Гармонізація податкового законодавства з вимогами та стандартами ЄС є одним із обов'язкових елементів європейської інтеграції.

Метою даного дослідження є пошук нових податкових інструментів забезпечення сталого розвитку країни, що передбачаються діючими Директивами ЄС.

На сьогоднішній день основні законодавчі акти ЄС щодо оподаткування представлені понад 20 Директивами. Особливої уваги заслуговує положення Директиви Ради ЄС 2016/1164 від 12 липня 2016 року про встановлення правил протидії практикам ухилення від сплати податків, які мають безпосередній вплив на функціонування внутрішнього ринку (ATAD – Anti Tax Avoidance Directive) [2]. Адже саме ця Директива надає країнам-членам ЄС дієві інструменти боротьби зі штучним ухиленням від оподаткуванням і розмиванням податкової бази.

З метою запровадження правил протидії практикам ухилення від сплати податків Директивою передбачені наступні правила:

– **обмеження щодо вираховування відсотків**. Правило передбачає встановлення обмежень для врахування відсотків у складі податкових витрат з метою недопущення податкової оптимізації через сплату надмірних

відсотків. Директива передбачає обмеження на врахування відсотків у розмірі не більше 30% EBITDA платника податків. Для зменшення адміністративного тягаря без суттєвого зменшення їхнього податкового ефекту може бути передбачене правило "безпечної гавані", згідно з яким відсотки завжди можуть враховуватись у складі податкових витрат в межах певної фіксованої суми;

– **оподаткування приросту капіталу при виведенні активів**. Податки на приріст капіталу при виведенні активів покликані забезпечити, щоб у разі переміщення платником податків активів або його податкового резидентства за межі податкової юрисдикції держави, ця держава оподатковувала економічну вартість будь-якого приросту капіталу, створеного на її території, навіть якщо цей приріст ще не був реалізований на момент переміщення. Так, Директива встановлює випадки, коли платники податків підпадають під дію таких правил, механізм розрахунку та сплати податку;

– **загальні правила протидії податковим зловживанням** (GAAR – General anti-abuse rules). Правила GAAR застосовуються в податкових системах для боротьби зі зловживаннями в податковій сфері, які ще не були врегульовані спеціальними положеннями. GAAR виконують функцію заповнення прогалин, що не повинно впливати на застосування конкретних правил боротьби зі зловживаннями. У межах ЄС GAAR повинні застосовуватися до угод, які не є реальними;

– **правила щодо контрольованих іноземних компаніях** (КІК). Правила КІК передбачають перерозподіл доходу контрольованої дочірньої компанії з низьким рівнем оподаткування на користь контролюючої особи, що призводить до оподаткування цього прибутку у державі, резидентом якої контролююча особа. З метою зменшення адміністративного тягаря та витрат на дотримання законодавства, також має бути прийнятним звільнення від сплати податків компаній з низьким рівнем прибутку або низькою рентабельністю;

– **правила щодо гібридних невідповідностей**. Гібридні невідповідності є наслідком відмінностей у правовій кваліфікації платежів у двох різних юрисдикціях. Наслідком таких невідповідностей часто є подвійне вирахування (тобто вирахування в обох державах) або вирахування доходу в одній державі без включення до бази оподаткування в іншій. Щоб нейтралізувати наслідки гібридних невідповідностей, необхідно встановити

правила, згідно з якими одна з двох юрисдикцій, в яких виникла невідповідність, повинна відмовити у вирахуванні платежу, що призвів до такого результату.

Слід відзначити, що прийняття Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо вдосконалення адміністрування податків, усунення технічних та логічних неузгодженостей у податковому законодавстві» від 16.01.2020 № 466 привнесло в законодавство України низку концепції, передбачених Планом Дій BEPS, розроблених ОЕСР, зокрема: обмеження вирахування процентів, правила оподаткування КІК, тощо [3]. Тим не менш, спосіб імплементації таких концепції багато в чому відрізняється від підходів, передбачених Директивою ATAD, що, як наслідок, звужує периметр їх застосування і зменшує ефект від їх реалізації.

Таким чином, гармонізація податкового законодавства України до вимог Директив ЄС (зокрема, Директиви ATAD) може привнести нові, а також вдосконалити вже існуючи інструменти боротьби зі штучним ухиленням від сплати податків і розмиванням податкової бази. Наслідком цього буде збільшення бази оподаткування, що залишається в Україні, і, відповідно, ресурсів для забезпечення сталого розвитку міст та регіонів України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України № 254к/96-ВР. Прийнята на V сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року / Офіційний сайт Верховної Ради України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text

2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI / Офіційний сайт Верховної Ради України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text

3. Директива Ради 2016/1164/ЄС від 12.07.2016 стосовно встановлення правил протидії практикам ухилення від сплати податків, які мають безпосередній вплив на функціонування внутрішнього ринку. URL : https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2016.193.01.0001.01.ENG

УДК 336.027

Коцюрубенко Ганна Миколаївна,
канд. екон. наук, доцент, докторант,
Одеський національний економічний університет,
м. Одеса, Україна
ORCID ID 0000-0001-9604-5083

ПОДОЛАННЯ БІДНОСТІ ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ АСПЕКТ РЕАЛІЗАЦІЇ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Фінансова політика є безпосереднім важелем впливу та вагомою складовою соціально-економічного розвитку як держави у цілому, так і окремо кожного з учасників економічних відносин. Важливість забезпечення умов для провадження діяльності чи створення засад розвитку обумовлює потребу у виваженому підході до розробки та реалізації фінансової політики як такої, що має у своєму арсеналі інструменти впливу на доходи та на фактори їх формування безпосередньо усіх суб'єктів, які представлені та функціонують у державі. Важливо зазначити, що фінансова політика, також, відіграє вирішальну роль у протидії форсмажорним обставинам, які мають деструктивний вплив на добробут населення та на суспільний розвиток у всіх його напрямах.

Для української практики державотворення, таким згубним фактором впливу стала повномасштабна військова агресія, що була активізована проти України 24 лютого 2022 року. Оцінити рівень та обсяги збитків, а також зміни та динаміки основних фінансових показників розвитку держави на рівні офіційної статистичної інформації не має змоги, адже під час військового стану, така інформація не розголошується.

Однак, як свідчать дані експертних висновків і проведених аналітичних досліджень, в 2014-2015 роках, після першого акту російської агресії, Україна втратила 15,8% ВВП, натомість у 2022 р. реальний ВВП зменшився на 29,2% [1]. Прогнози та результати функціонування економіки за 2023 рік мають більш позитивну динаміку, зокрема Міжнародний валютний фонд очікує зростання ВВП України за підсумками 2023 року на рівні 2% (відповідно до випуску «Огляду світової економіки» за жовтень 2023 року),

що значно відрізняється від прогнозу (квітень 2023 року), який мав негативну динаміку на рівні «мінус» 3% для української економіки [2]. Позитивні сценарії розвитку дає, також, Національний банк України: регулятор протягом 2023 року тричі корегував показники щодо прогнозованого обсягу ВВП. Так, станом на січень 2023 року – збільшення реального ВВП протягом року прогнозувалось - на 0,3%, станом на липень 2023 року – 2,9%, станом на жовтень – 4,9% [3].

Проте, рівень збитків та обсяги завданої шкоди мають катастрофічні наслідки для країни та істотно ускладнюють процеси життєзабезпечення населення, навіть з огляду на намічені позитивні динаміки. Зокрема, за висновками експертів Університету Гронінгема (Нідерланли) на основі показників бази даних «Maddison Project Database» щодо темпів падіння реального ВВП у перший рік військових дій у країнах вибірки, яка об'єднала дані щодо 10 епізодів часів ІІ світової війни, 2 епізоди югославських воєн, 2 епізоди з війн у Перській затоці, 1 епізод з арабо-ізраїльських воєн, 2 епізоди з російсько-українських воєн і 1 епізод російсько-грузинської війни, можна константувати наступне: за темпами падіння реального ВВП у 2022 р. (на 29,2%) Україна займає ІІІ місце серед 18 країн вибірки. На досліджуваному історичному проміжку більш руйнівними були війни тільки в Іраку в 1991 р. (падіння ВВП на 60,2%) і в Австрії в 1945 р. (на 58,7%) [1]. Відповідно до оцінок, проведених експертами Світового банку і його партнерів, за перший рік війни, найбільших втрат зазнали: житловий сектор (38% сумарних пошкоджень), транспорт (26%), енергетика (8%), промисловість і торгівля (8%), сільське господарство (7%). Зокрема, за рік російсько-української війни руйнувань і пошкоджень зазнали 1,4 мільйони житлових приміщень (окремих квартир, будинків), серед них 135 тис. – приватних будинків і 39 тис. гуртожитків [1]. Деструктивні процеси ускладняються значними обсягами міграції, зокрема 13,5 млн. осіб змушені були покинути свої домівки [1]. Натомість, відповідно до даних, що їх наводить Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН), від початку війни за кордон виїхали понад 6,2 млн українців [4]. Такий обсяг міграційного руху, впливає не лише на зменшення кількості населення в середині країни, що беззаперечно є негативним чинником для економіки та для формування фінансової основи існування держави, але й посилює навантаження на соціальну інфраструктуру регіонів, що стали прихистком для переселенців у середині

країни. Як свідчать дані опитувань УВКБ ООН, лише 33% внутрішньо переміщених осіб мають роботу, 17% мають доходи, які дозволяють покривати базові потреби, натомість 85% опитаних орієнтовані на отриманні соціальних виплат [4].

Згубний вплив військової агресії та її наслідків для добробуту населення проявляється у зростанні рівня бідності та майнового розшарування, які мають як об'єктивні причини, пов'язані з економічною кризою на тлі військової агресії (втрата джерел доходів або їх скорочення), так і виступають наслідком обстрілів і безпосередніх військових сутичок на певній території, тобто втрата житла, майна, активів у наслідок ракетних атак, бойових зіткнень, окупації території тощо. Відповідно до даних досліджень та розрахунків Інститут демографії та соціологічних досліджень ім. Птухи, за змодельованим даними, у 2022 році бідність становила 60%, а у 2023 році прогнозують показник на рівні – 67%. Тобто бідними, відповідно до оцінок фахівців Інституту демографії, є люди які живуть на менш ніж 5 тисяч гривень на місяць[5]. Натомість, зростанням бідності з 5,5 % до 24,2 % протягом 2022 року, констатують експерти Світового банку. Відповідно до методики розрахунку, до цієї категорії попадають особи, які живуть на менше ніж 6 тисяч гривень на місяць. Така ситуація свідчить про потрапляння у скрутне фінансове становище іще 7,1 мільйона людей [5].

Зубожіння населення впливає на збільшення залежності від державної соціальної допомоги та має негативний вплив на економічну систему країни в контексті внутрішнього попиту, як наслідок – відбувається скорочення обсягів надходжень податків до бюджетної системи на тлі збільшення бенефіциарів соціальної допомоги. Окремої уваги потребує факт соціальної перебудови суспільства в частині збільшення людей з інвалідністю, які втрачають працездатність і потребують реабілітації, від так, протягом певного проміжку часу є залежними від соціальних виплат. Крім того, така група осіб потенційно має загрозу зменшення рівня доходів, навіть у разі позитивного сценарію – на певний проміжок часу, однак, це обумовлює збільшення кількості збіднілого населення в частині втрати джерела доходу від трудової діяльності, що має згубний вплив на сукупний попит, розвиток ділової активності тощо.

Подолання бідності як одного із негативних наслідків військової агресії проти України формується у пріоритетний аспект реалізації фінансової політики України в частині її формування та впровадження з урахуванням нових об'єктивних реалій, а саме: стимулювання та підтримка

населення щодо отримання грошових доходів через розвиток системи мікрогрантів для малого бізнесу, фінансування курсів перекваліфікації, введення граничних термінів соціальної підтримки для працездатних громадян – вимушених переселенців тощо; активізація податкових та монетарних інструментів для підтримки мікро бізнесу через запровадження пільг і знижених відсоткових ставок для відкриття власної справи людям з інвалідністю, яку отримано у наслідок військової агресії, тощо.

Окремої уваги потребує перебудова фінансової основи надання соціальної допомоги у частині базових основ розрахунку рівня мінімальних стандартів життя населення, які мають, у кінцевому підсумку, відповідати ринковим механізмам формування цін на товари та послуги. Ключовим напрямом транформації фінансової політики має стате аспект концентрації на створенні та забезпеченні умов, а не пошук ресурсів фінансування соціальних потреб населення у вигляді дотування та перманентних соціальних виплат для більшої частини населення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Богдан Т. Фінансово-економічні наслідки війни / Портал LB.UA. URL : https://lb.ua/blog/tetiana_bohdan/550614_finansovoekonomichni_naslidki.html (дата звернення: 06.12.2023).
2. МВФ покращив прогноз зростання ВВП України у 2023 році до 2 %. URL : https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3772088-mvf-pokrasiv-prognoz-zrostanna-vvp-ukraini-u-2023-roci-do-2.html (дата звернення: 06.12.2023).
3. Ільченко Л. Нацбанк утретє за рік суттєво змінив прогноз зростання ВВП у 2023 році. *Економічна правда :* інформаційний портал. URL : https://www.epravda.com.ua/news/2023/10/26/705910/ (дата звернення: 06.12.2023).
4. Зануда А. Скільки українців не повернуться з-за кордону і чим це загрожує Україні. *BBC News Україна.* URL : https://www.bbc.com/ukrainian/articles/ c06e1y0lv80o (дата звернення: 06.12.2023).
5. Через війну зріс рівень бідності: що відбувається із добробутом українців. *День за днем.* URL : https://denzadnem.com.ua/ato/160224 (дата звернення: 06.12.2023).

УДК 336.2 (477)

Кощук Тетяна Василівна,
канд. екон. наук, провідний науковий співробітник,
НДФІ ДННУ «Академія фінансового управління»,
м. Київ, Україна
ORCID ID 0000-0003-1013-4603

ПРОБЛЕМИ У СФЕРІ АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКУ НА МАЙНО В УКРАЇНІ

В умовах війни в Україні ще більш актуальними є пошуки додаткових джерел наповнення бюджетів усіх рівнів, а податок на майно розглядається як фіскальний резерв органів місцевого самоврядування (далі – ОМС). Це знайшло відображення, зокрема, у Плані дій Уряду на 2023 рік (в частині передання функцій з адміністрування податку на майно до ОМС) та, як очікується, стане частиною Стратегії національних доходів.

Як відомо, ОМС можуть більш ефективно адмініструвати податок на майно порівняно Державною податковою службою України (далі – ДПС). Але не меш очевидним є й інше. Щоб удосконалити адміністрування зазначеного податку в Україні, слід проаналізувати прояви відповідної «недосконалості», їх причини та вплив на надходження місцевих бюджетів.

Ми спробували з'ясувати, якою є недосконаліть адміністрування майнових податків по-українськи, на основі аналітичної діагностики системи місцевого оподаткування та опитування найбільш поінформованих у цій сфері респондентів: представників ДПС та ОМС. Окремі результати нашого дослідження, виконаного в рамках проекту «Діагностика системи місцевого оподаткування» [1], наводимо нижче.

Отже, розглянемо зазначену недосконаліть докладніше.

1. Проблеми, пов'язані з формування майнових реєстрів, сьогодні мають дуже негативний вплив на надходження місцевих бюджетів. Іноді зустрічаються випадки, коли лише близько 30% будинків і квартир на території громад внесено до Державного реєстру речових прав на нерухоме

майно (далі – ДРРПнНМ). Не набагато кращою є ситуація із наповненням Державного земельного кадастру (далі – ДЗК), де відображено лише близько 70% земельних ділянок.

Водночас є також територіальні громади, де майже 100% об'єктів оподаткування внесено до реєстрів. Отже, повнота інформації, внесеної у майнові реєстри, багато в чому залежить від зусиль ОМС. У тих громадах, які більш активно проводять звірки фактичної інформації з даними реєстрів, стан справ із наповненістю реєстрів є кращим.

Окремо потрібно згадати те, що ДПС не має права вести роботу з громадянами, будинки яких офіційно не введено в експлуатацію. Поширеними є випадки, коли береться дозвіл на початок будівництва, але майно не реєструється офіційно десятиліттями, якщо власнику не потрібно підключати газ. Таке підключення проводиться лише у разі, коли будівля здана в експлуатацію. Якщо здачі в експлуатацію не відбувається, то будинок з точки зору законодавства є «міражем» без власника та навіть адреси. Тоді навіть позов до суду немає подати на кого і на що. Хоча нерухомість може навіть здаватися в оренду. В низці громад такі зухвалі порушення стосуються більше 10% новобудов, власники яких часто є фінансово забезпеченими громадянами. Це суттєва проблема, яка потребує нагального розв'язання.

2. Ідентифікація, реєстрація та облік платників податків. Ще одна недосконалість адміністрування – не все майно, яке внесене у державні реєстри, перебуває «у полі зору» податкового органу.

Насамперед зазначимо, що існує проблема актуалізації інформації з податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, у базі даних про об'єкти оподаткування ДПС – Інформаційно-комунікаційній системі (далі – ІКС) «Податковий блок». Уточнення, які вносяться у таку базу органами ДПС на підставі звернень платників податків та інформації від ОМС в поточному році, не враховуються надалі. У наступному році залишається попередній варіант інформації щодо платників і бази оподаткування. Це відбувається тому, що ця база даних формується шляхом автоматичного оновлення раз на рік за даними Міністерства юстиції України. ОМС та/або окремі платники податків щороку змушені звертатися до органів ДПС для проведення звірки та внесення відповідних коригувань.

Таким чином, існує неабияка проблема, яка полягає у тому, що платники податків звертаються до органів ДПС для звірки і/або представники

ОМС передають органам ДПС коректну інформацію про об'єкти оподаткування, а останні вносять її до ІКС «Податковий блок», проте після проведення оновлення бази даних ДПС, згідно із даними ДРРПнНМ, більш актуальна інформація «затирається».

Якщо платник у якийсь рік не звернеться до податкового органу з метою внесення його об'єкта нерухомості до бази ДПС, на такий об'єкт не нараховується податок і місцевий бюджет втрачає.

Крім того, органу ДПС іноді важко ідентифікувати власників майна, оскільки звірка даних ІКС «Податковий блок» і державних реєстрів може здійснюватися «точково». Непоодинокими є випадки, коли громадянам роками надсилають податкові повідомлення-рішення (далі – ППР) для сплати податку за їх колишніми адресами на земельні ділянки, які не перебувають у їх власності. А виявляється це лише при досягненні сумою податкового боргу розміру 3060 грн, щодо якого починається претензійна робота.

Отже, недосконалістю процесу адміністрування є також відсутність повної достовірної інформації про власників майна, що офіційно зареєстровано в державних реєстрах, у базі даних ДПС. На думку опитаних нами у процесі дослідження представників органу ДПС, найкращий спосіб покращення ситуації з обліком платників податків та об'єктів оподаткування – це створення спільних баз даних ДПС, ДЗК та ДРРПнНМ.

3. Оцінка бази оподаткування. Проілюструємо одну з найбільших проблем оподаткування податком на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, на прикладі узагальнення таких статистичних даних. Якщо на обліку як об'єкти оподаткування перебуває близько 100 тис об'єктів нерухомості, ППР буде сформовано лише на 12-13 тис таких об'єктів. Решта – це квартири із площею менше 60 кв. метрів і будинки із площею менше 120 кв. метрів (звільняються від оподаткування) та майно, яке належить пільговим категоріям громадян. Таким чином, лише з близько 12,5% об'єктів оподаткування може бути сплачено податок на майно (і то у разі, якщо усі платники сумлінно виконають свій фіскальний обов'язок).

Цікава ситуація також складається із транспортним податком. Лише близько 10% із зареєстрованих автомобілів вноситься у відповідну базу Міністерства економіки України. І орган ДПС, згідно із законодавством, може нарахувати транспортний податок лише на тих 10% автомобілів, які є у переліку згаданого міністерства. Це породжує фіскальні втрати через «прогалини» визначення фактичної бази оподаткування.

4. Верифікація і комплаєнс. Якщо проаналізувати чисельність працівників ДПС, які адмініструють податок на майно, доводиться констатувати високе адміністративне навантаження на персонал. Зокрема, в цілому у Київській обл. на одного працівника органу ДПС припадає 1944 громадян – платників податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки (а є ще інші податки). Це може негативно впливати на ефективність податкового адміністрування.

Інша недосконалість – вартість надсилання одного ППР сьогодні становить 47 грн. При цьому окремим платникам надсилаються ППР, у яких сума податку до сплати є меншою 1 грн. Це зумовлює високі витрати на адміністрування. Інакше кажучи, у багатьох випадках до місцевого бюджету надходить менше податку на майно, ніж держава витрачає коштів на його збір, але вже з державного бюджету.

Очевидно, що цифровізація формування ППР може бути шляхом розв'язання зазначеної проблеми. Для цього необхідно поступово перейти від надсилання ППР поштою до направлення їх до електронного кабінету платників податків.

5. Сплата податків та контроль за нею. ППР надсилається поштою із повідомленням про вручення (або вручається платнику особисто під підпис). Це є важливим доказом, якщо справа доходить до стягнення податкового боргу за рішенням суду. Якщо платнику не надіслано ППР, він відповідальності за сплату податку не несе.

Орган ДПС надсилає ППР щодо плати за землю на всі земельні ділянки, які знаходяться на його території (незалежно від місця реєстрації власника). З цим усе гаразд. Натомість щодо об'єктів нерухомого майна, відмінного від земельної ділянки, ситуація є зовсім іншою. ППР формує та надсилає орган ДПС, на території якого зареєстрований платник як фізична особа, на всю його нерухомість по всій Україні. Отже, інспектору потрібно робити звірку з реєстрами майна, що знаходиться в інших регіонах нашої держави, перевіряти, чи на тих територіях велися бойові дії (у зв'язку з наданням нових податкових пільг). Це ускладнює податкове адміністрування. І фактично орган ДПС несе відповідальність за наповнення місцевих бюджетів інших регіонів.

6. Вирішення спорів. Як зазначалося, ДПС розпочинає претензійну роботу стосовно податкового боргу, розмір якого перевищує 3060 грн. Але,

згідно зі статистичними даними, у переважній більшості ППР зі сплати податку на майно сума податкового зобов'язання є меншою. Непоодинокими є випадки, коли податковий борг накопичується роками, поки він сягне обсягу, достатнього для стягнення у судовому порядку. Поки цей поріг не досягнуто, місцеві бюджети втрачають надходження.

Зауважимо, що багато цих проблем не зникне автоматично із переданням частини функцій з адміністрування майнових податків до ОМС.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Діагностика системи місцевого оподаткування. Аналітичний звіт / науковий керівник К. Швабій. *Growford Institute.* 2023. URL : https://decentralization.gov.ua/news/17215

УДК 336.226.2

Лаговська Тетяна Володимирівна,
здобувачка третього (PhD)
рівня вищої освіти,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0009-0007-6648-4473

ВПЛИВ ПДФО НА НАПОВНЕННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ ЯК ЕЛЕМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ МІСТ УКРАЇНИ

Для забезпечення сталого розвитку громад важливе постійне і системне наповнення місцевого бюджету. Основне наповнення якого відіграють місцеві податки та збори.

До першого грудня 2023 року за поточний рік надійшло до місцевих бюджетів 407 272,20 міліардів податкових надходжень.з низ:

- 264578,7 міліардів ПДФО
- 8635,4 міліардів податок на майно
- 20551,2 міліардів акцизний податок
- 14116,7 міліардів податок на прибуток.

З даної статистики бачимо що вагомий вплив на формування місцевого бюджету становить ПДФО. А саме 64,96% податкових надходжень до місцевого бюджету.

Певні громади отримали значне зростання місцевого бюджету за рахунок реєстрації на їх території військових частин. Проте дана ситуація зміниться з підписання президентом указу про передачц ПДФО від військових до державного бюджету.

Розглянимо надходження до місцевих бюджетів ПДФО за 2023 рік за допомогою рис. 1.

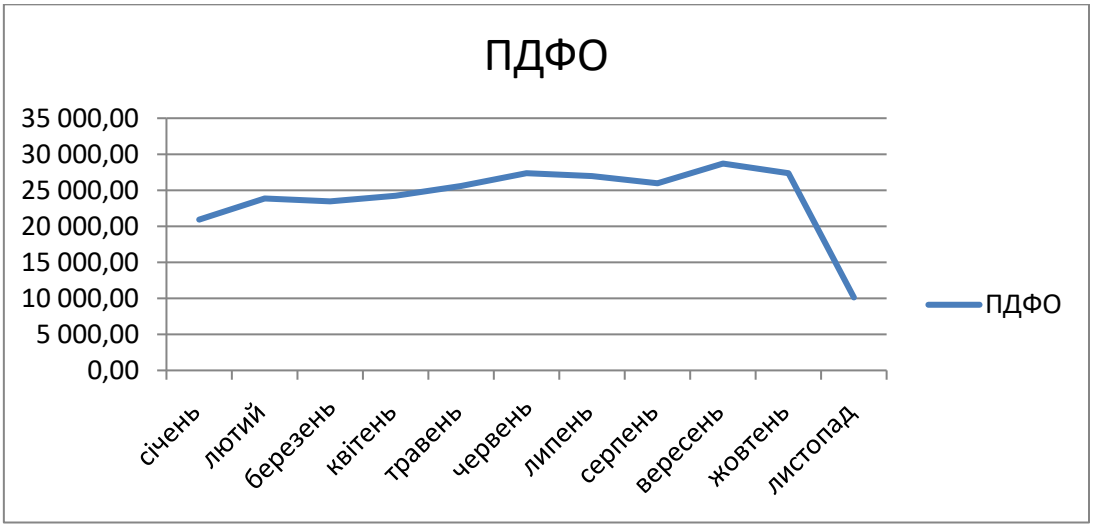

Рисунок 1 – Помісячні надходження ПДФО до місцевих бюджетів
Джерело:складене автором за [1].

Таким чином бачимо що надходження до місцевих бюджетів із ПДФО значно скоротились а саме 15 886,7 міліардів гривень.

Розглянемо тенденцію загальних надходжень до місцевих бюджетів за допомогою рис. 2.

Рисунок 2 – Помісячні податкові надходження до місцевих бюджетів
Джерело:складене автором за [1].

Згідно графіку бачимо що надходження до місцевих бюджетів значно скоротились а саме на 38 % згідно попереднього місяця. В результаті цього громадам України доведеться прийняти скорочений бюджет, а також є ризик виникнення дефіциту бюджету міст вже в поточному році.

Висновки: Для стабільності бюджетів громад необхідне безперервне надходження податкових надходжень до бюджетів. ПДФО є податком що найбільше впливає на формування бюджетів і тому виникнення безробітності в громаді може призвести до дефіциту бюджету а також до даного дефіциту може призвести перерозподіл між країною та громадами даного податку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Виконання доходів місцевих бюджетів Міністерство фінансів України. URL : https://mof.gov.ua/uk/ (дата звернення: 01.12.2023).

УДК339.73

Лисаченко Ольга Ігорівна,
здобувачка другого (магістерського)
рівня вищої освіти
Науковий керівник:
Довгань Л. П.,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0000-0002-6653-4692

МІЖНАРОДНІ ФІНАНСОВІ ОРГАНІЗАЦІЇ: ФІНАНСУВАННЯ КЛЮЧОВИХ ГАЛУЗЕЙ

Міжнародні фінансові організації (МФО) в сфері інвестиційної діяльності є важливими гравцями у глобальній економіці. Вони мають на меті сприяти розвитку країн і забезпечувати стабільність у фінансовій системі. Основна сутність цих організацій полягає у забезпеченні фінансової підтримки та сприянні розвитку проєктів інвестиційного характеру.

У сучасних умовах міжнародні фінансові організації відіграють важливу роль у регулюванні системи міжнародних економічних відносин (МЕВ). Насамперед, їхня діяльність сприяє зміцненню світогосподарських зв'язків і активізації участі країн у міжнародних валютнокредитних відносинах. Ключовим елементом інституціональної основи міжнародної фінансової системи є МФО. Вони здійснюють помітний вплив на економічний розвиток і змінюють умови організації міжнародного бізнесу в країнах і регіонах світу, за рахунок володіння значним обсягом фінансових ресурсів [1].

Україна співпрацює з трьома головними міжнародними фінансовими організаціями: МВФ, Група Світового банку та Європейський банк реконструкції та розвитку та іншими [2]. Наразі ця співпраця є як ніколи важливим чинником підтримки економіки, адже зараз на території України війна, в ці дні фінансова допомога кожної організації, країни є величезним вкладом в функціонування країни та її підтримки на плаву. Для розуміння ситуації на сьогодні звернемо увагу на поточні програми та проєкти МФО (табл. 1).

Таблиця 1 – Динаміка використання кредитів (позик), залучених державою до спеціального фонду Державного бюджету України від урядів іноземних держав, банків і МФО (загальна інформація по завершеним та які знаходяться в виконанні), тис. дол. США

Кредитор	Обсяг використання кредитів (позик) за роками									
	2019		2020		2021		2022		2023	
	Сума	%	Сума	%	Сума	%	Сума	%	Сума	%
Міжнародний банк реконструкції та розвитку	*261883,1*	*37,53*	*646253,5*	*64,01*	*553645,5*	*54,62*	*1569375,8*	*38,61*	*185341,1*	*17,95*
Європейський банк реконструкції та розвитку	247418,2	*35,46*	*79714,2*	*7,9*	105991,9	*10,46*	326414,8	*8,03*	751268,5	*72,78*
Європейський інвестиційний банк	161100,5	*23,09*	124199,1	*12,3*	188712,4	*18,62*	1809787,2	*44,52*	28545,4	*2,77*
Німецька кредитна установа для відбудови (КфВ)	*18874,4*	*2,7*	*29513,6*	*2,92*	*28391,3*	*2,8*	*339911,9*	*8,36*	*34128,9*	*3,31*
Європейське співтовариство з атомної енергії			*115874,8*	*11,48*	*113424,8*	*11,19*				
Фонд чистих технологій (МБРР)	*8493,6*	*1,22*	*14107,7*	*1,4*	*21226,3*	*2,09*	*19539,4*	*0,48*	*29728,6*	*2,88*
НЕФКО (Північна екологічна фінансова корпорація)					*2308,6*	*0,23*			*3301,6*	*0,32*

Джерело: [3].

Отже, з таблиці видно, що найбільшим інвестором є Міжнародний банк реконструкції та розвитку, така тенденція зберігається протягом 2019-2022 років, та вже в 2022 році спостерігається значний приріст портфелю

МФО, найбільший притік коштів від Європейського інвестиційного банку в розмірі 1809787,2 тис. дол. США та 1569375,8 тис. дол. США від Міжнародного банку реконструкції та розвитку. Причиною цьому стало російське вторгнення в Україну, оскільки воєнний стан в країні потребує чималих ресурсів задля підтримки економіки. Враховуючи, що значна частина бюджету виділяється саме на оборону, тому допомога міжнародних організацій є чи найважливішою на цьому етапі. Також варто відзначити, що в 2022-2023 рр. додається ще одна організація, яка починає інвестування в країну – це Північна екологічна фінансова корпорація.

Для спрямування залучених коштів за інвестиційними проєктами, що реалізуються в Україні, пріоритетними визначені окремі галузі національної економіки (рис. 1). Кругова діаграма демонструє нам відсоткові показники залученості коштів в певні галузі:

- 32,45% або 5,7 млрд дол. «Транспорт та складське господарство» (надання послуг пасажирського або вантажного транспорту, як планових, так і позапланових, залізницею, трубопроводом, автотранспортом, водою або повітрям, а також інші супутні послуги, такі як устаткування перевалочної бази та майданчиків для паркування, вантажно-розвантажувальні роботи, зберігання [4]);

Рисунок 1 – Структура фінансування проєктів за галуззю реалізації у %

Джерело: [3].

- 28,33% або 5 млрд дол. «Постачання електроенергії та газу», адже через повномасштабне вторгнення та постійні ракетні атаки, питання тепла, електроенергії та газу є одним з ключових для забезпечення добробуту населення;

- 9,01% або 1,6 млрд дол. «Фінансова та страхова діяльність»;

- 8,47% або 1,5 млрд дол. «Охорона здоров'я та надання соціальних послуг»;

- 7,64% або 1,3 млрд дол. «Водопостачання, каналізація та поводження з відходами» та інші.

З огляду на сказане, можемо зробити висновок щодо тенденцій розподілу коштів за галузями реалізації. Найбільша частина коштів виділена на «Транспорт та складське господарство», тому що транспорт та складське господарство є ключовими складовими інфраструктури для економічного розвитку країн. Ці галузі допомагають забезпечити ефективний транспорт товарів та послуг, що є необхідним для розвитку підприємництва та збільшення експортних можливостей країн. Крім того, інвестиції в ці галузі можуть покращити доступ до ринків праці, освіти та інших соціальних послуг для мешканців. Таким чином, інвестування в транспорт та складське господарство може мати значний вплив на економічний розвиток країн, що може бути привабливим для міжнародних фінансових організацій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Швед В. В., Закладний О. А. Міжнародна інвестиційна діяльність : навч. посібник. Вінниця, 2017. 224 с.

2. Про державний бюджет України на 2023 рік : Закон України від 28.02.2019 № 2696-VIII (зі змінами). URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ 2696-19 (дата звернення: 07.12.2023).

3. Портал реєстру проєктів МФО (IFIs projects). URL : https://proifi.gov.ua/?p=index

4. Електронний довідник. URL : http://dovidnyk.in.ua/directories/2010kved

УДК 330.15:332.1

Литовченко Олена Юріївна,
канд. екон. наук, доцент,
Харківський національний університет
міського господарства
імені О. М. Бекетова,
м. Харків, Україна
ORCID ID 0000-0002-7852-4918

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІСКАЛЬНОЇ СКЛАДОВОЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Курс України на євроінтеграцію передбачає імплементацію європейських стандартів якості життя, кращих світових практик щодо досягнення сталого розвитку міст та регіонів. Сталий розвиток є одним з базових принципів регіональної політики країн ЄС, охоплює всі аспекти розвитку територіальних громад та має забезпечувати вирішення різноманітних проблем територій, сприяючи їх життєстійкості, здатності до адаптації, пом'якшення несприятливих впливів, до стимулювання позитивних соціально-економічних та екологічних змін. Водночас, за показниками сталого розвитку, Україна значно відстає від європейських країн через значні труднощі, пов’язані з нагромадженням хронічних соціальних, економічних та екологічних проблем, які суттєво впливають на якість та безпеку життя людей. Незавершеність правового унормування принципів субсидіарності не дає можливості органам місцевого самоврядування сформувати необхідні фінансові ресурси для розвитку територій. До того ж спостерігається неузгодженість загальнодержавних, регіональних та місцевих концепцій, стратегій та програм, зорієнтованих на сталий розвиток міст (територій) [1].

Ці проблеми значно поглибилися з 24 лютого 2022 р у зв’язку з екзистенційними викликами для України, спричиненими повномасштабною воєнною агресією з боку РФ. Вони висунули на передній план виживання територіальних громад та їх існування у нових умовах. Чимало громад зазнали катастрофічних руйнувань комунальної, житлової та соціальної інфраструктури. Так, за даними Київської школи економіки, на початок

осені 2023 року у загальному обсязі прямих збитків найбільшою часткою були втрати житлового фонду – $55,9 млрд. Загалом зруйновано або пошкоджено внаслідок бойових дій 167,2 тис об'єктів житлового фонду, з них 147,8 тис. – приватні будинки; 19,1 тис. – багатоквартирні, ще 0,35 тис. – гуртожитки. З-поміж регіонів, які найбільше постраждали від руйнування житлового фонду, – Донецька, Київська, Луганська, Харківська, Миколаївська, Чернігівська, Херсонська та Запорізька області. Загальна кількість пошкоджених та зруйнованих освітніх об'єктів перевищила 3,5 тисячі, серед них – понад 1.7 тисяч закладів середньої освіти, понад тисяча – дошкільної, 586 – вищої освіти. Найбільша кількість зруйнованих та пошкоджених освітніх закладів, за інформацією обласних військових адміністрацій у Донецькій, Харківській, Херсонській, Миколаївській, Запорізькій та Київській областях [2].

Зруйновані основи місцевої економіки позбавляють громади власних ресурсів для відновлення. Масштаби руйнувань у переважній більшості громад на порядки перевищують їхню фінансову спроможність. Повоєнна відбудова міст, селищ і сіл потребує пошуку доречних й економічно ефективних заходів та інструментів. Такі заходи мають бути вжиті на рівні як держави, так і окремих регіонів та територіальних громад [3].

Більшість проблем щодо забезпечення сталого розвитку територій в умовах воєнної економіки та повоєнного відновлення тісно пов'язані між собою та обумовлюють передусім необхідність зміцнення фіскальної стійкості місцевих бюджетів за рахунок підвищення ефективності інструментів місцевого оподаткування.

Внаслідок реформи децентралізації в Україні відбулися суттєві позитивні зміни у зниженні та вирівнюванні податкового навантаження, спрощенні податкового та митного адміністрування. Завдяки вжитим заходам досягнуто відчутного поліпшення ділового та інвестиційного клімату, загальної лібералізації та спрощення умов ведення бізнесу. В результаті цього, за умов повномасштабної війни, органи місцевого самоврядування зробили суттєвий внесок у посилення обороноздатності держави, продемонстрували здатність протидіяти екстраординарним викликам, забезпечуючи функціонування економіки і життєдіяльність населення. Водночас досягнуті зміни є відчутними, але не достатніми для стійкого сталого розвитку територій, особливо в умовах підвищених безпекових ризиків воєнного стану.

У дослідженні «Діагностика системи місцевого оподаткування», проведеному експертами Growford Institute за підтримки Програми «U-LEAD з Європою», представлені результати комплексної діагностики системи місцевого оподаткування України. Глибинний аналіз структури та фіскальної значимості місцевих податків і зборів, рівня податкової автономії, визначення впливу основних чинників на місцеве оподаткування дозволили визначити потенційні напрями зміцнення фінансової спроможності органів місцевого самоврядування, в яких ключове місце займає податок на майно. В результаті було зроблено висновок, що в Україні починаючи з 2015 року, спостерігається помірне зростання частки місцевих податків та зборів із 0,5 % ВВП у 2014 році до 1,6 % ВВП у 2022 році, що є результатом реформи децентралізації. Проте ця частка залишається невисокою порівняно із рівнем країн ЄС з децентралізованими системами управління. Органи місцевого самоврядування не мають вагомого впливу на формування грошових потоків країни, а переважно використовують передбачені для них кошти у вигляді місцевих податків та зборів, закріплених часток загальнодержавних податків та міжбюджетних трансфертів. Особлива увага приділена виявленню факторів та причин недосконалості процесу адміністрування податку на майно та оцінці податкових резервів.

Необхідною умовою забезпечення достатнього обсягу податкових надходжень є ефективне адміністрування податку на майно, що відповідає принципу платоспроможності платника та пов’язує сплату податків та публічні послуги, що фінансуються платниками. В Україні співвідношення податку на майно до ВВП у 2021 році складало 0,79 %, частка періодичних податків на нерухоме майно становила 99,6 %. Інші 0,04 % припадали на транспортний податок, який є складовою цього податку. У структурі податку на майно в Україні значну частку становить плата за землю (більше 80 %). Обсяги транспортного податку є порівняно незначними (від 100 до 300 млн грн) та складають не більше 1 % надходжень майнових податків. При цьому частка податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, щорічно зростає. За 5 років (з 2018 по 2022 роки) частка податку на нерухомість зросла більш ніж на 5 %, що вказує на значний потенціал збільшення його надходжень.

Значний вплив на розвиток системи місцевих податків і зборів здійснює агломерація як інтегральний чинник соціально-економічного розвитку

громад і територій. Зокрема, найбільшу цінність та ціну має земля у великих містах. У всіх регіонах України адміністративно-територіальні центри та найбільші міста займають менше 2 % площі території регіону, проте їх частка в сукупних надходженнях плати за землю складає від 9,7 % у м. Коростень; 13,7 % у м. Житомирі; 17,3 % у м. Ужгороді до 45,6 % у м. Чернівці; 55,6 % у м. Запоріжжя; 66,8 % у м. Харкові та 77 % у м. Києві.

Податкова автономія підвищує фіскальну стійкість органів місцевого самоврядування. Показник абсолютної податкової автономії показує частку місцевих податків, базу і ставку яких можуть визначати органи місцевого самоврядування, у загальній структурі оподаткування. В Україні зазначений показник становить 2,39 %. Існує сукупність факторів, які значним чином обмежують можливості розширення податкової автономії. Зокрема, це диспропорції економічного розвитку в розрізі регіонів та територій, різний майновий стан населення, нерівномірна щільність розселення та різна демографічна структура. Ключовою перепоною для успішного адміністрування податку на майно є низький рівень наповнення реєстрів нерухомості, адже реєстр речових прав на нерухоме майно наповнений лише на 30–50 %, земельний кадастр – на 70–80 %. Органи місцевого самоврядування не мають достатніх повноважень для стимулювання власників нерухомого майна вносити інформацію до реєстру та здійснення заходів впливу на несумлінних платників податків.

Податковий розрив із податку на майно є досить значним. Найбільшу величну цього розриву зумовлює дифузія ставки і бази оподаткування. За оцінками, встановлення мінімального рівня номінальної ставки податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, в розмірі 0,5 % мінімальної заробітної плати у цінах 2021 року дозволило б генерувати 8,6 млрд грн додаткових податкових надходжень. За даними ДПС, за цей період втрати від надання податкових пільг становили 14,8 млрд грн. Згідно з розрахунками, обсяг додаткових надходжень із плати за землю міг становити 5,43 млрд грн. Сумарно ці втрати складають 2/3 фактично сплачених податкових надходжень із податку на майно в 2021 році. Основними причинами суттєвого податкового розриву з податку на майно визначено наступні: недосконалість законодавства; недосконалість процесу адміністрування податку; недостатня інституційна спроможність стейкхолдерів; недостатній рівень та якість наповнення реєстрів майна; відсутність єдиної інтегрованої

бази даних про об’єкти оподаткування. Фактор недосконалості процесу адміністрування податку на майно зумовлений в основному недостатнім рівнем наповненості реєстрів майна та якості інформації щодо об’єктів оподаткування [4].

Отже, продовження бюджетної децентралізації з активним використанням податкових інструментів є пріоритетом соціально-економічного розвитку територій. Успішність окремих громад у сфері формування власної фіскальної стійкості залежить від підвищення фіскальної ефективності місцевих податків та, передусім, стану розвитку майнового оподаткування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Левчук К. О., Романюк Р. Я. Сталий розвиток міста як ключовий фактор розвитку економіки країни. *Математичне моделювання.* 2022. № 1(46). URL : http://matmod.dstu.dp.ua/article/view/258455 (дата звернення: 01.12.2023).

2. Загальна сума прямих збитків, завдана інфраструктурі України через війну, сягає $151,2 млрд – оцінка станом на 1 вересня 2023 року. URL : https://kse.ua/ua/about-the-school/news/zagalna-suma-pryamih-zbitkiv-zavdana-infrastrukturi-ukrayini-cherez-viynu-syagaye-151-2-mlrd-otsinka-stanom-na-1-veresnya-2023-roku/ (дата звернення: 02.12.2023).

3. Територіально-орієнтовані механізми стимулювання інвестицій у повоєнному відновленні України. Аналітична доповідь. Національний інститут стратегічних досліджень. URL : https://niss.gov.ua/publikatsiyi/analitychni-dopovidi/terytorialno-oriyentovani-mekhanizmy-stymulyuvannya-investytsiy-u (дата звернення: 02.12.2023).

4. Діагностика системи місцевого оподаткування України: аналітичні підсумки. URL : https://u-lead.org.ua/news/286 (дата звернення: 04.12.2023).

УДК 336.143:336.22

Лінива Катерина Михайлівна,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник:
Мартиненко В. В.,
д-р екон. наук, професор,
Державний податковий університет, м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0000-0001-9078-8345

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ ЯК ІНСТРУМЕНТУ ВПЛИВУ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ

Податкова політика є одним із важливих інструментів державного регулювання економіки, адже відіграє вагому роль в економічному розвитку держави, контролюючи та забезпечуючи вчасні та повні податкові надходження до бюджету. З початком повномасштабної війни в Україні, значимість податкової політики значно посилилась, адже в умовах воєнного стану заходи функціонування даної політики зазнали певного переформатування в законодавчому плані, що істотно вплинуло на зміну здійснення податкових перевірок. Таким чином, дослідження основних проблем здійснення податкової політики як інструменту впливу на економічний розвиток України, є важливим та актуальним питанням на сьогодні.

Проблематику та значення податкової політики для економічного розвитку країни досліджували такі науковці як Андрущенко В., Богачов С., Гончарук О., Ногіна О., Мельник В., Микитенко Т., Литвинчук І., та інші. Проте в сучасній науковій літературі недостатньо висвітлено питання функціонування ефективної податкової політики саме у воєнний період.

Податкова політика – це сукупність економіко-правових та організаційних заходів у сфері оподаткування, які застосовуються органами державної влади для встановлення умов оподаткування, що направлені на забезпечення надходжень податків і зборів до централізованих фондів грошових

ресурсів держави та досягнення економічного зростання [1, с. 350]. Відповідно, податкова політика держави впливає на процес економічного зростання, мобілізуючи та використовуючи фінансові ресурси для регулювання соціально-економічного розвитку країни.

Сьогодні функціонування податкової системи в Україні є досить недосконалим. Зокрема виділяємо наступні проблеми, які негативно впливають на розвиток економіки та бізнесу особливо в умовах війни:

1. Нестабільність податкового законодавства. Податкове законодавство України постійно змінюється, що створює незручності для платників податків та ускладнює планування їх діяльності.

2. Надмірний податковий тиск. Загальний рівень податкового навантаження в Україні є одним з найвищих у Європі. Це негативно впливає на конкурентоспроможність вітчизняних підприємств та призводить до зростання тіньової економіки.

3. Нерівномірність податкового тягаря між різними категоріями платників податків, що призводить до несправедливості та змушує деякі підприємства шукати способи ухиляння від сплати податків.

4. Невідповідність податкової політики України принципам ЄС, що ускладнює інтеграцію України в європейський економічний простір.

5. Складність і суперечливість податкового законодавства, що ускладнює його розуміння та застосування.

Таким чином, необхідно стабілізувати податкове законодавство, яке діятиме протягом тривалого періоду часу; знизити ставки податків, а також скасувати або зменшити кількість необґрунтованих пільг; переглянути систему оподаткування та забезпечити рівномірний розподіл податкового тягаря між різними категоріями платників податків; гармонізувати податкове законодавство України з податковим законодавством ЄС.

В свою чергу, Мушинський А.Р. виділяє наступні пропозиції щодо формування ефективної податкової політики в Україні [2]:

− деталізація стратегії реалізації податкової політики в щорічних податкових деклараціях, які повинні узгоджуватися зі стратегічними документами вищого рівня та підлягати ретельній науковій і громадській експертизі;

− створення дієвої системи моніторингу, котра передбачатиме поточні щомісячні спостереження й щорічні аналітичні звіти про реалізацію податкової політики та виконання податкової декларації, підготовку яких слід відокремити від органів державної виконавчої влади;

− детінізація економіки та боротьба з корупцією в системі адміністрування податків шляхом посилення кримінальної відповідальності за ухилення від сплати податків та корупцію у системі держаних органів влади;

− реформування спрощеної системи оподаткування та системи відрахувань до фондів соціального страхування шляхом.

− формування нового інституційного середовища оподаткування, сприятливого для реалізації принципу рівності всіх платників перед законом,

− недопущення будь-яких проявів податкової дискримінації, формування відповідального ставлення платників до виконання своїх податкових зобов'язань;

− забезпечення більш рівномірного розподілу податкового тягаря між платниками податків.

Узагальнюючи можна зробити висновок, що реформування податкової системи України є одним з пріоритетних завдань економічної політики держави. Для вирішення проблем податкової політики першочергово потрібно стабілізувати податкове законодавство, знизити загальний рівень податкового навантаження, адаптувати податкову політику України у відповідність принципам ЄС.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Нечипоренко А. В., Панченко І. В., Мороз Л. О. Стан і перспективи розвитку податкової політики України. *Бізнес Інформ.* 2021. № 5. С. 348–352. URL : https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2021-5_0-pages-348_354.pdf (дата звернення: 30.11.2023).

2. Мушинський А. Р. Проблеми формування ефективної податкової політики в Україні. *Фінанси, митна та податкова справа* : зб. наук. пр. студ-ів. Львів : ЛНУ, 2019. С. 171–174. URL : https://financial.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/10/VYPUSK-3.pdf#page=171 (дата звернення: 30.11.2023).

УДК 657.1

Паращенко Каріна Михайлівна,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник:
Сторожук Т. М.,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет, м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0000-0003-2260-1301

ОРГАНІЗАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВАХ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах воєнного стану організація бухгалтерського обліку та оподаткування на підприємствах набуває особливої актуальності і важливості. Війна в Україні суттєво впливає на економіку країни, створюючи виклики та необхідність для прискорення прийняття ефективних управлінських рішень. Зміни в умовах виробництва, постачання та фінансового стану підприємств вимагають адаптації систем бухгалтерського обліку для відображення нових реалій. Організація обліку та оподаткування стратегічно стали важливими інструментами для фінансового управління та забезпечення стійкості підприємств у період воєнних турбуленцій. Ефективна організація бухгалтерського обліку та оподаткування на підприємствах є ключовим елементом для збереження їхньої фінансової стійкості, спроможності виживати в умовах несприятливих обставин воєнного часу та забезпечення сталого розвитку підприємств та регіонів.

Дослідження проблематики організації бухгалтерського обліку та оподаткування на підприємствах в умовах воєнного стану займалися наступні науковці: Грабовська Н. В., Кошляк Д.І., Підручняк К., Стояненко І. В., Шнурко А. М., Шот А., та інші.

Мета даної роботи полягає розкритті особливостей організації бухгалтерського обліку та оподаткування на підприємствах в умовах воєнного стану.

Організація бухгалтерського обліку та оподаткування на підприємствах передбачає системний підхід до ведення фінансового обліку та взаємодії з податковими органами, що включає в себе створення та підтримку системи обліку всіх фінансових транзакцій, активів і зобов'язань підприємства відповідно до встановлених нормативів та стандартів бухгалтерського обліку. Оподаткування включає в себе розрахунок та сплату податків з урахуванням чинного законодавства країни [2].

Організація бухгалтерського обліку передбачає формування первинних документів, ведення облікових регістрів синтетичного та аналітичного обліку, підготовку фінансової звітності, аналіз фінансової діяльності для прийняття управлінських рішень. Крім того, ця система включає контроль за відповідністю обліку законодавству та нормативам [5, с. 129].

Оподаткування передбачає розрахунок податкових зобов'язань, відповідність їх сплаті та подання звітності до податкових органів. Ефективна організація цих процесів є важливим елементом фінансового управління підприємством та впливає на його фінансовий стан та конкурентоспроможність на ринку [3, с. 201].

Умови воєнного стану в Україні визначають особливості організації бухгалтерського обліку та оподаткування на підприємствах, що вимагає адаптації до непередбачуваних обставин. Перш за все, зазначається необхідність збільшення уваги до ведення обліку витрат, пов'язаних із забезпеченням безпеки підприємства, робочої сили та збереження активів в умовах можливого збою в нормальному функціонуванні виробничих процесів. Додатково, важливо враховувати можливі ризики втрати або зниження вартості активів через воєнний конфлікт та визначити належний облік цих потенційних втрат [1, с. 78].

У сфері оподаткування важливо впровадження системи податкового планування, яка враховує нові податкові норми, що введені та можуть бути ще введені у зв'язку з воєнним станом. Державні програми підтримки та податкові пільги для підприємств, які забезпечують виробництво товарів чи послуг для військових потреб, мають важливе значення. Забезпечення точності та своєчасності податкової звітності набуває ще більшого значення в умовах нестабільності, адже це сприяє відповідності законодавчим вимогам та уникненню можливих штрафів чи інших податкових непорозумінь. Такі адаптації в системах бухгалтерського обліку та оподаткування є

ключовими для збереження фінансової стійкості та успішного функціонування підприємств в умовах війни в Україні.

В умовах воєнного стану в Україні організація бухгалтерського обліку та оподаткування на підприємствах стикається з численними складнощами та проблемами, а саме:

– Воєнний стан часто призводить до нестабільності в економіці, що може викликати значні коливання валютного курсу та інфляції. Такі зміни можуть суттєво вплинути на фінансовий стан підприємств та вимагати постійного коригування даних бухгалтерського обліку для відображення реальних вартостей активів і зобов'язань.

– Воєнний стан може викликати проблеми з обсягами виробництва, постачанням сировини та забезпечення робочою силою, а також може вимагати змін в організації логістики та постачання. Це може призвести до великих труднощів у веденні бухгалтерського обліку, зокрема у визначенні вартості запасів та визначенні фінансових результатів діяльності підприємства.

– Податкове законодавство може бути швидко змінене для забезпечення фінансування потреб у воєнний час. Це може призвести до введення нових податків, збільшення ставок чи зміни в правилах оподаткування. Підприємства повинні бути готові до таких змін та враховувати їх при організації свого оподаткування [4, с, 49].

Удосконалення організації бухгалтерського обліку та оподаткування на підприємствах в умовах воєнного стану в Україні може бути спрямоване на забезпечення ефективної фінансово-управлінської діяльності підприємств та забезпечення їхньої стійкості:

– розробка та впровадження спеціальних стандартів бухгалтерського обліку, які враховують особливості виробництва, логістики та обігу ресурсів підприємств під час воєнного стану, шляхом уточнення методів оцінки запасів та впровадження додаткових звітних форм для відстеження витрат;

– розробка механізмів формування фінансових резервів для непередбачених витрат, пов'язаних з військовими діями, що допоможе забезпечити фінансову стійкість підприємств у випадку різких змін у виробничому процесі або збільшення витрат на безпеку;

– розробка ефективних механізмів сплати податків у воєнний період, через введення тимчасових знижених ставок або податкових пільг для підприємств, які виробляють товари чи послуги, необхідні для потреб оборони;

– впровадження інновацій у фінансовий облік, а саме використання сучасних технологій для автоматизації бухгалтерського обліку та збільшення швидкості та точності фінансової звітності, шляхом використання хмарних технологій, аналітичних інструментів та штучного інтелекту для прогнозування та аналізу фінансових показників;

– навчання кадрів з питань фінансового управління в умовах воєнного стану, використовуючи дистанційне та online стажування, підвищення кваліфікації, обмін досвідом тощо.

Вище вказані напрями удосконалення спрямовані на адаптацію фінансового управління підприємств до непередбачуваних обставин воєнного стану та забезпечення їхньої стійкості та ефективності в цих умовах.

Отже, в умовах воєнного стану організація бухгалтерського обліку та оподаткування на підприємствах стає важливим стратегічним завданням для забезпечення їхньої фінансової стабільності та управління ризиками. Нестабільні умови вимагають гнучкості та інноваційних підходів до фінансового управління, адаптації бухгалтерського обліку до нових реалій та впровадження стратегій оподаткування, які сприяють фінансовій стійкості підприємств. Забезпечення точності, вчасності та врахування специфіки виробництва в умовах конфлікту стають визначальними факторами для успішної діяльності підприємств, організацій та установ, дозволяючи їм ефективно адаптуватися до складних економічних умов, зберігати свою конкурентоспроможність та розвивати міста і регіони.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кошляк Д. І. Особливості ведення бухгалтерського обліку в умовах воєнного стану в Україні. *Економічна безпека: держава, регіон, підприємство* : матеріали VII Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. Полтава, 2023. С. 78–81.

2. Податковий кодекс України. Документ від 02.12.2010 № 2755-VI / Верховна Рада України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text (дата звернення: 26.11.2023).

3. Стояненко І. В., Грабовська Н. В. Особливості оподаткування бізнесу в Україні в умовах воєнного стану. In International scientific and practical conference «Advancing in research, practice and education. Budapest, Hungary February 9–12. 2022. С. 200–203.

4. Шнурко А. М. Сучасні проблеми організації бухгалтерського обліку в умовах воєнного стану. *Актуальні питання сучасної науки та освіти.* 2022. № 8. С. 48–56.

5. Шот А., Підручняк К. Організація бухгалтерського обліку та оподаткування на підприємствах у сучасних умовах. *Молодий вчений*. 2022. № 12 (112). С. 129–133.

УДК 330.101

Петренко Анастасія Станіславівна,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник:
Коляда Т. А.,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет, м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0000-0002-1574-4446

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Сучасний світ переживає період значних змін та трансформацій у багатьох сферах життя, але особливу увагу приділяє процесу цифровізації та пошуку новітніх технологічних рішень, які стають необхідним стимулом для розвитку економік країн у контексті глобального ринку. Цифрові технології та інновації впливають на всі аспекти сучасної економіки, прискорюючи темпи зростання, змінюючи виробничі процеси, поліпшуючи якість життя громадян та створюючи нові можливості для розвитку підприємництва та інвестицій.

Україна, як одна із країн, що мають значний потенціал для цифрового розвитку, стоїть перед завданням інтеграції цифрових технологій у різні галузі економіки. Цифрові та інформаційні технології є одним з аспектів інтеграції України до ЄС. Зростаюча залежність від інформаційних технологій, розвиток електронної торгівлі, впровадження штучного інтелекту, розширення мереж 5G та Інтернету речей – це лише кілька прикладів сфер, де цифрові технології вже сьогодні впливають на економіку України та створюють нові можливості та виклики.

Цифрова економіка активно використовує цифрові технології для обробки, зберігання та передачі інформації у всіх сферах людського життя, бізнесу та державних органів. Таким чином, вивчення розвитку цифрової економіки та її особливостей є актуальним завданням цієї статті, яка викликає значний інтерес у науковому співтоваристві.

Метою даного дослідження є розгляд ключових аспектів цифрової економіки України, визначення її переваг, а також висвітлення шляхів подальшого розвитку в цьому напрямку.

Сучасні перспективи розвитку цифрової економіки України відкривають широкі можливості для подальшого економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності країни. Цифрова економіка стає ключовим фактором у відбудові та модернізації національного господарства та сприяє інноваціям у різних галузях.

Системна реалізація національних проектів цифрових трансформацій – ключовий показник упровадження реальних структурних змін у таких сферах:

1. Громадська безпека та захист.
2. Охорона здоров'я.
3. Система освіти.
4. Державне управління.
5. Електронна ідентифікація.
6. Електронна демократія.
7. «Розумні» міста (смарт-сіті).
8. Електронні платежі та розрахунки (cashless economy).
9. Соціальна сфера.
10. Нові методи роботи, цифрові робочі місця [1, с. 32].

Процес цифровізації економіки України стрімко розвивався до війни, і Міністерство цифрової трансформації та українська IT-спільнота активізували свої зусилля з початку війни. У 2021 році IT-експорт України зріс на 36% порівняно з аналогічним періодом минулого року та становив 6,8 млрд дол. США або 10% від загального експорту. У першому кварталі 2022 року експортна виручка сегменту IT-експорту склала 2 млрд. дол. США. Війна спустошила цей сектор, але зростаючий міжнародний інтерес може відкрити значні можливості для майбутнього розвитку [2].

Варто зазначити, що в довгостроковій перспективі цифровізації економіки (2026-2032) Україна може зосередитися на розбудові надійної інфраструктури даних для вимірювання цифрової економіки для підтримки стратегій на основі фактичних даних. З огляду на це, Україна може розглянути можливість приєднання до Європейської статистичної системи (ESS), яка має на меті забезпечити еталон для підтримки політики, заснованої на фактичних даних.

Підґрунтям цифрової економіки є інформаційні технології, освіта, наука та інновації. Для їхнього розвитку необхідні:

- впровадження місцевою владою проектів з цифровізації (цифрові громади), зокрема розвитку цифрової інфраструктури з урахуванням потреб кожної громади;

- підвищення базових цифрових навичок населення за допомогою субсидованих державою курсів (наприклад, такі курси можуть адмініструвати Державні центри зайнятості);

- створення законодавчої бази для врегулювання питань альтернативних джерел фінансування. Спрощення процедур залучення недержавного фінансування для університетів та наукових установ [3].

Участь в програмі «Цифрова Європа» є надзвичайно важливим інструментом для цифровізації економіки України в контексті євроінтеграційних процесів. Ця програма надає Україні можливість зближення своєї цифрової інфраструктури та стандартів з країнами Європейського Союзу, що має численні переваги та може стати важливим кроком для розвитку країни.

Варто зазначити, що у вересні 2022 року Україна та Європейський Союз підписали Угоду про участь України в програмі ЄС «Цифрова Європа» (2021-2027). Це свідчить про важливий крок у співпраці між Україною та ЄС у сфері цифрової трансформації. Угода надає Україні можливість взяти участь у програмі та отримувати підтримку для свого цифрового розвитку.

Для участі в програмі кожна країна повинна зробити пожертву, однак ЄС відмовився від вимоги щодо внесення пожертви в 2022 році та надав Україні 95% знижку на податкові внески на період з 2023 по 2027 роки. Ця угода підкреслює важливість цифрової трансформації для України та її інтеграції в європейський цифровий простір, що, в свою чергу, сприятиме стійкому розвитку та покращенню якості життя громадян.

Становлення цифрової економіки в Україні передбачає встановлення нового інноваційного рівня соціально-економічного розвитку, перехід від первинної обробки та споживання матеріальних елементів (матеріалів та енергії) до виробництва та споживання інформації. На цьому етапі необхідно не тільки здійснити структурні перебудови виробництва, а й структурні перебудови соціальних систем, особливо економічних відносин і бізнес-моделей.

Як висновок, можна зазначити, що Україна має перед собою значний потенціал для розвитку цифрової економіки, і ці перспективи є ключовими для її майбутнього економічного успіху та інтеграції в європейський та світовий цифровий простір. Зростання цифрової економіки сприятиме створенню нових робочих місць, підвищенню конкурентоспроможності країни та покращенню якості життя громадян. Однак важливо також приділяти увагу кібербезпеці та захисту особистих даних в умовах зростаючих кіберзагроз. Розвиток цифрової економіки в Україні вимагає комплексного підходу та спільних зусиль уряду, бізнесу та громадян, і це є важливим завданням для подальшого розвитку країни в цифровій епосі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Круп’яник А. Цифрова економіка України: основні фактори розвитку. *Вокс Україна.* 2023. Вип. 15. С. 27–35.

2. Digitalisation for recovery in Ukraine. *OECD.* 2022. URL : https://www.oecd.org/ukraine-hub/policy-responses/digitalisation-for-recovery-in-ukraine-c5477864

3. Україна 2030Е – країна з розвинутою економікою. *Український інститут майбутнього.* URL : https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html#6-2-2

УДК 339.1

Полюхович Марія Петрівна,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник:
Гурочкіна В. В.,
д-р екон. наук, професор,
Державний податковий університет, м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0000-0001-8869-0189

УПРАВЛІННЯ БРЕНДОМ І РЕПУТАЦІЄЮ НА РИНКУ

Управління брендом (англ. Brand Management) як складова частина брендингу, поряд з процесом створення та вдосконалення бренду має сьогодні на ринку важливе значення. Брендинг базується на створенні, посиленні, репозиціонуванні, оновленні та зміні стадії розвитку бренду, його розширені та поглиблені, а управління брендом на управлінні всіма цими процесами.

«Бренд – це товар, який відповідає функціональним потребам деяких користувачів і представляє їм додаткову цінність, здатну задовільнити певні психологічні потреби і спонукати до покупки» [1].

Управління брендом передбачає: створення бренду; створення та управління комунікаціями бренду; репозиціонування бренду; оновлення та зміна бренду; адаптацію до мінливих умов; просування бренду у маркетинговому каналі; просування бренду та його закріплення у свідомості споживачів; антикризове керування брендом; керування активами бренду [3].

Управління продуктом (брендом) або бренд-менеджмент – це організаційна функція і функція планування підприємства стосовно товару (бренду), що випускається, а також маркетинг продукту компанії протягом всього життєвого циклу товару [3]. Бренд-менеджмент допомагає здобути стійке положення на ринку в умовах жорсткої конкуренції, завоювати довіру та лояльність споживачів, зміцнити репутацію компанії та створити привабливий образ бренду.

Бренд сам по собі не є гарантією успіху компанії. Просто створити бренд недостатньо, необхідно також постійно здійснювати маркетингову та рекламну діяльність, оцінювати вартість і дизайн бренду, планувати стратегії просування та розвивати бренд – усе це є компонентами процесу управління брендом. або управління брендом. У світовій практиці виділяють дві основні моделі управління продуктом (табл. 1).

Таблиця 1 – Базові моделі управління брендом

Англо-американська або західна	Японська або східна.
Модель компанії, які виробляють різні товари або кілька товарних ліній, позиціонують кожен свій товар унікально, не пов'язуючи його з іншими товарами і компанією в цілому. Створення нового бренду по цій моделі – це вкладення довгострокових інвестицій, тому особлива увага тут приділяється виробництву, маркетингу і рекламі товару. В цьому випадку бренд необов'язково повинен приносити дохід відразу, він може стати прибутковим лише через кілька років. В західному розумінні, бренд – це самостійна одиниця з усталеною цільовою аудиторією і позитивним іміджем.	Модель управління дозволяє компаніям акцентувати увагу на вкладенні інвестицій у наукові розробки та підтримання незмінно високої якості товару. Крім того, тут немає «вільних», що окремо стоять, продуктів і діє система «підбрендів» − парасолькових брендів. Виробники спрямовують всі свої зусилля на просування самої компанії, підтримання її іміджу та репутації – як гаранта високої якості. В даному випадку особливу роль відіграє фірмовий стиль та атрибути бренду, які використовуються у всіх видах комунікації зі споживачем і є обов'язковими елементами кожної рекламної кампанії.

Джерело: складено автором за даними [2].

Головним складником при управлінні брендом є репутація бренду. Репутація бренду, як сукупність закріплених суджень про нього на основі значущих для цільової аудиторії критеріїв (чесність, відповідальність, порядність), передбачає аналітичний підхід при формуванні думки і ґрунтується на достовірних знаннях і оцінках. Найчастіше, це підкріплюється власним досвідом споживача [4].

Репутація є динамічним процесом, при якому реалізуються стратегічні завдання компанії, розраховані на тривалу перспективу. Репутація залежить від того як і якими методами здійснюється підприємницька діяльність компанії. Вона відображає глибинні економічні та соціальні характеристики бренду. Управлінням репутації бренду займаються бренд-менеджери.

Компанія може мати власних або найманих фахівців, які займаються розробкою комплексної стратегії побудови репутації.

Репутація є одним із ключових факторів успіху бренду, оскільки вона безпосередньо впливає на ставлення споживачів і, отже, на продажі. Це набір асоціацій, сформованих у аудиторії на основі досвіду взаємодії з брендом. Репутація створюється роками, але одне необережне рішення може зруйнувати її в одну мить. Слід зазначити, що позитивний і стабільний імідж може істотно мінімізувати вплив кризових ситуацій.

Управління репутацією може набувати двох напрямків:

- Проактивне управління репутацією – цей підхід ефективно працює для компаній, які прагнуть збудувати позитивну репутацію одразу на початку запуску своєї діяльності і підтримувати її, завчасно запобігаючи репутаційним кризам.

- Реактивне управління репутацією – цей підхід використовується для “боротьби” з хвилею негативу та виходу з кризи. Ефективність залежить від масштабів подій та рівня репутації компанії до настання кризи.

Отже, сьогодні конкуренція між компаніями є надзвичайно високою. Тому, для забезпечення конкурентоспроможності, компаніям необхідне підґрунтя, яке відрізняло б їх серед конкурентів. Саме управління власним брендом та репутацією може відіграти визначальну роль під час введення бізнесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ковальчук О. А. Управління брендом як складова бренд-менеджменту. URL : https://eprints.oa.edu.ua/7642/1/12.pdf

2. Основні моделі брендингу та їх характеристика. URL : https://stud.com.ua/36914/marketing/osnovni_modeli_brendingu_harakteristika

3. Управління брендом. URL : https://livingfo.com/upravlinnia-brendom/

4. Управління репутацією бренда: стратегії і технології репутаційного менеджменту. URL : https://koloro.ua/ua/blog/brending-i-marketing/upravlenie_reputaciey_brenda:_strategii_i_tehnologii_reputacionnogo_menedgmenta.html

5. Експертні поради з ефективного управління репутацією. URL : https://youscan.io/ua/blog/upravlinnya-reputaciyeyu-yak-buduvati-ta-pidtrimuvati-imidzh-brendu/

УДК 351:004

Салтикова Анна Русланівна,
здобувачка другого (магістерського)
рівня вищої освіти
Науковий керівник:
Федотова Ю. В.,
канд. екон. наук, доцент,
ХНУМГ ім. О. М. Бекетова,
м. Харків, Україна
ORCID ID 0000-0001-7713-9359

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ ТРАНСФЕРУ ТЕХНОЛОГІЙ

Для досягнення позитивних результатів у покращенні трансферу технологій та збільшенні конкурентоспроможності вітчизняних підприємств необхідна тісна та взаємовигідна співпраця між державою, науково-дослідними установами та бізнесом. Така взаємодія узгоджує наміри учасників, спрямовує їхні зусилля на досягнення спільної мети та створює синергетичний ефект, коли загальний позитивний ефект від співпраці перевищує ефект від дій учасників, якщо б вони діяли окремо.

Пандемія нагадала світу, що державна політика у сфері науки, технологій та інновацій має важливе значення для розбудови стійкості та адаптації до потрясінь. НДДКР також є ключовим фактором переходу до сталого розвитку, в тому числі екологічної трансформації. Міжнародна співпраця з цих питань матиме важливе значення, але її ускладнює зростання геополітичної напруженості та стратегічна конкуренція за ключові нові технології.

За нинішніх умов через відсутність державної підтримки та координації інноваційної діяльності, а також швидкості впровадження нових технологій, розвиток високотехнологічного експортного потенціалу переважно відбувається стихійно. Проте, якщо темпи трансферу технологій та інноваційної діяльності на українських підприємствах зростатимуть, то збільшуватиметься додана вартість продукції, з'являтимуться нові види високотехнологічної продукції та збільшуватиметься вартісний обсяг українського експорту.

Метою дослідження є висвітлення поточного стану державного регулювання діяльності у сфері трансферу технологій та розробка рекомендацій щодо підвищення його ефективності.

У роботі використовувались такі методи дослідження, як аналіз, синтез, систематизація та узагальнення.

У більшості високорозвинених країн спостерігається тенденція до збільшення державної підтримки наукових досліджень та інновацій (рисунок 1). Найбільш технологічно розвинені країни щорічно витрачають більше 2,5% свого ВВП на фінансову підтримку НДДКР.

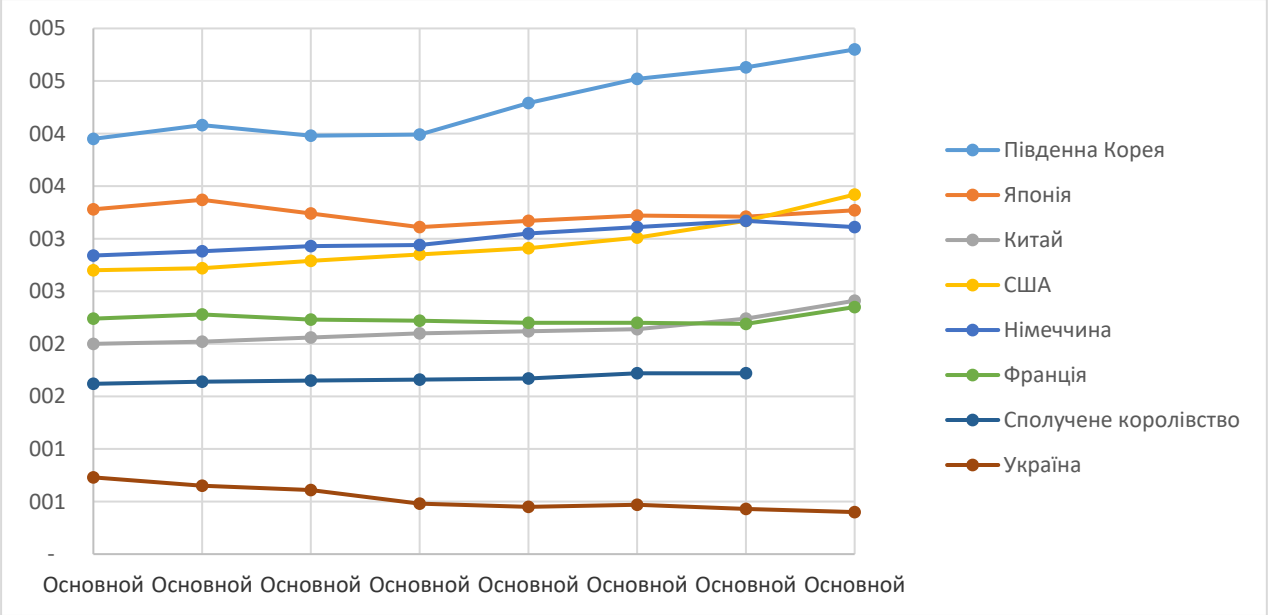

Рисунок 1 – Валові витрати держав на НДДКР у 2013–2020 рр.
Джерело: розроблено авторкою на основі [1].

За рис. 1 можемо підсумувати, що протягом 2013-2020 рр. Німеччина та США збільшили витрати на розвиток науки від 2,7 до 3,4% ВВП, а Південна Корея – від 3,9 до 4,8%. У Японії, Франції, Китаї та Сполученому Королівстві фінансування інноваційних досліджень зберігається на рівні 3,2%, 2,2%, 2% та 1,7% ВВП відповідно з приростом у 2020 році через пандемію Covid. Тоді як в Україні державна підтримка НДДКР за той самий період скоротилась від 0,7% до 0,4% ВВП.

Державна підтримка інновацій може проявлятися у різні способи. Може включати грант, тобто чистий трансферт коштів, більш-менш чітко пов'язаний з конкретною інноваційною діяльністю. Для спрямування

ресурсів фірмам з метою стимулювання або винагороди за інноваційну діяльність можуть використовуватися різні інструменти. Держава може купувати (або мати наміри купувати) товари чи послуги, які потребують інновацій або є результатом інноваційної діяльності фірм.

Уряд може надавати фінансування у формі грантів або кредитів, або заохочувати інших надавати такі кредити, надаючи гарантії, якщо фірми не в змозі їх погасити. Він може відстрочувати або звільняти від податкових зобов'язань або вливати капітал у компанії в обмін на акції. Крім того, є варіант платити третім сторонам за надання послуг, необхідних компаніям для впровадження інновацій, або самі надавати такі послуги через підконтрольні їм установи.

Досвід передових країн світу свідчить, що розвиток науково-дослідного сектору та процесу трансферу технологій є запорукою переходу від виробництва сировини до виробництва технологічно розвиненої продукції та забезпечує стійке зростання національної економіки через постійну міжнародну торгівлю. Тому трансфер технологій має особливе значення для країн, що розвиваються, в тому числі і для України.

Відповідно до Статті 34 Закону України «Про основи державної політики в сфері науки і науково-технічної діяльності» держава повинна забезпечувати «бюджетне фінансування наукової та науково-технічної діяльності (крім видатків на оборону) у розмірі не менше 1,7% ВВП України» [2]. Проте закладений норматив фінансування НДДКР не виконується і хоч видатки на наукову і науково-технічну діяльність є захищеними статтями видатків Державного бюджету і на Статтю 34 щороку накладається мораторій.

Частина фінансування, яка за рішенням Національної ради України з питань розвитку науки і технологій спрямовується на конкурсне фінансування проектів через Національний фонд досліджень України, щорічно збільшується. Збільшення обсягу грантового фінансування не має відбуватися за рахунок зменшення базового фінансування основної діяльності наукових установ, наукових організацій та наукових досліджень.

Загальний рівень фінансування наукових досліджень вважається однією з найважливіших характеристик готовності та бажання країни впроваджувати інновації. Це ключовий показник інноваційності країни та її готовності до побудови суспільства знань. Справедливим було б сказати, що державне фінансування наукових досліджень та створення нових знань і

технологій має бути збільшене. Для цього необхідно фінансувати науку на рівні, який би не лише підтримував пізнавальну функцію науки, але й розвивав інноваційну функцію.

За результатами проведеного дослідження можемо зробити висновок, що поточне державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій ще має напрями для вдосконалення. Для підвищення економічного розвитку країни уряд має збільшити державну підтримку НДДКР та наукових інститутів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. World Development Indicators. URL : https://databank.worldbank.org/reports.aspx?source=world-development-indicators (дата звернення: 18.11.2023).

2. Про основи державної політики в сфері науки і науково-технічної діяльності : Закон України. Стаття 1. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/284-14#Text (дата звернення: 18.11.2023).

УДК 336.027

Сторожук Тетяна Миколаївна,
канд. екон. наук, доцент
ORCID ID 0000-0003-2260-1301;
Герасимчук Богдана Вікторівна,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
Державний податковий університет, м. Ірпінь, Україна

ПОДАТКОВІ ІНСТРУМЕНТИ ПІДТРИМКИ ПІДПРИЄМНИЦТВА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Під час воєнних конфліктів та нестабільної політичної ситуації, податкові інструменти набувають особливої актуальності для підтримки підприємництва та економіки країни в цілому. Україні, знаходячись у складних умовах війни, важливо розвивати ефективні податкові стратегії для стимулювання бізнесу, збереження робочих місць та забезпечення стійкості економічного розвитку. Актуальність податкових інструментів в умовах війни полягає в їхній здатності знімати фінансові та економічні труднощі, з якими стикаються підприємства в умовах війни. Спрямовані податкові заходи можуть включати зниження податкових ставок, введення податкових пільг чи тимчасових звільнень від оподаткування, що може допомогти підприємствам зберегти фінансову стабільність та заохочувати їх до подальшого розвитку навіть у несприятливих умовах.

Дослідженням проблематики податкових інструментів підтримки підприємництва України в умовах війни займалися наступні науковці: Григорук А., Литвин Л., Маркович І., Нєізвєстна О., Ольшанська М. В., Онешко С. В., Скрипник С. В. та інші.

Метою дослідження є розкриття необхідності застосування податкових інструментів підтримки підприємництва України в умовах війни та доцільності їх розвитку і моніторингу ефективності.

Умови війни визначають особливу необхідність розвитку ефективних податкових інструментів для підтримки підприємництва в Україні. Зокрема, податкова політика стає важливим інструментом управління економічними процесами, спрямованим на забезпечення фінансової стабільності, стимулювання бізнесу та підтримку соціально-економічного розвитку [1, с. 52].

Податкові інструменти підтримки підприємництва - це система фіскальних заходів та пільг, спрямованих на стимулювання розвитку бізнесу, зменшення фінансових обтяжень для підприємств, а також підтримку їхньої конкурентоспроможності та стійкості. Ефективні податкові інструменти підтримки підприємництва допомагають суб'єктам господарювання, перш за все, продовжувати свою діяльність, чим підтримувати економіку країни і армію. Крім того, дають можливість залучити нові інвестиції, створити нові робочі місця, збільшити обсяги виробництва та послуг, а також сприяють загальному економічному зростанню. Завдяки таким заходам уряд може стимулювати позитивні зміни в економіці та забезпечувати стабільність у бізнес-середовищі [2, с. 67].

Активні бойові дії, які тривають на території України з 24 лютого 2022 року, призвели до суттєвих змін в економічному житті країни. Багато підприємств були змушені зупинити свою діяльність, інші переїхали до безпечних регіонів. Це призвело до падіння виробництва, скорочення зайнятості та зростання інфляції. Уряд України вжив низку заходів для підтримки підприємництва в умовах війни, які спрямовані на:

– зменшення фінансового навантаження на бізнес;
– стимулювання інвестиційної діяльності;
– забезпечення стабілізації економіки [3].

Відповідно до Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» [4] основними податковими інструментами підтримки підприємництва в Україні під час війни є:

- звільнення від оподаткування податком на прибуток підприємств доходів від операцій з експорту товарів (робіт, послуг), яке поширюється на всі підприємства, які здійснюють експорт товарів (робіт, послуг) з території України і спрямовано на підтримку експорту, як важливого джерела валютних надходжень;

- звільнення від оподаткування податком на додану вартість операцій з постачання товарів (послуг) для потреб Збройних Сил України та інших військових формувань, що має забезпечити безперебійне постачання товарів (послуг) для потреб Збройних Сил України та інших військових формувань;
- пролонгація термінів сплати податкових зобов'язань та інших податкових платежів, що дозволить підприємствам, які працюють в умовах війни, відкласти сплату податків до моменту відновлення їх діяльності і полегшить фінансове навантаження на бізнес та дозволить йому зосередитися на відновленні своєї діяльності;
- гарантована підтримка підприємцям, які взяли на роботу внутрішньо переміщених осіб, що дозволить підприємцям компенсувати витрати на оплату праці внутрішньо переміщених осіб, сприятиме працевлаштуванню внутрішньо переміщених осіб та полегшить їх адаптацію до нових умов життя [4].

Заходи податкової підтримки підприємництва в Україні є важливим фактором, який сприяє стабільності економіки під час війни та сприятиме відновленню бізнесу після війни. Тому дуже важливо не тільки застосування, але і контроль та аналіз раціональності та ефективності їх використання.

До основних напрямів розвитку податкових інструментів підтримки підприємництва в умовах війни в Україні слід віднести:

1. Збільшення адресності заходів податкової підтримки шляхом розробки механізмів, які дозволять спрямовувати податкові пільги та преференції на підприємства, які найбільше потребують підтримки, через введення критеріїв, які визначатимуть право на отримання податкових пільг та преференцій. Наприклад, такі критерії можуть включати розмір підприємства, галузь діяльності, регіон розташування, кількість працівників та інші показники.
2. Стабілізація податкового законодавства з метою уникнення прийняття тимчасових заходів податкової підтримки, що дозволить бізнесу планувати свою діяльність на тривалу перспективу.
3. Підвищення ефективності заходів податкової підтримки шляхом моніторингу та аналізу ефективності заходів податкової підтримки і впровадження змін, спрямованих на підвищення їх ефективності, що може бути досягнуто шляхом проведення досліджень, опитувань бізнесу тощо.

Отже, податкові інструменти підтримки підприємництва в Україні в умовах війни відіграють критичну роль у стимулюванні економічної активності та забезпеченні стабільності в умовах викликів і невизначеності. Дані інструменти є ефективним засобом для зменшення фінансового тиску на підприємства, сприяючи їхньому виживанню та розвитку в ускладнених умовах війни. Серед запропонованих заходів також можуть бути зниження ставок податків, введення спеціальних податкових режимів для підприємств, що діють в зоні бойових дій, надання податкових пільг для підприємств, які залучаються до відновлення економіки уражених територій, а також стимулювання соціально відповідальної діяльності тощо. Податкові інструменти в умовах війни мають стратегічне значення для збереження бізнес-середовища, забезпечення зростання інвестицій та відновлення економічного потенціалу країни. Вони допомагають компенсувати втрати та створюють сприятливі умови для підприємств, щоб вони могли продовжувати свою діяльність та вносити важливий вклад у відновлення економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Онешко С. В., Скрипник С. В., Ольшанська, М. В. Особливості та ефективність податкових інструментів для підтримки малого та середнього бізнесу. *Інвестиції: практика та досвід*. 2022. № 2. С. 50–57.

2. Маркович І. Податкові інструменти підтримки підприємництва України в умовах війни. *Трансформація національної, закордонної моделей економічного розвитку та законодавства в умовах воєнного часу*. Львів. 2022. С. 66–67.

3. Нєізвєстна О., Григорук А., Литвин Л. Сучасні інструменти підтримки фінансової стійкості України в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2022. № 39. URL : https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-62

4. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану : Закон України від 15.03.2022 № 2120-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text (дата звернення: 28.11.2023).

УДК 657.471

Стоянова Олександра Олександрівна,
здобувачка першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти
Науковий керівник:
Артюх О. В.,
д-р екон. наук, професор,
Одеський національний економічний
університет,
м. Одеса, Україна
ORCID ID 0000-0002-8845-8002

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ

В сучасних умовах швидкого розвитку технологій та посиленої конкуренції на ринку, питання ефективного ведення бухгалтерського обліку виробничих запасів стає надзвичайно актуальним для підприємств. Управління запасами визначає ефективність виробничого процесу та фінансову стійкість підприємства. Виробничі запаси відзначаються не лише як складова майна підприємства, але й як ключовий елемент у структурі витрат, тому що вони становлять значну частину собівартості готової продукції.

Виробничі запаси забезпечують сталість, неперервність і ритмічність функціонування підприємства, забезпечують його економічну стійкість. Водночас, для їхнього утримання потрібні значні фінансові ресурси. Таким чином, проведення обліку та аналізу виробничих запасів має вплив на точність у визначенні фінансового стану підприємства, його прибутку, конкурентоспроможності на ринку та загалом ефективності його функціонування [1, с. 147].

Не дивлячись на те, що виробничі запаси були одним з найдавніших об'єктів обліку та піддавалися суворому контролю, деякі аспекти їхнього обліку все ще залишаються недосконалими.

Головна передумова здійснення успішного виробничого процесу, що є основною складовою діяльності підприємства, – це необхідність в доцільному використанні виробничих запасів. Для підвищення ефективності обліку наявності та руху виробничих запасів слід задуматися над спрощенням процесу оформлення операцій, що пов'язані з витратами та оприбуткуванням матеріальних цінностей. У разі можливості відпуск матеріалів для виробництва можна оформлювати на основі визначеного ліміту, прямо в картках обліку матеріалів на складі, при цьому вносячи туди підпис особи, що отримала цінності. Проте можна відображати і внутрішні переміщення цінностей в картках обліку.

Враховуючи вимоги ринкової економіки, потрібно вдосконалювати методологію бухгалтерського обліку матеріальних ресурсів. Важливо акцентувати увагу на своєчасному та ретельному проведенні інвентаризацій, на таких перевірках, як контрольні і вибіркові, оскільки вони відіграють важливу роль у збереженні матеріалів [2, с. 5].

Для забезпечення ефективного управління виробничими запасами, правильного проведення приймання, зберігання та відпуску важливо мати достатню кількість складських приміщень на підприємстві, обладнаних ваговими та вимірювальними пристроями, мірною тарою та іншим необхідним обладнанням.

Для покращення обліку виробничих запасів на підприємствах було б доцільним розглянути такі напрями його вдосконалення, як-то:

1) узагальнення теоретико-методологічних засад обліку, контролю та аналізу виробничих запасів, а також дослідження їх сутності та класифікації;

2) створення системи для автоматизації обліку виробничих запасів;

3) покращення оперативності інформаційного забезпечення щодо управління запасами шляхом впровадження інформаційних технологій з обробки економічної інформації;

4) узгодження між механізмами податкового та бухгалтерського обліку виробничих запасів;

5) постійна моніторингова діяльність, що спрямована на визначення стану зберігання матеріалів, ідентифікацію їх наявності, виявлення нестач та надлишків, розкриття причин їх виникнення і встановлення винних в цьому осіб;

6) виявлення фактів неповного оприбуткування виробних запасів та пошкодження матеріальних цінностей.

Нині є необхідність у впровадженні нових методичних та організаційних підходів щодо вирішення проблем обліку запасів, які пов'язані з переходом на міжнародні стандарти з одного боку та широким застосуванням комп'ютерних технологій – з іншого.

Поліпшення постачання ресурсів можна досягти шляхом впорядкування первинної документації, впровадження типових уніфікованих форм, покращення рівня автоматизації, обліково-обчислювальних операцій та забезпечення точного контролю за прийманням, зберіганням і витратами сировини, матеріалів та комплектуючих [3, с. 149].

Загалом, вдосконалення ведення обліку виробничих запасів вимагає комплексного підходу, який охоплює технологічні інновації, оптимізацію та автоматизацію процесів тощо. Впровадження цих заходів дозволить підприємству отримати ряд переваг, зокрема, підвищити ефективність управління виробничими запасами, що призведе до зниження витрат та підвищення прибутку. В подальшому це може допомогти забезпечити підприємству конкурентоспроможність на ринку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Одношевна О. О. Практичні аспекти та шляхи вдосконалення обліку виробничих запасів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2016. Вип. 6(2). С. 146–148. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2016_6(2)__38

2. Смалій Ю. О., Бенчак В. І., Польова Т. В. Удосконалення обліку та контролю наявності та руху виробничих запасів на підприємстві. *Ефективна економіка.* 2019. № 10. URL : http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7360

3. Малярова С. В. Організація обліку виробничих запасів: сучасний стан та напрями вдосконалення. *Науковий вісник Херсонського державного університету.* 2016. Вип. 17(2). С. 147–149. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_en_2016_17(2)__40

УДК 336.027

Токарчук Ольга Леонідівна,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник:
Коляда Т. А.,
канд. екон. наук, с.н.с., доцент,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0000-0002-1574-4446

НЕОБХІДНІСТЬ МОДЕРНІЗАЦІЇ ПОДАТКОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ ЗАДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ МІСТ ТА РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

У сучасних умовах, невідповідність податкової системи стану економіки стає хронічною проблемою, що має негативний вплив на збалансованість бюджетної системи, макрофінансову стабільність, сталий розвиток регіонів країни. Також у зв’язку з повномасштабною війною на території України стрімко скоротитися фінансові ресурси держави, збільшився обсяг бюджетного дефіциту, розпочалася рецесія в економіці. Для подолання цієї проблеми, уряду країни необхідно розробити шляхи удосконалення бюджетної політики шляхом модернізації податкових інтервентів, розробки нових фіскальних правил задля досягнення довгострокових пріоритетів сталого розвитку.

Бюджетно-податкова політика є важливою складовою регулювання розвитку держави, оскільки вона здатна забезпечити стійкість економіки та сталість розвитку, підвищити рівень соціальної захищеності та забезпечити якісні умови життя населення. Бюджетна політика – це багатоаспектний процес державного управління, який спрямований на забезпечення соціально-економічного розвитку держави завдяки застосування фінансових інструментів.

Сутність бюджетної політики розкривається завдяки податковим інструментам. Поняття «податковий інструмент» можна розглядати у двох аспектах, зокрема: у більш вузькому розумінні, як спосіб досягнення мети бюджетної політики; у більш широкому значенні, як інструмент держави, завдяки якому, уряд здатний вплинути на економічну поведінку громадян шляхом заохочення або обмеження їх дій відповідно до визначених економічних чи соціальних цілей країни.

Успішна реалізація податкової політики держави залежить від багатьох факторів, які впливають на економічну ситуацію в країні. Один з ключових факторів – це стратегічний потенціал економічної політики держави, який визначається різними чинниками, такими як геополітичне положення, наявність природних ресурсів, інфраструктура, рівень технологій тощо.

Крім того, ефективність податкових інструментів може бути суттєво позначена зовнішніми факторами, такими як стан світової економіки, політична стабільність в регіоні, умови міжнародної торгівлі та інші. Ці зовнішні фактори можуть впливати на здатність держави ефективно використовувати власні податкові інструменти, зокрема, можуть зменшувати або збільшувати обсяги експорту, імпорту, інвестицій тощо.

Відповідно до характеру впливу податкових інструментів на економічні процеси, можна виділити три основні групи:

системні інструменти – охоплюють комплексний підхід до регулювання податків і мають довготривалий вплив на економіку країни;

локальні інструменти – пов'язані з впливом на регуляторний потенціал кожного окремого податку або збору шляхом вибору оптимальної комбінації його елементів та відповідного порядку обчислення податкових зобов'язань;

комплексні інструменти – використовуються для досягнення різноманітних економічних та соціальних цілей шляхом комбінування різних податкових заходів [1, с. 159].

Застосування системи податкових інструментів дозволяє ефективно реалізовувати бюджетну політику, оскільки вони дають змогу акумулювати кошти на потреби держави, регулювати економіку, стимулювати розвиток окремих галузей, сприяти зменшенню бідності та безробіття, а також забезпечувати стабільність фінансової системи. Тому важливо розробляти ефективну бюджетну політику, яка відповідала б потребам держави та забезпечувала розвиток національної економіки.

Податкова система має значний вплив на розвиток економіки та динаміку соціально-економічних показників в країні. Важливо зрозуміти, які саме податкові інструменти мають найбільший вплив на економіку країни, які з них є ефективними, а які не дають очікуваного результату. Для досягнення максимального ефекту від використання податкових інструментів необхідно проводити аналіз їх впливу на економіку України та розробляти оптимальні стратегії їх використання.

Вважаємо, що враховуючи важливість податків для формування доходів державного та місцевих бюджетів, необхідно забезпечити сталу та збалансовану систему оподаткування, яка передбачає не лише достатній рівень доходів для держави, але й сприятиме розвитку економіки та підприємництва в країні за наявності різних несприятливих факторів впливу.

Розбудова економіки України та її регіонів стане складною та багатогранною задачею, яка буде вимагати від держави ефективних рішень та дієвих заходів. Наслідки економічної кризи та військового конфлікту вразили практично всі сфери життя країни, в тому числі й бюджетну систему. Невідкладним завданням стало відновлення та розвиток економіки, що потребувало від держави значних зусиль та фінансових ресурсів. В цьому контексті важливу роль відіграє податкова система, яка є ключовим елементом бюджетної політики держави.

В Україні податкова система є однією з найважливіших галузей економіки, яка відіграє важливу роль у формуванні державних доходів та реалізації бюджетної політики. Проте, незважаючи на певні позитивні зміни, які відбуваються в процесі удосконалення податкової системи за останні роки, вона все ще має значні недоліки та проблеми, які перешкоджають її ефективному функціонуванню та можуть вплинути на розвиток економіки країни. Тому наведемо ряд проблем, боротьба з якими дозволить сформувати якісну податкову систему [2]:

– високий рівень корупції та відсутність прозорості щодо спрямування податкових коштів;

– низький рівень податкової культури;

– відсутність цифровізації процесів податкової системи України;

– високий рівень податкового навантаження на фізичних осіб, як кінцевих споживачів;

– високий рівень податкового навантаження на аграрний сектор;

– єдиний розмір ставки оподаткування ПДФО та податку на прибуток для всіх громадян та підприємств;

– недосконаліть окремих норм Податкового кодексу України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Коляда Т. А., Токарчук О. Л. Сутність і значення податкових інструментів у забезпеченні відновлення економіки України. *Бізнес Інформ.* 2023. № 6. С. 157–163. URL : https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2023-6_0-pages-157_163.pdf

2. Перхайло С., Харламова Г. Проблеми та перспективи трансформації податкової системи України на шляху до концепції сталого розвитку держави. *Державна політика сталого розвитку України: базові засади* : матеріали підготовки до Парламентських слухань 2021. 2022. С. 83–87. URL : https://komprompol.rada.gov.ua/uploads/documents/31152.pdf#page=85

УДК 336.02:330.34(082)

Чевжик Анастасія Сергіївна,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник:
Корж М. А.,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет, м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0000-0002-1475-6429

ФІСКАЛЬНІ ІНСТРУМЕНТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

Сталий розвиток є одним із пріоритетних напрямів соціально-економічної політики України. Він передбачає забезпечення балансу економічного, соціального та екологічного розвитку територій, з урахуванням інтересів нинішніх та майбутніх поколінь.

Фіскальна політика є важливим інструментом забезпечення сталого розвитку. Вона може використовуватися для стимулювання економічного зростання, створення нових робочих місць, підвищення якості життя населення, охорони навколишнього середовища тощо.

Стале становище розвитку означає розвиток, який забезпечує здійснення потреб сучасних поколінь, не позбавляючи можливості майбутніх поколінь вибирати свої власні потреби. Ця концепція покладається на кілька основних принципів:

1. Економічна продуктивність - забезпечення росту економіки та підвищення рівня життя населення.

2. Соціальна рівність - забезпечення всім громадянам рівних можливостей, незалежно від їх соціального статусу, доходу чи місця проживання.

3. Екологічна безпека - збереження навколишнього середовища для прийдешніх поколінь.

Податкові інструменти – це податки, збори та інші обов'язкові платежі, які надходять до бюджетів різних рівнів. Вони можуть використовуватися для забезпечення сталого розвитку міст та регіонів шляхом:

Стимулювання економічного зростання: зниження податків для компаній, що інвестують у нові технології або створюють робочі місця, може сприяти розвитку економіки [2].

Створення нових робочих місць: надання пільг оподаткування для підприємств, що створюють робочі місця у пріоритетних галузях, сприяє зменшенню безробіття та розвитку економіки.

Підвищення якості життя населення: податкові пільги для підприємств, які забезпечують соціальні послуги або сприяють благоустрою міст і сіл, можуть покращити життя громадян.

Охорона навколишнього середовища: встановлення екологічних податків і надання пільг для компаній, що використовують чисті технології, може сприяти зменшенню негативного впливу на навколишнє середовище.

Для підтримки економічного зростання можуть застосовуватися такі фіскальні заходи:

1. **Податкове полегшення для підприємств:** зниження податків і зборів для компаній є одним з ефективних способів спонукання економічного зростання. Це дозволяє зменшити витрати підприємств і стимулює їхні інвестиції та виробництво.

2. **Створення спеціальних режимів оподаткування:** цей інструмент дозволяє підприємствам, які займаються певними видами діяльності, отримувати податкові пільги. Наприклад, такі пільги можуть бути доступні для тих, хто інвестує в нові технології або створює нові робочі місця в стратегічних галузях економіки.

3. **Залучення інвестицій:** підтримка привабливості для інвесторів шляхом надання податкових пільг, створення спеціальних економічних зон або інших заходів може сприяти залученню інвестицій в розвиток міста чи регіону, що збільшує їхнє економічне зростання.

Для формування нових робочих місць можна використовувати такі фіскальні інструменти:

1. **Податкові стимули для підприємств, що творять робочі місця:** зниження податків та зборів для компаній, які активно створюють нові робочі місця, є способом спонукати підприємства збільшувати свою робочу силу, оскільки це зменшує їхні витрати.

2. **Особливі умови оподаткування для підприємств, які створюють нові робочі місця в пріоритетних галузях для регіону:** ця стратегія спрямована на створення нових робочих місць в галузях економіки, які мають важливе значення для розвитку міста чи регіону.

Для покращення якості життя населення можна використовувати такі фіскальні інструменти:

1. **Податкові пільги для підприємств, які надають соціальні послуги:** цей метод спонукає компанії надавати послуги, спрямовані на соціальне забезпечення населення, що сприяє підвищенню загальної якості життя.

2. **Залучення інвестицій у соціальну інфраструктуру:** цей інструмент спрямований на розвиток соціальної інфраструктури міста чи регіону, що в свою чергу покращує умови життя населення [3].

Крім фіскальних інструментів, для забезпечення сталого розвитку використовуються і нефіскальні інструменти - це різноманітні способи державного регулювання, які не пов'язані з податками та зборами. До них відносяться:

- Надання субсидій та дотацій: цей метод сприяє підтримці підприємств, що діють у сферах, важливих для сталого розвитку.

- Державні закупівлі: цей інструмент дозволяє державі придбавати товари та послуги від підприємств, що відповідають принципам сталого розвитку.

- Регулювання цін: цей метод дозволяє державі встановлювати ціни на важливі для сталого розвитку товари та послуги.

- Інформаційна підтримка: цей інструмент передбачає інформування підприємств та населення про принципи сталого розвитку та способи їх втілення.

- Освітні програми: цей метод дозволяє підвищувати рівень освіти населення про принципи сталого розвитку.

Вплив фіскальних та нефіскальних інструментів на економічне зростання, створення нових робочих місць, підвищення якості життя населення та охорону навколишнього середовища може бути як позитивним, так і негативним.

Позитивний вплив може бути таким:

- Використання фіскальних інструментів, таких як зменшення податків та зборів, може стимулювати підприємства до інвестування в нові технології, створення робочих місць та збільшення обсягів виробництва товарів і послуг.

- Фіскальні інструменти, наприклад, пільгові оподаткування для підприємств, що створюють нові робочі місця, можуть сприяти збільшенню кількості працевлаштованих осіб [1].

- Застосування фіскальних інструментів, таких як субсидії для підприємств, що надають соціальні послуги, може поліпшити доступ населення до освіти, медичних послуг та інших важливих сервісів.

- Використання фіскальних інструментів, наприклад, екологічних податків та зборів, може підтримати підприємства в запровадженні екологічно чистих технологій та зменшенні негативного впливу на довкілля.

Загальна структура фінансового ринку визначається взаємозв'язком між його основними сегментами, такими як грошовий ринок, ринок капіталу, ринок цінних паперів та фондовий ринок [4]. Кожен з цих сегментів відіграє свою унікальну роль у системі фінансів, забезпечуючи можливості для залучення капіталу, інвестування, обміну цінностями та забезпечення ліквідності. Узгоджений функціонал цих сегментів є ключовим для ефективного функціонування фінансової системи країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гаврилюк С. В. Податкова політика в системі забезпечення сталого розвитку України: теоретичні та практичні аспекти. К. : КНЕУ, 2016.

2. Економічна політика України: стан, тенденції, перспективи : монографія / за ред. О. Г. Лазарєва. К. : Національний банк України, 2022.

3. Кириленко В. В. Фіскальні інструменти забезпечення сталого розвитку в Україні. *Економіка України.* 2022. № 5. С. 12–22.

4. Ковальчук О. В. Фіскальні інструменти забезпечення сталого розвитку в контексті реалізації Стратегії сталого розвитку України до 2030 року. *Економіка та управління.* 2022. № 1. С. 11–17.

5. Мельник М. В. Фіскальні інструменти забезпечення сталого розвитку: європейський досвід. *Економіка та держава.* 2022. № 4. С. 22–27.

УДК 336.22

Чепіль Софія Олександрівна,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник:
Калита Т. А.,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет, м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0009-0008-6387-1889

ПОДАТКИ, ЯКІ НАПОВНЮЮТЬ МІСЦЕВІ БЮДЖЕТИ

Місцеві бюджети України - це сукупність доходів і видатків місцевих рад та органів місцевого самоврядування, які утворюються в порядку, встановленому законом. Місцеві бюджети забезпечують виконання місцевих програм соціально-економічного та культурного розвитку, реалізацію місцевого самоврядування, а також вирішення інших завдань.

Податки є основним джерелом власних надходжень місцевих бюджетів України. Податком є обов'язковий, безумовний платіж до відповідного бюджету або на єдиний рахунок, що справляється з платників податку відповідно до Податкового кодексу України [1].

Податкові надходження – це надходження від усіх податків та зборів, які зараховуються до місцевого бюджету.

Місцевий бюджет включає в себе такі види податків, викладено в табл.1.

Таблиця 1 – Види податків та їх частка у місцевому бюджеті за 2022 р.

Вид податку	Частка в місцевому бюджеті (млрд грн)
Податок на доходи фізичних осіб (ПДФО)	272,2
Податок на прибуток підприємств (ПнП)	12,2
Акцизний податок	13,1
Податок на майно	7,1
Єдиний податок	47,2
Екологічний податок	5,2
Рента плата	7,3

Продовження таблиці 1

До місцевих зборів належать:	
Збір за місця для паркування транспортних засобів	0,5
Туристичний збір	0,3

Джерело: складено автором за даними [2].

У 2022 році до загального фонду місцевих бюджетів надійшло 398,1 млрд грн, що на 46,2 млрд грн більше порівняно з 2021 роком [2].

Структура надходжень місцевих бюджетів в Україні зазнала значних змін в 2022 році, зокрема, через повномасштабну війну, яка призвела до втрати частини території країни та зменшення економічної активності.

Рисунок 1 – Структура доходів місцевих бюджетів за 2022 рік

Джерело: складено автором за даними [3].

Найбільше зростання відбулося в питомій вазі податку з доходів фізичних осіб (ПДФО). У 2022 р. податок зріс порівняно із 2021 р. на 28,3%, це пов'язано з тим, що ПДФО є основним джерелом доходів місцевих бюджетів, а в умовах війни доходи від інших податків і зборів зменшилися. Наступним за величиною джерелом доходів місцевих бюджетів є субвенції з державного бюджету, тобто грошова допомога місцевим бюджетам із

державного бюджету, яка призначена для конкретно визначеної цілі, у 2022 році вона становила 21% (114,6 млрд грн).

Інші джерела доходів місцевих бюджетів, такі як плата за землю, єдиний податок, екологічний податок, збір за місця для паркування транспортних засобів, туристичний збір, зменшилися в 2022 році. Причиною цьому є зменшення економічної активності тому що, частина території країни, на якій розташовані джерела цих доходів, перебуває в зоні бойових дій.

Таким чином, структура надходжень місцевих бюджетів в Україні в 2022 році змінилася в бік збільшення питомої ваги ПДФО та субвенцій з державного бюджету та зменшення питомої ваги інших джерел доходів.

Отже, у післявоєнний період структурі надходжень місцевих бюджетів України необхідно буде приділити особливу увагу. Важливо диверсифікувати джерела доходів місцевих бюджетів, щоб зменшити їхню залежність від ПДФО та субвенцій з державного бюджету, для цього необхідно: розвивати місцеву економіку та створювати нові робочі місця; поліпшувати адміністрування податків і зборів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Податковий кодекс України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2011. № 13–14, № 15–16, № 17. Ст. 112. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text (дата звернення: 06.12.2023).

2. Мінфін: «У 2022 році до загального фонду місцевих бюджетів надійшло майже 400 млрд грн» / Міністерство фінансів України. URL : https://www.kmu.gov.ua/news/minfin-u-2022-rotsi-do-zahalnoho-fondu-mistsevykh-biudzhetiv-nadiishlo-maizhe-400-mlrd-hrn (дата звернення: 06.12.2023).

3. Онищук І. Аналіз виконання місцевих бюджетів за 2022 рік (шведсько-український проєкт «Підтримка децентралізації в Україні», SALAR International). URL : https://decentralization.gov.ua/en/news/16105 (дата звернення: 06.12.2023).

СЕКЦІЯ 4
РЕАЛІЗАЦІЯ ЗДОБУТКІВ РЕФОРМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

УДК 304

Гаркавенко Олександр Михайлович,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник:
Теліщук М. М.,
старший викладач,
Державний податковий університет, м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0000-0002-7950-6957

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Для успішного функціонування як національної економіки в цілому, так і будь-якого суб‘єкта підприємницької діяльності в сучасних умовах є їх системний розвиток. Він передбачає постійний моніторинг нових технологій в усіх сферах економіки країни на різних рівнях. Саме технології в сучасних умовах вирішують долю суб‘єкта підприємницької діяльності чи підприємства в конкурентній боротьбі за споживача. Провідна роль у розвитку й успішному функціонуванні господарських суб‘єктів належить інвестиціям. Саме вони надають змогу втілювати власні ідеї у господарську діяльність або купувати кращі наукові та технологічні розробки для успішного ведення бізнесу. За роки незалежності Україна не змогла перейти на інноваційну модель розвитку економіки. Власних інвестиційних ресурсів завжди бракувало у всіх секторах економіки, в деяких галузях їх критично не вистачало навіть для підтримки господарської діяльності. В результаті Україна технологічно відстає від розвинутих держав на кілька десятиліть

або технологічних поколінь. Робота по залученню зовнішніх інвестиційних ресурсів не велась систематично, не було належної державної підтримки, а отже не було і зацікавлених інвесторів вкладати кошти в національну економіку. В останні роки причинами такого стану є:

- недостатня зацікавленість держави в іноземних інвестиціях;
- невідповідність нормативно-правової бази міжнародним та європейським вимогам, що захищають інвесторів від непередбачуваних ризиків;
- політична нестабільність;
- відсутність державної підтримки інвестиційної діяльності у сфері фіскальної політики;
- вплив вірусної інфекції Covid-19 на світову економіку;
- порушення суверенітету України з боку рф та ведення загарбницьких бойових дій [1].

Одним із доказів вищезазначених причин є рисю 1, на якому продемонстровані поквартальні надходження іноземних інвестицій в Україну за останні 10 років. На рисунку відсутні тенденції, які б відображали систематичну роботу держави над масштабним залученням інвестицій в національну економіку для її розвитку, для підвищення її конкурентоспроможності та переходу від експорту сировини до експорту кінцевої продукції та технологій.

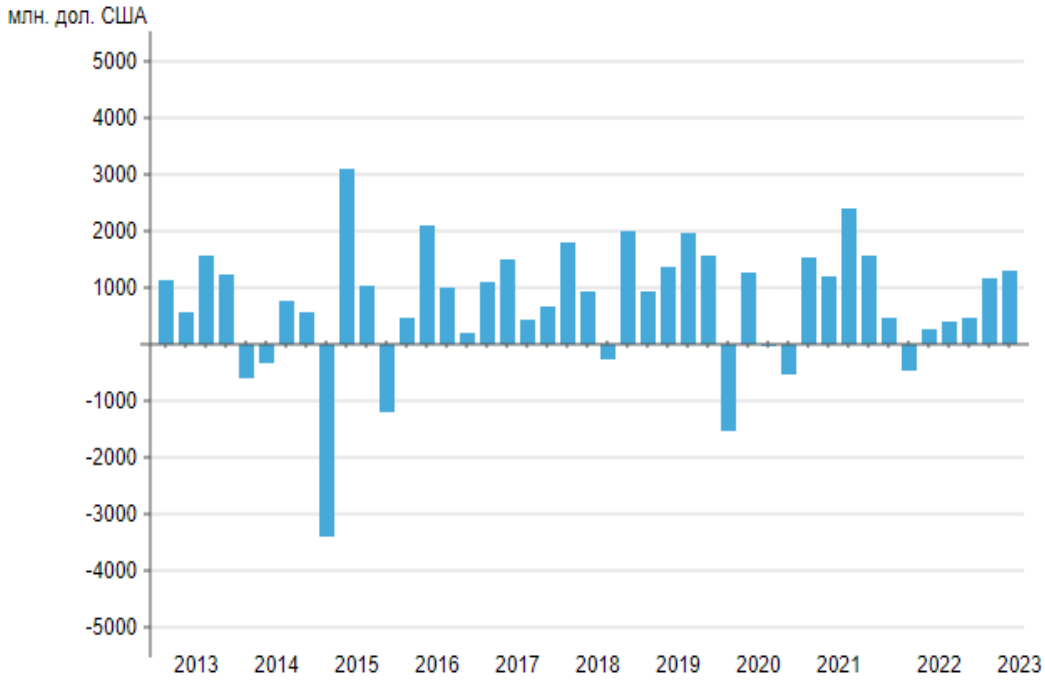

Рисунок 1 – Поквартальне надходження іноземних інвестицій в Україну за 2013–2023 рр. [2]

Для подолання негативних тенденцій, які мали місце в сфері державного управління та залучення іноземних інвестицій для відбудови економіки через російську агресію необхідно терміново, як під час військового стану так і після його завершення виконати наступні кроки:

- переглянути державну політику в сфері державної інвестиційної та інноваційної діяльності, привести її у відповідність до міжнародних норм;
- розробити програму розвитку України на тривалий період і дотримуватись її виконання незалежно від правлячої політичної сили, яка часто маніпулює подібними програмами для підвищення прихильності виборців;
- чітко визначити умови, правила і гарантії для всіх сторін, що будуть задіяні в інвестиційному процесі;
- розробити дієві заходи стимулювання інвесторів (в т. ч. й іноземних), для їх активного залучення в розбудову національної економіки та окремих суб‘єктів господарської діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Маркевич К. Хто і як інвестує в Україну. URL : https://razumkov.org.ua/statti/khto-iiak-investuie-v-ukrainu
2. Прямі іноземні інвестиції (ПІІ) в Україну. URL : https://index.minfin.com.ua/ua/economy/fdi/

УДК 330.341.2

Доляницький Микола Михайлович,
здобувач третього (PhD)
рівня вищої освіти,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0000-0002-0898-6914

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА РЕГІОНУ

Однією з ключових потреб територіальної громади після отримання 23 червня 2022 р. Україною статусу кандидата на членство в Європейському Союзі є створення комфортного, безпечного, енергоефективного та гармонійного внутрішнього середовища – середовища мешкання, що вимагає переходу до якісно нового, результативного розвитком житлово-комунального господарства (ЖКГ), місією якого є забезпечення необхідними ресурсами (водою, газом, теплом, електроенергією) життя і праці кожного мешканця шляхом надання якісних житлово-комунальних послуг. Саме ЖКГ грає визначальну роль у забезпеченні належного рівня та якості життя населення кожної країни, у розвитку її економіки.

На сьогоднішній день підприємства житлово-комунального господарства регіону стикаються з рядом проблем, що визначають їхній сучасний стан. Серед основних викликів можна виокремити зростання усіх видів заборгованості, значний знос основних засобів та втрати енергоресурсів і таке інше. Найактуальніші проблеми в цій галузі пов'язані з невідповідністю відносин у сфері житлово-комунального господарства змінам в економіці держави та відсутністю системи взаємозв'язків із системою ринкової економіки. Також важливими викликами є недосконалість системи державного регулювання ринку житлово-комунальних послуг, штучна монополізація діяльності у сфері будівництва, реконструкції та утримання житла, а також нерозвиненість сучасних форм ефективного управління житловими об'єктами і підприємствами житлово-комунального господарства. Недостатня координація та відсутність єдиної технічної політики розвитку житлової та комунальної інфраструктури також ускладнюють ситуацію в галузі.

Як стверджував Пітер Друкер – найвпливовіший теоретик менеджменту XX століття, розробник концепцій управління за цілями – управляти можна тільки тим, що можна виміряти [1; 2]. У цьому полягає основна складність стратегічного управління розвитком житлово-комунальної сфери регіону, адже вона характеризується широким спектром показників, які охоплюють принаймні 12 різних секторів господарської діяльності [3]. Тому управляти досягненням поставленої стратегічної цілі необхідно через постійне вимірювання та аналіз кількох десятків, або навіть сотень показників, що характеризують кількість та якість надання житлово-комунальних послуг, результати фінансово-господарської діяльності підприємств, гостроту проблем житлово-комунальної та соціальної сфери тощо.

Зрозуміло, що після нашої перемоги однією з найгостріших проблем, що постане перед Україною, буде відновлення (ревіталізація) галузі ЖКГ. Складність розв'язання цієї проблеми зумовлена, з одного боку, майже катастрофічним станом ЖКГ у довоєнний час та жахливими руйнуваннями критичної інфраструктури під час бойових дій; з іншого боку, прагненням України перейти на новий щабель розвитку – набуття статусу державичлену Європейського Союзу. Останнє вимагає не просто відтворення існуючого до війни стану ЖКГ, але й виходу його на принципово новий рівень якості та ефективності надання житлово-комунальних послуг, який буде відповідати стандартам надання цих послуг у країнах ЄС [16]. Таким чином, повоєнний розвиток сфери ЖКГ України повинен йти не екстенсивним еволюційним шляхом, як це спостерігалося до 2022 року, а мати характер інноваційних якісних перетворень.

На нашу думку, помилки, які робили керівники галузі ЖКГ України у довоєнні часи, полягають у тому, що вони намагалися розвивати і реформувати окремі сфери (підгалузі) ЖКГ, наприклад, інфраструктуру водопостачання та водовідведення, інфраструктуру утилізації й переробки побутових і промислових відходів та інші, без прив'язки до житлово-комунального господарства як системи в цілому. Для якісного перетворення та модернізації галузі ЖКГ необхідно розглядати всі підприємства, установи, організації, що надають житлово-комунальні послуги, в комплексі, як взаємопов'язані елементи єдиної системи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Drucker, P. F. (1964). Managing for Results: Economic Task and Risk-taking Decisions, Harper & Row, New York, NY.

2. Drucker, P. F. (1999). Management Challenges for the 21st Century, HarperCollins, New York, NY.

3. Безус В. О. Енергетичний менеджмент як інструмент підвищення ефективності функціонування господарського комплексу міста. Стратегія сучасного розвитку України: синтез правових, освітніх та еко-номічних механізмів : колективна монографія / за заг. ред. професора Г. В. Старченка. Чернігів : ГО «Науково-освітній інноваційний центр суспільних трансформацій», 2022. С. 50–66.

УДК 336.1

Ісаєнко Дмитро Володимирович,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник:
Теліщук М. М.,
старший викладач,
Державний податковий університет, м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0000-0002-7950-6957

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ТА МІСЦЕВИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК

Децентралізація в Україні - це не тільки передача влади, ресурсів і здібностей для вирішення основних життєвих проблем на рівні, найбільш близькому до людини, якій це можна найбільш ефективно зробити (за принципом допоміжних органів), а й створення основного суб'єкта місцевої автономії-можливої територіальної громади.

Напрям і логіка реформи місцевого самоврядування були визначені в Концепції реформи місцевого самоврядування та територіальної організації України. З моменту затвердження цієї концепції була сформована Базова правова база для реформи, яка включає в себе такі ключові напрямки, як адміністративно-територіальна реформа, податкова децентралізація, розширення повноважень місцевих органів влади і реформа національної регіональної політики. За час реформи в Україні сформовано 705 спроможних об'єднаних територіальних громад, у яких проведені перші місцеві вибори. Таким чином, зараз у «децентралізованій Україні» - у містах обласного значення та ОТГ - проживає понад 67% усього населення, вона охоплює близько 34% території нашої держави. Сьогодні перед Україною стоїть вкрай амбітне, але посильне завдання, яке має бути виконане до чергових місцевих виборів, - завершити перший етап реформи, створити нову територіальну основу для формування органів місцевого самоврядування на базовому та районному рівнях [1].

Вважаємо, що будь-яка обрана модель місцевого економічного розвитку має базуватися на довгостроковій стратегії розвитку, узгодженій з усією громадою, на планових і програмних документах. В основі цієї системи планових документів мають бути реальні місцеві ресурси, які є дійсними конкурентними перевагами. Всі напрямки розвитку мають бути взаємопов›язаними. Стратегія має ґрунтуватися на інших документах стратегічного характеру, зокрема генеральному плані, регіональних цільових програмах, основні положення Стратегії мають ураховуватися при розробці щорічних та середньострокових цільових програм розвитку [2].

В Україні процес децентралізації розпочато 2014 року з прийняттям Концепції реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні (01.04.2014), законів України «Про співробітництво територіальних громад» (17.06.2014), «Про добровільне об'єднання територіальних громад» (05.02.2015) та змін до Бюджетного і Податкового кодексів – щодо фінансової децентралізації.

Цей процес дозволив формувати відповідно до положень Європейської хартії місцевого самоврядування значний дієвий і спроможний інститут місцевого самоврядування на базовому рівні – об'єднані територіальні громади (ОТГ).

За 6 років реформи утворено 1070 ОТГ, у які добровільно об'єдналися 4882 громад. З них у 936 ОТГ відбулись перші місцеві вибори. Урядом затверджено перспективні плани формування територій громад 24 областей, які 100% охоплюють територію областей. Площа утворених ОТГ становить майже 47% від загальної площі України. В ОТГ та містах обласного значення проживає понад 70% населення України.

Відповідно до прийнято Закону України від 16.04.2020 № 562-IX «Про внесення змін до деяких законів України щодо визначення територій та адміністративних центрів територіальних громад», Кабінетом Міністрів України визначено адміністративні центри та затверджено території 1470 спроможних територіальних громад, у яких будуть проведені місцеві вибори у 2020 році на новій територіальній основі.

Завдяки запровадженню міжмуніципального співробітництва громади отримали можливість консолідувати зусилля та реалізовувати спільні проекти. Зокрема 1354 територіальних громад уклали 604 договори про співробітництво [3].

Децентралізація стала тим стимулом, який передбачає зростання місцевої рішучості економічного вибору, фокусуванні на визначенні та використанні конкурентних переваг та прийняття місцевих рішень щодо місцевої податкової політики, розвитку робочих місць та якості життя. Перехід до управління шляхом розробки стратегій, формування довгострокових цілей економічного зростання на місцевому рівні з паралельним вирішенням нагальних поточних проблем місцевого розвитку; застосування системного підходу до визначення проблем, формування завдань, що мають бути вирішені на місці; залучення та оптимальне використання ресурсів (насамперед, місцевих); зростання відповідальності місцевої влади за розвиток та її самостійності; запровадження публічності у прийнятті рішень щодо задіяння механізмів, інструментів, стимулів дозволяє більш обґрунтовано підходити до визначення напрямів місцевого економічного розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Реформа місцевого самоврядування та децентралізація влади. URL : https://rpr.org.ua/groups-rpr/04detsentralizatsiya/
2. Васильченко Г., Парасюк І., Єременко Н. Планування розвитку територіальних громад : навчальний посібник для посадових осіб місцевого самоврядування / Асоціація міст України. К. : ТОВ «ПІДПРИЄМСТВО «ВІ ЕН ЕЙ», 2015. 256 с.
3. Реформа децентралізації. URL : https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/efektivne-vryaduvannya/reforma-decentralizaciyi

УДК 339.9

Карева Олена Володимирівна,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
ORCID ID 0000-0002-8439-1728
Науковий керівник:
Скорик М. О.,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0000-0003-3291-706X

ВПЛИВ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ НА ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ

Тінізація економіки здійснює значний вплив на всі економічні процеси, тому ігнорування цього явища спричиняє серйозні помилки при визначенні макроекономічних показників, показує неадекватну оцінку процесів і тенденцій, обумовлює тактичні й стратегічні прорахунки під час прийняття відповідних управлінських рішень.

Актуальність питання щодо розвитку тіньової економіки в Україні зумовлена прагненням України приєднатись до Європейського Союзу, основними засадами роботи якого є законність, демократія, а також функціонування легальної відкритої економіки.

Явище тіньової економіки, причини його виникнення та наслідки його існування висвітленні в роботах таких українських науковців, як В. Базилевич, А. Базилюк, З. Варналій, В. Засанський, А. Кізима, А. Крисоватий, І. Мазур, В. Нагребельний, В. Попович, В. Тацій та ін..

На думку З. Варналія, «тіньова економіка – складне соціально-економічне явище, яке представлене сукупністю неконтрольованих і нерегульованих (як протиправних, так і законних, але аморальних) економічних відносин між суб'єктами економічної діяльності щодо отримання надприбутків за рахунок приховування доходів та ухилення від сплати податків» [1, с. 430].

Проаналізувавши роботи щодо вивчення тіньової економіки, можна визначити найпоширеніші три види діяльності в структурі тіньової економіки, а саме: неофіційна економіка, фіктивна економіка, підпільна економіка.

Кундицький О. О. та Сенишин О. С., вважають, що доцільно класифікувати причини виникнення та розвитку тіньової економіки наступним чином:

– економічні (пов'язані з економічною кризою і її наслідками);

– соціальні (соціальна несправедливість, несправедливий розподіл доходів, порушення соціальних зобов'язань з боку держави, деградація соціально-психологічних орієнтирів тощо);

– політичні (політична нестабільність, відсутність цілеспрямованої політики по впливу на конкретні прояви тіньової економіки, неефективна діяльність, правоохоронних органів щодо боротьби та протидії тіньовій економіці тощо);

– правові (прогалини в законодавстві, які мотивують людину до здійснення тіньової діяльності);

– історичні (сформовані історично особливості і закономірності конкретного суспільства);

– психологічні (здатність членів суспільства до використання нелегальних шляхів для досягнення поставлених цілей);

– соціокультурні (відношення суспільства до тіньової економіки) [2, с. 72].

Тіньова економіка – складне соціально-економічне явище, наявне в будь-якій країні, яке несе загрозу національній безпеці. При цьому, тіньова економіка в Україні, показнику якої властива тенденція до зростання, обумовлена низьким рівнем заробітної плати та поширенням незадекларованої праці, нестабільністю податкового законодавства, низьким рівнем податкової культури платників податків, корупцією в державних органах та органах місцевого самоврядування, недосконалістю судової системи, недосконала система приватизації державного майна.

Протягом останніх років Україна мала наблизити своє законодавство до законодавства ЄС у шести секторах: транспорт, соціальна політика, технічні бар'єри в торгівля, підприємницька діяльність та торгівля послугами, довкілля та діяльність Натомість у низці секторів у зв'язку з воєнним станом у державі прогрес виконання за останній рік незначний. Слабке і довільне забезпечення законів і нормативних актів правовою санкцією стимулює

тіньову економічну діяльність. Отримані висновки підкреслюють значення зміцнення державності і правових інститутів для обмеження як корупції, так і пов'язаної з нею тіньової економічної діяльності. Успіх боротьби з тіньовою економікою можливий лише за умови свідомої масової підтримки цієї боротьби в суспільстві, а це, у свою чергу, досяжно тільки при наявності високого рівня довіри громадян до державних інститутів влади і управління.

Беручи до уваги історичну, економічну та ментальну складову країн Східної Європи, аналізуючи зарубіжний досвід країн, на перший план виходе формування у підсвідомості суспільства національної ідеї яка буде спрямована на розбудову держави. Слід зламати стереотипи, підняти довіру до влади і закону. Такі заходи можливі лише через реформу освіти, виховання молоді на особистому не сприйнятті корупції. Активне громадянське суспільство, що підтримує різні стратегії, спрямовані на зменшення корупції.

Санкції мають важливе значення, тому покарання корупціонерів є важливою складовою будь-якого ефективного антикорупційного зусилля. Тому Кримінальний кодекс країни має чітко вказувати на відповідальність за будь-який прояв корупції. Засоби масової інформації мають вести серйозну інформаційну компанію: повідомляти про затримання і розслідування і показувати соціальну рекламу (не як частину політичної реклами) [3].

Починаючи з 2014 року в Україні проходить процес децентралізації. децентралізація влади створює умови для економічної безпеки регіонів. Одним з проявів позитивного впливу на думку експертів є покращення економічного бізнес-середовища регіонів за рахунок проведення більш активної економічної та соціальної політики органами регіональної влади та місцевого самоврядування підвищення їх відповідальності за соціально-економічний стан. Позитивним моментом децентралізації є формування та розбудова дієвої інституційної інфраструктури, інвестиційної привабливості регіонального підприємництва, розвиток інноваційного технологічного середовища та активізувати діяльність з розвитку міжнародного та транскордонного співробітництва, зменшення загрози тіньової економіки. Місцеве самоврядування сприятиме зростанню внутрішньо-регіонального споживчого ринку та інтенсифікації міжрегіонального співробітництва, окрім того покращенню якості антимонопольної політики та конкурентного середовища в економіці регіону, що сприятиме зменшенню диспропорційності

розвитку регіонів. Раціональний та цільовий розподіл ресурсів з урахуванням місцевих потреб забезпечить належне фінансування програмних заходів розвитку соціальної сфери, системи охорони здоров'я та освіти. Відповідно значно зросте роль місцевих органів влади у виконанні завдань та реалізації перспективних проектів розвитку власних територій і саме ця зацікавленість до розвитку громади і має зменшити бажання «не чесної гри», а саме зменшити тіньову економіку. Втім, регіональна та місцева влада має чітко розрізняти процеси спрямування бюджетних коштів на споживання та розвиток, бо саме у цьому криється одна з загроз регіональної та національної безпеки [4]. Передача ресурсів і повноважень на регіональний рівень обмежує важелі впливу центральної влади, що зменшує макроекономічну стабільність держави.

Поширення тіньової економіки в Україні було і залишається не лише негативним фактором, що впливає на інтеграцію до Європейського союзу, а й є тягарем для розвитку державного та приватного сектору економіки, що прагне працювати чесно, законно.

Пріоритетним напрямом розвитку національної економіки в умовах євроінтеграції України є боротьба з тіньовою економікою, що сприятиме економічному зростанню, забезпеченню стабільності, розвитку та безпеки національної економіки.

Отже, інтеграція України в Європейський союз має необхідну умову – це не лише узгодження законодавства України з нормами ЄС, але й наполеглива робота в боротьбі з тіньовою економікою. Ключовим елементом ефективної боротьби з тіньовою економікою є реформування інституційних рамок, що має зменшити рівень бюрократичних процедур і вдала реформа децентралізації буде стимулювати населення громад до покращення умов проживання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Економічна безпека : навч. посіб. / З. С. Варналій та ін. ; за ред. д-ра екон. наук, проф. З. С. Варналія. К. : Знання, 2009. 647 с.

2. Кундицький О. О., Сенишин О. С. Тіньова економіка: сутність, причини виникнення та наслідки існування. *Modern economics*. 2018. № 10. С. 70–75.

3. Skoryk M. Theoretical aspects of the transformation of the institute of corruption in Eastern Europe. *Baltic Journal of Economic Studies.* Volume 5 Number 1. Riga: Publishing House "Baltija Publishing". 2019. 256, [201–206] p.

4. Рибак Г., Федотова Ю. Економічна безпека регіонів України в процесі децентралізації. *International Science Journal of Management, Economics & Finance*. 2023. Vol. 2, No. 1. Pp. 56–64. DOI : 10.46299/j.isjmef.20230201.06

УДК 352.071

Костриця Богдан Ілліч,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник:
Скорик М. О.,
канд. екон. наук., доцент,
Державний податковий університет, м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0000-0003-3291-706X

ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Процес децентралізації, який розпочався у 2014 році, вийшов на активну стадію з прийнятим Законом України «Про добровільне об'єднання територіальних громад», який започаткував процес об'єднання територіальних громад у всіх регіонах України. Спроможні об'єднані громади тепер є основним елементом ефективної системи влади в Україні сьогодні, особливо важливо це в умовах поствоєнного періоду у майбутньому. Тому зараз нашою метою є закріплення досягнутого та розпочаток нового етапу, спрямованого на прийняття нових рішень для відновлення країни [1, с. 32].

На сучасному етапі децентралізації є актуальним та необхідним дослідження питання економічних аспектів децентралізації, особливо те, як цей процес впливає на стимулювання економічного розвитку територіальних громад України (ОТГ). Від успішного вирішення цього питання залежить можливість виходу країни з кризи, досягнення соціально-економічної стабільності, підвищення економічного добробуту місцевих громад та успішність розвитку всього регіону.

В умовах впровадження реформи децентралізації в Україні інституції місцевого самоврядування відіграють ключову роль в управлінні соціально-економічним розвитком територіальних громад. Вони координують діяльність різних господарських структур, у тому числі об'єктів соціальної

інфраструктури, беруть участь у розробці та реалізації соціально-виробничих проектів, вирішують питання щодо розподілу бюджетних коштів. Органи місцевого самоврядування мають великі можливості для створення сприятливих умов для стимулювання економічних процесів територіальних громад, впровадження інвестиційних та інноваційних механізмів, розвитку суб'єктів господарювання різних форм власності та підтримки зайнятості населення адміністративно-територіальних одиниць.

Децентралізація означає делегування регіональним органам влади лише тих повноважень, які місцева влада може здійснювати під час виконання своїх повноважень, зокрема щодо надання публічних послуг та підвищення добробуту жителів певної території.

Економічний розвиток різних регіонів заклав основу та важливе джерело підвищення якості життя людей. Це пояснюється тим, що процес економічного зростання взаємопов'язаний і сприяє покращенню доходів громадян, рівня споживання, освіти та охорони здоров'я. Крім того, ці процеси сприяють підвищенню самооцінки особистості за рахунок формування соціальних, політичних, економічних та інституційних систем, покликаних підвищити її соціальний статус.

Основними проблемами розвитку соціально-економічної сфери територіальних громад є: несумісність наявної системи адміністративно-територіального устрою України із сучасними умовами господарювання та ефективністю влади; недосконалістю механізмів фінансового стимулювання соціально-економічного розвитку регіонів; недостатній рівень кадрового забезпечення органів місцевого самоврядування; недосконала система територіального розташування інфраструктурних об'єктів; неорганізованість відносин власності, включаючи об'єкти інфраструктури; низька якість послуг, які надаються населенню органами місцевого самоврядування та у сфері соціально-економічного розвитку [5, с. 113].

Реформа децентралізації відіграє значущу роль у соціально-економічному розвитку територій.

У контексті Концепції реформи місцевого самоврядування і територіальної організації влади в Україні для забезпечення соціально-економічного розвитку територій були визначені наступні заходи та методи [3, с. 7–8]: передача фінансової підтримки з державного бюджету безпосередньо до кожного місцевого бюджету; встановлення фінансової основи для органів

місцевого самоврядування для здійснення податків та зборів, пов'язаних з конкретною територіальною одиницею; привласнення місцевим бюджетам частини коштів, отриманих від сплати податку на прибуток новостворених юридичних осіб протягом п'яти років після їх інвестицій у юридичну особу; надання органам місцевого самоврядування права встановлювати ставки місцевих податків і зборів; забезпечення доступу органів місцевого самоврядування до залучення кредитних ресурсів для інвестиційного розвитку, спрощення процедур погодження запозичень та місцевих гарантій, а також забалансування їх із засобами державного контролю, спрямованого на запобігання банкрутству комунальних об'єктів; підвищення прозорості та ефективності використання бюджетних коштів шляхом впровадження програмно-цільового підходу для всіх місцевих бюджетів; визначення матеріальної бази для місцевого самоврядування в майні, включаючи землю, що належить територіальним громадам сіл, селищ, міст (комунальна власність), а також об'єкти спільної власності територіальних громад різних рівнів (сіл, селищ, міст, районів, областей), а також доходової бази для оподаткування; надання територіальним громадам права на розпоряджання земельними ресурсами на своїй території, об'єднання свого майна та ресурсів шляхом співпраці між територіальними громадами для виконання спільних програм та покращення надання публічних послуг населенню прилеглих територіальних громад.

Використання зазначених інструментів згідно з Концепцією і законодавчою базою, що була описана вище, привело до створення 1469 територіальних громад протягом 6 років реформи децентралізації, при цьому 4882 громади добровільно об'єдналися.

На 01.01.2023 площа утворених ОТГ становила майже 47% загальної площі України. Також варто відзначити, що понад 70% населення України проживає в ОТГ та містах обласного підпорядкування [6, с. 111].

Для забезпечення ефективного місцевого самоврядування в умовах децентралізації і забезпечення поступового соціально-економічного розвитку відповідних територій, необхідне збільшення ресурсної та фінансової бази. Децентралізовані повноваження повинні супроводжуватися відповідними ресурсами для якісного виконання завдань.

За розрахунками Міністерства фінансів України, станом на 1 вересня 2023 року, ресурс місцевих бюджетів склав 605,1 мільярда гривень, з яких

184,2 мільярда гривень склали трансферти з державного бюджету. На сьогодні видатки місцевих бюджетів в основному спрямовані на подолання наслідків війни та вирішення соціальних проблем громадян та внутрішньо переміщених осіб, а також надання матеріально-технічної допомоги Збройним Силам України [2, с. 95].

Для забезпечення фінансової стійкості органів місцевого самоврядування, держава впровадила ряд нових механізмів та інструментів, таких як додаткова дотація на виконання повноважень органів місцевого самоврядування на деокупованих, тимчасово окупованих та інших територіях України, що постраждали від негативного впливу. Загальна сума цього трансферту становить 24 мільярди гривень і розподіляється згідно з встановленим порядком на декілька етапів [5, с. 115].

Об'єднані територіальні громади, окрім росту власних фінансових можливостей, отримали також інші інструменти для забезпечення стійкого соціально-економічного розвитку. Серед цих інструментів варто відзначити можливість залучення зовнішніх позик, самостійний вибір установ, які обслуговують кошти місцевих бюджетів щодо розвитку та власних надходжень бюджетних установ. Децентралізовані повноваження в сфері архітектурно-будівельного контролю та вдосконалення містобудівного законодавства надали органам місцевого самоврядування право самостійно визначати містобудівну політику.

Реформа децентралізації, яка включала у себе збільшення фінансових можливостей громад та зміни в адміністративно-територіальному устрої, є однією з найуспішніших у історії України. Після прийняття ряду законів, що стосувалися децентралізації повноважень та регулювання земельних відносин, громади отримали право розпоряджатися землями поза межами населених пунктів. Також були прийняті закони, які дозволили децентралізувати частину повноважень щодо надання базових адміністративних послуг, таких як реєстрація нерухомості, бізнесу та місця проживання особи, передавши їх на рівень громад [7, с. 44].

Проте реформа ще триває, і на третьому етапі децентралізації необхідно змінити механізми адміністрування місцевих податків. Це додатково підвищить надходження до місцевих бюджетів, які в абсолютних значеннях зросли в чотири-п'ять разів з 2014 року.

Підсумовуючи вищевикладене, можна зазначити, що реформа децентралізації, яка була розпочата 9 років тому, суттєво вплинула на соціально-економічний розвиток територіальних громад по всій Україні. Позитивні зрушення включають у себе фінансову автономію та певну незалежність територіальних громад, розвиток інфраструктури населених пунктів, покращення соціальних стандартів і якості послуг для населення, покращення освітніх послуг та зростання відповідальності громадян за розвиток своїх територій та інші позитивні зміни.

До негативних наслідків децентралізації для соціально-економічного розвитку територіальних громад можна віднести: нескоєне та нестабільне законодавство, ризик виникнення соціально-економічної розбіжності між багатими та бідними громадами, відсутність системи контролю над органами місцевого самоврядування щодо законності їхньої діяльності та недолік кваліфікації у підготовці менеджерів на базовому рівні [4].

Але важливо відзначити, що перераховані негативні аспекти децентралізації не зменшують його важливості і не впливають на його роль у соціально-економічному розвитку територій.

Отже, сьогодні основною метою територіальних громад в Україні є збереження позитивних тенденцій у сфері економіки, залучення інвестицій, створення можливостей для втілення стратегій місцевого розвитку і посилення контролю над економічним розвитком об'єднаних територій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бобровський О. І. Територіальні громади як суб’єкти публічного управління первісних територіальних ланок суспільства. *Науковий вісник: державне управління.* 2020. № 2. С. 32–44.

2. Галкіна Д., Новікова Н. Управління розвитком територіальних громад в умовах децентралізації влади. *Grail of Science*. 2023. № 31. С. 95–96.

3. Дороховський О. М., Мельник Л. Ю. Системний підхід до самоадаптації сільських територій в контексті регіонального розвитку. *Агросвіт.* 2019. № 21. С. 3–7.

4. Інклюзивний сільський розвиток в Україні : монографія ; за ред. д-ра екон. наук, проф., чл.-кор. НАН України О. М. Бородіної. Київ : ІКП НАН України. 2020. 257 с.

5. Сахно Т. А. Економічні основи життєдіяльності територіальних громад у регіональному розвитку: механізми формування та функціонування : монографія / Т. А. Сахно ; Черкас. держ. технол. ун-т. Черкаси : Видавець Пономаренко Р. В., 2023. 250 с.

6. Серьогін С. М., Гончарук Н. Т. Теоретичні засади та основні напрямки реформування місцевого самоврядування й децентралізації влади в Україні. *Аспекти публічного права.* 2022. № 4. С. 111–120.

7. Мовчан У. І. Децентралізація в українській неопатримоніальній демократії: переваги, недоліки та шлях до потенційного миру. *Політикус.* 2021. Вип. 6. С. 44–48.

УДК 316.624

Круглякова Віра Володимирівна,
канд. екон. наук
ORCID ID 0000-0002-0688-8704;
Серкез Христина Ігорівна,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
Львівський національний університет імені Івана Франка,
м. Львів, Україна
ORCID ID 0009-0000-4824-2613

КОНКУРЕНТНІ ПЕРЕВАГИ БІЗНЕСУ ІЗ ВПРОВАДЖЕНОЮ КОМПЛАЄНС-ПОЛІТИКОЮ

Протягом останніх кількох десятиліть, світ стикнувся із значними змінами у сприйнятті хабарництва і корупції при веденні бізнесу. До недавнього часу, «підкупляння» угод, особливо в країнах зі слабкими інститутами та недостатнім правовим регулюванням, був загальноприйнятою практикою. І коли дана проблема почала набирати обертів та інтенсивно поширюватись серед бізнесу, міжнародні організації та інші зацікавлені сторони, які дотримуються принципів доброчесності, почали прикладати зусиль, щоб змінити статус-кво.

До прикладу, однією з таких важливих відносно нових норм стала Конвенція Організації економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР) про боротьбу з підкупом іноземних державних посадових осіб у міжнародних ділових операціях, яку було підписано у 1997 році [1]. Конвенція встановила юридично обов'язкові стандарти для криміналізації хабарництва іноземних державних посадових осіб і забезпечила відкритий механізм колегіального контролю з метою заохочення її імплементації. Також вона вплинула на глобальне мислення про те, як використовувати міжнародні інструменти для вирішення проблеми з особами, які здійснюють підкупи. Цей підхід, орієнтований на приватний сектор, представлений в Принципі Глобального договору Організації Об'єднаних Націй по боротьбі з корупцією,

який був прийнятий у 2004 році [2]. В ньому міститься заклик до компаній не тільки уникати хабарництва, здирництва та інших форм корупції, а й активно розробляти політики і програми по боротьбі з корупцією всередині самих компаній та серед їх безпосередніх контрагентів.

Хоча застосування цих міжнародних угод і принципів ще не є всеосяжним, вони вже досягли значущого впливу на глобальну динаміку: тепер хабарництво вже не сприймається як допустима практика в бізнесі. Таким чином, попри те, що хабарництво і корупція є досить складними явищами, які повністю важко викорінити, нинішні глобальні норми роблять антикорупційний комплаєнс чіткою рекомендацією для ведення бізнесу.

Отож, нові та зростаючі очікування у міжнародному бізнесі сконцентровані на компаніях, які активно займаються зменшенням ризику корупції в своїй діяльності та приймають конкретні заходи щодо створення або вдосконалення програм в сфері комплаєнс, у такий спосіб забезпечуючи собі важливу конкурентну перевагу на світовому ринку.

Корупційний бізнес є нестійким з огляду на наступне [3]:

- пряма залежність успіху від персоналій – якщо відкинути питання моралі та юридичної відповідальності за порушення законодавства, завжди існує ризик для компанії, яка вдається до корупційних схем, пов’язаний з питанням: “Які наслідки чекають нас завтра, якщо щось трапиться з тими, з ким ми уклали угоду?”;

- особиста безпека власників і топ-менеджерів завжди під загрозою – правоохоронні та антикорупційні органи стають все більш професійними, викриття- гучнішими, а до відповідальності притягаються обидві сторони корупційних дій;

- нерівне сприйняття працівниками матеріальних стимулів – часто система преміювання керівників підрозділів у вигляді великих відсотків від сум продажів сприймається ними, як пряме заохочення “відкатів” та інших корупційних дій;

- втрата кращих співробітників – досвідчені та добре підготовлені фахівці, які розуміють свою цінність на ринку праці, спрямовуватимуть свої пошуки роботи на вітчизняних та міжнародних підприємствах, що відкрито та ефективно відкидають корупційні практики. Це свідчить про їх акцент на професіоналізм. Таким чином, компанії, які мають “токсичну” репутацію, з часом залишаться з працівниками, які з різних причин готові на

скоєння правопорушень. Ця ситуація значно збільшує ризики діяльності таких компаній;

- ринки – будь-які прояви корупції у сфері діяльності компанії, включаючи питання, пов'язані з її антикорупційною програмою, призведуть до повної заборони участі у державних тендерах, а також тендерах громадських організацій. Це значно обмежить доступ до потенційних клієнтів, ускладнить вибір партнерів у приватному секторі та створить проблеми в конкурентній боротьбі;

- ліквідність та вартість бізнесу – якщо під час процедур детальної незалежної перевірки об'єкту інвестування (Due Diligence), здійснювана від імені інвесторів для формування в них об'єктивного уявлення про об'єкт інвестування будуть з'ясовані факти, які свідчать, що компанія є «токсичною», коло її потенційних покупців значно звузиться. Це обумовлено тим, що якщо в компанії є корупція, значить, бізнес може бути неефективним без цих практик, також покупець відповідає за все скоєне купленою компанією раніше і якщо бізнес-модель компанії досі була «орієнтована» на те, щоб «давати хабарі», то, як вже було вище сказано, таке явище складно, довго і дорого викорінити.

Щодо ситуації в Україні, то тренд на прозорість та відкритість бізнесу набирає обертів в Україні з кожним роком. Етика підприємництва стає важливою складовою ділової культури нашої країни. Одна з причин в тому, що бізнес стає глобальним, виходить на міжнародні ринки, залучає іноземних інвесторів та партнерів, бере участь в американських та європейських акселераторах та виставках. А на цих ринках репутація відіграє провідну роль.

Підтвердженням цього є створення Всеукраїнської мережі доброчесності та комплаєнсу (далі – UNIC), членська база якої налічує 50 компаній з понад 50-ти міст України, які представляють фармацевтичну, агропромислову, банківську, будівельну, фінансову, торговельну, харчову, виробничу, юридичну та інші галузі. До прикладу учасниками UNIC являються такі фінансові компанії як: ТОВ "КПМГ-Україна", ТОВ "Ю-Контрол", "КБ "Глобус" ПАТ, та багато інших [4].

Таким чином, UNIC є певним "знаком якості", адже обмін досвідом, практиками і досягненнями з іншими гравцями ринку та прикладна можливість залучати працівників до навчання та дискусій однозначно підсилюють внутрішні системи і репутацію роботодавця учасників мережі. Тож за час

існування UNIC його учасники якісніше проходять первинний Due Diligence з боку потенційних інвесторів та партнерів.

Ще однією перемогою є те, що багато українських компаній створюють цілі відділи комплаєнс-контролю. Подібні підрозділи є в «ДАТА-ГРУП», «Кернел», «Нової Пошти», МАУ, а також в українських представництвах міжнародних компаній- наприклад, «Київстар», «Карлсберг Україна», AB InBev Efes, «Агро-Регіон Україна», «Ґудвеллі Україна» [5].

Отож, комплаєнс є фундаментом, на якому базуються безпека бізнесу, його господарська діяльність, довіра клієнтів і контрагентів, ділова репутація та успішність ведення бізнесу на відповідному ринку. Тож можна стверджувати те, що комплаєнс є життєвою потребою сучасного конкурентоспроможного бізнесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про боротьбу з підкупом посадових осіб іноземних держав при проведенні міжнародних ділових операцій : конвенція Організації економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР) від 21.11.1997. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text

2. Конвенція ООН проти корупції, підписана 31.10.2003. Ратифікована Україною (Закон від 18.10.2006 № 251-V). URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/251-16#Text

3. Окунєв О. Й., Бойко О. І., Лукін С. Ю. Антикорупційний комплаєнс : підручник. 2018. 91 с. URL : https://cgpa.com.ua/wp-content/uploads/2018/07/Compliance.pdf

4. Всеукраїнська мережа доброчесності та комплаєнсу. URL : https://unic.org.ua/

5. Український інтернет-журнал. UNIC. Що це означає? URL : https://ain.ua/special/what-does-compliance-mean/index.html

УДК 330.31-049.5

Липкань Андрій Юрійович,
здобувач третього (PhD) рівня вищої освіти,
Державний податковий університет, м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0000-0001-9078-8345

ПРОБЛЕМИ ЗМІЦНЕННЯ БЕЗПЕКИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Нині сталий розвиток регіонів є однією з ключових стратегічних цілей збалансованого розвитку будь-якої країни. Україна, як країна з багатомірною географією та різноманітністю регіональних особливостей, стикається з численними викликами, загрозами та ризиками, що перешкоджають зміцненню безпеки сталого регіонального розвитку. Крім того, практична реалізація концепції сталого розвитку на регіональному рівні потребує уваги до широкого спектру факторів, що включають економічні, екологічні, соціальні та культурні аспекти. Відповідно, у цьому процесі виникають проблеми, які стають перешкодою для сталого розвитку окремих регіонів.

Забезпечення безпеки сталого розвитку українських регіонів на сьогоднішній день стоїть перед значними викликами. Однією з найбільш актуальних проблем є економічна нестабільність, відсутність інфраструктурних змін, екологічні проблеми, соціальна напруженість, а також недостатність ресурсів та компетентності для впровадження ініціатив сталого розвитку [4]. Тож аналіз шляхів вирішення цих проблем стає важливим завданням для досягнення сталого регіонального розвитку в Україні. Враховуючи комплексність цієї теми та її вплив на економічну стійкість, соціальну гармонію та збереження навколишнього середовища, важливо розглядати зміцнення безпеки сталого розвитку регіонів як пріоритетне завдання, щоб забезпечити тривале та інклюзивне зростання всієї країни.

Для кількісного оцінювання рівня безпеки сталого регіонального розвитку необхідно розробити показники-індикатори. Так, керуючись результатами досліджень [1, с. 125; 2, с. 148–150; 5, с. 39–40], констатуємо, що

індикатори безпеки сталого регіонального розвитку визначаються різними аспектами, які базуються на економічних, соціальних, екологічних та інших чинниках. Пропонуємо ряд індикаторів, які можуть використовуватися для оцінювання рівня безпеки сталого регіонального розвитку.

1. Індикатори економічної стійкості регіону включають рівень безробіття, динаміку валового регіонального продукту (ВРП), рівень залучення інвестицій, диверсифікацію економіки, рівень доходів на душу населення та інші показники, які свідчать про економічну динаміку та стійкість.

2. Індикатори соціальної захищеності: доступ до освіти, якісної медичної допомоги, рівень життя, доступність житла, рівень зайнятості, рівень бідності, а також індикатори соціальної інклюзії та рівня задоволеності життям.

3. Індикатори екологічної безпеки: оцінка стану навколишнього середовища в регіоні, включно з рівнем забруднення повітря, водойм, земель, кількістю відходів, станом використання відновлюваних джерел енергії та заходів щодо збереження природних ресурсів [3, с. 7].

4. Індикатори політичної та інституційної стабільності: ефективність та фінансова автономність органів місцевого самоврядування, рівень корупції, стабільність політичної ситуації в регіоні, дотримання законності та прав людини.

5. Індикатори інфраструктури та доступності послуг: показники, пов’язані з якістю і доступністю інфраструктури (транспорт, комунікації, енергетика), доступністю усіх можливих видів послуг, а також розвитком інноваційних технологій.

Отже, запропонований перелік індикаторів, який не є вичерпним, може використовуватися для проведення комплексного оцінювання безпеки сталого регіонального розвитку. Результати такого оцінювання дозволять зрозуміти, наскільки сталий і збалансований розвиток досягається як в окремому регіоні, так і в країні загалом, а також забезпечать формування передумов для виявлення існуючих резервів та розроблення напрямів макроекономічного зростання на засадах сталого регіонального розвитку. При цьому розроблення нормативних (критичних) значень запропонованих індикаторів буде покладено в основу подальших досліджень автора.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабець І. Г., Сергієнко С. В. Проблеми методології дослідження сталого розвитку регіону в контексті економічної безпеки. *Економічний вісник університету*. 2014. Вип. 22(1). С. 121–127. URL : http://surl.li/odfal

2. Білошкурський М., Корнієнко Т., Плець І. Рейтингова оцінка безпеки сталого розвитку старопромислових регіонів України. *Сталий розвиток старопромислових регіонів України: інноваційний вимір* : колективна монографія / ред. В. Омельяненко. Суми : Триторія, 2021. С. 144–173. URL : http://surl.li/odfhj

3. Концепція екологічної безпеки держави в контексті сталого розвитку та євроінтеграції / Демчук Л., Кірейцева Г., Циганенко-Дзюбенко І., Вовк В. *Проблеми хімії та сталого розвитку*. 2023. № 1. С. 3–11. DOI : https://doi.org/10.32782/pcsd-2023-1-1

4. Липкань А. Ю. Загрози економічній безпеці України в умовах воєнного стану. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2023. № 3(92). С. 45–59. DOI : https://doi.org/10.32782/2520-2200/2023-3-7

5. Methodology for ranking old industrial regions in the context of sustainable development security. Financial and security policies for sustainable development : collective monograph / Biloshkurskyi M., Slatvinskyi M., Korniienko T., Shchur R., Yemets O. Praha : OKTAN PRINT, 2021. P. 36–64. DOI : http://dx.doi.org/10.46489/faspfsd-12-2

УДК 65.012.2(075.9)

Лінива Катерина Михайлівна,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник:
Скорик М. О.,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет, м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0000-0003-3291-706X

СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ ЯК КЛЮЧОВИЙ ІНСТРУМЕНТ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах інтенсивних інтеграційних процесів роль територіальних громад посідає вагоме місце в соціально-економічному розвитку держави, адже ефективна робота кожної громади окремо забезпечує рівномірний розвиток кожного регіону, що в свою чергу гарантує добробут всього населення країни в цілому. Зокрема, розвиток економічної спроможності територіальних громад України неможливий без стратегічного планування, значення якого значно посилюється при нестабільній політичній ситуації в державі, а саме у воєнний період. Таким чином, дослідження питання щодо стратегічного планування розвитку територіальних громад України в умовах воєнного стану, є актуальним та важливим на сьогодні.

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки» від 5 серпня 2020 року № 695, стратегічне планування розвитку громад є обов'язковим аспектом підвищення потенціалу регіонів за рахунок ефективного використання та цільового направлення грошових коштів, зменшенні диспропорцій між регіонами щодо якості життя населення та інших економічних показників, а також створення більш сприятливих умов задля повернення громадян, які були змушені виїхати за кордон [1].

Виходячи з вищенаведеного, стратегічне планування розвитку громад характеризуємо як процес визначення довгострокових цілей та напрямів розвитку певного регіону, а також розробку конкретних планів та програм для реалізації відповідних цілей в майбутньому. З огляду на це, стратегічне планування потребує глибокого аналізу поточної зовнішньої та внутрішньої ситуації громади, тобто виявлення провідних тенденцій її розвитку, обґрунтування основних проблем та можливих загроз, вирішення яких і забезпечує реалізацію стратегії регіонального розвитку з довгостроковою перспективою.

Згідно з Методичними рекомендаціями щодо порядку розроблення, затвердження, реалізації, проведення моніторингу та оцінювання розвитку територіальних громад, можна виділити наступні етапи стратегічного планування [2]:

- Аналіз, який заключається в дослідженні ситуації певної територіальної громади, наявних в ній проблем, становища різних груп бенефіціарів, зборі статистичних даних, у тому числі у розрізі різних соціальних та вікових груп жінок і чоловіків, а також проведенні опитувань. Після збору всієї необхідної інформації проводиться соціально-економічний та SWOT-аналіз.

- Планування, метою якого є формування сценаріїв розвитку, стратегічного бачення, стратегічних і оперативних цілей, способів реалізації завдань і заходів, а також визначення ключових результативних показників досягнення встановлених цілей стратегії.

- Впровадження, тобто розроблення та затвердженя плану заходів відповідною місцевою владою, формування бюджету з урахуванням визначених цілей, реалізація місцевих програм розвитку, проектів та заходів, моніторинг досягнення цілей та їх коригування у разі необхідності.

- Оцінювання – розкриття результатів впливу реалізації стратегії на розвиток територіальної громади, досягнення запланованих результатів та врахування їх у наступному планувальному циклі.

Проте, варто зазначити, що з початком повномасштабної війни зросла кількість проблем, які сповільнюють або й перешкоджають ефективний та швидкий розвиток громад. До таких проблем відносимо наступні:

- нестабільність законодавчого забезпечення та відсутність достатніх гарантій для результативного розвитку в умовах воєнного стану;

- непрозоре та нецільове використання бюджетних коштів громади;

- недоцільне направлення податкових надходжень;

- відсутність досвіду, навичок та стратегічного розуміння в органів місцевого самоврядування щодо підвищення економічної спроможності громад в умовах війни;

- обмеженість ресурсів для забезпечення потреб населення територіальної громади;

- відсутність належного контролю щодо виконання стратегічних цілей.

Відповідно, в період війни стратегічне планування має бути гнучким та адаптивним. Стратегії повинні бути розроблені таким чином, щоб їх можна було легко змінювати відповідно до змін в політичній та економічній ситуації регіонів. Крім того, стратегії повинні бути спрямовані на вирішення найгостріших проблем, що виникають унаслідок війни.

На думку Квасній Л.Г. та Квасній О.Р., до стратегічного планування розвитку територіальних громад також уже потрібно включати післявоєнну відбудову України. Необхідною є розробка стратегічних напрямів реалізації дієвих механізмів розвитку територіальних громад в умовах післявоєнного стану, сформованих на основі чітко встановлених цілей, принципів та важелів втілення конкретних кроків стосовно акумулювання ресурсного потенціалу в напрямах, які є критично важливими для комплексного розвитку територіальних громад у поточному та перспективному періодах [3, с. 219].

Узагальнюючи, можна зробити висновок, що стратегічне планування є важливим інструментом для забезпечення сталого розвитку територіальних громад України як у мирний час, так і в умовах воєнного стану. Стратегічне планування дозволяє визначити пріоритети розвитку, розробити заходи щодо їх реалізації та мобілізувати необхідні ресурси кожної громади. Умови воєнного стану створюють додаткові виклики для реалізації стратегічних планів розвитку територіальних громад. Зокрема, для ефективності стратегічного планування розвитку територіальних громад України в умовах воєнного стану, необхідно розробляти плани розвитку з аспектом швидкого адаптування до різних змін з врахуванням можливих ризиків та загроз, спричинених війною.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки : постанова Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 р. № 695. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text (дата звернення: 03.12.2023).

2. Методичні рекомендації щодо порядку розроблення, затвердження, реалізації, проведення моніторингу та оцінювання розвитку регіонів та територіальних громад : затв. наказом Міністерства розвитку громад та територій України від 21.12.2022 № 265. URL : https://mtu.gov.ua/content/strategichne-planuvannya-regionalnogo-rozvitku.html (дата звернення: 03.12.2023).

3. Квасній Л. Г., Квасній О. Р. Стратегічні напрямки розвитку територіальних громад в Україні. *Розвиток територіальних громад: правові, економічні та соціальні аспекти* : тези доп. учасн. ІІ Міжнар. наук.-практ. конф. Миколаїв : МНАУ, 2022. С. 218–220.

УДК 321.01:325.455:332.1

Максименко Іван Андрійович,
канд. філос. наук, доцент,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0000-0003-0737-4745

СТРУКТУРА СТРАТЕГІЧНИХ ТА ОПЕРАТИВНИХ ЦІЛЕЙ І ЗАВДАНЬ СТАЛОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ МІСЬКИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Упродовж 2014–2020 рр. в Україні здійснено адміністративно-територіальну реформу (реформу децентралізації), що полягає у наданні більших повноважень органам місцевого самоврядування (децентралізації) і зміні адміністративно-територіального поділу. За її результатами ліквідовано 490 старих районів та утворено 136 нових районів, з'явилося поняття "територіальні громади". Замість понад 11 000 місцевих рад було сформовано 1469 спроможних територіальних громад, з них 409 міських територіальних громад, адміністративним центром кожної є місто. Основні повноваження рад районів перейшли на нижчий (ради громад) і вищий (ради областей) рівні.

Спроможність будь-якої територіальної громади (адміністративно-територіальної одиниці) залежить, не стільки від розміру наявних і потенційних ресурсів громад, скільки від координації дій всіх зацікавлених економічних, політичних, і суспільних сил цих громад. Добрим інструментом такої координації є процес стратегічного планування розвитку територіальних громад.

Розробка Стратегії розвитку міських територіальних громад (МТГ) на певний період (далі Стратегії) обумовлюється принаймні двома причинами.

По-перше, збільшилась площа громад, а саме: розпорядженням Кабінету Міністрів України від 12 червня 2020 р. № 721-р «Про визначення адміністративних центрів та затвердження територій громад» [1; 2].

По-друге, наприкінці 2020 року завершувався термін дії чинної Стратегії розвитку МТГ на 2017-2020 роки. Стратегії впроваджувались через виконання щорічних планів соціально-економічного розвитку та місцевих програм. У зв'язку з цими двома причинами затверджувався склад нової робочої групи зі стратегічного планування розвитку МТГ на 2021-2025 роки [3–7].

До складу Робочих груп пропонувалися працівники міської ради, депутати міської ради, члени виконкому міської ради, приватні підприємці та представники від громадськості.

Розробка Стратегії проводилась спільно з фахівцями міських рад за участі незалежного консультанта зі стратегічного планування.

Головною метою розробки Стратегії є забезпечення динамічного, збалансованого розвитку населених пунктів міської територіальної громади, підвищення конкурентоспроможності громади та рівня життя населення.

Головними умовами успішності процесу Стратегічного планування є:

- стратегія має сприяти об'єднанню лідерів громади, підприємців та громадян для створення публічно-приватного партнерства;

- стратегія визначає унікальні особливості та конкурентні переваги громади, що ґрунтуються на природних, матеріальних, фінансових, трудових, соціальних, інтелектуальних ресурсах. За належної організації та об'єднанні зусиль, є шанс ці ресурси можна використати для місцевого розвитку;

- стратегія має впливати на місцевий інвестиційний клімат та ресурсну спроможність громади, та, як наслідок, на рівень життя всіх громадян;

- питання залучення інвестицій для місцевих підприємств та розвитку інфраструктури, збереження довкілля і забезпечення гідної якості життя. Успішна робота над цими питаннями можлива лише за умови сприйняття їх як цілісної системи;

- стратегія пов'язана з іншими документами стратегічного характеру, місцевими та регіональними програмами, які вже ухвалені і виконуються відповідними органами.

Структура стратегічних і оперативних цілей та завдань розвитку міської територіальної громади

Стратегічна ціль А. Економічний розвиток громади	Стратегічна ціль В. Створення комфортних умов на території громади	Стратегічна ціль С. Створення свідомої та активної громади з високою якістю життя
А.1.Диверсифікація структури місцевої промисловості	В.1. Розвиток та удосконалення системи збору та утилізації відходів	С.1. Удосконалення системи комунікації в громаді та підвищення рівня взаємної довіри
А.2. Створення позитивного іміджу громади	В.2. Модернізація та розвиток інфраструктури громади	С.2. Забезпечення високої якості життя громадян
А.3. Розвиток збалансованого підприємництва	В. 3. Ремонт доріг та благоустрій в МТГ	
А.4. Розвиток туристичного бізнесу в МТГ	В.4. Вдосконалення системи муніципального енергетичного менеджменту	

Підвищення рівня життя кожного мешканця громади можливе тільки в результаті місцевого економічного розвитку.

Ключовими проблемами у сфері економічного розвитку громади (наявні, можливі) є:

- відсутність дієвої системи комунікації з внутрішніми та зовнішніми інвесторами щодо можливості інвестування у розвиток економіки громади;
- відсутність системної промоції ресурсів території громади;
- нестача підготовлених кваліфікованих працівників через відсутність якісних легальних робочих місць;
- недостатній рівень зростання кількості підприємців у потрібних громаді видах діяльності.

Тому робоча група має визначити головним економічним аспектом бачення майбутнього територіальної громади, як самодостатній промисловий та бізнесовий осередок з розвинутою промисловістю глибокої переробки сільськогосподарської продукції; торговельний центр чорноземного регіону, потужний логістичний центр для товарів України й іноземних виробників, відкритий для інвестування.

Структура оперативних цілей та завдань стратегічної цілі А: економічний розвиток громади

Оперативні цілі та завдання

А.1. Диверсифікація структури місцевої промисловості.

Завдання А.1.1. Створення індустріального парку.

Завдання А.1.2. Створення агрологістичного центру.

Завдання А.1.3. Підвищення продуктивності та конкурентоспроможності діючих на території громади підприємств.

А.2. Створення позитивного іміджу громади.

Завдання А.2.1. Маркетинг території громади.

Завдання А.2.2. Актуалізація Інвестиційного паспорту МТГ, сторінки сайту міської ради.

Завдання А.2.3. Туристична промоція МТГ. Актуалізація сторінки сайту міської ради.

А.3. Розвиток збалансованого підприємництва.

Завдання А.3.1. Створення системи навчання підприємців МТГ.

Завдання А.3.2. Маркетингові дослідження для підприємців щодо потреб громади.

Завдання А.3.3. Підтримка підприємництва, розвиток дорадчих служб.

А.4. Розвиток туристичного бізнесу в МТГ.

Завдання А.4.1. Розвиток рекреаційно-туристичних зон та екологічних стежок в населених пунктах МТГ.

Завдання А.4.2. Відновлення об’єктів культурної спадщини на території МТГ.

Завдання А.4.3. Розвиток багатоаспектного туризму в селах МТГ.

Слід зазначити, що Стратегія є основою для розроблення щорічних програм сталого економічного і соціального розвитку міських територіальних громад, а також інших цільових програм розвитку громад.

Стратегія позиціонуватиметься як плановий документ найвищого рівня в МТГ, а отже її реалізація вимагає зосередження фінансових, фізичних та людських ресурсів. Усі зусилля органів місцевого самоврядування в особі міських рад, громадянського суспільства і громадян мають бути націлені на успішну реалізацію пріоритетів та заходів, передбачених Стратегією.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Методичні рекомендації у сфері місцевого економічного розвитку «Порядок розроблення стратегії розвитку територіальної громади». URL : https://auc.org.ua/sites/default/files/library/metodyka_mer_new.pdf

2. Методичні рекомендації у сфері місцевого економічного розвитку «Порядок розроблення стратегії розвитку територіальної громади» URL : https://www.hromady.org/wp-content/uploads/2021/02/

3. Стратегія розвитку Сумської міської територіальної громади до 2027 року. URL : https://smr.gov.ua/uk/dokumenti/rozrobka-stratehii-rozvytku.html

4. Програма соціально-економічного та культурного розвитку Кам'янець-Подільської міської територіальної громади на 2023 рік. URL : https://onedrive.live.com/view.aspx?resid=ECE43D51F9A9D478!72304&ithint=file%2cdocx&wdo=2&authkey=!AADbHBiKtrs_534

5. Стратегія розвитку Пирятинської міської територіальної громади на 2021–2025 роки. URL : http://pyriatyn.org.ua/data/files/new/.pdf

6. Стратегії розвитку міста Києва до 2025 року. URL : https://kmr.gov.ua/uk/content/strategiya-rozvytku-mista-kyyeva

7. Стратегія розвитку Ірпінської міської територіальної громади. URL : imr.gov.ua https://imr.gov.ua›strategy-2022-2032

УДК 332.12 (477)

Міщук Володимир Юрійович,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник:
Мартиненко В. В.,
д-р екон. наук., професор,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0000-0001-9078-8345

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ВЛАДИ ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Реформа місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, яка розпочалася у 2014 році, є однією з найважливіших реформ, що проводяться в країні. Мета реформи - зміцнення місцевого самоврядування, децентралізація влади та підвищення ефективності управління на місцях.

Одним із основних здобутків реформи є створення об'єднаних територіальних громад (ОТГ). Станом на 2023 рік в Україні створено понад 10 тисяч ОТГ, що об'єднують понад 80% населення країни.

Реалізація здобутків реформи місцевого самоврядування у розвитку територіальних громад має кілька основних напрямків:

покращення якості надання публічних послуг. Завдяки передачі повноважень від держави до місцевого самоврядування, територіальні громади отримали можливість самостійно вирішувати питання місцевого значення, зокрема, у сфері освіти, охорони здоров'я, культури, житлово-комунального господарства, соціальної політики тощо. Це призвело до покращення якості надання цих послуг, оскільки громади мають можливість більш оперативно реагувати на потреби населення та враховувати його інтереси;

розвиток інфраструктури. Завдяки додатковим фінансовим ресурсам, які надійшли до місцевих бюджетів після децентралізації, територіальні громади мають можливість інвестувати в розвиток інфраструктури, зокрема, у

будівництво доріг, освітніх закладів, медичних закладів, спортивних споруд тощо. Це сприяє покращенню умов життя населення та підвищенню рівня його добробуту.

Пріоритетність місцевих потреб. Децентралізація влади дозволяє громадам більш ефективно вирішувати місцеві проблеми. Це пов'язано з тим, що місцеві органи влади краще знають потреби населення і мають можливість більш оперативно на них реагувати.

Звичайно, реформа місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні ще не завершена. Існує ряд проблем, які необхідно вирішити для подальшого розвитку територіальних громад. Серед них:

Недосконалість законодавчої бази. Законодавство, яке регулює діяльність місцевого самоврядування, потребує подальшого вдосконалення. Зокрема, необхідно уточнити розподіл повноважень між державою та місцевим самоврядуванням, а також посилити контроль за діяльністю місцевих органів влади.

Недостатня фінансова спроможність громад. Незважаючи на додаткові фінансові ресурси, які надійшли до місцевих бюджетів після децентралізації, територіальні громади все ще не мають достатньої фінансової спроможності для вирішення всіх місцевих проблем.

Низька інституційна спроможність громад. Не всі територіальні громади мають достатню інституційну спроможність для ефективного управління. Це пов'язано, зокрема, з недостатньою кваліфікацією кадрів, а також з відсутністю досвіду роботи в умовах децентралізації.

Незважаючи на ці проблеми, реформа місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні має значний позитивний вплив на розвиток територіальних громад. Завдяки децентралізації влади громади отримали можливість більш ефективно вирішувати місцеві проблеми та покращувати умови життя населення.

Реалізація здобутків реформи місцевого самоврядування у розвитку територіальних громад має кілька конкретних прикладів.

Покращення якості надання публічних послуг. У багатьох громадах після створення ОТГ покращилася якість надання освітніх, медичних та інших соціальних послуг. Наприклад, у громадах, які створили власні заклади освіти, батьки мають більше можливостей вибору для своїх дітей. У громадах, які інвестували в розвиток медичної інфраструктури, люди мають доступ до якісної медичної допомоги.

Розвиток інфраструктури. Завдяки додатковим фінансовим ресурсам, які надійшли до місцевих бюджетів після децентралізації, територіальні громади мають можливість інвестувати в розвиток інфраструктури. Наприклад, у багатьох громадах побудовано нові дороги, освітні та медичні заклади, спортивні споруди тощо. Це сприяє покращенню умов життя населення та підвищенню рівня його добробуту.

Пріоритетність місцевих потреб. Децентралізація влади дозволяє громадам більш ефективно вирішувати місцеві проблеми. Наприклад, у багатьох громадах після створення ОТГ вдалося вирішити проблему з вивезенням сміття, водопостачанням, освітленням тощо.

Звичайно, реформа місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні не є панацеєю від усіх проблем, які існують у територіальних громадах. Однак вона створює основу для їхнього подальшого розвитку та покращення умов життя населення.

У перспективі територіальні громади мають можливість продовжувати розвиватися та покращувати умови життя населення. Для цього необхідно вирішити ряд проблем, які були зазначені вище. Зокрема, необхідно:

Удосконалити законодавство, яке регулює діяльність місцевого самоврядування.

Збільшити фінансову спроможність громад, зокрема, шляхом надання їм додаткових ресурсів з державного бюджету.

Покращити інституційну спроможність громад, зокрема, шляхом підвищення кваліфікації кадрів та надання їм необхідного досвіду.

Можемо підсумувати, що Реформа місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, ініційована у 2014 році, виявилася однією із ключових та значущих трансформацій для країни. Створення об'єднаних територіальних громад (ОТГ) стало важливим кроком у напрямку зміцнення місцевого самоврядування, децентралізації влади та поліпшення управління на рівні місцевості.

Одним із важливих результатів реформи є створення усієї системи, яка охоплює понад 10 тисяч ОТГ та об'єднує понад 80% населення України. Передача повноважень від держави до місцевих органів дозволила громадам ефективніше вирішувати питання освіти, охорони здоров'я, культури, соціальної політики та інших сфер місцевого значення.

Розвиток територіальних громад отримав конкретне відображення у покращенні якості надання публічних послуг. Громади стали більш самостійними у вирішенні місцевих проблем, що призвело до оперативності та адаптабельності в реагуванні на потреби населення.

Додаткові фінансові ресурси, отримані місцевими бюджетами після децентралізації, сприяють інвестуванню в розвиток інфраструктури. Побудова нових доріг, шкіл, лікарень та спортивних споруд покращує умови життя населення та сприяє підвищенню рівня добробуту.

Незважаючи на досягнені успіхи, важливо визначити проблеми, які ще потребують вирішення. До них відносяться недосконаліть законодавчої бази, недостатня фінансова спроможність окремих громад та низька інституційна спроможність.

Усі ці аспекти свідчать про те, що реформа місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні сприяє розвитку громад, покращенню їхнього самоврядування та підвищенню якості життя громадян. Для подальшого успіху реформи важливо продовжувати вдосконалення законодавства, забезпечувати стабільне фінансування та підтримувати інституційні зміни на рівні громад.

Завдяки вирішенню цих проблем територіальні громади зможуть стати ефективними органами місцевого самоврядування, які будуть здатні вирішувати місцеві проблеми та покращувати умови життя населення.

Усього, реформа місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, розпочата у 2014 році, є важливим кроком у розвитку країни. Створення об'єднаних територіальних громад сприяє покращенню якості надання публічних послуг, розвитку інфраструктури та врахуванню місцевих потреб.

Попри досягнуті успіхи, реформа стикається з викликами, такими як недосконаліть законодавчої бази, недостатня фінансова спроможність громад, а також низька інституційна спроможність. Вирішення цих проблем вимагатиме подальших зусиль та системних змін.

Проте реалізація здобутків реформи вже принесла конкретні позитивні результати. Покращення якості надання публічних послуг, розвиток інфраструктури та врахування місцевих потреб стали важливими чинниками для зміцнення ролі місцевого самоврядування та підвищення якості життя населення.

У майбутньому, для подальшого розвитку територіальних громад, необхідно активно працювати над вдосконаленням законодавства, збільшенням фінансової спроможності громад, та підвищенням їхньої інституційної спроможності. Ці кроки сприятимуть створенню стійкої та ефективної системи місцевого самоврядування, яка забезпечить гармонійний розвиток усіх регіонів України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Трачук П., Тимчак В. Реалізація принципу децентралізації влади в Україні науковий вісник ужгородського національного університету. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. URL : http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/275723 (дата звернення: 28.11.2023).

2. Адміністративна реформа і місцеве самоврядування в Україні. *Центр політико правових реформ*. URL : https://pravo.org.ua/administratyvna-reforma-i-mistseve-samovryaduvannya-v-ukrayini/ (дата звернення: 28.11.2023).

3. Україна презентувала план реалізації реформи місцевого самоврядування / Міністерство інфраструктури України. URL : https://mtu.gov.ua/news/34965.html (дата звернення: 28.11.2023).

УДК 328:332.1

Найдьон Анатолій Олегович,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник:
Коляда Т. А.,
канд. екон. наук, с.н.с., доцент,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0000-0002-1574-4446

ДОСЯГНЕННЯ ТА ВИКЛИКИ РЕФОРМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

В Україні процес реформування місцевого самоврядування є важливим етапом у політичному, економічному та соціальному розвитку країни. Досягнення та виклики цього процесу відображають глибокі трансформації, спрямовані на створення ефективної та відповідальної системи управління на місцевому рівні.

Як ефективний засіб публічного управління, місцеве самоврядування націлене на зменшення відчуження між владою та населенням, залучення громадян до активної участі у прийнятті рішень та здійснення контролю за діяльністю владних органів. Його сутність проявляється не лише у визнанні територіальною громадою права самостійно вирішувати питання місцевого значення, але й у реальній здатності та спроможності здійснювати це право.

Основні умови для реалізації місцевого самоврядування можна представити наступним чином: в першу чергу, необхідно чітко визначити обсяг повноважень органів місцевого самоврядування; вдруге, важливо мати відповідну організаційно-правову та матеріально-фінансову базу; втретє, обов'язково наявні відповідні географічні, кадрові та фінансово-бюджетні ресурси для забезпечення роботи місцевого самоврядування; вчетверте, важливо забезпечити активну участь та ініціативність всіх суб'єктів місцевого самоврядування у вирішенні питань, що відносяться до їх повноважень [1].

Проте виникає низка завдань, таких як вирішення дисбалансів у розвитку різних громад, забезпечення сталого розвитку, відновлення пошкодженої інфраструктури та чітке розподіл повноважень між усіма рівнями влади, а також збереження демократичності прийняття рішень. Аналізуючи найбільш значущі джерела доходів місцевих бюджетів за їх обсягами, можна відзначити, що основними є (без врахування субвенцій): ПДФО, єдиний податок та податок на майно. Це свідчить про виняткове значення малого бізнесу та офіційного працевлаштування для забезпечення успішності реформи децентралізації та формування спроможності громад.

Водночас, найбільш значна частка коштів з державних та місцевих бюджетів спрямовується на потреби ЗСУ, пенсії та обслуговування боргу. З галузевої перспективи видатки на оборону переважають, за ними слідують витрати на соціальне забезпечення та загальнодержавні функції. Фінансування житлово-комунального господарства повністю забезпечується за рахунок власних коштів місцевих бюджетів. Найбільш значущим напрямом фінансування з місцевих бюджетів залишається освіта як делеговане повноваження.

В окремих громадах спостерігається значна різноманітність ситуацій, що потребує негайного реагування. Проте громади продемонстрували свою здатність ефективно управляти та розвивати отримані фінансові ресурси, компетентно реагувати на непередбачені виклики і забезпечувати високий рівень надання послуг навіть в умовах невизначеності. Це також підтверджує, що бюджети місцевого самоврядування становлять основу стійкості місцевих фінансових ресурсів [2, с. 11].

Аналізуючи результати реформування, можна виділити позитивні сторони децентралізації, до яких, за нашим усвідомленням, належать створення передумов для успішного розвитку громадянського суспільства; отримання практичного досвіду участі мешканців територіальних громад у демократичних змінах; підвищення відповідальності місцевих органів за результати їхньої діяльності; ефективний розподіл бюджетних ресурсів для вирішення термінових потреб громад; сприяння стратегічному плануванню; забезпечення прозорості та відкритості прийнятих місцевими органами рішень; покращення якості надання послуг споживачам.

Проте, поряд із досягненнями децентралізаційних процесів у владі, існують певні недоліки, включаючи зниження координації виконання делегованих повноважень, намагання центральних органів уникати відповідальності

за надання державних послуг громадянам, суперечності між делегованими повноваженнями та обов'язками та недостатніми ресурсами для їх виконання, а також сповільнення реалізації державних програм з наданням пріоритету місцевим ініціативам. Важливо наголосити, що для досягнення ефективного завершення реформи слід удосконалити законодавчу базу, внести конституційні зміни в частині адміністративно-територіального устрою держави, провести перепис населення для отримання актуальної демографічної статистики та інші заходи [3, с. 55]. Оскільки кожен житель села чи міста повинен мати право на сучасну медичну та освітню допомогу, доступні та високоякісні адміністративні, комунальні та соціальні послуги, а також належні дороги і чисті, освітлені вулиці, значна кількість громадян позбавлена цього через втручання країни-агресора в територіальну цілісність і незалежність нашої держави.

В контексті військового стану реформування місцевого самоврядування має визначену мету у відновленні соціально-економічного розвитку, зміцненні безпеки та сприянні врегулюванню конфлікту через активну участь громад та розбудову стійкого управлінського потенціалу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бальцій Ю. Ю. Реформування місцевого самоврядування в Україні: проблеми та перспективи. Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Одеса, 17 червня 2022 р. / за загальною редакцією С. В. Ківалова. К. : Видавничий дім «Гельветика», 2022. Т. 1. С. 349–352. URL : http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/19258 (дата звернення: 05.12.2023).

2. Xin D., Koliada T., Muzychenko G. Assessment of the impact of budget decentralization on sustainable development of territorial communities in Ukraine. *Baltic Journal of Economic Studies.* 2021. Vol 7, No 4. P. 8–17. DOI : https://doi.org/10.30525/2256-0742/2021-7-4-8-17

3. Горохова Л. В., Заглада В. М. Реформування місцевого самоврядування в Україні. *Регіональні студії.* 2023. № 33. С. 51–57. URL : http://eprints.zu.edu.ua/37099/ (дата звернення: 05.12.2023).

УДК 338.49

Небеська Єлизавета Ігорівна,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник:
Скорик М. О.,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет, м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0000-0003-3291-706X

ІНФРАСТРУКТУРНІ ВИКЛИКИ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД УКРАЇНИ

Реформа децентралізація, яка успішно стартувала в 2014 році і досі триває в Україні, надала більше повноважень органам місцевого самоврядування і відповідно, вимагає від них пошуку нових напрямків розбудови, відбудови та розвитку інфраструктури об'єднаних територіальних громад (далі – ОТГ).

«Об'єднана територіальна громада, адміністративним центром якої визначено місто, є міською територіальною громадою, центром якої визначено селище, - селищною, центром якої визначено село, - сільською» [1]. Громади отримали певну фінансову самостійність і розширені повноваження.

В умовах воєнного стану розвиток інфраструктури набуває нових пріоритетних напрямів. Дороги, мости, школи, лікарні, порти, система громадського транспорту тощо — це та інфраструктура, яка завжди була та буде важливою [2].

Фінансування ОТГ відбувається в різні способи. Громади можуть отримати гроші, взявши їх у кредит, але має великі ризики, бо заплановані проєкти можуть не реалізуватися, а боргове навантаження буде бити по місцевому бюджету, в зв'язку з чим громада не зможе розвиватися. Є і інвестиційні джерела фінансування, які охоплюють ресурси, залучені до місцевої економіки з метою створення нових активів. Особливістю інвестицій є

те, що вони спрямовуються на реалізацію певного проекту безпосередньо, а не через бюджет ОТГ. Інвестиційні джерела можуть перебувати як у приватній власності, так і повністю або частково знаходитись у комунальній власності [3, с. 50].

Ще одним не менш важливим джерелом фінансування є гранти. Грантові кошти – це кошти, надані для фінансування потреб місцевого розвитку у вигляді міжнародної технічної допомоги, грантів міжнародних донорських організацій, благодійних внесків та пожертв. Грантовими також можна назвати кошти, які спрямовані на розвиток місцевої економіки в рамках проєктів корпоративної соціальної відповідальності. Грантова допомога може бути у формі як грошових коштів (безповоротні гранти), так і консалтингових послуг, обладнання, матеріалів, які надаються українським реципієнтам на безповоротній основі. Хоча всіх цікавить міжнародна технічна допомога, не варто забувати й про вітчизняних грантодавців. Тим більше, що українські організації в рамках власних програм і великих проектів можуть здійснювати так зване субгрантування. Так працює, наприклад, Український фонд соціальних інвестицій, який на конкурсній основі перерозподіляє кошти, отримані від іноземних фінансових організацій [3, с. 51].

Щодня ОТГ стикаються з різноманітними інфраструктурними викликами, це і транспортна інфраструктура, соціальна інфраструктура, яка передбачає забезпечення доступу до якісної освіти та медичного обслуговування, захист культурної спадщини, адже наша країна багата на монументи і всі вони потребують реставрації, благоустрій території, водопостачання, енергетика, екологія тощо.

Окремо хочемо зупинитися на обороні та захисті, адже в умовах сьогодення нам як ніколи потрібна надійна оборона і захист. І, щоб гарантувати безпеку і обороноспроможність громад, облаштовують сховища, блокпости, забезпечують звуки сповіщення сирен. Слід зауважити, що громади в деякій мірі беруть участь в укріпленні стратегічних об’єктів, в прифронтових зонах - укріплюють лінію оборони, шляхом надання матеріалів та техніки. Ось, наприклад, облрада Сумщини виділила 2 млн грн для фінансування обласної бригади територіальної оборони. 1 млн 561 тис. грн пішов на ремонт і облаштування приміщень управління військової частини, а 439 тис. грн на створення матеріально-технічної бази управління військової частини [4]. Також було виділено близько 22 млн. грн. для облаштування

укриттів в навчальних закладах, щоб якомога більше здобувачів освіти могло вийти на очне навчання [5].

Ще одним складним викликом для громад в умовах війни стало відновлення критичної інфраструктури. Наслідки, які лишають після себе ворожі ракети – жахливі, все знищується вщент. Європейський Союз, ще у жовтні 2022 року підняв питання відбудови в Україні.

На міжнародній конференції з питань відновлення України, країни-партнери пообіцяли виділити кошти на відбудову кожної області нашої країни, розподіливши їх між собою. Наприклад, інвестором Київської області буде Велика Британія, Сумської – Канада. Вважаємо, що ця допомога вкрай важлива, адже наша економіка самотужки не впорається.

Міністерство молоді та спорту запустило цікавий проєкт, який залучає молодь до відновлення країни – це ВІДНОВА:UA. Двигуном цього проєкту є молодий колектив, який проводить тренінги, співбесіди, влаштовує конкурси, переможці якого отримують винагороду – відбудова певного об’єкту інфраструктури. Наприклад, Ямпільська громада Сумської області стала призером в одному із конкурсів, які були запропоновані цією програмою, і тому мала приємний бонус – модернізація підвалу в центрі культури та дозвілля і створення фітнес-центру на території школи. Такі проєкти є дійсно крутими, адже тут молодь поєднує приємне з корисним - шукає нові знайомства, проявляє свої здібності і в той же час відновлює країну.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про добровільне об’єднання територіальних громад : Закон України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text (дата звернення: 11.11.2023).

2. Скорик М. О. Інфраструктурні виклики об’єднаних територіальних громад України. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Економічні науки».* 2021. № 8. URL : https://doi.org/10.25313/2520-2294-2021-8-7507 (дата звернення: 11.11.2023).

3. Ресурсне забезпечення об’єднаної територіальної громади та її маркетинг : навч. посіб. / Борщ Г. А., Вакуленко В. М., Гринчук Н. М., Дехтяренко Ю. Ф., Ігнатенко О. С., Куйбіда В. С., Ткачук А. Ф., Юзефович В. В. К., 2017. 107 с. (дата звернення: 11.11.2023).

4. Телеграм канал: Новини Суми / @sumypost. URL : https://t.me/sumypost/9322 (дата звернення: 11.11.2023).

5. Телеграм канал: Сумські дебати. URL : https://t.me/debaty_sumy_ua/11324 (дата звернення: 11.11.2023).

6. Що таке децентралізація і навіщо вона всім нам? – простими словами про реформу. URL : https://decentralization.gov.ua/news/1862 (дата звернення: 11.11.2023).

7. Успішна територіальна громада: будуємо разом / Бриль М., Врублевський О., Данчева О., Сеїтосманов А., Чубаров Е. Харків : Видавничий будинок Фактор, 2018. 128 с. (дата звернення: 11.11.2023).

УДК 352.07:331.1

Осадчук Наталія Володимирівна,
канд. екон. наук,
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини,
м. Умань, Україна
ORCID ID 0000-0001-5921-3869

ФІНАНСОВА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Децентралізація – передача повноважень та фінансів від державної влади органам місцевого самоврядування. Децентралізація владних та фінансових повноважень держави на користь місцевого самоврядування є однією з найбільш визначальних реформ з часів української незалежності.

Мета реформи – формування ефективного місцевого самоврядування та територіальної організації влади для створення і підтримки повноцінного життєвого середовища для громадян, надання високоякісних та доступних публічних послуг, становлення інститутів прямого народовладдя, узгодження інтересів держави та територіальних громад [1].

Головним стратегічним завданням модернізації системи державного управління та територіальної організації влади, яка сьогодні здійснюється – формування ефективного місцевого самоврядування, створення комфортних умов для проживання громадян, надання їм високоякісних та доступних публічних послуг. Досягнення зазначених цілей неможливе без належного рівня економічного розвитку відповідних територій, їх фінансового забезпечення і достатніх джерел для наповнення місцевих бюджетів.

Саме фінансовий аспект є одним із найсуттєвіших, від якого, у великій мірі, залежить успішність функціонування територіальних громад. Наявність економічно активних суб’єктів підприємницької діяльності, достатня кількість кваліфікованих трудових ресурсів, розвинена промислова та соціальна інфраструктура – все це та багато іншого є основою для успішного розвитку громади.

Результатом реформи стало підвищення зацікавленості органів місцевого самоврядування у збільшенні надходжень до місцевих бюджетів, пошуку резервів їх наповнення, покращення ефективності адміністрування податків і зборів. Спроможні громади показують високі і динамічні темпи приросту власних доходів. У частині використання коштів увага акцентується на необхідності формування найбільш оптимальної структури бюджетних видатків, створенні ефективного не надто чисельного управлінського апарату, здійсненні постійного аналізу витрачання бюджетних коштів і упередженні випадків їх нераціонального витрачання.

Показники виконання місцевих бюджетів відображають загальний соціально-економічний стан відповідної території та її потенціал до сталого розвитку. Наявність достатніх ресурсів у місцевих бюджетах є запорукою того, що територіальна громада має можливість надавати більш якісні та більш різноманітні послуги своїм жителям, реалізовувати соціальні та інфраструктурні проекти, створювати умови для розвитку підприємництва, залучення інвестиційного капіталу, розробляти програми місцевого розвитку та фінансувати інші заходи для всебічного покращення умов проживання жителів громади [2].

Цілі реформи місцевого самоврядування та децентралізації влади:

1. сформована оптимальна для України система адміністративно-територіального устрою;
2. спроможне місцеве самоврядування, здатне здійснювати власні та делеговані повноваження;
3. громади беруть участь у вирішенні питань місцевого значення;
4. фінансування регіональної політики забезпечує розвиток та підвищує конкурентоспроможність громад і регіонів;
5. держава контролює законність діяльності органів місцевого самоврядування.

Децентралізація – створення умов для формування ефективної, відповідальної місцевої влади, здатної забезпечити комфортне та безпечне середовище для проживання людей по всій території України незалежно від місця проживання.

Децентралізація – це передача повноважень та бюджетних надходжень від державних органів до органів місцевого самоврядування. Метою реформи місцевого самоврядування є, передусім, забезпечення його

спроможності самостійно, за рахунок власних ресурсів, вирішувати питання місцевого значення. Йдеться про наділення територіальних громад більшими ресурсами та про мобілізацію їхніх внутрішніх резервів [3].

Децентралізація:

– адміністративна – громади надають якісні послуги: освіта, охорона здоров'я, соціальний захист, земельні питання, житлово-комунальне господарство, питання безпеки тощо. Важливо донести до всіх жителів, що після завершення реформи децентралізації якість послуг буде залежати тільки від них.

– фінансова – ефективне місцеве самоврядування та забезпечення ним поступального соціально-економічного розвитку відповідних територій має супроводжуватися збільшенням ресурсної та фінансової бази.

Принципи фінансової децентралізації влади:

– ефективності та прозорості: ефективна та прозора фінансова діяльність органів державної влади, місцевого та регіонального самоврядування, що виключає дублювання функцій, здійснення неефективних дій, роздуття бюрократичного апарату;

– відповідальності: відповідальність органів місцевого та регіонального самоврядування за виконання власної компетенції з надання суспільних благ – повинна бути повною та винятковою;

– правомірності: максимальна передача прав, функцій та відповідальності щодо фінансової діяльності місцевому та регіональному самоврядуванню за умов збереження єдності держави;

– залучення: максимальне залучення населення до участі в рішенні місцевих та регіональних справ;

– пріоритетності: пріоритет розвитку суспільного саморегулюючого фінансового механізму над бюрократичним державним фінансовим механізмом;

– забезпечення: забезпечення гарантованого Конституцією України рівня життя в усіх регіонах держави;

– відповідності: досягнення відповідності в обсягах переданих повноважень щодо здійснення видатків та мобілізації необхідних фінансових ресурсів для їхнього фінансування на той рівень влади, який охоплює площу доступності суспільного блага для споживачів.

Розвиток територіальних громад в умовах реформування місцевого самоврядування та децентралізації влади в Україні тісно пов'язаний з удосконаленням організації життя та діяльності населення, досягненням сталого розвитку території. Економічні та політичні передумови запровадження децентралізації в Україні склались після здобуття незалежності у 1991 р. Реформа децентралізації з 2015 р. отримала значний розвиток. Її незворотність має бути означеною внесенням змін до Конституції, завершенням реформи АТУ та законодавчим забезпеченням фінансування повноважень територіальних громад [4].

Основні завдання для територіальних громад у процесі управління сталим розвитком регіону:

– соціальна складова – соціальної основи та просторова доцільність;

– економічна складова – досягнення випереджувальних темпів економічного розвитку;

– екологічна складова – збереження сприятливого екологічного середовища;

– політична складова – ефективна система управління громадою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Реформа децентралізації. URL : https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/efektivne-vryaduvannya/reforma-decentralizaciyi

2. Місцеві фінанси та бюджетна децентралізація. URL : https://decentralization.gov.ua/finance

3. Суть реформи децентралізації – спроможність регіонів самостійно за рахунок власних ресурсів вирішувати питання місцевого. URL : http://icps.com.ua/sut-reformy-detsentralizatsiyi--spromozhnist-rehioniv-samostiyno-za-rakhunok-vlasnykh-resursiv-vyrishuvaty-pytannya-mistsevoho-znachennya/

4. П'ять років формування нового базового рівня АТУ: успіхи та проблеми реформи в Україні. URL : https://www.prostir.ua/?library=pyat-rokiv-formuvannya-novoho-bazovoho-rivnya-atu-uspihy-ta-problemy-reformy-v-ukrajini

УДК 330.34:332:122(477)

Палюх Олександр Миколайович,
канд. екон. наук,
Міністерство фінансів України,
м. Київ, Україна
ORCID ID 0000-0002-9459-2187

СТАЛИЙ РОЗВИТОК СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ

Сільські території в Україні відіграють важливу роль у загальному соціально-економічному розвитку країни. Розбудова та підтримка сталого розвитку сільських районів стає стратегічним завданням у контексті забезпечення збалансованого розвитку усієї країни, особливо в умовах фази широкомасштабного вторгнення російсько-української війни.

Нині сільські території України стикаються з численними викликами та можливостями. З одного боку, це потужний аграрний потенціал, природні ресурси, та різноманітність видів сільськогосподарської продукції. З іншого – це проблеми, пов’язані з відсутністю інфраструктури, втратою людського капіталу через міграцію до міст, а також нерівномірним розподілом ресурсів і продуктивних сил. Саме тому дослідження шляхів упровадження концепції сталого розвитку в управління сільськими територіями України вимагає глибокого аналізу, інноваційних підходів та стратегічного планування для створення життєздатних і конкурентоспроможних сільських громад.

Оцінювання сталого розвитку сільських територій передбачає використання різноманітних індикаторів, які відображають економічний, соціальний, екологічний та інші аспекти розвитку [1; 2]. Наведемо перелік індикаторів, що можуть бути використані для оцінки сталості розвитку сільських територій.

1. Економічні індикатори: частка сільськогосподарського виробництва у валовому регіональному продукті (ВРП) як показник економічної активності сільських територій; рівень безробіття та зайнятості як індикатор стану ринку праці та можливості працевлаштування мешканців сільських районів; рівень доходів населення як показник соціально-економічного розвитку та рівня життя сільських жителів.

2. Соціальні індикатори: доступність освіти та якість освітніх послуг як показник рівня освіти та навчальних можливостей у сільських районах; доступність медичної допомоги, що оцінюється за наявністю медичних установ, лікарів та доступністю медичних послуг для мешканців сільських територій; рівень життя та соціальна інклюзія, що включає доступ до житла, культурних та спортивних установ, доступність соціальних послуг тощо.

3. Екологічні індикатори: рівень забруднення навколишнього середовища, що вимірюється за рівнем забруднення повітря, водойм, ґрунтів тощо; частка відновлюваних джерел енергії у енергетичному балансі сільських територій.

4. Інфраструктурні індикатори: доступність транспортних засобів та інфраструктури, що оцінюється за наявністю доріг, транспортних зв'язків та інших інфраструктурних об'єктів; розвиток сучасних комунікаційних технологій через доступність інтернету та технологічних засобів для мешканців сільських територій.

Наведені індикатори сприяють комплексній оцінці рівня сталого розвитку сільських територій та дозволяють виявити ключові аспекти, які потребують уваги для подальшого покращення та забезпечення економічного зростання.

Ключовим сучасним фактором розвитку сільських територій в Україні стала російсько-українська війна та її руйнівні наслідки. Проте, не зважаючи на складні умови, існують певні перспективи та можливості для сталого розвитку сільських районів [3–5]. Так, умови війни можуть спонукати сільські території до пошуку нових шляхів розвитку, таких як розвиток сільського туризму, виробництво органічної продукції або розвиток малих та середніх підприємств. Це може сприяти створенню нових робочих місць та розвитку галузей, не пов'язаних із аграрним виробництвом.

Покращення інфраструктури в сільських районах, зокрема якості доріг, доступ до електроенергії та інтернету, може сприяти залученню інвестицій та розвитку підприємництва. Це може стати основою для розвитку нових галузей та покращення життєвого рівня сільських мешканців. Інвестування у освіту та навчання підвищить привабливість сільських територій для молоді та фахівців. Розвиток кваліфікованої робочої сили може стати ключовим фактором у розвитку нових галузей економіки.

Розвиток місцевого самоврядування та активна участь громад можуть сприяти розвитку місцевих ініціатив та проектів, спрямованих на покращення якості життя у селах, включаючи розвиток інфраструктури, освіти та медичного обслуговування. Забезпечення стабільності та безпеки в сільських районах важливе для того, щоб створити умови для розвитку та інвестицій. Процеси реконструкції та відновлення мають сприяти у відновленні життєздатності сільських територій.

Отже, сталий розвиток сільських територій в Україні стає ключовим завданням, що вимагає комплексного підходу та спільних зусиль апарату державної влади, місцевого самоврядування, громадськості, бізнесу та академічної спільноти. Це вимагає розвитку нових стратегій збалансованого використання природних ресурсів, створення сприятливих умов для розвитку підприємництва, покращення якості життя та забезпечення доступу до освіти, медичної допомоги інших соціальних послуг тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Тимошенко М. М. Методичні засади оцінки сталого розвитку сільських територій: алгоритм, структурна схема та інструментарій дослідження. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. Вип. 21. С. 348–356. URL : http://global-national.in.ua/archive/21-2018/44.pdf

2. Лазарєва О. Оцінка сталого розвитку сільських територій. *Сталий розвиток економіки*. 2019. № 1(42). С. 178–185. URL : https://www.economdevelopment.in.ua/index.php/journal/article/view/72

3. Indirect corporate agricultural land use in Ukraine: Distribution, causes, consequences / Martyn A., Shevchenko O., Tykhenko R., Openko I., Zhuk O., Krasnolutsky O. *International Journal of Business and Globalisation*. 2020. Vol. 25, No. 3. P. 378–395. DOI : https://doi.org/10.1504/IJBG.2020.109029

4. Білокінна І. Місцеве самоврядування як складова «зеленого» повоєнного відновлення України. *Modeling the Development of the Economic Systems*. 2023. № 1. С. 62–72. DOI : https://doi.org/10.31891/mdes/2023-7-9

5. Місцеве самоврядування як чинник стійкості тилу : аналіт. доп. / В. Г. Потапенко, В. О. Баранник, Н. В. Бахур та ін. ; за ред. В. Г. Потапенка. Київ : НІСД, 2023. 54 с. DOI : https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2023.02

УДК 336.14

Парубець Олена Миколаївна,
д-р екон. наук, професор
ORCID ID 0000-0001-5357-7581;
Тищенко Олексій Іванович,
здобувач третього (PhD)
рівня вищої освіти,
Національний університет
«Чернігівська політехніка»,
м. Чернігів, Україна

ВПЛИВ РЕФОРМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ НА ОБСЯГ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД УКРАЇНИ

Реформа місцевого самоврядування (децентралізації) була розпочата у 2014 р. з прийняттям Концепції реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні [1], активна фаза її реалізації відбувалася впродовж 2015–2020 рр. Реформа передбачала створення об'єднаних територіальних громад (ОТГ), спроможних вирішувати соціально-економічні проблеми місцевого значення та була спрямована на збільшення обсягу місцевих фінансових ресурсів для забезпечення фінансової самостійності і автономності органів місцевого самоврядування, виконання покладених на них власних та делегованих повноважень. В період 2015–2020 рр. було сформовано 1070 ОТГ. Законом України «Про внесення змін до деяких законів України щодо визначення територій та адміністративних центрів територіальних громад» від 16 квітня 2020 року затверджено 1470 громад [2].

В ході проведення реформи децентралізації ОТГ перейшли на прямі міжбюджетні відносини з державним бюджетом, збільшили свої ресурсні і фінансові можливості завдяки застосуванню бюджетних, інвестиційних, кредитних, грантових механізмів фінансування, а також реалізації спільних проектів і укладанню договорів про транскордонне та міжтериторіальне співробітництво.

Перехід ОТГ на нові бюджетно-фінансових відносини забезпечив зростання обсягів і частки їх власних доходів та підтвердив результативність проведеної реформи децентралізації та здатність органів місцевого самоврядування ефективно розпоряджатися отриманими фінансовими ресурсами.

Фінансові ресурси територіальних громад класифікуються за різним ознаками, а саме залежно від форми залучення вони поділяються на внутрішні та зовнішні; джерел формування – на власні, позикові, трансфертні; рівня формування – централізовані та децентралізовані. Формування, розподіл і використання фінансових ресурсів територіальних громад здійснюється відповідно до діючих нормативно-законодавчих актів України та норм міжнародного права, зокрема статті 9 «Фінансові ресурси органів місцевого самоврядування» Європейської Хартії місцевого самоврядування [3].

У статті 10 Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» зазначається порядок і форми розподілу державної підтримки ОТГ, загальний обсяг якої розподіляється між бюджетами ОТГ пропорційно до їх площі та кількості сільського населення [4]. Значний обсяг державної допомоги надається у вигляді дотацій та субвенцій з державного бюджету, порядок надання яких встановлюється Кабінетом Міністрів України (див. табл. 1).

Таблиця 1 – Частка офіційних трансфертів від органів державного управління в доходах місцевих бюджетів

Офіційні трансферти від органів державного управління	Роки								
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Дотації	27,8	2,5	1,9	4,4	4,5	4,6	4,6	3,9	3,7
Субвенції	28,6	56,6	51,5	49,9	48,7	41,8	29,4	31,0	21,0
Всього	56,4	59,1	53,4	54,3	53,2	46,4	34,0	34,9	24,7
Частка трансфертів у доходах бюджетів ОТГ, %	-	-	49,3	46,0	42,0	39,0	31,0	28,0	25,0

Джерело: складено авторами на основі [5; 6].

Як видно з наведених у таблиці 1 даних, починаючи з 2015 року суттєво зменшується частка дотацій державного бюджету, натомість зростає питома вага субвенцій в доходах місцевих бюджетів. Тільки за період 2014-2018 рр. відбулося зростання державної підтримки розвитку територіальних громад та розбудови їхньої інфраструктури. у 39 разів.

В останні роки спостерігається тенденція зростання частки власних доходів місцевих бюджетів і зниження їх залежності від офіційних трансфертів. Це сприяє підвищенню частки доходів місцевих бюджетів у зведеному бюджеті. Якщо у 2014 р. даний показник складав 22,2 %, то у 2022 р. 24,4 %. Вперше у 2017 р. частка місцевих бюджетів з трансфертами у зведеному бюджеті України склала 51,2 % [5]. Цьому сприяло не тільки збільшення власної ресурсної і фінансової бази місцевих бюджетів, але і зростання державної підтримки розвитку територіальних громад.

Згідно до Бюджетного Кодексу України, значна частка від загальнодержавних податків і зборів закріплюється за місцевими бюджетами, зокрема, бюджетами ОТГ. Традиційно серед загальнодержавних податків і зборів закріплених за місцевими бюджетами найбільшу частку займає податок на доходи фізичних осіб.

Наступним зовнішнім джерелом фінансових ресурсів ОТГ є зовнішні запозичення по лінії Європейського банку реконструкції і розвитку, Фонду чистих технологій, Європейського інвестиційного банку, Північної екологічної фінансової корпорації (НЕФКО) тощо. Серед вітчизняних банків найбільшими кредиторами, особливо на рівні міських об’єднаних територіальних громад, виступають АТ «Державний експортно-імпортний банк України», ПАТ АБ «Укргазбанк».

Також органи місцевого самоврядування отримали можливість зберігати залишки бюджетних коштів не тальки на казначейських рахунках, але і на депозитних, тим самим збільшуючи обсяг власних фінансових ресурсів.

Бюджетна децентралізація сприяла зростанню власної дохідної бази територіальних громад. В період 2018-2022 рр. спостерігається суттєве зростання доходів бюджетів територіальних громад з 21,3 млрд грн у 2018 р. до 285,1 млрд грн за підсумками 2022 р. [6].

Головним джерелом збільшення дохідної частини місцевих бюджетів, зміцнення їх фінансової незалежності є місцеві податки і збори. В ході проведення реформи децентралізації відбулося підвищення ролі і значення місцевих податків і зборів у доходах місцевих бюджетів, зокрема, бюджетів

ОТГ. Спостерігається помірне зростання частки місцевих податків та зборів із 0,5 % ВВП у 2014 році до 1,6 % ВВП у 2022 році, що є результатом реформи децентралізації. Якщо у 2014 р. частка місцевих податків і зборів складала 0,5% ВВП % то у 2022 р. їх обсяг дорівнював 1,6 % ВВП [6].

Ситуація з надходженням, розподілом і використанням фінансових ресурсів територіальних громад докорінним чином змінилась після 24 лютого 2022 р. Треба зазначити, що завдяки проведеній реформі децентралізації більшість територіальних громад змогли зберегти свою фінансову стійкість, а деякі громади наростили фінансову базу. В основному це відбулося за рахунок збільшення надходжень від податку на доходи фізичних осіб, військового збору, а також зростання кількості внутрішньо переміщених осіб. Військові дії обумовили зростання диспропорцій у соціально-економічному стані територіальних громад та в окремих випадках привели до нераціонального використання коштів місцевих бюджетів.

Післявоєнне відновлення постраждалих територіальних громад буде потребувати розробки дієвих стратегій їх відбудови і розвитку, повернення місцевого населення, створення нових робочих місць, розбудови інфраструктури тощо. Без державної підтримки і допомоги міжнародних фінансових організацій здійснити зазначені заходи буде вкрай важко. При цьому територіальні громади повинні не тільки очікувати зовнішньої фінансової допомоги, але й активно шукати альтернативні джерела наповнення дохідної частини місцевих бюджетів та зростання власної ресурсної бази, використовуючи інструменти фінансового інжинірингу, розвиваючи транскордонне і міжтериторіальне співробітництво, проводити активну політику стосовно пошуку зовнішніх і внутрішніх інвесторів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні : розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 р. № 333-р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#Text

2. Про внесення змін до деяких законів України щодо визначення територій та адміністративних центрів територіальних громад : Закон України від 16 квітня 2020 року № 562-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/562-20#Text

3. Парубець О. М., Ільчук В. П., Сугоняко Д. О. Місцеві фінанси : навч. посіб. Чернігів, 2020. 344 с.

4. Про добровільне об’єднання територіальних громад : Закон України від 5 лютого 2015 року № 157-VIII. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text

5. Міністерство фінансів України. URL : https://www.mof.gov.ua/uk/statistichnij-zbirnik

6. Аналіз виконання місцевих бюджетів за 2022 рік. Децентралізація URL : https://decentralization.gov.ua/news/16105

УДК 304

Полюхович Марія Петрівна,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник:
Теліщук М. М.,
старший викладач,
Державний податковий університет, м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0000-0002-7950-6957

УКРАЇНА ПІСЛЯ ВІЙНИ: СОЦІАЛЬНИЙ ВИМІР

Після закінчення війни Україні не уникнути глобальної зміни розселення по країні. Станом на зараз демографи визначають шість великих міст – Київ, Львів, Одеса, Дніпро, Харків [1]. Після закінчення війни питання розселення населення в Україні стане е надактуальним.

Причиною великого переміщення людей Україна має через війну. Всього в Україні приблизно 6 мільйонів внутрішньо переміщених осіб (ВПО), а ще 6,2 мільйона людей, за даними Управління верховного комісара ООН у справах біженців, перебувають за кордоном України. Головною причиною цього є те, що дуже багато внутрішньо переміщених осіб втратили своє житло та переїхали до центральної або західної України. Дехто з них працевлаштувався на новому місці, і чи будуть вони повертатися – велике запитання. Тому потрібен план розвитку всієї післявоєнної України з деталізацією по областях, районах і, можливо, по територіальних громадах.

Якщо люди повертатимуться на попереднє місце проживання на південь і схід України, то виникає проблема відновлення житлової та комунальної інфраструктури, які в багатьох містах зруйновані. Важливо розуміти, які там можна розміщувати підприємства, бо якщо люди почнуть повертатися, без роботи там просто нічого робити, лише буде зростання криміналу [2].

Перед відновленням Україна спочатку намагатиметься мінімізувати всі можливі збитки від війни. Це і переміщення підприємств із зон бойових дій у безпечніші райони, і прийом тимчасово переміщених осіб, і загалом

будь-які заходи, спрямовані на те, щоб люди та підприємства жили й працювали та підтримували економіку.

Є багато питань, з якими потрібно зіткнутися – економічне відновлення, житло, інфраструктура, розмінування – але також є деякі соціальні питання. Україна може втратити майже половину населення, проте може залишитися 20 мільйонів людей. Отже, у нас є проблема репатріації мільйонів біженців і проблема по залученню мільйонів іммігрантів з інших країн.

Люди, які пережили війну, можуть мати психологічні проблеми та потребувати психологічної допомоги та соціальної адаптації. Вже зараз виникає ризик розмежування суспільства за новим статусом для соціальної диференціації – поведінка під час війни. Виникають такі групи: збройні сили України; ті, хто залишився в Україні під час війни у своєму місті чи селі; внутрішньо переміщені особи; ті, хто виїхав за кордон, біженці; особи, які перебували на окупованій території (їх два типи – старі території, ще з 2014 року, і ті, що окуповані після 24 лютого 2022 року) [3].

Однак, попри складні наслідки війни, Україна може мати привабливі особливості та ряд можливостей для відновлення й подальшого розвитку з завершенням конфлікту. Головне – правильно скористатися такими можливостями. Ці привабливі сторони можуть бути різними для населення України, для біженців, які захочуть повернутися, для діаспори, для мігрантів, яких так чи інакше доведеться запрошувати до країни.

Пріоритети країни: розвиток людського капіталу; наука, інновації і підприємництво; безпека і захист прав власності; права людини і свободи.

Отже, шлях України – забезпечення інноваційного економічного зростання. Для цього на першому етапі необхідно підготувати «плацдарм», а саме: забезпечити верховенство права і захист власності, підвищити рівень економічної грамотності громадян; модернізувати традиційні індустрії; покластися на розвиток цифрової економіки; забезпечити кращі умови для українського експорту; забезпечити енергетичну незалежність, дерегулювати економіку і забезпечити бізнесу рівні умови; створити умови для залучення в країну талантів з усього світу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Глобальне розселення українців після війни: шість метрополісів, де вируватиме життя. URL : https://tsn.ua/exclusive/globalne-rozselennya-ukrayinciv-pislya-viyni-shist-metropolisiv-de-viruvatime-zhittya-2424289.html

2. Після війни Україна ризикує перетворитися на Монголію: вчений пояснив демографічні загрози. URL : https://tsn.ua/exclusive/pislya-viyni-ukrayina-rizikuye-peretvoritisya-na-mongoliyu-vcheniy-poyasniv-demografichni-zagrozi-2433730.html

3. «Божевільні мрії» про майбутнє: якою Україна може бути після війни. URL : https://www.unian.ua/society/bozhevilni-mriji-pro-maybutnye-yakoyu-ukrajina-mozhe-buti-pislya-viyni-12369336.html

4. Відбудова України після війни: хто, як і за чиї гроші. URL : https://www.epravda.com.ua/columns/2022/05/19/687200/

УДК 332.1

Попадинець Василь Валерійович,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник:
Теліщук М. М.,
старший викладач,
Державний податковий університет, м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0000-0002-7950-6957

ОЦІНКА ВІДКРИТОСТІ, ПРОЗОРОСТІ ТА ПІДЗВІТНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Відкритість, прозорість та підзвітність є важливими принципами діяльності органів місцевого самоврядування. Вони сприяють підвищенню довіри населення до влади, а також забезпеченню ефективного управління містами та регіонами.

Оцінка відкритості, прозорості та підзвітності діяльності органів місцевого самоврядування є важливим інструментом для моніторингу та контролю за їхньою діяльністю. Вона дозволяє визначити, наскільки органи місцевого самоврядування відповідають цим принципам, а також виявити недоліки та розробити заходи для їхнього усунення.

Принцип підзвітності гарантує, що всі учасники процесу прийняття рішень несуть відповідальність за свої рішення, а рішення повідомляються, пояснюються та можуть бути оскаржені, якщо необхідно [1].

Так, відповідно до статті 15 Закону України «Про доступ до публічної інформації», усі рішення органів місцевого самоврядування (ОМС) повинні оприлюднюватися протягом 5 днів з дня їхнього прийняття. Проте, відкрите врядування передбачає значно ширші межі підзвітності органів влади та місцевого самоврядування, ніж визначено цим Законом.

Відповідальність і підзвітність органів влади та місцевого самоврядування обумовлюється тим, що громадяни, по суті, є «власниками» активів громади, а посадові особи ОМС є лише їхніми розпорядниками. Це передбачає прозорість і відкритість процедур прийняття рішень із залученням усіх зацікавлених сторін та оприлюднення того, яким чином міськими активами управляють від імені громадян. Прозорість і відкритість процедур прийняття рішень вимагає участі громадян протягом усього циклу – від початку процесу розробки політик і рішень ОМС до їхнього ухвалення з постійним широким інформуванням громади [2].

Максимальна кількість балів, яку може отримати місто, становить 100 балів, а шкала підзвітності / прозорості міст передбачає 5 категорій:

I підзвітне / прозоре місто (80–100 балів);

II переважно підзвітне / прозоре місто (60–79 балів);

III частково підзвітне / прозоре місто (40–59 балів);

IV переважно непідзвітне / непрозоре місто (20–39 балів);

V непідзвітне / непрозоре місто (0–19 балів) [3].

Позитивним моментом дослідження підзвітності та прозорості українських міст є те, що методологія переглядається та вдосконалюється з урахуванням змін у законодавстві та інших факторів. Також, у межах дослідження створена онлайн-платформа, за допомогою якої активні громадяни, представники організацій громадянського суспільства та органів місцевого самоврядування мають можливість безпосередньо долучатися до оцінювання рівня виконання індикаторів і залишати публічні відгуки про результати оцінювання, а представники місцевої влади – оперативно реагувати на коментарі та визначати пріоритетні зони розвитку громад.

Інформаційна грамотність населення є важливою для того, щоб громадяни могли ефективно використовувати доступну інформацію для участі в управлінні містом. Вони повинні мати розуміння того, як шукати, оцінювати та використовувати інформацію, а також як спілкуватися з представниками органів місцевого самоврядування.

Культура публічності передбачає, що органи місцевого самоврядування відкриті до спілкування з громадянами та готові публічно обговорювати свої рішення та діяльність. Це передбачає проведення громадських слухань, консультацій та інших форм громадської участі, а також відкрите оприлюднення інформації про діяльність органів місцевого самоврядування.

Розвиток цих двох аспектів сприятиме підвищенню відкритості, прозорості та підзвітності діяльності органів місцевого самоврядування, а також забезпечить ефективне управління містами та регіонами.

Відкритість, прозорість та підзвітність є важливими принципами діяльності органів місцевого самоврядування. Вони сприяють підвищенню довіри населення до влади, а також забезпеченню ефективного управління містами та регіонами.

Оцінка відкритості, прозорості та підзвітності діяльності органів місцевого самоврядування є важливим інструментом для моніторингу та контролю за їхньою діяльністю. Вона дозволяє визначити, наскільки органи місцевого самоврядування відповідають цим принципам, а також виявити недоліки та розробити заходи для їхнього усунення.

За результатами оцінки відкритості, прозорості та підзвітності діяльності органів місцевого самоврядування України, станом на 2023 рік, більшість міст України відповідають цим принципам на середньому рівні. Однак у деяких містах спостерігаються недоліки у сфері доступу до інформації, залучення громадян до участі в управлінні та прозорості бюджетного процесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гука А. Бенчмаркінг доброго врядування: практичний. ТОВ «Видавництво «Ютон», 2018. 60 с. URL : http://www.slg-coe.org.ua/wp-content/uploads/2018/11/Book_BenchmarkingDV-2_148x210_web.pdf

2. Методологічні підходи до формування і впровадження інтегрованої моделі відкритого врядування в українських містах. URL : http://pleddg.org.ua/ wp-content/uploads/2016/12/OG_Model_Dec2016.pdf

3. Методологія рейтингування прозорості міст 2021. URL : https://transparentcities.in.ua/

УДК 332.143

Розум Олександр Олександрович,
здобувач третього (PhD) рівня вищої освіти,
Державний податковий університет, м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0009-0007-5256-4114

ІНСТРУМЕНТИ ПІДТРИМКИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ УКРАЇНИ

Європейська інтеграція визнана пріоритетом зовнішньої політики України. В 1998 році була ухвалена Стратегія інтеграції України до ЄС [1]. У 2014 році Україна підписала Угоду про асоціацію з ЄС [2]. Згідно з Законом України від 07.02.2019 № 2680-VIII «Про внесення змін до Конституції України» в Основному Законі закріплено курс України на членство в ЄС [3]. У червні 2022 року Європейська Рада надала Україні статус кандидата на вступ до Євросоюзу. В умовах європейської інтеграції особливої актуальності набула адміністративно-територіальна реформа в Україні. Згідно з Законом від 05.02.2015 «Про добровільне об'єднання територіальних громад» сусідні міські, селищні, сільські ради набули можливість об'єднатися в одну громаду та утворити один спільний орган місцевого самоврядування [4]. Конституція України визначає, що Держава забезпечує захист конкуренції у підприємницькій діяльності, а також захищає права споживачів, здійснює контроль за якістю і безпечністю продукції та усіх видів послуг і робіт, сприяє діяльності громадських організацій споживачів [5, с. 42].

Отже розвиток економіки регіонів України в умовах євроінтеграції, децентралізації влади та формування нових об’єднаних територіальних громад (ОТГ) потребує особливої уваги до підприємницького сектору з боку державних органів управління, вирішення організаційно-господарських проблем, які потребують детального вивчення та надання науково обґрунтованих рекомендації щодо підтримки розвитку бізнесу в громадах.

Проблеми розвитку підприємництва в регіонах України та питання функціонування та розвитку бізнесу досліджували вивчали З. Варналій, В. Геєць, А. Гальчинський, С. Давимука, Я. Жаліло, М. Козоріз М. Мельник, А. Мокій, І. Стороняньска, Я. Пушак, А. Філіпенко, С. Шульц та інші.

Повномасштабне вторгнення, яке росія розпочала в лютому 2022 року, створило нову реальність взаємодії громад та бізнесу в Україні. Кожна зі сторін доклала і продовжує докладати суттєвих зусиль, щоб забезпечити захист країни, прийом внутрішньо переміщених осіб та прийнятні умови для проживання і праці людей.

Бізнес зацікавлений у високій спроможності адміністрації громади, яка б вирішувала соціальні виклики території. Громада зацікавлена у високій ефективності бізнесу, який би забезпечував робочі місця, генерував податкові надходження, виробляв товари та послуги для мешканців.

Децентралізація владних повноважень дозволила посилити зацікавленість, вплив та відповідальність громад, бізнесу та населення щодо багатьох питань самоуправління, які колись були недоступні. Кооперація між сторонами стає все більш ефективною, партнерською, дружньою.

За цих умов аналіз специфіки формування та функціонування інструментів підтримки бізнесу в регіонах України і виокремлення на цій основі проблем і викликів трансформації підприємницького сектору регіонів держави в умовах децентралізації, а також формулювання пропозицій з їх подолання набувають особливої актуальності.

Практика господарської діяльності в сучасних умовах породила цілі набори інструментів підтримки бізнесу, які можуть бути класифіковані за різними ознаками. На основі аналізу наукових публікацій з підтримки розвитку бізнесу можемо виділити адміністративно-правові, фінансово-економічні, інформаційно-консалтингові та соціокультурні інструменти підтримки розвитку бізнесу в регіоні.

У цьому контексті заслуговують уваги практичні рекомендації, розроблені експертами в межах ініціативи «Громада, дружня до бізнесу. Інструменти сприяння бізнесу в громадах», яку Клуб Ділових Людей Україна впроваджував у 2021-2022 рр. за підтримки Програми «U-LEAD з Європою», а також досліджень потреб та трендів бізнесу в умовах воєнного стану.

За результатами проведених досліджень вищевказаною групою експертів визначені найбільш ефективні в сучасних умовах інструменти сприяння локальному бізнесу та залученню інвесторів у громадах. Це, зокрема: комунікація фахівців ОТГ із локальними підприємцями; сприяння підприємцям у доступі до грантів та програм підтримки; навчальні та ділові події; виробничий туризм; інвестиційний паспорт з інформацією про громаду; інвестиційний портал (веб-сайт або розділ на сайті громади); співпраця із приватними інвестиційними об'єктами; робота із «портретами інвесторів» для пошуку інвестора під певний інвестиційний об'єкт; кластери (об'єднання гравців ринку обмеженої території для досягнення певних цілей); розвиток бренду громади.

Для реалізації інструментів сприяння бізнесу громаді необхідно планувати, утворювати й виділяти необхідні ресурси, водночас також працювати над залученням додаткових ресурсів. До ресурсів адміністрації ОТГ для роботи з бізнесом належіть: спеціалісти, гроші, основні фонди, інформаційні системи, контакти підприємців, досвід, партнери, репутація громади.

Результати дослідження поведінки підприємців (в межах реалізації різних інструментів сприяння бізнесу свідчать про те, що на рішення інвестора розширювати діючий бізнес або створювати новий бізнес у громаді зазвичай впливає наявність не лиш одного інвестиційного об'єкту, а сукупність факторів, де інвестиційний об'єкт – лише один зі списку.

Фактори інвестиційної привабливості – це об'єкти, ресурси та ініціативи громади, які можуть стимулювати діючий бізнес розширюватись, а інвесторів – створювати нові підприємства. Це – елементи, з яких кожен підприємець складає свою цілісну «картину» інвестиційного проекту.

Завдання громади – виявляти та лаконічно й доступно описувати фактори, інформувати про них підприємців, працювати над їх збереженням та примноженням.

До стимулюючих факторів інвестиційної привабливості громади належать: інвестиційні об'єкти, природні ресурси, геолокація, інфраструктура для бізнесу, культурна спадщина, людський капітал, локальний бізнес, інструменти сприяння бізнесу, стратегічні документи, імідж громади, інвестиційні тренди в громадах.

Отже в сучасних умовах реформа місцевого самоврядування дозволяє бізнесу та владі співпрацювати, а реформа децентралізації дозволяє бізнесу та владі співпрацювати більш ефективно та будувати діалог. Під час війни бізнес і адміністрація громад продемонстрували готовність та спроможність разом вирішувати соціальні та економічні виклики.

Однією із ключових зон посилення співпраці бізнесу та громади є налагодження системної комунікації. Водночас ключовим обмеженням можна назвати недостатню спроможність та брак ресурсів громади для реалізації довгострокових проектів розвитку територій.

У сфері економічного розвитку громадам на сьогодні варто: налагоджувати системну комунікацію та діалог із локальним бізнесом; розробляти та впроваджувати інструменти сприяння бізнесу, які є найбільш доцільними та для реалізації яких наявні ресурси; підвищувати спроможність громади реалізовувати інструменти сприяння бізнесу через розвиток власних ресурсів та залучення додаткових; виявляти та покращувати фактори інвестиційної привабливості громади; інформувати підприємців про інвестиційні можливості; активувати роботи із залучення зовнішніх та внутрішніх інвестицій для створення нових або розширення діючих підприємств, зважаючи на сучасні інвестиційні тренди.

На нашу думку зазначені рекомендації сприятимуть бізнесу та владі у побудові більш ефективних партнерських відносини та співпраці заради майбутнього.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу : Указ Президента України від 11.06.1998 № 615/98. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/615/98#Text

2. Угода про асоціацію / Кабінет Міністрів України. URL : https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/yevropejska-integraciya/ugoda-pro-asociacyu

3. Про внесення змін до Конституції України : Закон України від 07.02.2019 № 2680-VIII. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2680-19#Text

4. Про добровільне об’єднання територіальних громад : Закон України від 05.02.2015 № 157-VIII. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text

5. Конституція (Основний Закон) України. Київ, 2017. 74 с.

6. Максимчук М. В. Інструменти підтримки бізнесу в регіоні: проблеми формування та перспективи інституалізації. *Регіональна економіка :* науково-практичний журнал. Львів, 2018. Випуск 4 (132). С. 33–38.

7. U-LEARN. Навчальна платформа Програми «U-LEAD з Європою». *Підтримка бізнесу в умовах війни: практичні рекомендації для громад.* URL : https://decentralization.gov.ua/news/16032

УДК 336.13

Соколюк Іван Петрович,
здобувач третього (PhD)
рівня вищої освіти,
Приватний вищий навчальний заклад
«Європейський університет»,
м. Київ, Україна

ДОСВІД ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ В БЮДЖЕТНІЙ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Кожна європейська країна має власні національні особливості децентралізації, які передбачено законодавством країн ЄС. Україна у 2014 році задекларувала початок реформи – децентралізації. Важливою віхою в питанні проведення реформ в Україні стала ініціатива лідерів Вишеградської четвірки (В-4) наприкінці 2014 року щодо технічної та консультаційної допомоги Україні у здійсненні політичних, макроекономічних та секторальних реформ. При цьому було вирішено, що кожна із країн В-4 візьме на себе опікунство над певними сферами, а саме: Польща – у сфері децентралізації та реформування влади на регіональному рівні, а також у сфері управління та державної служби.

30 вересня 2019 році Президент України Володимир Зеленський своїм указом [1] підтримав досягнення Цілей сталого розвитку та результатів їх адаптації з урахуванням специфіки розвитку України, викладених у Національній доповіді «Цілі сталого розвитку: Україна».

У грудні 2020 року Кабінет Міністрів України запровадив зміни до Регламенту, яким відтепер встановлено, що необхідність досягнення Цілей сталого розвитку враховується у процесі формування та реалізації державної політики України. Таким чином на державному рівні Цілі сталого розвитку закріплено у якості орієнтирів для розроблення програмних та прогнозних документів. Головною метою політики у сфері децентралізації є відхід від централізованої моделі управління в державі, забезпечення спроможності місцевого самоврядування та побудова ефективної системи територіальної організації влади в Україні, повна імплементація положень

Європейської хартії про місцеве самоврядування, принципів субсидіарності, універсальності та фінансової самодостатності місцевого самоврядування через створення системи об'єднаних територіальних громад.

Перевагами бюджетної децентралізації є:

- підвищення ефективності функціонування бюджетної системи;
- забезпечення фінансової самостійності органів місцевого самоврядування у прийнятті рішень;
- широка бюджетна самостійність і фінансова незалежність;
- розширення дохідної частини місцевих бюджетів, стабільність сплати податків і зборів до місцевих бюджетів;
- децентралізація споживчих повноважень;
- розширення можливостей місцевих органів влади у здійсненні зовнішніх запозичень.

Бюджетна децентралізація - це «достатньо широкий процес, який включає не лише передачу фінансових ресурсів, але й передачу повноважень у фінансовій сфері (видаткових, дохідних, податкових)» [2, с. 282; 4].

Якщо врахувати схожість концепцій реформи бюджетної децентралізації то цікавим для України є досвід країни Польщі. Бюджетна децентралізація в Польщі була завершальною реформою після змін місцевого самоврядування та адміністративно-територіального устрою. Результатом таких реформ в країні стала триступенева система територіальних одиниць: «гміна – повіт – воєводство», замість «гміна – воєводство» [3, с. 76]. Це стало рушійною силою у вибудовуванні раціональної, демократичної адміністративної системи із незалежним місцевим самоврядуванням.

Існує два джерела формування бюджету гміни, а саме: основні – власні надходження, додаткові - субвенції та дотації із центрального бюджету.

Результат проведеної реформи – чітке розмежування функцій та повноважень між державою та органами місцевого самоврядування.

Для України є гарним прикладом бюджетна децентралізації Словаччини. Словаччина мала масштабну корупцію у всіх сферах економіки, галопуюче безробіття та ряд інших економічних проблем, поступово, у кілька етапів провела ряд реформ. Завдяки яким, було вибудовано трирівневу модель державного управління – «громада – обласне самоуправління – держава». В результаті проведених змін державна влада стала максимально відділена від місцевої, а більшість проблем було подолано [5, с. 116].

На відміну від України, уряд Словаччини має обмежений перелік функцій, правда контроль в частині делегованих повноважень, за діяльністю місцевої влади зі сторони уряду існує і сьогодні. Розширення прав громад та країв було підкріплено джерелами доходів, які в результаті реформи бюджетної системи було передано на місцевий рівень. Загалом, фінансові ресурси були розподілені таким чином, що уряд і регіони отримали потужну фінансову базу для своєї діяльності.

В ідеалі реформа бюджетної системи має бути спрямована на підвищення ефективності та продуктивності використання бюджетних коштів, децентралізацію фінансових ресурсів та зміну підходів до боргової політики держави, однак лютий 2022 року приніс свої корективи в процеси децентралізації, з'явилися нові проблеми для громад, що спричинили масову міграцію та зупинку бізнесу (що безпосередньо вплинуло на власні доходи місцевих бюджетів), з'явилися гуманітарні, комунальні, міграційні проблеми, головною проблемою серед яких є відновлення зруйнованого житла.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року : Указ Президента України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text

2. Волохова І. С. Місцеві фінанси та перспективи поглиблення фінансової децентралізації в Україні : монографія. Одеса : Атлант, 2014. 461 с.

3. Ruśkowski E., Salachna J. Finanse lokalne po akcesji. Warszawa : Wolters Kluwer Polska Sp. 2 wyd. 2015. 272 s.

4. Skoryk, M. and Bohdan, S. Risk management tools in the system of public financial control. *Efektyvna ekonomika*. 2020. Vol. 5. URL : http://www.economy. nayka.com.ua/?op=1&z=7932

5. Кульчицький М. І. Місцеві бюджети і механізм їх формування. *Фінанси України.* 2007. № 9. С. 102–105.

УДК 332.14

Хохуляк Олеся Олександрівна,
канд. екон. наук, доцент,
ПВНЗ «Університет сучасних знань»,
м. Київ, Україна
ORCID ID 000-0002-6479-0940

ТЕРИТОРІАЛЬНА ГРОМАДА ЯК ОБ'ЄКТ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ

Система місцевого самоврядування згідно чинної законодавчої бази передбачає функціонування адміністративно-територіальних одиниць, які представлені наступними одиницями: АР Крим, області, райони, міста, райони в містах, селища і села. Сьогодні у зв'язку з прийняттям Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» до адміністративно-територіальних одиниць умовно можна віднести й територіальні громади [1]. Так, станом на 01.01.2022 в Україні були такі адміністративно-територіальні одиниці: АР Крим, 24 області, Київ та Севастополь, 1469 територіальних громад, 461 місто, 108 районів у містах, 881 селищ та 28369 сільських населених пунктів. Об'єднані територіальні громади (ОТГ) – це вид територіальних громад, які утворювалися в Україні під час адміністративної реформи протягом 2015–2020 рр. через об'єднання суміжних територіальних громад сіл, селищ, міст (відповідних сільських, селищних та міських рад) [6]. У табл. 1 подано кількість територіальних громад за категоріями в розрізі областей України. У червні 2020 р. шляхом трансформації існуючих ОТГ були сформовані нові територіальні громади по всій території України. З того моменту усі громади отримували рівні повноваження, тому застосування терміну «об'єднана» щодо цих громад втратило будь-який сенс.

В сучасних умовах мінливих змін в економіці територіальних одиниць важким завданням є прогноз реалізації пріоритетів їх розвитку. Тому, зважаючи на низьку фінансову спроможність територіальних громад щодо реалізації програм, необхідною умовою є запровадження інструментів

стратегування в процес місцевого самоврядування. Це зумовлює необхідність формування цілісного уявлення про територіальну громаду, як об'єкт стратегування розвитку, що в комплексі є системним завданням, вирішення якого передбачає розробку нових підходів та методів.

Таблиця 1 – Кількість територіальних громад за категоріями в розрізі регіонів України

Область	Міські	Селищні	Сільські	Усього
АР Крим	–	–	–	–
Вінницька	18	22	23	**63**
Волинська	11	18	25	**54**
Дніпропетровська	20	25	41	**86**
Донецька	43	14	9	**66**
Житомирська	12	22	32	**66**
Закарпатська	11	18	35	**64**
Запорізька	14	17	36	**67**
Івано-Франківська	15	23	24	**62**
Київська	24	23	22	**69**
Кіровоградська	12	16	21	**49**
Луганська	20	12	5	**37**
Львівська	39	16	18	**73**
Миколаївська	9	14	29	**52**
Одеська	19	25	47	**91**
Полтавська	16	20	24	**60**
Рівненська	11	13	40	**64**
Сумська	15	15	21	**51**
Тернопільська	18	16	21	**55**
Харківська	17	26	13	**56**
Херсонська	9	17	23	**49**
Хмельницька	13	22	25	**60**
Черкаська	16	10	40	**66**
Чернівецька	11	7	34	**52**
Чернігівська	16	24	17	**57**
Загалом	**409**	**435**	**625**	**1469**

Джерело: дані Державної служби статистики України.

Одне з основних завдань стратегування полягає у створенні раціонального сценарію досягнення заданих цілей, тобто у зниженні невизначеності майбутнього. Розширений аналіз завдань стратегування розвитку економічної системи показує, що всі результати такого розвитку є логічним

виконанням наступних дій: стратегічне цілепокладання; моделювання та прогнозування; розробка сценаріїв; формування системи управлінських рішень.

Однак варто зауважити, що планування розвитку території не обмежується підготовкою лише однієї стратегії, а являє собою цілу низку планувальних документів, що мають формувати цілісну систему. До базових складників такої системи планування територіального розвитку слід віднести [2, с. 26]: стратегічні довгострокові плани соціально-економічного розвитку; просторові плани територіального розвитку (генеральні плани міст і містобудівна документація населених пунктів); середньострокові плани соціально-економічного розвитку території та цільові програми розвитку окремих сфер діяльності; короткострокові програми соціально-економічного розвитку. Адже після формування соціально-економічних та екологічних пріоритетів сталого розвитку територіальних громад, у місцевих органів влади виникає необхідність розробки конкретного плану дій, що дозволяє реалізувати набір пріоритетів. Як правило, у сучасній теорії управління реалізація програми передбачає виділення відповідних ресурсів та розподіл повноважень. На нашу думку, ці завдання доцільно вирішувати з використання інструментів стратегічного управління.

З позицій розгляду ролі та значення стратегічного планування сталого розвитку територіальних громад слід звернути увагу, що основою цього процесу є територіальні громади. Саме усвідомлення та прийняття населенням, органами місцевого самоврядування територіальних громад змісту стратегічного планування дає змогу визначити роль як в економічних, екологічних та соціальних відносинах. Сучасні територіальні громади є центрами, в яких зосереджено основний потенціал та продуктивні сили суспільства. Як форма просторової організації, територіальні громади є складною системою узгодження різноспрямованих інтересів населення, органів місцевого самоврядування та суб’єктів господарювання, яка забезпечує, з одного боку, просторові умови розміщення продуктивних сил, з іншого – методи та форми їх взаємодії.

Відмінною особливістю, що впливає на сталий розвиток територіальної громади, як соціо-еколого-економічної системи є внутрішні зв'язки між елементами в середині цієї системи та зовнішні зв'язки з іншими системами.

Тому територіальна громад є складним об'єктом, який повинен мати здатність до реалізації певних завдань у досягненні сталого розвитку при зміні внутрішніх та зовнішніх умов. При цьому розвиток територіальних громад, визначається дієвими трансформаціями, спрямованими на формування та досягнення оптимальних структурних пропорцій розміщення продуктивних сил, суспільства та екосистем. Тому формування моделі сталого розвитку територіальних громад зумовлює необхідність розробки механізму територіального стратегічного планування, що дає змогу планувати розвиток громад як відкритих соціо-еколого-економічних систем враховуючи швидку адаптацію до змін параметрів зовнішнього середовища.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про добровільне об’єднання територіальних громад : Закон України від 5 лютого 2015 р. № 157-VIII. *Відомості Верховної Ради України.* 2015. № 13. С. 734. Ст. 91.

2. Yousef A. Y. Thaher, Ayham A. M. Jaaron. The impact of sustainability strategic planning and management on the organizational sustainable performance: A developing-country perspective. *Journal of Environmental Management*. 2022. Vol. 305. P. 25–31.

УДК 336.143:336.22

Швайка Таїсія Сергіївна,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник:
Мартиненко В. В.,
д-р екон. наук, професор,
Державний податковий університет, м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0000-0001-9078-8345

АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ БЮДЖЕТІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

Бюджети місцевого самоврядування – важливий інструмент впливу на економіку локального рівня, а зрештою і всеукраїнського. За результатами досліджень, рівень фінансової спроможності самозабезпечення потреб області залежить значною мірою від стану ведення місцевих бюджетів, як використовуються кошти звідти, куди направляються тощо. Відтак дуже важливо розробляти стратегію взаємодії з місцевим бюджетом, розпоряджатися стосовно закриття потреб територіальних громад.

У міжбюджетних відносинах громади та місцевого самоврядування важливо розробити механізм розподілу коштів та підвищення ефективності діяльності і співпраці сторін. Для цього потрібно продумати, як відбуватиметься бюджетне стимулювання, яким чином забезпечуватиметься фіксальна ефективність. Як зазначає дослідник цього питання, А. Буряченко місцевий бюджет – це категорія для характеристики грошових відносин, що утворюються між органами, що контролюються державою, і тими. що контролюються звичайним народом. Ці гроші використовується для регіонального розвитку, підвищення комфорту життя людей, соціально-економічного стану регіону [2, с. 13–18]. Виокремлюють такі складові доходів місцевого бюджету (табл. 1).

Таблиця 1 – Складові доходів місцевого бюджету

Нормативно-правове забезпечення	Законодавче визначення організаційних, майнових, фінансових положень щодо розвитку місцевих фінансів
Методи мобілізації доходів з метою наповнення бюджету	Самооподаткування, отримання коштів через перерозподіл бюджету, використання кредитів, внутрішніх позик і т.д.
Робота з органами управління фінансовими ресурсами місцевого бюджету	Співпраця з територіальною громадою, міськ.селищними та районними радами, виконавчими органами рад, органами самоорганізації населення і т.д.
Використання ресурсів місцевих бюджетів	Може бути як бюджет самоврядування, так і бюджет АР Крим, наприклад
Сфери відповідальності держ.влади	
Фінансові інструменти формування доходів	Акції, облігації, депозити, інвестиції в нерухомість, страхові продукти, фондові ринки
Види послуг, що надаються громадянам	А також підприємницьким структурам, НГО тощо
Рекомендації щодо моніторингу фінансової діяльності місцевих органів	Проведення аналізу бюджету, фінансової звітності та статей витрат, влаштування регулярного аудиту та перевірок, створення внутрішніх механізмів контролю витрат, залучення зовнішньої експертизи та використання закордонного досвіду, новітніх технологій для покращення ситуації з бюджетом.

За даними Державної казначейської служби України, до місцевих бюджетів у 2015 р. надійшло 153,2 млрд. грн., без урахування міжбюджетних трансфертів надійшло 72,6 млрд. грн., а обсяг міжбюджетних трансфертів становив 79,7 млрд. грн. Частка доходів місцевих бюджетів у структурі доходів зведеного бюджету України є надзвичайно низькою, у 2015 р. вона становила 23,4% [2]. Це свідчить про високу залежність ресурсів місцевої влади від державних коштів і про їх низьку автономію.

Прямі міжбюджетні відносини з державним бюджетом мають 672 бюджети, у тому числі 24 обласні бюджети, бюджет м. Києва, 173 бюджети міст обласного значення та 474 районні бюджети. Наразі в регіонах проводиться

робота щодо об'єднання територіальних громад. Кабінетом Міністрів України схвалено Концепцію реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні (Розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 р. № 333-р). Реалізація даної Концепції передбачає створення законодавчої бази діяльності органів місцевого самоврядування і органів виконавчої влади на новій територіальній основі з визначенням повноважень та їх ресурсного забезпечення.

Серед способів вирішення ситуації, потрібно знаходити можливості поповнення місцевих бюджетів, перерозподілу доходів та збільшення їх частки в цілому. Варто знаходити способи підтримки місцевого бізнесу, сприяти створенню нових робочих місць та розвитку ринку праці в Україні, наповненні бюджетів через залучення грантових коштів та закордонної допомоги, але таким чином, щоб не перестаратися і не бути залежними від такої допомоги. Може бути доцільною в умовах повномасштабної війни економія на певних статтях витрат та сприяння злагодженій роботі комунальних підприємств.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бюджетний кодекс України : Закон України від 21 черв. 2001 р. № 2542-III. *Відом. Верховної Ради України*. 2001. № 37. Ст. 189.

2. Буряченко А. Є. Впорядкування міжбюджетних фінансових потоків. *Вчені записки* : зб. наук. праць. К. : КНЕУ, 2010. Вип. 12. С. 160–165.

3. Про добровільне об'єднання територіальних громад : Закон України від 05.02.2015 № 157-VIII : станом на 14 трав. 2020 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text (дата звернення: 30.11.2023).

УДК 352.07:342.553(477)

Шендрик Ксенія Юріївна,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник:
Краєвський В. М.,
д-р екон. наук, професор,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0000-0003-3513-3666

РЕФОРМУВАННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЯК ДРАЙВЕР РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Впровадження результатів реформ місцевого самоврядування має велике значення для розвитку місцевих громад. Місцеве самоврядування надає можливість мешканцям брати активну участь у вирішенні проблем, що стосуються їх життя, розвитку та добробуту. Одним із головних досягнень земських реформ було створення територіальних громад, які об'єднували кілька сіл або міст з прилеглими до них територіями. Це дає змогу забезпечити більш ефективне управління ресурсами та сприяти розвитку місцевої інфраструктури, соціальних і культурних проектів.

Реформа місцевого самоврядування у розвитку територіальних громад починається з 2014 року і триває до сьогодні. Наразі існує 2 етапи децентралізації перший – з 2014 по 2019 роки, другий – з 2020 по 2021 роки. За перший період сформовано і діє основний пакет нового законодавства та впроваджені першочергові законодавчі ініціативи, а за другий «Кабінет Міністрів України визначив підтримку реформи децентралізації в Україні одним з пріоритетних завдань, що сприятиме розвитку місцевого самоуправління і економічного розвитку країни в цілому. 2020 рік став ключовим у питанні формування базового рівня місцевого самоврядування [1].

«Слід зауважити, що очікуваними результатами завершального етапу реформи децентралізації влади було: розмежування повноважень між рівнями управління за принципом субсидіарності, мешканці громад мали

отримати механізми та інструменти впливу на місцеву владу та участі у прийнятті рішень, і як завершальний результат внесення змін в Конституцію України щодо децентралізації влади» [2].

Враховуючи позитивні результати та недоліки, виявлені під час впровадження вищезазначених реформ, а також наслідки військових дій, наступний етап реформи децентралізації має включати такі кроки:

- створити правові передумови для функціонування місцевих органів державного управління на повітовому рівні;

- врегулювання законодавчих норм відповідно до повноважень облдержадміністрацій та облдержадміністрацій з урахуванням викликів сьогодення та попередніх реформ;

- законодавчо врегулювати питання адміністративно-територіального устрою, а саме: утворення, ліквідацію, визначення та зміну меж адміністративно-територіальних одиниць та об'єднання адміністративно-територіального устрою в єдину державну систему;

- регулюють відносини, пов’язані з набуттям, здійсненням та припиненням права спільної власності на майно, що належить територіальній громаді;

- місцеві демократичні механізми будуть удосконалюватися;

- подальше посилення рівня фінансової підтримки місцевої влади, а саме: надання сільським і селищним громадам права здійснювати місцеві запозичення, перегляд та розширення податкових джерел доходів місцевих бюджетів, збільшення споживчої спроможності для приведення її у відповідність до сучасних вимог і викликів. з якими стикаються територіальні громади [2].

Завершальний етап реформи повинен був бути проведений у 2022 р., але в результаті широкомасштабного військового вторгнення на територію України та в зв’язку з оголошенням воєнного стану по всій території України завершальний етап реформи місцевого самоврядування у розвитку громад призупинено на невизначений час [3].

Це заклало стабільну основу для наступного кроку реформи місцевої автономії, а також допоможе прискорити реформи в таких сферах, як охорона здоров’я, освіта, культура, соціальні послуги та енергоефективність.

Реалізація результатів реформи також передбачає надання територіальним громадам необхідних повноважень, фінансової підтримки та можливості самостійно приймати управлінські рішення. Це дає змогу громадам самостійно вирішувати питання свого розвитку з урахуванням місцевих особливостей та потреб.

Крім того, впровадження результатів реформ місцевої автономії допоможе мешканцям брати участь у прийнятті основних рішень, розвивати громадську автономію та партнерство між громадами та урядом. Це сприяє підвищенню якості життя людей, підвищенню ефективності управління та забезпеченню сталого розвитку територіальних громад.

Тому впровадження результатів реформ місцевого самоврядування має велике значення для розвитку територіальних громад, оскільки сприяє зміцненню демократичних процесів, покращенню умов життя людей та забезпеченню сталого соціально-економічного розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Децентралізація загальна інформація URL : https://decentralization.gov.ua/about (дата звернення: 04.12.2023).

2. Осипенко С. О., Когут І. А., Зарецький Р. Д. Виклики та перспективи подальшої реалізації реформи децентралізації влади в Україні. *Сучасні технології управління соціально- економічним розвитком України в умовах глобальних викликів сьогодення* : Всеукр. наук.-практ. конф. Мелітополь, 2022. С. 84–87.

3. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/64/2022 (дата звернення: 04.12.2023).

УДК 338.1:330.3

Щитова Кристина Андріївна,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник:
Савченко А. М.,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет, м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0000-0003-1871-7555

СТРАТЕГІЇ ВІДНОВЛЕННЯ ТА МОДЕРНІЗАЦІЇ ІНФРАСТРУКТУРИ В МІСТАХ УКРАЇНИ ПІСЛЯ ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ: РОЛЬ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТА МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Сучасний стан України, охопленої війною, вимагає невідкладного та комплексного підходу до відновлення та модернізації її міст та регіонів. Після закінчення війни Україна має можливість скористатися міжнародною допомогою для підтримки сталого та стійкого розвитку. Відновлення з урахуванням принципів сталості дасть змогу забезпечити більш справедливе, стійке та зелене майбутнє для громадян та майбутніх поколінь України.

Роль місцевого самоврядування у повоєнному відновленні України є критичною. Місцеве самоврядування має безпосередній вплив на повсякденне життя громадян і відіграє ключову роль у реалізації стратегій відновлення на місцевому рівні. Це включає планування, розподіл ресурсів, впровадження проектів з модернізації інфраструктури та енергетики, а також забезпечення соціальних послуг. Місцеве самоврядування може сприяти впровадженню інноваційних підходів до реконструкції, особливо в контексті сталого розвитку.

Місцеві уряди в Україні зіштовхуються з викликами відновлення після війни, але водночас мають унікальну можливість реформувати міське

середовище. Вони можуть впроваджувати стратегії, спрямовані на створення більш стійких та енергоефективних спільнот, розвивати міські простори, що сприяють соціальній інтеграції, та застосовувати новітні технології для покращення управління міськими ресурсами. Місцеве самоврядування також може забезпечувати важливий зв'язок між громадами та національним урядом, що дозволяє ефективніше реагувати на місцеві потреби та сприяти розвитку місцевої економіки.

Успіх у відновленні та модернізації українських міст значною мірою залежить від здатності місцевого самоврядування залучати громадськість до процесів планування та впровадження проектів, а також від їх спроможності налагодити ефективну взаємодію з міжнародними донорами та партнерами.

Розробка та впровадження стратегій сталого розвитку міст є ключовим елементом повоєнного відновлення України. Ці стратегії повинні включати комплексний підхід до планування міського середовища, забезпечення енергоефективності, розвитку інфраструктури та збереження природних ресурсів. Основні напрями включають:

- *Енергоефективне житло та інфраструктура:* Зосередження на зменшенні енергоспоживання в житловому та комерційному секторах, включаючи використання інтелектуальних технологій та зеленого будівництва.
- *Розвиток відновлюваних джерел енергії:* Інтеграція сонячної, вітрової та біомасної енергії в енергетичний мікс міста.
- *Зелена інфраструктура та просторове планування:* Створення зелених зон, парків та велосипедних шляхів для підвищення якості життя та зменшення забруднення.
- *Ефективне управління водними ресурсами:* Розробка та впровадження планів збереження та ефективного використання водних ресурсів.
- *Стійка транспортна інфраструктура:* Розвиток громадського транспорту, зменшення залежності від особистого транспорту, та підтримка електромобільності.
- *Інклюзивність та участь громади:* Залучення мешканців до процесів міського планування та прийняття рішень для забезпечення інклюзивного розвитку.
- *Підтримка місцевого бізнесу та інновацій:* Сприяння розвитку місцевого бізнесу, особливо у сфері зелених технологій та енергоефективних рішень.

Розвиток відновлюваної енергії є фундаментальним елементом стратегії сталого розвитку України. Основні напрями включають:

- Сонячна Енергія: Україна має значний потенціал у розвитку сонячної енергетики, особливо у південних регіонах, де рівень сонячного випромінювання найвищий.
- Вітрова Енергія: Великий потенціал вітрової енергії, з можливістю розширення вітрових ферм та збільшення виробництва енергії.
- Біомаса: Використання біомаси як джерела енергії, особливо відходів сільськогосподарської діяльності, які можуть бути перетворені на біопаливо.
- Гідроенергія: Потенціал розвитку невеликих гідроелектростанцій, особливо в гірських районах.
- Геотермальна Енергія: Вивчення можливостей використання геотермальної енергії, зокрема у західних регіонах України.

Розширення відновлюваної енергії також залежатиме від модернізації енергетичної мережі та збільшення потенціалу зберігання та експорту для управління змінною генерацією в системі.

Інтеграція України з Європейським Союзом, особливо в контексті енергетичного сектору, є ключовим аспектом її повоєнного відновлення та модернізації. Ця інтеграція включає не тільки фізичне підключення енергетичних систем, але й глибоке узгодження політик, регулятивних стандартів, та співпраці в області інновацій та технологій. На початку війни було здійснено екстрену синхронізацію енергетичних мереж України та ЄС, що стало важливим кроком для підтримки стабільності в енергетичному секторі України та зміцнення її енергетичної незалежності. Однак, для досягнення повноцінної інтеграції потрібно значно більше зусиль, які включають модернізацію української енергетичної мережі, підвищення її ефективності та адаптацію до стандартів ЄС.

Відновлення та модернізація енергетичної інфраструктури України відповідно до європейських стандартів дозволить не тільки покращити внутрішню енергетичну безпеку, але й забезпечить можливість експорту електроенергії до країн ЄС. Така інтеграція відіграє важливу роль у забезпеченні довгострокової стабільності та економічного зростання України, а також сприятиме її політичній та економічній інтеграції з Європейським Союзом.

У контексті відновлюваної енергетики, плани України з розвитку сонячної та вітрової енергії є важливою частиною стратегії інтеграції з ЄС.

Розвиток цих джерел енергії не тільки допоможе Україні зменшити залежність від імпортованих енергоресурсів, але й зробить її важливим гравцем у європейському ринку відновлюваної енергетики. Це створить нові можливості для економічного зростання, створення робочих місць та інвестицій в Україні. Крім того, це сприятиме досягненню цілей ЄС щодо декарбонізації та енергетичної безпеки.

Завдяки такій інтеграції, Україна матиме змогу не лише відновити свою енергетичну інфраструктуру, але й зміцнити свої відносини з Європейським Союзом, відкриваючи двері для подальшої співпраці в різних галузях та забезпечуючи стійке та процвітаюче майбутнє.

Інтеграція енергетичної мережі України з мережами ЄС є важливим кроком як під час, так і після війни. Плани відновлення України передбачають досягнення потужності передачі між Україною та Європою 3,6 ГВт до 2030 року та 6,2 ГВт до 2040 року.

Таким чином, відновлення України після війни ставить перед країною низку складних завдань, але водночас відкриває можливості для розбудови більш стійкого та екологічно збалансованого міського середовища. Важливість місцевого самоврядування та залучення громади, а також потреба у міжнародній підтримці та співпраці, є ключовими факторами для ефективного відновлення та досягнення сталого розвитку. Стратегії, що включають інтегроване планування, ефективне управління ресурсами, розвиток громад та стійка інфраструктура, відіграють вирішальну роль у формуванні сталого майбутнього для України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. CSIS. Developing Renewable Energy in Ukraine. URL : https://www.csis.org/analysis/developing-renewable-energy-ukraine (дата звернення: 06.12.2023).

2. Indigo. Rebuilding Narratives: The Role of Urban Planning in Post-War Ukraine. URL : https://indigo.uic.edu/articles/thesis/Rebuilding_Narratives_The_Role_of_Urban_Planning_in_Post-War_Ukraine/23661744 (дата звернення: 06.12.2023).

3. SDG Knowledge Hub. Rebuilding a More Sustainable, Resilient, and Equitable Ukraine. URL : https://sdg.iisd.org/commentary/generation-2030/rebuilding-a-more-sustainable-resilient-and-equitable-ukraine/ (дата звернення: 06.12.2023).

УДК 338.246.8:711.4

Якименко Вікторія Павлівна,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник:
Мартиненко В. В.,
д-р екон. наук, професор,
Державний податковий університет, м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0000-0001-9078-8345

ЗДОБУТКИ ТА ТРУДНОЩІ В РЕАЛІЗАЦІЇ РЕФОРМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

В сучасних умовах розвитку суспільства, концепція місцевого самоврядування стає важливою складовою процесу демократизації та ефективного управління територіальними громадами. Реформа місцевого самоврядування, впроваджена в Україні, покликана забезпечити активну участь громадян у прийнятті рішень, розвивати та забезпечувати сталий розвиток місцевих територій. Проте, разом із позитивними наслідками, цей процес супроводжується низкою викликів та труднощів.

Мета дослідження полягає в проведені аналізу позитивних та негативних наслідків, що виникли в процесі реалізації реформи місцевого самоврядування в Україні. Зокрема, досліджуються ключові етапи та інструменти, використовувані для впровадження реформи, враховуючи їхній вплив на соціально-економічний розвиток регіонів.

Дослідження спрямоване на визначення перспектив подальшого вдосконалення місцевого самоврядування в Україні та розробку рекомендацій для подолання існуючих викликів.

Під час реалізації реформи місцевого самоврядування в Україні було досягнуто позитивних змін, які сприяли удосконаленню системи управління та зміцненню громадянського суспільства. До основних, варто віднести, створення об'єднаних територіальних громад, адже це покращило ефективність управління, забезпечило сталий розвиток на місцевому рівні [2, с. 22–23].

Впровадження реформи дозволило підвищити рівень фінансової автономії місцевих громад, тобто забезпечити їм можливість самостійно приймати та реалізовувати рішення щодо питань розвитку своїх територій, що в свою чергу, призводить до збільшення обсягу інвестицій та розвитку місцевої інфраструктури [1, с. 9].

Однак у процесі реалізації реформи спостерігаються й негативні наслідки. Однією з головних проблем є недостатня інформованість та залученість громадян до процесу прийняття рішень на місцевому рівні. Нерідко спостерігається не привернення уваги громадськості до питань місцевого самоврядування, що ускладнює реалізацію реформ [2, с. 22].

Ще однією проблемою є нерівномірність розвитку об'єднаних громад та недостатність ресурсів для реалізації проектів на місцевому рівні, що спричиняє соціальні та економічні нерівності, підриває довіру до реформ та владних структур.

Для забезпечення ефективності та стабільності реформи місцевого самоврядування в Україні, необхідно, вирішити названі проблеми, шляхом покращення комунікацій та залучаючи громадян до участі в прийнятті рішень, а також розробляючи механізми підтримки щодо менш розвинених громад.

Реалізація реформи місцевого самоврядування здійснюється шляхом поетапного впровадження та використання різноманітних інструментів, з метою досягнення визначених завдань.

Перший етап, формування об'єднаних територіальних громад, включає в себе проведення громадських консультацій та референдумів, під час яких використовуються соціологічні опитування та публічні обговорення. Одним із ключових інструментів є активна участь громадян у прийнятті рішень, що сприяє створенню легітимності та підтримки об'єднань.

Другий етап реформи полягає у децентралізації влади та фінансів, що досягається прийняттям спеціальних законів, таких як Закон України "Про місцеве самоврядування в Україні". Основним інструментом є передача повноважень та фінансових ресурсів від центральних органів до місцевих громад, також використовуються програми підтримки та навчання для місцевих чиновників з метою підвищення їхньої ефективності у нових умовах.

Третій етап передбачає розвиток місцевої інфраструктури та соціальних послуг. Для цього використовуються місцеві та регіональні стратегії

розвитку, різні конкурси та гранти, а також партнерські угоди з підприємцями та організаціями. Ці інструменти спрямовані на збільшення обсягу інвестицій та забезпечення ефективного розвитку місцевих громад.

На четвертому етапі реформи велика увага приділяється забезпеченню участі громадян у прийнятті рішень, що реалізується через створення механізмів громадянської участі, таких як громадські ради, публічні слухання та електронні платформи для збору думок громадян. Забезпечення відкритості та доступності інформації сприяє активному включенню громадян у формування рішень.

Останнім, п'ятим, етапом є моніторинг та оцінка ефективності реформи. Інструментами виступають різноманітні моніторингові та оціночні методи, такі як соціальні опитування, аудит та аналіз фінансових показників місцевих громад, що дозволяє систематично оцінювати досягнення та вносити корективи до змісту реформи з метою її подальшого вдосконалення.

Впровадження цих етапів та інструментів має значний вплив на соціально-економічний розвиток регіонів, сприяє підвищенню рівня життя громадян, зміцнює місцеве самоврядування та сприяє сталому розвитку країни. Однак важливо продовжувати аналізувати та вдосконалювати ці інструменти з урахуванням динаміки суспільних потреб та викликів.

Перспективи подальшого вдосконалення місцевого самоврядування в Україні включають ряд напрямків, що сприятимуть зміцненню демократії та сталому розвитку громад. Зокрема, важливо продовжувати розвивати механізми громадянської участі та забезпечувати відкритість і доступність інформації. Розширення можливостей громадян для активної участі в прийнятті рішень та контролю над діяльністю органів місцевого самоврядування сприятиме створенню більш відповідальної та легітимної системи управління.

Окрім цього, важливо підтримувати розвиток кадрового потенціалу на місцевому рівні, забезпечуючи навчання та підвищення кваліфікації місцевих чиновників. Розвиток компетентних та професійних кадрів допоможе забезпечити ефективне управління та реалізацію реформ.

Також, слід активно впроваджувати технологічні інновації для надання вільного доступу до публічної інформації та спрощення процесів взаємодії між громадянами та органами влади. Використання електронних платформ та інших цифрових інструментів сприятиме зростанню ефективності та прозорості управління.

Рекомендації для подолання існуючих викликів включають в себе створення ефективних механізмів моніторингу та оцінки реформ, що дозволить вносити корективи, за необхідності, для запобігання виникнення негативних наслідків. Важливо розробляти та реалізовувати програми підтримки для менш розвинених громад, зокрема, на фінансовому та організаційному рівні.

Загалом, перспективи вдосконалення місцевого самоврядування в Україні передбачають поєднання демократичних цінностей, технологічних інновацій та підвищення кваліфікації кадрів для створення ефективної та відповідальної системи управління на місцевому рівні.

Отже, реформа місцевого самоврядування призвела до ряду важливих змін та досягнень. Зокрема, вона сприяла збільшенню впливу громади на прийняття рішень, покращенню ефективності місцевого управління та забезпеченню більшої відповідальності влади перед громадянами. Однак у цьому процесі були виявлені певні труднощі, такі як недостатня інформованість громадян, бюрократичні перешкоди та фінансові виклики для деяких місцевих органів. Таким чином, важливо продовжувати працювати над усуненням цих проблем і вдосконаленням системи місцевого самоврядування для досягнення більшого збалансованого та ефективного управління на рівні громад.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аведян Л. Й., Лукашев С. В. Реалізація здобутків реформи децентралізації в Україні: проблеми здійснення в умовах суспільної кризи. *Економіка відновлення міст :* зб. матеріалів Міжнародного урбаністичного форуму, 22–23 берез. 2023 р. Київ : Київський національний економічний університеті імені Вадима Гетьмана, 2023. С. 9–12.

2. Буряченко А. Є., Стрельнік А. Д. Здобутки та труднощі в реалізації реформи місцевого самоврядування. *Економіка відновлення міст :* зб. матеріалів Міжнародного урбаністичного форуму, 22–23 берез. 2023 р. Київ : Київський національний економічний університеті імені Вадима Гетьмана, 2023. С. 21–24.

УДК 332.14

Ярощук Віталіна Олександрівна,
здобувачка другого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник:
Кравець І. М.,
канд. екон. наук, доцент,
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова,
м. Хмельницький, Україна
ORCID ID 0000-0002-5543-6958

СОЦІАЛЬНЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ПІДТРИМКИ РОЗВИТКУ ГРОМАД

У цивілізованому світі застосування соціального партнерства є найбільш дієвим інструментом досягнення взаєморозуміння у соціумі та забезпечення його сталого розвитку.

Сучасні тенденції розвитку суспільства створюють нові передумови для налагодження комунікації між різними групами на основі конструктивного діалогу та порозуміння. Формування партнерських відносин стає одним із найважливіших підходів у діяльності інституцій на шляху досягнення спільних цілей, запорукою важливих змін у громадах і суспільстві загалом [1].

Партнерством вважають особливий вид відносин, при якому окремі індивіди, групи людей, організації взаємодіють між собою на основі спільних інтересів шляхом об'єднання ресурсів для здійснення певної діяльності.

Соціальне партнерство є важливою складовою підтримки соціально-економічної складової розвитку громад.

В територіальній громаді виокремлюють три сектори: владу (органи державної влади та місцевого самоврядування, бюджетні установи та організації); бізнес (підприємства, товариства, окремі підприємці, які отримують прибуток у ході своєї господарської діяльності); громадськість (організації, які створені за власною ініціативою громадян і не залежать від органів

влади, ініціативні групи тощо). Вони співпрацюють між собою на основі міжсекторної взаємодіїі, сприяючи вирішенню різноманітних проблем на місцевому рівні [2, с. 20].

Залежно від того, на якому рівні соціальної активності знаходяться представники цих секторів, вони можуть реалізувати свою взаємодію в таких формах: інформаційний обмін; спільні благодійні акції; реалізація програм соціально-культурної інтервенції; підтримка соціальних ініціатив; фінансування соціальної сфери [3, с. 45].

Важлива роль міжсекторної взаємодії в організації соціальної роботи на рівні громади обумовлена тим, що:

– взаємодія є інструментом розвитку територіальної громади, відображає динаміку участі організованих груп населення, які через ідеї громадськості або благодійної діяльності опікуються інтересами, потребами представників своєї громади;

– за умови ресурсних обмежень для вирішення великого кола соціальних проблем, взаємодія між різними державними та неурядовими організаціями дозволяє розвивати адресні технології допомоги різних категоріям клієнтів;

– наявність у громаді реальної практики співпраці між владою, бізнесом та громадськими організаціями мінімізує протистояння інтересів, громадян та влади особливо з питань соціального самопочуття дітей, молоді, різних категорій сімей, які перебувають у кризовому стані і потребують особливої уваги.

У контексті розвитку громад соціальне партнерство є важливою складовою, яка дозволяє забезпечити ефективне управління громадою; підвищити якість життя населення; залучити населення до управління громадою. Завдяки соціальному партнерству вдається реалізувати ідею інклюзивного розвитку, за якого кожна верства населення має рівний доступ до можливостей та ресурсів. Це важливо з огляду на необхідність формування справедливого суспільства, у якому створюються умови для розвитку абсолютно усіх його членів.

Основними формами соціального партнерства в громаді є спільні заходи та проекти (будівництво та ремонт об'єктів соціальної інфраструктури, проведення культурних та спортивних заходів, розвиток малого та середнього бізнесу тощо); спільне лобіювання інтересів громади (боротьба за

надання громаді додаткових ресурсів, залучення інвестицій тощо); спільна освітня та інформаційна робота (проведення лекцій, семінарів, конференцій тощо).

З метою забезпечення розвитку громади важливо популяризувати ідеї соціального партнерства серед населення громади з огляду на його переваги, формувати культуру соціального партнерства, виховувати навички та вміння співпраці та діалогу.

Серед конкретних заходів, які можуть бути впроваджені для розвитку соціального партнерства в громаді, слід виокремити: створення консультативно-дорадчих органів, до складу яких входять представники різних стейкхолдерів громади. Ці органи можуть сприяти обговоренню спільних проблем громади та розробці спільних рішень; надання фінансової підтримки проектам та заходам, які реалізуються в рамках соціального партнерства. Це може стимулювати залучення різних стейкхолдерів до співпраці. проведення освітніх та інформаційних заходів, присвячених соціальному партнерству. Це може підвищити рівень обізнаності населення громади про переваги соціального партнерства та сприяти його популяризації.

Співпраця органів місцевого самоврядування, місцевих підприємницьких структур та громадян на засадах соціальної відповідальності та соціального діалогу сприяє створенню взаємодії та формує якісно нові перспективи для реалізації стратегії створення успішних, самодостатніх територіальних громад. Таким чином, соціальне партнерство між громадами, представниками бізнесу та влади може стати фундаментом прогресивного розвитку [4, с. 33].

Отже, соціальне партнерство визначається як необхідний інструмент для досягнення сталого розвитку громад, де всі зацікавлені сторони працюють разом для досягнення спільних цілей та забезпечення благополуччя суспільства в цілому. Спільна робота різних зацікавлених сторін дозволяє враховувати різноманітні інтереси та погляди, забезпечуючи комплексний підхід до розвитку громад. Це сприяє створенню стійкого економічного середовища на основі соціальної відповідальності бізнесу та сприяє розбудові ефективних трудових відносин.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Партнерство та співпраця як невід'ємна складова діяльності ОГС. URL : https://cd-platform.org/library/statti/1782-partnerstvo-ta-spivpratsia-iak-nevid-iemnaskladova-diialnosti-ohs

2. Організація соціального партнерства у місцевих громадах : метод. реком. для практиків соціальної сфери / Т. П. Басюк, О. В. Беспалько., І. В. Братусь та ін. ; за заг. ред. І. Д. Звєрєвої. Київ : Наук. Світ, 2006. 43 с.

3. Міщик Л. І. Соціальне партнерство як важлива складова соціальної роботи в громаді. *Партнерська взаємодія у системі інститутів соціальної сфери* : збірник матеріалів ІІІ Міжнародної науково-практичної конференції. Ніжин, 2020. С. 173.

4. Варцаба В. І. Роль соціального партнерства у розвитку територіальних громад. Збірник матеріалів V Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Ужгород, 18 листопада 2020 р. Ужгород : УжНУ, 2020. 200 с.

УДК 336.1:352

Ясенецький Володимир Станіславович,
здобувач третього (PhD)
рівня вищої освіти,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0009-0009-8438-768X

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СПРОМОЖНОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД У ПОВОЄННОМУ ВІДНОВЛЕННІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Фінансова спроможність територіальних громад грає критичну роль у забезпеченні сталого розвитку та зростання якості життя мешканців України. Після військового конфлікту та інших складних періодів перехідного характеру, що вплинули на економіку та інфраструктуру країни, забезпечення фінансової стійкості територіальних громад стає надзвичайно важливим завданням. Фінансова спроможність територіальних громад охоплює різні аспекти, такі як місцевий бюджет, використання місцевих ресурсів, залучення інвестицій, розвиток підприємництва та інші напрямки. Забезпечення достатніх фінансових ресурсів допоможе зміцнити економічну базу територіальних громад, підтримати розвиток інфраструктури, освіти, охорони здоров'я та інших сфер [1, с. 152].

Україна має розробляти та впроваджувати ефективні стратегії і політики для збільшення фінансової спроможності територіальних громад. Це може включати заходи, спрямовані на поліпшення податкової системи, залучення інвестиційних проектів, розвиток місцевого бізнесу та розширення можливостей місцевого самоврядування.

Тому, метою дослідження є оцінка впливу воєнного конфлікту на фінансову спроможність територіальних громад та стратегія забезпечення фінансового розвитку громад після війни.

Об’єктом дослідження є відносини, що виникають у процесі фінансової спроможності територіальних громад у післявоєнного відновлення України.

Фінансова спроможність, з наукової точки зору, визначається як здатність суб'єкта господарювання або індивіда виконувати свої фінансові зобов'язання та забезпечити стабільність своїх фінансових показників у майбутньому. Проте, фінансова спроможність територіальних громад визначається як їх здатність ефективно управляти фінансовими ресурсами, що належать їм або їм надходять, забезпечуючи в сукупності стабільність фінансових показників та здатність задовольняти потреби своїх мешканців [2, с. 74].

Основна мета фінансової спроможності територіальних громад полягає в забезпеченні ефективного функціонування та розвитку громади шляхом забезпечення достатніх фінансових ресурсів.

Фінансова спроможність територіальних громад залежить від багатьох факторів. Основні з них включають, рис. 1.

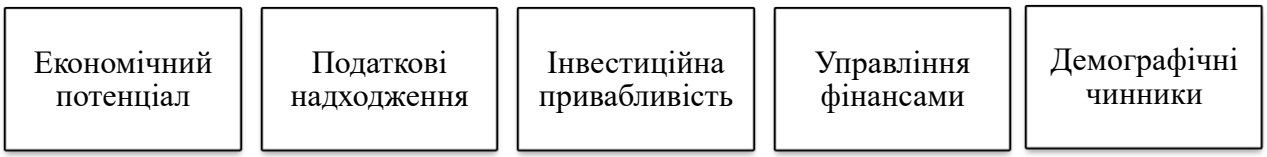

Рисунок 1 – Фактори впливу на фінансову спроможність
Джерело: створено автором за [2, с. 75].

Дані фактори можуть варіюватися в залежності від конкретних умов кожної територіальної громади. Правильне аналізування цих факторів допомагає зрозуміти фінансову спроможність громади та визначити шляхи для її покращення.

Матеріальною і фінансовою основою органів місцевого самоврядування є місцевий бюджет, який формується з податків, зборів, дотацій та інших доходів, які надходять до бюджету з різних джерел. Органи місцевого самоврядування здійснюють управління цими фінансовими ресурсами з метою забезпечення розвитку території, забезпечення потреб громади та здійснення своїх функцій. Крім того, вони також можуть залучати фінансові ресурси в рамках проектів та співпраці з іншими організаціями та установами.

В умовах сучасної України основним джерелом формування фінансової спроможності територіальних громад виступають доходи місцевих бюджетів. Проаналізуємо доходи місцевих бюджетів України за видами надходжень у 2020-2022 рр. у табл. 1.

Таблиця 1 – Динаміка доходів місцевих бюджетів України
за 2020–2022 рр.

№ з/п	Показник	Рік			Відхилення 2020/2022	
		2020	2021	2022	млн. грн	%
1.	Податкові надходження	285571,6	346713,2	393460,5	107889,0	37,8
2.	Неподаткові надходження	21462,6	27183	22041,2	578,6	2,7
3.	Доходи від операцій з капіталом	3473,1	3462,2	2276	-1197,1	-34,5
4.	Доходи від міжнародних організацій	146,3	36	223,3	77,0	52,6
5.	Цільові фонди	649,3	571,4	342,3	-307,0	-47,3
6.	Міжбюджетні трансферти	160177,1	203200,2	136776,2	-24210,0	-15,0
Всього		471480,0	581166,0	555119,6	83639,6	17,74

Джерело: створено автором за [3].

Провідною частиною доходів місцевих бюджетів є податкові надходження та міжбюджетні трансферти. У 2020-2022 роках сума податкових надходжень зростала на 37,8%, у 2020 році – 285571,6 млн. грн., у 2022 році – 393460,6 млн. грн. Відповідно, зросла частка податкових надходжень у структурі доходів місцевих бюджетів: з 60,5% до 70,9% протягом аналізованих років. Відповідне зростання притаманне змінам в перерозподілі податків між державними та місцевими бюджетами, тому зі збільшення мінімальної заробітної плати, збільшилися надходження за рахунок податку на доходи фізичних осіб.

Сума міжбюджетних трансфертів зменшилася на 15,0%, у 2020 році – 160177,1 млн грн, у 2022 році – 136776,2 млн грн. Відповідно зменшилася частка міжбюджетних трансфертів з 34,1% до 24,6%, зниження показника відбулося на 9,4%. Причиною зменшення міжбюджетних трансфертів є збільшення видатків на військові потреби, такі як закупівля озброєння, сплачення заробітної плати військовослужбовцям та інші витрати, пов'язані з воєнним станом.

Воєнний конфлікт призводить до зниження економічної активності в країні, зменшення виробництва та спаду податкових надходжень. Це призводить до зменшення доходів державного бюджету та скорочення міжбюджетних трансфертів. У воєнний час державі знадобитись більше коштів для фінансування військової діяльності і відновлення після конфлікту.

Україна стикається з безліччю викликів, пов'язаних з відновленням постраждалої інфраструктури, підтримкою постраждалих громад і покращенням якості життя населення. Однак, для досягнення цих цілей необхідні значні фінансові ресурси, які можуть бути забезпечені різними шляхами [4, с. 169]:

1. Розвиток місцевого господарства. Необхідно зосереджуватися на розвитку місцевих підприємств і підтримці місцевих промислових секторів, щоб збільшити виробництво та залучити нові робочі місця. Це може підвищити доходи та забезпечити місцеві громади стійкими джерелами фінансування.

2. Розширення туристичної сфери. Проведення маркетингової кампанії залучить туристів до відповідної територіальної громади. Це може включати рекламу природних красот, культурних пам'яток та інших потенційних привабливостей. Збільшення туризму допоможе залучити додатковий дохід через готельний бізнес, ресторани, магазини та інші сектори економіки.

3. Розширення зовнішньоекономічних зв'язків. Залучення інвесторів і бізнес-партнерів з інших територій або країн для спільних проектів та інвестицій, допоможе залучити нові джерела фінансування та створити нові робочі місця.

4. Підвищення ефективності управління. Реформування місцевого управління та фінансової системи забезпечить ефективне використання ресурсів та зменшить ризики корупції. Необхідно займатися бюджетним плануванням, контролем та аудитом, щоб забезпечити прозорість та раціональне використання фінансових ресурсів.

5. Залучення громадської участі. Потрібно залучати місцевих жителів до прийняття рішень щодо фінансових питань та розвитку громади. Розробка механізмів громадського консультування та участь у процесах прийняття рішень допоможе забезпечити солідарність та активність місцевих громад у фінансовому розвитку та вирішенні проблем воєнного часу.

Отже, забезпечення фінансової спроможності територіальних громад у післявоєнному відновленні України є одним із ключових завдань для забезпечення сталого розвитку країни. Зокрема, фінансові ресурси є важливою складовою для забезпечення економічного зростання, соціального розвитку та інфраструктурних проектів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Коляда Т. А., Ясенецький В. С. Фінансова спроможність до сталого розвитку територіальних громад України в умовах військового стану. *Фінансова система країни: тенденції та перспективи розвитку* : матеріали IX Міжнар. наук.-практ. інт.-конф., м. Острог, 21 жовт. 2022 р. Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2022. С. 150–153. DOI : 10.25264/24.10.2022

2. Кириленко О. Фінансова самодостатність територіальних громад: сутність та умови забезпечення. *Світ фінансів.* 2023. Вип. 4 (73). С. 68–80.

3. Міністерство фінансів України / Офіційний вебсайт. URL : https://mof.gov.ua/

4. Липова С. В. Перспективи розвитку об’єднаних територіальних громад в Україні. *Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса*. 2022. Вип. 1(14). С. 167–171.

СЕКЦІЯ 5
РОЗВИТОК ЕКОЛОГІЧНИХ ТА СОЦІАЛЬНИХ ІНСТРУМЕНТІВ ДОСЯГНЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ МІСТ ТА РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

УДК 377.1:331.52

Балашова Наталя Володимирівна,
канд. екон. наук, доцент,
Академія праці, соціальних відносин і туризму,
м. Київ, Україна
ORCID ID 0000-0001-9213-5057

ЕКОНОМІЧНА ТА СОЦІАЛЬНА РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ ІННОВАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ЯК МЕХАНІЗМУ РОЗВИТКУ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ

Інноваційно-трансформаційні процеси, які сьогодні відбуваються в економіці країни та структурі зайнятості населення, як на рівні держави, так і на місцевому рівні, вимагають від людини постійного оновлення виміру своїх професійних компетентностей. Тільки так можна залишитись конкурентоспроможним на ринку праці.

За результат освіти впродовж життя відповідає передусім сама людина, яка навчається. Вона повинна бути мотивованою та зацікавленою у процесі навчання, активно долучатися до занять та прагнути зрозуміти навчальний матеріал.

Однак, на ефективність професійної підготовки значний вплив має не лише зацікавленість суб'єкта навчання. У сфері освіти ефективність інноваційної діяльності значною мірою визначається інфраструктурою та умовами, в яких вона здійснюється; завдання їх створення та формалізації набуває великого практичного значення і включає:

– розробку сучасної нормативно-правової бази, що визначає зовнішнє інституційне середовище організації та управління інноваційною діяльністю;

– вибір оптимальної організаційної структури інноваційного навчально-виробничого майданчика як інфраструктури, що здійснює нововведення – від організації до широкого запровадження в освітній простір;

– розробку організаційно-економічного механізму управління інноваційним навчально-виробничим майданчиком;

– розробку методичного підходу щодо оцінки результативності діяльності інноваційного навчально-виробничого майданчика в аспекті того чи іншого інноваційного проекту.

Оцінка результативності професійної підготовки виступає різнорівневим дослідженням і проєктуванням системи показників, за допомогою яких можна показати стан упровадження освітніх послуг (рис. 1).

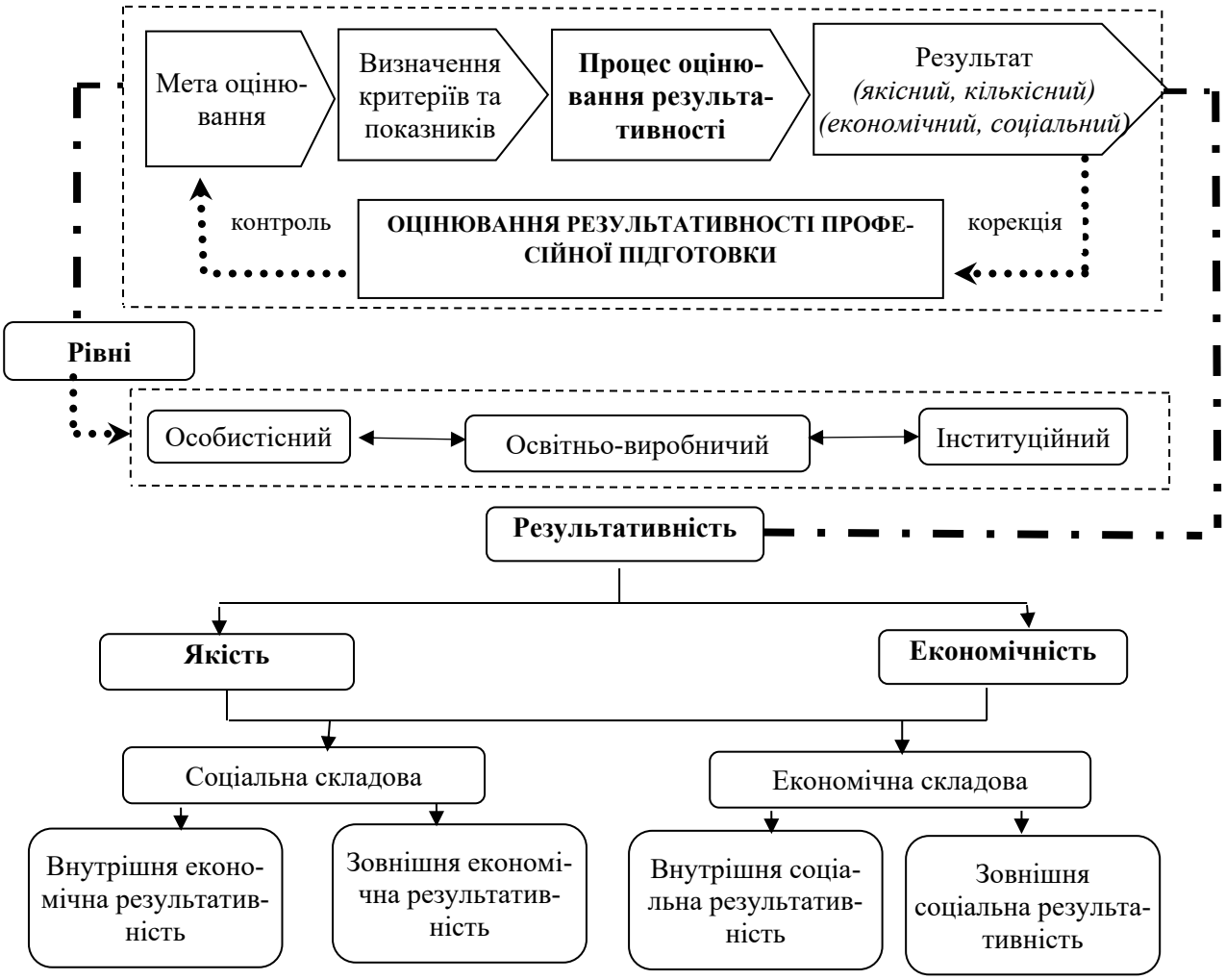

Рисунок 1 – Схема послідовності оцінювання соціально-економічної результативності професійної підготовки

Джерело: узагальнено автором на основі [16; 24; 27].

Як показано на рис. 1, система показників має кілька рівнів: особистісний (оцінюється шукачем роботи), освітньо-виробничий (оцінюється закладом професійної (професійно-технічної) освіти та роботодавцем), інституціональний (оцінюється інституціями, що забезпечують організацію та контроль за професійною підготовкою) та відповідає певним чітко окресленим критеріям: якість, результативність, економічність

Основний показник, що використовується в системі державної служби зайнятості у процесі проведення оцінювання результативності професійної підготовки, – це рівень працевлаштування особи після успішного закінчення навчання. Ю. Маршавін зауважує, що використання лише такого критерію не дає повної картини моніторингу [15, с. 8]. На нашу думку, з таким твердженням неможливо не погодитись. Рівень працевлаштування не є об'єктивним. Адже навчання організовується виключно під конкретне робоче місце на замовлення роботодавця або для самозайнятості. З одного боку, це має свої позитивні наслідки: цільове використання коштів (професійне навчання веде до гарантованого працевлаштування). Але з другого, втрачається одна із важливих складових такої підготовки – навчання на перспективу, випереджувальне, здатне забезпечити конкурентоспроможність та мобільність особи не лише сьогодні, а й через два-п'ять років.

Таким чином, досягнутий рівень результативності професійної підготовки необхідно оцінювати на трьох рівнях: макро – загальнодержавному, мезо – регіональному та мікро – безробітний, роботодавець, заклад професійної (професійно-технічної) освіти.

З метою проведення зазначеного оцінювання запропоновано класифікацію індикаторів результативності за ознакою дієвості учасників професійно-освітнього процесу на двох рівнях: мезо- та мікро-. Усі вони розділені на чотири цільові підсистеми змішано-дуальної системи навчання безробітних, що взаємодоповнюють одна одну і мають виділені за ступенем впливу показники: теоретичне навчання, професійно-практичне стажування, ринок, інновації.

Основними критеріями для вибору індикаторів оцінювання результативності виділили: об'єктивність (відсутність двозначних трактувань та захищеність від впливу сторонніх факторів); контрольованість (можливість бути перевіреними); доступність (затрати на збір індикаторів не потребують додаткового фінансування.

На нашу думку, наочно досягнутий рівень результативності професійного навчання безробітних можна відобразити на рівні навчально-виробничого майданчика з використанням системи змішано-дуального навчання безробітних. Результативність їх діяльності має бути відображена з урахуванням дійовості функціонування досліджуваних цільових підсистем: «Теоретичне навчання», «Професійно-практичне стажування», «Ринок», «Інновації». Прогнозна ефективність упровадження запропонованого механізму організації професійного навчання безробітних за змішано-дуальною системою наочно відображена за допомогою економіко-математичного апарату кластерного аналізу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Маршавін Ю. М. Ефективність професійного навчання безробітних: методологія та інструментарій оцінювання. *Ринок праці та зайнятість населення*. 2013. № 4. С. 6–11.

2. Маршавін Ю. М. Економічна ефективність заходів щодо активного сприяння зайнятості зареєстрованих безробітних в умовах тривалої кризи: методологія та інструментарій оцінювання. *Ринок праці та зайнятість населення*. 2016. № 1. С. 3–7.

3. Порядок професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації зареєстрованих безробітних. URL : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1029-13

4. Рудніцька А. В., Капченко Л. М. Організація дистанційного навчання у центрах професійно-технічної освіти державної служби зайнятості : наук.-практ. рекомендації. К. : ІПК ДСЗУ, 2015. 28 с.

5. Смаковська Ю. Критерії оцінки ефективності професійного навчання незайнятого населення. *Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія : Економічні науки*. 2014. Вип. 36 (2.1). С. 94–102.

УДК 338.43.02(477):339

Богдан Святослав Володимирович,
Поліський національний університет,
м. Житомир, Україна
ORCID ID 0000-0002-3249-7096

РЕГЕНЕРАТИВНЕ СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО ЯК ЕКОЛОГІЧНИЙ ДРАЙВЕР СТАЛОГО РОЗВИТКУ АГРОТЕРИТОРІЙ

Як відомо, сільське господарство чинить значний вплив на навколишнє середовище. Даний вплив пов'язаний приблизно з однією третиною світового землекористування та є ключовим чинником змін у землекористуванні в усьому світі. Виробництво харчових продуктів також пов'язане з приблизно 15% світових викидів парникових газів. Водночас очікується, що глобальні потреби в продуктах харчування зростуть як наслідок збільшення як чисельності населення, так і попиту на душу населення. У відповідь на ці різноманітні впливи багато сільгоспвиробників шукають більш сталі методи здійснення діяльності. Регенеративне сільське господарство було запропоновано в якості альтернативного способу сільськогосподарського виробництва, який може мати менший або навіть мінімальний екологічний та/або соціальний вплив.

Регенеративне сільське господарство – це системний підхід до землеробства, який забезпечує здоров'я ґрунту шляхом підтримання рівня біорізноманіття над землею та під землею для повернення вуглецю і поживних речовин назад у ґрунт. Біорізноманіття є основною рушійною силою поглинання вуглецю в ґрунті та фактором багатьох інших переваг для ферм та екосистем. Органічний вуглець ґрунту та органічна речовина ґрунту, в якій він міститься, життєво важливі для росту рослин, опосередкування агрегації ґрунту, температури, інфільтрації та утримання води і забезпечення кругообігу поживних речовин. Органічна речовина ґрунту також сприяє екосистемним функціям: зменшує ерозію, фільтрує забруднюючі речовини та забезпечує середовище існування та їжу для різноманітних видів. Завдяки

регенеративному сільському господарству можна відновити посіви та пасовища, відновити органічну речовину ґрунту, а життя в ґрунті знову буде процвітати. Хоча регенеративне сільське господарство має бути заснованим на місцевості, індивідуальним системним підходом, існують певні взаємопов'язані практики, які є частиною більшості регенеративних систем. Ці практики самі по собі не означають регенерацію, вони є початковою, а не кінцевою точкою в технології регенеративного землеробства. Як мінімум *регенеративні сільськогосподарські методи*, які сприяють поглинанню вуглецю в ґрунті, включають:

– урізноманітнення сівозмін;

– висадження покривних культур, сидератів і багаторічних насаджень;

– зберігання рослинних решток;

– використання природних джерел добрив, таких як компост;

– використання добре керованого випасу та/або інтеграції сільськогосподарських культур і худоби;

– зменшення частоти і глибини обробітку ґрунту;

– виключення синтетичних хімікатів.

Регенеративне сільське господарство зосереджено на результатах і практиках, які забезпечують результати: ці взаємопов'язані практики підтримують життя ґрунту та мінімізують ерозію, зберігаючи біомасу з різноманітних живих і мертвих коренів, пагонів і мікробів, які працюють синергетично, щоб поглинати вуглець. Хоча більшість практик, які забезпечують поглинання вуглецю в ґрунті, пов'язані з системами регенеративного землеробства, вони є «найкращими методами управління», які можна адаптувати до будь-якого типу ферми. Однак підтримувати життя в ґрунті не так просто, як просто додати одну практику; синергія взаємопов'язаних практик у загальній системі є ключем до біорізноманіття, яке поглинає вуглець у ґрунті. Отже, *основними елементами моделі регенеративного сільського господарства є* секвестрація вуглецю, надземне біорізноманіття, біорізноманіття під землею.

У світовій практиці наявна велика кількість успішних кейсів впровадження моделі регенеративного сільського господарства. В Україні ж – зустрічаються поодинокі фрагментарні випадки. Зрозуміло, що в найближчій перспективі урядовими документами та директивами ЄС передбачено

забезпечення сталого розвитку сільського господарства та мінімізація його впливу на навколишнє середовище. А із вступом України в ЄС вітчизняний агробізнес вимушений буде відповідати визначеним вимогам і стандартам, зокрема у сфері регенеративного сільського господарства.

Які ж рекомендації можна сформувати для успішного впровадження даної моделі у вітчизняну сільськогосподарську практику?

Парламенту України та профільному міністерству:

1) налагодити комунікацію та встановити тісний зв'язок із прибічниками ідей регенеративного сільського господарства. Регенеративне сільське господарство – це рух, який очолює фермер і підтримує споживач в усьому світі, воно не має лобістської сили промислового агробізнесу. Слід надати пріоритет активній розбудові відносин із цим рухом. Навіть у малоймовірних місцях є люди, які працюють над тим, щоб змінити продовольчу систему з кліматичної проблеми на кліматичне рішення. Вони можуть бути регенеративними фермерами, покупцями природних продуктів харчування та кооперативами, організаціями сталого сільського господарства.

2) забезпечити державну підтримку регенеративного, органічного та регенеративного органічного сільського господарства. Уряди та галузева політика, яка підтримує регенеративне сільське господарство, визнає та винагороджує фермерів за створення органічної речовини ґрунту. Ця політика найкраще зосереджена на підтримці та винагороді за позитивні результати.

3) запобігти руйнування ґрунтів. Уряд можуть змінити політику, що руйнує ґрунт, різними способами. Почати варто із переосмислення субсидій і підтримки на основі сировинних товарів, страхування врожаю, державних програм закупівель, державного фінансування наукових досліджень із інтенсивним використанням хімікатів тощо.

4) створити орган сертифікації, стандартизації та маркування продукції регенеративного сільського господарства. Як-от, наприклад, успішний досвід функціонування відповідного органу Regenerative Organic Certification.

У свою чергу, перед вітчизняним фермером формуються такі виклики:

1) розвиток руху прибічників ідей регенеративного сільського господарства. Рух за регенеративне сільське господарство очолює фермер. Фермер також можете створити місцеву чи регіональну групу для регенерації в ландшафтному масштабі, організувати альянс регенерації або заснувати і

приєднатися до ради харчової політики, де різноманітні складові прокладають шлях до регенеративної системи харчування, адаптованої до місцевого контексту.

2) проведення експериментів із впровадження окремих елементів моделі регенеративного сільського господарства та обмін досвідом. Як рух під керівництвом фермерів, експерименти на реальних фермах є критично важливими. Коли змінюються методи управління на основі того, що український фермер навчився робити, спостерігати та вимірювати зміни в здоров'ї ґрунту та біорізноманітті, а потім ділиться цими результатами з іншими. Коли фермер експериментує, він може надати дані дослідникам і вести неформальні розмови з іншими фермерами, проводити дні поля, співпрацювати з дослідниками чи виступати на конференціях та інших зустрічах.

3) фіксація результатів впровадження елементів системи регенеративного сільського господарства. Регенеративні системи забезпечують широкий спектр корисних результатів, які цінує суспільство. Висока загальна продуктивність ферми, щільність поживних речовин, стійкість до аномальних погодних умов, екосистемні послуги, такі як зменшення стоку або використання добрив, а також створення робочих місць – лише деякі з них. Крім того, ферми можуть відстежувати накопичення органічної речовини в ґрунті, якщо послуги тестування доступні. Загалом 50% органічної речовини ґрунту становить органічний вуглець ґрунту. Для деяких регіонів тестування поглинання вуглецю в ґрунті може бути можливим у найближчому майбутньому за допомогою доступних датчиків ґрунту та інших точних вимірювань вуглецю в ґрунті. Існує також багато безкоштовних спостережень для визначення впливу на здоров'я ґрунту, пов'язаного зі змінами в управлінні, включаючи спостереження за біорізноманіттям, тести на агрегацію ґрунту та проникнення води.

Таким чином, регенеративне сільське господарство узгоджується з формами агроекології, які практикують фермери, які піклуються про продовольчий суверенітет у всьому світі. Вибір методів ведення сільського господарства, які створюють регенеративні системи, може збільшити запаси вуглецю в ґрунті, зменшити викиди парникових газів, зберегти врожайність, покращити утримання води та здоров'я рослин, підвищити прибутковість ферми та відродити традиційні сільськогосподарські спільноти, одночасно забезпечуючи біорізноманіття та стійкість екосистемних груп.

Секвестрація вуглецю в ґрунті за допомогою регенеративного землеробства – це людський засіб боротьби з глобальним потеплінням, який вже готове до впровадження. Фермери вже ведуть еволюцію до регенеративних систем. Але українському фермеру потрібно масштабувати дану модель, щоб зробити регенерацію можливою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Project Drawdown. Regenerative Annual Cropping. URL : https://www.drawdown.org/solutions/regenerative-annual-cropping (дата звернення: 02.12.2023).

2. Regenerative Agriculture Landscape Analysis. URL : https://textileexchange.org/app/uploads/2022/09/Regenerative-Agriculture-Landscape-Analysis.pdf (дата звернення: 02.12.2023).

3. Трембіцька О. І., Богдан С. В. Регенеративне сільське господарство у забезпеченні еколого-економічної безпеки. *Агросвіт*. № 21. С. 89–96.

УДК 504.54:504.03(477)

Восканян Асмик Арменівна,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник:
Савченко А. М.,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет, м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0000-0003-1871-7555

РОЗВИТОК ЕКОЛОГІЧНИХ ТА СОЦІАЛЬНИХ ІНСТРУМЕНТІВ ДОСЯГНЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ МІСТ ТА РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Нині сталий розвиток стає важливою складовою розвитку України та її регіонів. Проте нестабільна економічна ситуація в країні, сировинна та експортоорієнтованість економіки країни не дозволяють ефективно використовувати розроблені для розвинутих країн механізми політики сталого розвитку. Сталий розвиток міст і регіонів залишається актуальним питанням для України з огляду на екологічні виклики, урбанізацію, соціальну справедливість, енергетичну ефективність та інфраструктурний розвиток. Країна стикається з екологічним забрудненням, потребою у високоякісній інфраструктурі для зростаючого міського населення, а також визначає завдання підвищення соціальної справедливості та енергоефективності. Прагнення до сталого розвитку вимагає комплексних заходів, щоб забезпечити збалансований розвиток, зменшення негативного впливу на довкілля та поліпшення якості життя громадян.

Сталий розвиток міст і регіонів - це концепція, що базується на ідеї, що економічний, соціальний та екологічний розвиток повинен відбуватися таким чином, який задовольняє поточні потреби, не враховуючи при цьому можливості майбутніх поколінь. Сталий розвиток спрямований на створення умов для забезпечення якості життя людей, при цьому мінімізуючи негативний вплив на природні ресурси та довкілля. Розвиток екологічних і

соціальних інструментів для досягнення сталого розвитку міст і регіонів України передбачає реалізацію різноманітних стратегій і заходів. Ключові сфери та інструменти для сприяння стійкості:

Екологічні інструменти:

- Програми енергоефективності;
- Ініціативи щодо управління відходами;
- Зелена інфраструктура;
- Збереження та управління водними ресурсами;
- Планування транспортування.

Соціальні інструменти:

- Інклюзивне міське планування;
- Освітні та просвітницькі програми;
- Залучення та участь громади;
- Програми соціального забезпечення та охорони здоров'я;
- Підтримка місцевого бізнесу;
- Збереження та просування культури;
- Цифрове включення.

Ефективне впровадження цих екологічних і соціальних інструментів вимагає співпраці між державними установами, підприємствами, неурядовими організаціями та місцевими громадами. Вкрай важливо адаптувати ці інструменти до конкретних потреб і особливостей кожного міста та регіону в Україні, сприяючи цілісному та сталому підходу до розвитку. Ключові аспекти сталого розвитку міст та регіонів включають інтегроване планування територій, ефективне управління ресурсами, розвиток громад, інновації та технологічний прогрес, сталість інфраструктури та партнерство та міжсекторальна співпраця. Вони передбачають розробку та реалізацію планів розвитку, оптимізацію використання природних ресурсів та енергії, створення сприятливих умов для розвитку громад, підтримку соціальних ініціатив та партнерства, сприяння інноваційним технологіям та розвиток індустрій майбутнього, використання цифрових технологій для покращення якості життя громадян та оптимізації управління містом, розвиток транспортної інфраструктури для громадської мобільності та зменшення викидів, будівництво сталої та ефективної водопостачальної та каналізаційної системи, а також співпрацю між урядовими органами, громадськістю, бізнесом та неурядовими організаціями.

Розвиток екологічних та соціальних інструментів для досягнення сталого розвитку міст та регіонів України визначається необхідністю забезпечення гармонії між економічним зростанням та збереженням природних ресурсів. Україна, подібно багатьом іншим країнам, стикається з викликами екологічного забруднення та соціальних нерівностей. Для вирішення цих проблем, важливо впроваджувати інноваційні стратегії та розвивати конкретні інструменти. У напрямку екологічного розвитку, значна увага приділяється впровадженню енергоефективних технологій в будівництві та інфраструктурі, розвитку альтернативних джерел енергії, і створенню сталої транспортної системи. Соціальні аспекти включають створення сприятливих умов для розвитку громад, підтримку соціальних ініціатив та партнерство між різними секторами суспільства. Важливо розвивати соціальне житло, забезпечувати доступність якісної освіти та здоров'я для всіх верств населення.

Реалізація цих інструментів вимагає взаємодії між урядовими органами, громадськістю, бізнесом та іншими зацікавленими сторонами. Забезпечення екологічної та соціальної стійкості стає важливим завданням для сталого розвитку України на шляху до кращого майбутнього. Тож, розглянемо можливі ініціативи для оптимізації. Екологічні ініціативи в Україні спрямовані на розвиток сталого способу життя та збереження природних ресурсів. Країна активно розвиває використання відновлюваної енергії, такої як сонячна та вітрова. Проекти сонячних та вітрових електростанцій сприяють зменшенню викидів та залежності від традиційних джерел енергії. Додаткові ініціативи спрямовані на підвищення енергоефективності будівель, зокрема житлового сектору, з метою зменшення споживання енергії та зниження екологічного відбитку міст. Програми збереження лісових ресурсів та великомасштабне озеленення територій впливають на якість повітря, біорізноманіття та клімат. Ініціативи з вдосконалення водопостачання, каналізації та очищення водойм є важливими для збереження водних ресурсів та забезпечення доступу до чистої води для населення. Урбаністичне планування, зокрема розвиток зелених зон та вело-пішохідних маршрутів, сприяє збереженню екосистем та створенню здорового середовища для мешканців. Ці ініціативи реалізуються на різних рівнях — як національному, так і місцевому, завдяки зусиллям державних органів, громадських організацій та бізнесу. У результаті спільних зусиль формується стале, екологічно збалансоване міське середовище в Україні.

Для покращення соціальної стійкості у контексті сталого розвитку можна враховувати ряд заходів та стратегій:

- Розвиток політик, спрямованих на зменшення соціальних нерівностей, включаючи розподіл ресурсів, доступ до освіти, охорони здоров'я та інших соціальних послуг.
- Забезпечення, щоб всі громадяни мали рівний доступ до ринку праці, можливостей для освіти та культурних ресурсів.
- Впровадження соціальних програм, які забезпечують захист та допомогу вразливим групам населення.
- Розширення можливостей громадян брати участь у процесі прийняття рішень на рівні спільнот та національному рівні.
- Забезпечення доступу до якісної освіти для всіх шарів населення, що сприяє розвитку навичок та підготовці до змін на ринку праці.
- Розвиток секторів економіки, які забезпечують сталий розвиток та стійку зайнятість.
- Створення умов для ефективного взаємодії різних суб'єктів для спільного вирішення соціальних та екологічних проблем.
- Сприяння розвитку інноваційних підприємств та ініціатив, які сприяють соціальній стійкості та сталому розвитку.

Ці заходи спрямовані на створення сприятливого середовища для розвитку соціально стійкого суспільства, яке здатне витримувати зміни та вирішувати виклики на шляху до сталого розвитку.

Таким чином, розвиток екологічних та соціальних інструментів стає ключовою складовою стратегії досягнення сталого розвитку міст та регіонів України. Забезпечення екологічної стійкості та соціальної справедливості є не лише необхідністю в епоху зростаючих екологічних викликів, але і гарантією сталого добробуту суспільства. Впровадження інтегрованих стратегій планування, ефективного управління ресурсами, розвитку громад та стійкої інфраструктури є кроками, які сприяють сталому розвитку та покращенню якості життя населення. Партнерство між різними суб'єктами, інноваційні підходи та активна участь громадян є ключовими факторами успішної реалізації цих інструментів. Напрацювання екологічної та соціальної стійкості сприятиме не лише сучасному розвитку, але й залишить спадщину, яка буде сприятливою для майбутніх поколінь.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ecological and economic aspects of sustainable development of Ukrainian regions. URL : https://media.proquest.com/media/hms/PFT/1/GJQqJ?_s=Z34NfygRMB%2Fp4fzgX%2F3IE63tgu4%3D (дата звернення: 04.12.2023).

2. Social-economic development of the United Territorial Communities and development of a strategy for sustainable development (case of Ukraine). URL : https://wseas.com/journals/bae/2021/b185107-022(2021).pdf (дата звернення: 04.12.2023).

УДК 502/504:338.48(043.3)(075.8)

Гайда Юрій Іванович,
д-р с.-г. наук, професор
ORCID ID 0000-0001-6019-9654;
Гайда Тарас Юрійович,
канд. екон. наук, докторант,
Західноукраїнський національний університет,
м. Тернопіль, Україна
ORCID ID 0000-0001-6664-8772

ЕКОЛОГІЧНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ МІСТ ТА РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Екологізація усіх сфер суспільного життя сьогодні є домінантою і необхідною умовою сталого розвитку більшості країн світу. Це в повній мірі стосується і їх економічного сектора, в тому числі тих галузей, які продукують різноманітні товари і послуги як виробничого, так і споживчого призначення. Одним із шляхів формування і реалізації стратегії соціально відповідального бізнесу в напрямку екологічної відповідальності є впровадження підприємствами регіону (міста) системи екологічного менеджменту (СЕМ).

Екологічний менеджмент, як один із складових елементів загальної системи менеджменту на підприємстві, передбачає управління ресурсами, виробничими процесами і продукцією та націлений на зменшення їх впливу на навколишнє середовище, забезпечуючи разом з тим підвищення ефективності роботи компанії.

У 1991 році Міжнародна торгова палата (International Chamber of Commerce, ICC) оприлюднила «Бізнес-хартію щодо сталого розвитку». Цей документ підтвердив зв’язок екологічного менеджменту зі сталим розвитком та встановив 16 основних принципів екологічного менеджменту для підприємств [1], які передбачають серед іншого декларування зобов’язань

щодо постійного удосконалення екологічного виробництва; надання звітності про свою екологічну політику, заходи та досягнення; налагодження співпраці з громадськістю щодо питань екологічного менеджменту; підтримання співпраці з урядовими органами з метою вдосконалення законодавства та нормативів у галузі охорони довкілля; організацію перманентного навчання свого персоналу і надання інформації для підвищення рівня екологічної свідомості та ефективного впровадження екологічних заходів.

Практичне впровадження цих принципів стало можливим після формалізації кроків імплементації системи екологічного менеджменту у форматі EMAS (European Community's Eco-Management & Audit Scheme) у 1993 році та міжнародного стандарту ISO 14001 («Специфікації і посібник з використання систем екологічного менеджменту») у 1996 році. На сьогоднішній день національним аналогом актуальної версії останнього документу є ДСТУ ISO 14001:2015 «Системи екологічного управління. Вимоги та настанови щодо застосування».

Основними стимулюючими факторами впровадження системи екологічного менеджменту на вітчизняних підприємствах є підвищення їх конкурентоспроможності, полегшення доступу на міжнародний ринок, покращення іміджу, зниження витрат і підвищення ефективності виробництва, зниження витрат на охорону навколишнього середовища, покращення взаємовідносин із заінтересованими сторонами, оптимізація системи управління, покращення здоров’я і безпеки працівників.

Запровадження на підприємстві системи екологічного менеджменту згідно вимог певного стандарту завжди потребує наступного кроку – проведення екологічної сертифікації, яку проводить незалежна третя сторона.

За даними ISO (International Organization for Standardization) у 2001 році у світі було видано щонайменше 36 464 сертифікатів ISO 14 001, найбільша частка яких припадала на Японію, Німеччину і Великобританію (табл.) Впродовж наступних років спостерігалася позитивна динаміка впровадження СЕМ в багатьох країнах світу. У 2022 році було видано 529 853 сертифікатів у 182 країнах, більше половини з яких - у Китаї.

Таблиця 1 – Динаміка сертифікації підприємств
згідно стандарту ISO 14001 в Україні та розвинутих країнах світу

№	Країна	Кількість сертифікатів на кінець року							
		2001	**2003**	**2004**	**2005**	**2006**	**2007**	**2019**	**2022**
1.	Китай	1085	5064	8862	12 683	18 842	30 489	134926	295501
2.	Японія	8 123	13 416	19 584	23 466	22 593	27 955	18 026	20892
3.	Іспанія	2 064	4 860	6 473	8 620	11 125	13 852	12 871	14778
4.	Італія	1 295	3 066	4 785	7 080	9 825	12 057	17 386	20294
5.	Великобританія	2 722	5 460	6 253	6 055	6 070	7 323	11 420	18717
6.	Корея	-	-	-	4 955	5 893	6 392	5698	13439
7.	США	1 645	3 553	4 759	5 061	5 585	5 462	3671	4891
8.	Німеччина	3 380	4 144	4 320	4 440	5 415	4 877	8465	13393
9.	Швеція	2 070	2 330	3 478	3 682	3 759	3 800	2989	2783
10.	Франція	1 092	2 344	2 506	3 289	3 047	3 476	6402	6454
12.	Україна	1	7	36	55	37	90	251	334
	Всього у світі	36 464	64 996	89 937	111 162	128 211	154 572	312 580	529 853

Джерело: складено авторами за [2].

В Україні перший сертифікат ISO 14 001 виданий у 2001 році. За наступні два десятиліття кількість підприємств, які сертифікували свою СЕМ, збільшилася до 334. Однак це зростання порівняно з економічно розвинутими країнами є зовсім незначним. Поки що Україна за цим показником у десятки-сотні разів відстає від таких країн.

Галузевий спектр українських компаній, які сертифікували свою СЕМ, досить широкий – 28 галузей за класифікацією ISO. Найбільше сертифікатів видано підприємствам, які випускають продукти харчування, напої та тютюнові вироби (10 %), електричні та оптичні вироби (9 %), метали (7 %), хімічну продукцію та машини і обладнання (по 6 %).

У найближчому майбутньому на фоні зростання соціальних запитів щодо сталого розвитку та екологічної відповідальності у глобальному масштабі варто очікувати більш активного впровадження СЕМ на українських підприємствах. Це обумовлюється зростанням екологічної свідомості менеджерів та персоналу компаній в цілому, екологізацією регуляторної

діяльності в Україні, бажанням відповідати вимогам глобальних ринків та інвесторів, вигодами від поширення відкритості і прозорості екологічної звітності, зростанням економічної ефективності від запровадження екологічних інновацій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Elefsiniotis, P., & Wareham, D. G. (2005). ISO 14000 environmental management standards: their relation to sustainability. *Journal of Professional Issues in Engineering Education and Practice*. 131(3), 208–212.
2. The ISO Survey. URL : https://www.iso.org/the-iso-survey.html (дата звернення: 01.12.2023).

УДК 332.1

Гапонюк Дарія Олександрівна,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник:
Теліщук М. М.,
старший викладач,
Державний податковий університет, м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0000-0002-7950-6957

ІННОВАЦІЙНІ АСПЕКТИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ МІСТ ТА РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Сталий розвиток міст та регіонів України стає все більш важливим завданням у контексті європейської інтеграції. Одним із ключових чинників цього процесу є впровадження інноваційних підходів, що ґрунтуються на європейських стандартах та технологіях. Ця тема стає актуальною в контексті прагнення України до гармонізації своєї інфраструктури та розвитку з європейськими стандартами для досягнення високого рівня якості життя та сталого економічного зростання.

Європейські стандарти визначають основні вимоги до якості, ефективності та безпеки у всіх сферах життя. Впровадження цих стандартів у розвиток міст та регіонів є ключовим етапом сталого розвитку. Наприклад, в галузі енергетики європейські нормативи стимулюють використання відновлювальних джерел енергії, що допомагає містам зменшувати емісії та розраховувати на стійкі енергетичні системи.

Інтеграція сучасних технологій у системи управління містами стає кроком у майбутнє. Системи «розумного міста» дозволяють ефективно вирішувати транспортні, енергетичні, та соціальні завдання. Вони базуються на зборі та аналізі великих обсягів даних, що дозволяє оптимізувати розподіл ресурсів та покращувати якість послуг для мешканців.

Будівництво та реконструкція інфраструктури – ключовий аспект сталого розвитку. Використання новітніх матеріалів, енергоефективних технологій та принципів «зеленого будівництва» дозволяє створювати міста, що витрачають менше енергії та мають менший екологічний відбиток.

Важливою частиною інноваційного розвитку є створення умов для освітньої та інноваційної культури. Запровадження нових методів навчання, підтримка стартапів та інкубаторів сприяють розвитку креативного мислення та стимулюють інноваційний прогрес.

Ефективне партнерство між владою, бізнесом та громадянами є необхідним компонентом для успішної імплементації інноваційних підходів. Ініціативи повинні бути створені з урахуванням потреб та думок громадян, забезпечуючи їхню активну участь у прийнятті рішень. Зокрема, проведення громадських консультацій та інформаційних кампаній щодо нововведень сприяє встановленню довіри та забезпечує широку підтримку серед населення.

Систематичний моніторинг та оцінка ефективності інноваційних проектів є необхідною частиною сталого розвитку. Визначення ключових показників успіху, таких як зменшення викидів, економічна вигода та соціальна придатність, дозволяє вчасно вносити корективи та підтримувати лише ті ініціативи, які дійсно приносять позитивні результати.

Узагальнюючи, інноваційні підходи до сталого розвитку міст та регіонів України через впровадження європейських стандартів та технологій визначають перспективний шлях до створення екологічно чистих, ефективних та інтелектуальних місць проживання. Це вимагає спільних зусиль уряду, бізнесу та громадян, але може призвести до значного покращення якості життя та забезпечення сталого розвитку в умовах європейської інтеграції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Проєкт Закону України від 07.08.2018 № 9015 (Одержаний ВР України) «Про Стратегію сталого розвитку України до 2030 року». URL : https://ips.ligazakon.net/document/JH6YF00A (дата звернення: 02.12.2023).

2. Олійник Д. І. Інноваційний розвиток територіальних громад в умовах четвертої технологічної революції: пріоритети та перспективи: аналітична доповідь. С. 11–27.

3. Нікітін Ю. О., Мельник М. В. «Юнівей Консалтинг-Груп» – партнер проєкту № 51321 «Посилення впливу громадськості на євроінтеграційні процеси у сфері науково-технічного та інноваційного розвитку України».

УДК 504.37.013

Горда Олена Володимирівна,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник:
Корж М. А.,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет, м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0000-0002-1475-6429

ВПЛИВ ОСВІТИ НА СТАЛИЙ РОЗВИТОК МІСТ

На початку XXI століття головним стратегічним завданням всієї світової спільноти є забезпечення стабільного та ефективного існування сучасної цивілізації на засадах цілісності природного оточення, економічної життєздатності та соціальної справедливості для нинішніх і майбутніх поколінь. Вирішення цих питань стало можливим із впровадженням у зміст соціальної та освітньої політики стратегії сталого розвитку.

Освіта в сучасних умовах є не лише ціллю сталого розвитку, а й ключовим фактором, який сприяє досягненню сталого розвитку й забезпечує попередження та вирішення світових криз. Саме освіта виявила необхідність у здатності швидко реагувати на несподівані ризики, співпрацювати в пошуку результативних рішень. Актуальність теми курсової роботи визначається реформуванням освітньої галузі в Україні та наближенням її до світових стандартів. Фундаментом творення нового освітнього простору на засадах сталого розвитку є його початкова ланка як важливий етап у становленні особистості.

Перед Україною, яка у процесі свого становлення як сучасної розвинутої держави добивається повноцінного входження в європейські та світові процеси, стоїть задача не тільки забезпечити свої національні інтереси, а й стати активним партнером світової спільноти у справі реалізації принципів сталого розвитку як на регіональному, так і місцевому рівнях.

На сучасному етапі еколого-економічних перетворень поява нового типу «освіта в інтересах сталого розвитку» стала базовою умовою трансформації світового суспільства.

У главі 36 Програми Дій «Порядку денного на XXI століття» було проголошено, що освіта є фундаментом сталого розвитку, а формування нового світогляду має бути орієнтоване на створення умов для збереження життя на планеті Земля шляхом: – переорієнтації освіти на питання сталого розвитку; – забезпечення професійної підготовки людей протягом усього життя; – поширення поінформованості населення з питань стану довкілля і проблем виживання людства. Для реалізації цих завдань у 2005 р. було прийнято Стратегію освіти для сталого розвитку (ОСР) Європейської Економічної Комісії (ЄЕК) ООН, яка визначила конкретне завдання для урядів, держав, принципи, організаційні основи реалізації, зокрема включення ОСР в системи формальної освіти, неформальної освіти і навчання.

Кожна країна має визначити свої пріоритети в реалізації стратегії ОСР, розробити відповідні плани дій та інформувати членів суспільства про основні проблеми сталого розвитку. Визначено першочергові завдання щодо реалізації стратегії:

– формування інституційних засад ОСР;

– розробка й прийняття національних регламентуючих документів для впровадження в освітню галузь України принципів сталого розвитку;

– розроблення та впровадження навчально-методичного забезпечення ОСР;

– інтеграція кваліфікованих спеціалістів з різних наукових галузей до навчального процесу за програмами ОСР.

На думку О. Бондаренка [1], Н. Пустовіт [2], В. Підліснюка [3], екологічна освіта створює методологічну основу для прогнозування наслідків втручання у природні системи, синтезу знань і соціального досвіду, вивчення можливостей впровадження засад сталого розвитку. Крім того, нині інтегративні тенденції в екологічній науці зумовлюють появу нових наукових напрямів, значно розширюють межі екологічних досліджень, включають до проблемного поля науки соціальну екологію, філософію екології та антропоекологію, екологічну етику й естетику.

Так, соціальна екологія вивчає динамічну структуру та механізм взаємодії природи і суспільства, його історію, основні тенденції й закономірності розвитку. Соціальна екологія – особлива наука, яка орієнтує на оптимальну

взаємодію суспільства і природи. Практична потреба в соціальній екології виникає лише тоді, коли об'єктом дослідження виступає сама взаємодія природи і суспільства. Соціальна екологія покликана здійснити симбіоз соціально-екологічних досліджень в єдину картину взаємодії природи і суспільства [4].

Формування глобально-орієнтованого світогляду, при якому акцент переноситься на розуміння взаємозв'язків живої і неживої природи, сутності взаємодії природи та людини має важливе значення для пошуку розв'язання одвічної суперечності освіти, що полягає в необхідності формування у молодої людини наукового світогляду на основі знань про цілісну картину світу та необхідності професійної спеціалізації освіти.

Визначаючи, що означає «якісна освіта» в контексті освіти для сталого розвитку, ЮНЕСКО (Організація Об'єднаних Націй з питаннях освіти, науки і культури) закликає до «переорієнтації освітніх систем, політики та практики з метою розширення можливостей для всіх, молодих та старих, приймати рішення та діяти в культурно-доцільним та відповідним місцевим особливостям способом вирішувати проблеми, які загрожують нашому спільному майбутньому».

Таким чином, якісна освіта є необхідною умовою освіти для сталого розвитку міст. Досягнення сталого розвитку міст вимагає: визнання виклику; колективної відповідальності та конструктивного партнерства; рішучих дій; неподільності гідності людини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондаренко О. В. Проблеми формуванняекологічної свідомості в сучасних умовах. *Весник Малой академии наук Криворожского подразделения Европейского университета финансов, информационныхсистем, менеджмента и бизнеса.* 2001. № 1 (1). С. 80–87.

2. Екологізація освітнього простору сучасноїзагальноосвітньої школи : монографія / Пустовіт Н., Колонькова О., Пруцакова О., Тарасюк Г., Солобай Ю. Харків : Друкарня Мадрид, 2016. 154 с.

3. Сталий розвиток суспільства: роль освіти: путівник / В. Підліснюк та ін. ; за ред. В. Підліснюк. Київ : СПД «Ковальчук», 2005. 88 с.

4. Соціальна екологія : навч. посіб. / за ред. Л. П. Царика. Тернопіль : Підручники і посібники, 2002. 208 с.

УДК 316.34

Гордей Оксана Дмитрівна,
д-р екон. наук, професор,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0000-0001-6938-0548

ПОСИЛЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОСТІ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Глобальні цілі розвитку людства, або Цілі розвитку тисячоліття (ЦРТ) або Цілей сталого розвитку (ЦСТ) є важливим орієнтиром необхідності побудови дієвого механізму для досягнення 17 основних цілей до 2030 року. Програма розвитку Організації об'єднаних націй (ПРООН) забезпечує не тільки моніторинг стану забезпечення виокремлених цілей, але й надає фінансові ресурси для забезпечення реалізації найбільш пріоритетних у визначений період часу. Так, після повномасштабного вторгнення рф в Україну 24 лютого 2022 року, ПРООН розширила свою діяльність на найбільш постраждалі від війни області, розташовані насамперед на сході та півдні країни.

Війна в Україні негативно впливає на процес досягнення усіх цілей, але критичними виокремлені такі як: соціальна згуртованість, стійкість, відсутність засобів до існування, безпека громад і верховенство права по всій країні. Усвідомлення посилення негативних впливів війни та розуміння негайного вирішення складних соціальних питань Уряд України звернувся до міжнародної спільноти з проханням про матеріально-технічну допомогу та фінансову підтримку [1]. Починаючи з дати повномасштабної війни з 2022 року ПРООН в Україні створило та впровадило проєкт «EU4Recovery – Розширення можливостей громад в Україні», який передбачає забезпечення масштабування зусиль шляхом виділення додаткових ресурсів для збільшення можливостей відновлення як територій, так і громад. Основні напрями, які першочергово фінансуються та забезпечуються необхідними ресурсами це:

– створення умов для повноцінного доступу до якісних державних послуг, що на постійній основі задовольнятимуть потреби всіх верств населення, акцентуючи увагу на найбільш уразливих;

– фінансування заходів, які передбачають посилення безпеки представників громад та підтримку соціальних зв'язків громадян у цільових проєктах громад.

У рамках основного проєкту «EU4Recovery», завдяки двом донорам (Уряду Республіки Корея та Уряду Німеччини) було затверджено програму Supporting the rehabilitation of persons with disabilities caused by the war («Підтримка реабілітації осіб з інвалідністю, що спричиненні війною» – далі Програма) [2]. Саме підтримка осіб, які отримали фізичні каліцтва та стали особами з обмеженими можливостями потребують довгого періоду реабілітації та створення комфортних умов для подальшої реалізації їх трудового потенціалу. Для забезпечення інклюзивності українського суспільства Програма передбачає не тільки експертну підтримку Уряду України в процесі проведення досліджень, розроблення нових політик, процедур, вдосконалення законодавства у сфері реабілітації, зокрема соціальної реабілітації та соціальних послуг, дотичних до реабілітації, а також забезпечення гідних умов під час впровадження інклюзивної політики, що спрямована на забезпечення прав людей з інвалідністю після реабілітації.

Війна приносить багато втрат. Це не тільки безповоротна втрата найкращих представників українського суспільства, але велика кількість різноманітних каліцтв, які впливають на якість життя громадян. Саме для можливості забезпечення усіх цілей сталого розвитку усі регіони України мають створити інклюзивне середовище для швидкого відновлення наших героїв. Насамперед, це підтримка проведення інформаційної кампанії задля підвищення обізнаності населення щодо реабілітаційних послуг та підвищення спроможності сфери реабілітації на місцевих рівнях, використовуючи існуючі можливості та внутрішній потенціал.

Програма забезпечує фінансування проєктів з розроблення та пілотування на місцевому рівні моделей реабілітації та адаптації осіб, які отримали інвалідність внаслідок війни, зокрема [2]: (1) модель роботи мультидисциплінарних професійних команд у громаді; (2) модель реабілітації та адаптації у осіб у громаді, які втратили зір; (3) соціальної реабілітація осіб у громаді, які втратили кінцівки або потребують психологічної допомоги; (4) соціальних послуг, які дотичні до реабілітації (соціальна реабілітація, соціальні послуги у медичній сфері тощо).

Зокрема, фінансових ресурсів направляються на: (1) закупівлю та постачання обладнання для закладів та центрів реабілітації, (2) підвищення кваліфікації персоналу зі сфери реабілітації, (3) створення умов для соціально-економічної інтеграції людей з інвалідністю, (4) підтримку ініціатив, спрямованих на збільшення можливостей працевлаштування людей з інвалідністю, (5) розвиток професійних навичок та перепідготовку осіб з інвалідністю через забезпечення інклюзивності навчального процесу.

Відтак, увага, що приділена ПРООН на відновлення трудового потенціалу осіб, що постраждали в наслідок військової агресії рф, покращення інклюзивності українського суспільства забезпечує постійний моніторинг потреб та стимулює досягнення цілей сталого розвитку в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Цілі Сталого Розвитку: Україна. Національна доповідь / Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. 176 с. URL : http://surl.li/dqapk (дата звернення: 05.12.2023).

2. Supporting the rehabilitation of persons with disabilities caused by the war. UNDP. URL : http://surl.li/oahet (дата звернення: 05.12.2023).

УДК 341.3

Denysiuk Svitlana,
Doktor der Politikwissenschaft Professor,
Staatliche Steuer Universität
Irpin, Ukraine
ORCID ID 0000-0002-1489-2236;
Miroshnichenko Dmytro,
Irpin, Ukraine

KRIEGSABFÄLLE IN DER UKRAINE: RECHTSSICHERHEIT UND INTERNATIONALE ERFAHRUNG

Der russisch-ukrainische Krieg führte zu vielen Problemen, die für die Ukraine zu einer Herausforderung wurden. Ihre Lösung erfordert Erfahrung, internationale Unterstützung, rechtliche Unterstützung, Bewertung usw. Zu den drängenden Problemen gehört das Problem der sogenannten Kriegsabfälle.

Über das Ausmaß dieser Abfälle gibt es unterschiedliche Angaben. Ab Mitte 2023 wird die Menge des durch die Kämpfe verursachten Mülles auf Hunderttausende Tonnen geschätzt. Nur mehr als 325.000 Tonnen sind Abfall aus der Zerstörung der russischen technischen Kampfmittel [1, S. 350]. Hunderttausende Mülltonnen haben das Territorium der Ukraine verschmutzt und das Klima beeinträchtigt. Insbesondere in den nicht besetzten Gebieten der Regionen Kiew, Tschernihiw und Sumy entstanden durch die Zerstörung von Gebäuden und Bauwerken aufgrund der Aktionen des Aggressor Staates etwa 15,2 Milliarden Tonnen vom Abfall. In der Ukraine wurden mehr als 200.000 Autos und Lastwagen zerstört, die nun an speziell dafür vorgesehenen Orten gelagert werden [2].

Daher erfordert die Lösung des Abfallproblems den Einsatz rechtlicher, ökonomischer, ökologischer, technischer und anderer Ansätze. Trotz der Tatsache, dass der Krieg andauert, werden für den Wiederaufbau der Ukraine große Mengen an Baumaterialien benötigt, die durch die Verarbeitung vorhandener Abfälle gewonnen werden können. Insbesondere ist es wichtig, neue

Methoden des Recyclings und der Wiederverwendung von Baumaterialien sowie den Einsatz moderner Abfallentsorgungs- oder Entsorgungstechnologien zu implementieren [3]. Dieses Problem ist sowohl national als auch international. Derzeit hat die Ukraine die notwendigen Regulierungs- und Rechtsakte für eine wirksame Entsorgung von Kriegsabfällen entwickelt. Die Arbeiten zur Säuberung bestimmter Gebiete von Zerstörungsmüll haben teilweise begonnen, es besteht jedoch ein erheblicher Bedarf an der Hilfe von Partnern und internationalen Spendern.

Es stellt sich jedoch die Frage nach dem Stand der rechtlichen Bereitstellung des Zugangs zu Informationen über Kriegsabfälle und der Verbesserung der gesetzlichen Regelung in diesem Bereich. Es lohnt sich, darauf zu achten, dass die Sicherstellung des öffentlichen Zugangs zu Umweltinformationen, einschließlich Informationen über Kriegsabfälle, für den Wiederaufbau der Ukraine nach dem Krieg äußerst wichtig ist. Fachleute betonen, dass die Beschränkungen des Zugangs zu einem Großteil der Umweltinformationen während des Kriegszustands eine wirksame Beteiligung der Öffentlichkeit und eine öffentliche Kontrolle über Wiederaufbauprozesse, insbesondere auf lokaler Ebene, unmöglich machen [4, S. 29, 31].

Im Artikel 64 der Verfassung der Ukraine ist das Recht auf Umweltinformationen nicht in der Liste der Rechte und Freiheiten enthalten, die im Rahmen des Kriegsrechts nicht eingeschränkt werden dürfen, d. h. eine vorübergehende Einschränkung ist zulässig. Gleichzeitig gilt im Gegenteil das Dekret des Präsidenten der Ukraine „Über die Einführung des Kriegszustands in der Ukraine“ [5], das die Liste der verfassungsmäßigen Rechte definiert, die für die Dauer des Kriegszustands vorübergehenden Beschränkungen unterliegen enthalten kein Recht auf Umweltinformationen. In der Erläuterung des Menschenrechtsbeauftragten der Werchowna Rada der Ukraine zu den Besonderheiten der Umsetzung des Rechts auf Zugang zu öffentlichen Informationen während des Kriegszustands haben wir die Empfehlung, die Informationen über den Zustand der Umwelt während des Kriegsrechts nicht einzuschränken. Denn die rechtzeitige Übermittlung solcher Informationen an die Öffentlichkeit kann das Leben und die Gesundheit der Bürger retten sowie andere negative Folgen für die Umwelt verhindern oder abwenden [6].

Daher kommt es nicht zu einer Einschränkung, sondern zu einer Komplikation bei der Verwirklichung des Rechts auf Umweltinformationen

aufgrund der Einschränkung des normalen Funktionierens der Mechanismen für den freien Zugang zu diesen, insbesondere in vorübergehend besetzten Gebieten und Gebieten, in denen Feindseligkeiten stattfinden [7, S. 138].

Es ist erwähnenswert, dass D. Tokarchuk die bei Militäroperationen in der Ukraine anfallenden Abfälle je nach Entstehungsquelle in folgende Arten einteilt: 1) Militärabfälle: militärische Ausrüstung, die ausgefallen ist; Überreste von Raketen, Bomben, gebrauchter Munition (bedingt sicherer Kriegsmüll); gefährlicher Kriegsmüll (Minen, nicht explodierte Granaten); Hausmüll zur Truppenversorgung; 2) Abfälle aus Abrissarbeiten und beschädigten Gebäuden: Bauschutt, der wiederverwendet werden kann; gefährlicher Bauabfall, der entsorgt werden muss; 3) Hausmüll und ähnliche Abfälle: Abfälle für humanitäre Hilfe; Einweggeschirr aus Kunststoff; Toilettenabfälle; übermäßige Ansammlung von Hausmüll; 4) Bioabfälle: übermäßige Ansammlung von Abfallprodukten; Leichen von Tieren und Vögeln; 5) Abfälle aus der Zerstörung von Industrieanlagen: Bauabfälle (sicher und gefährlich); zerstörte Ausrüstung (Metallkonstruktionen, elektronische Ausrüstung); 6) medizinische Abfälle; 7) Spontan Bestattungen [8, c. 112].

Nach dem europäischen Ansatz besteht der erste Schritt in der Abfallwirtschaft darin, die Entstehung schwer zu verarbeitender und zu entsorgender gemischter Abfälle zu verhindern. Wie O. Savytsky zu Recht betont, handelt es sich genau um Kriegsabfälle, bei denen organische Stoffe mit Kunststoff, Metall, Verpackungen, Glas und Holz vermischt werden. Wenn organische Reste und Trockenabfälle getrennt gesammelt werden, wird eine effektive und sichere Abfallbewirtschaftung auf lokaler Ebene möglich [2].

Daher ist es notwendig, den Artikel des ersten Gesetzes der Ukraine „Über die Abfallbewirtschaftung“ mit dem Konzept die „Kriegsabfälle“ zu ergänzen. Wenn die Gebrauchseigenschaften von Kriegsabfällen teilweise verloren haben, können sie in Zukunft nicht mehr am Ort ihrer Entstehung oder Entdeckung verwendet werden und müssen entsorgt, entfernt oder verarbeitet werden, um den Schutz der natürlichen Umwelt, des Lebens und des Lebens zu gewährleisten Gesundheit der Menschen und wirtschaftliche Vorteile, wenn sie wiederverwendet werden.

Im nationalen Abfallklassifizierer müssen außerdem folgende Kategorien von Kriegsabfällen berücksichtigt werden: 1) gefährliche Abfälle; 2) ungefährlicher Abfall.

Daher steht die Frage der rechtlichen Regelung und rechtlichen Unterstützung der Bewirtschaftung der infolge des Krieges anfallenden Abfälle noch am Anfang der Lösung. Es beginnt mit der Ausarbeitung spezieller gesetzlicher Regelungen in diesem Bereich. Mit der aktualisierten Gesetzgebung zur Abfallwirtschaft wird eine Erweiterung der Liste der Informationen über Abfälle eingeführt, die in Form offener Daten veröffentlicht werden müssen. Die auf Gesetzesebene etablierte und verbesserte Terminologie zum Begriff „Umweltinformationen“ stellt einen direkten Bezug zwischen Informationen über Abfälle und Umweltinformationen her. Diese Informationen können nicht eingeschränkt werden, auch nicht unter Kriegsrecht. Um die Umsetzung des Rechts jedes Einzelnen auf Informationen über Kriegsabfälle im Zusammenhang mit Umweltinformationen zu optimieren, kann vorgeschlagen werden: Man mus das Inkrafttreten des folgenden Gesetzes der Ukraine vorzusehen „Über Änderungen bestimmter Gesetzgebungsakte der Ukraine in Bezug auf Staatliches System zur Umweltüberwachung, Information über den Zustand der Umwelt (Umweltinformationen) und Informationsunterstützung für das Management in der Umwelt“ bis zum Ende des Kriegsrechts; den terminologischen Apparat des Gesetzes der Ukraine „Über die Abfallbewirtschaftung“ um den Begriff „Kriegsabfälle“ erweitern und diese Art von Abfällen in das künftige nationale Abfallverzeichnis aufnehmen; Abschluss der Arbeiten zur Anpassung der Vorschriften über Datensätze, die in Form offener Daten veröffentlicht werden sollen, an das Gesetz der Ukraine „Über die Abfallwirtschaft“ [1, c. 356].

REFERENCES

1. Гафурова О. В., Новак Т. С. Інформація про відходи, що утворюються внаслідок війни: питання правового забезпечення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. *Серія «Право».* 2023. С. 349–356.

2. Савицький О. Україна зможе подолати сміттєву кризу. Що передбачає ухвалений Радою закон? 20.06.2022. *Економічна правда*. URL : https://www.epravda.com.ua/publications/2022/06/20/688345/ (дата звернення 2.12.2023).

3. Що робити із уламками від війни? ReStart Ukraine, UNDP Accelerator Lab. URL : https://restartukraine.io/wardebris-ua/

4. Андрусевич А., Козак З. Доступ громадськості до прийняття рішень щодо відновлення України в частині збереження довкілля і протидії зміні клімату. Аналітичний звіт. 2023. 31 с.

5. Про введення воєнного стану в Україні : указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022 / Офіційний сайт Верховної Ради України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text (дата звернення: 1.12.2023).

6. Іванюта С. Про організацію поводження з відходами, що утворилися внаслідок війни / Національний інститут стратегічних досліджень. 2023. URL : https://niss.gov.ua/sites/default/files/2023-03/waste-of-war_pdf.pdf (дата звернення: 02.12.2023).

7. Антонюк У. В. Правові аспекти доступу до екологічної інформації в Україні в умовах воєнного стану. *Київський часопис права.* 2023. № 1. С. 136–141.

8. Токарчук Д. М. Особливості утворення і поводження з відходами під час воєнних дій: досвід України. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики.* 2022. № 2 (60). С. 109–122. DOI : 10.37128/2411-4413-2022-2-8

УДК 332.1:658

Іванець Євгеній Олександрович,
здобувач третього (PhD) рівня вищої освіти,
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки», м. Київ, Україна
ORCID ID 0009-0002-3722-2507

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Забезпечення фінансової стійкості аграрних підприємств є важливим завданням для їхньої ефективності і стійкості в сучасних умовах господарювання, в умовах воєнного стану. Фінансова стійкість підприємства показує його здатність витримати фінансові труднощі та забезпечувати стабільну діяльність підприємства в майбутньому.

Аграрне підприємство - це, насамперед, спеціалізоване підприємство, що об'єднує виробництво, промислову переробку та зберігання сільськогосподарської продукції [1].

Розвиток глобальних ринків посилює конкуренцію в галузі і створює нові можливості для європейського агропромислового комплексу. Крім того, глобалізація та коливання попиту та пропозиції призвели до того, що ринкові ціни на сільськогосподарську продукцію в останні роки стали більш нестабільними, що викликає хвилювання у підприємців.

У звіті, підготовленому урядом України, Європейською комісією та Світовим банком у вересні 2022 року, зазначається, що загальна вартість війни для українського сільського господарства оцінюється у понад 30 мільярдів євро. Сума непрямих збитків станом на листопад 2022 року склала 34,25 млрд дол. США, головним чином за рахунок зниження внутрішніх цін через порушення експорту (3,1 млрд дол. США), врахування втрат озимих у 2023 році (3 млрд дол. США), зростання втрат через зниження виробництва продукції рослинництва у 2022 році (4,7 млрд дол. США) тощо [2].

На фінансову стабільність підприємств агропромислового комплексу наступні загрози:

природно-кліматичні: погода (засухи, повені, циклони, град та інші стихійні лиха), у разі появи спричинити значні збитки для агарних підприємств;

цінова нестабільність та податки: зміни в цінах на аграрну продукцію можуть впливати на прибутковість підприємств, оподаткування має враховувати сучасні умови господарювання [3];

валютні коливання та ризики: для підприємств, що здійснюють зовнішньоекономічну діяльність або залежні від імпорту/експорту, зміни в обмінних курсах можуть вплинути на вартість товарів і послуг, а також на зобов'язання в іноземній валюті [4].

екологія: стандарті якості вимагають додаткових інвестицій у технології та процеси агропромислового виробництва;

фінансування: багато європейських країн надає аграрним підприємствам державну підтримку через субсидії та фінансову допомогу, а також через кредитні механізми. За період повномасштабного вторгнення активно діє програма для аграріїв «Доступні кредити 5-7-9%», що діє у період воєнного стану та впродовж місяця після його завершення / скасування;

політика: нестабільність політичної ситуації, воєнні дії на території країни, тарифи, політичні суперечки, рішення впливають на діяльність аграрних підприємств;

ринкове середовище: конкуренція на ринку вимагає від підприємства гнучкості;

кадри: міграція, воєнний стан в Україні приводе до втрати спеціалістів; числі

корупція: корупція у владних структурах заважає справедливому розподілу ресурсів і незаконному обкладанні податками, що в свою чергу знижує рівень фінансової безпеки [5].

Для сприяння сталому розвитку та забезпечення збалансованого розвитку агропромислового виробництва необхідно формувати підприємницьке середовище з високим рівнем захисту фінансових інтересів аграріїв. Для цього, на нашу думку необхідно вже сьогодні думати про:

створення альтернативної логістичної мережі для експорту сільськогосподарської продукції через морські порти інших країн (Румунії, Болгарії)

та зайнятися питанням модернізації залізничного сполучення та широко його використовувати в майбутньому;

спрощені процедури ліцензування та сертифікації продукції агарного виробництва;

на період воєнного стану держава має допомагати у регулюванні цін на продукцію, яку виробляють агарні підприємства;

розширення програм банківського кредитування;

заохочення аграріїв до отримання грантів для підтримки аграрного підприємництва, провести роз'яснювальну роботу серед аграріїв.

Всі ті виклики з якими зустрічаються власники агарних підприємств, стримують європейську інтеграцію сьогодні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Митяй О. В. Наукові підходи до конкурентоспроможності галузей АПК. *Проблеми і перспективи економіки та управління.* 2015. № 1. С. 82–90.

2. Як відновити аграрну галузь. URL : https://www.epravda.com.ua/columns/2023/03/15/698035/

3. Скорик М. О., Мацелюх Н. П. Оподаткування аграрного сектору: проблеми і нові підходи в системі державного регулювання. *Агросвіт.* 2016. № 12. С. 24–27.

4. Вдовенко Л. О., Тітов Д. В. Безпека підприємств аграрного сектора економіки: загрози та наслідки. *Агросвіт.* 2023. № 20. С. 15–22.

5. Skoryk M. Theoretical aspects of the transformation of the institute of corruption in Eastern Europe. *Baltic Journal of Economic Studies.* Volume 5, Number 1. Riga: Publishing House "Baltija Publishing". 2019. 256 pages. P. 201–206.

УДК 339.1

Калусенко Альона Олександрівна,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник:
Гурочкіна В. В.,
д-р екон. наук, професор,
Державний податковий університет, м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0000-0001-8869-0189

ЕКОНОМІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОЗДРІБНОЇ ТОРГІВЛІ

Роздрібна торгівля є однією з ключових галузей економіки та відіграє важливу роль в різних аспектах життя суспільства. Вона охоплює різноманітні сектори, включаючи продаж продуктів харчування, товарів споживчого призначення, послуг та інше. Роздрібна торгівля поєднує в собі торгівлю великої кількості невеликих товарів, які призначені для безпосереднього продажу кінцевому споживачеві.

Роздрібна торгівля, як вид економічної діяльності в сфері товарообігу, що охоплює купівлю-продаж товарів кінцевому споживачеві та надавання йому торговельних послуг. Роздрібна торгівля товарами, призначена для кінцевого споживання в особистих, сімейних і домашніх цілях або для іншого, не пов’язаного з продажем, використання та надання пов’язаних з цим супутніх послуг [1].

Як і будь-яка інша галузь, роздрібна торгівля не може ефективно розвиватися без продуктивного аналізу своєї діяльності та визначення найкращих напрямків подальшого розвитку та зростання. На розвиток роздрібної торгівлі впливає і оптова торгівля, оскільки в більшості випадків підприємства оптової торгівлі є постачальниками підприємств роздрібної торгівлі.

Загальні тенденції в торговому секторі досить складні та різноманітні, але низка зовнішніх і внутрішніх факторів впливає на нього більш-менш універсально. Ключовими аспектами загальних торгових тенденцій можуть

бути: глобалізація – зростання світової торгівлі та збільшення обсягу транскордонних торгових операцій. Глобалізація розширює доступ до ринку для підприємств і споживачів, але вона також створює конкуренцію та потребу адаптуватися до різних нормативних стандартів.

Інтернет-комерція, електронна комерція та цифрові платформи стають все більш важливими. Інтернет і технології змінюють спосіб взаємодії компаній із споживачами, роблячи покупки швидшими та зручнішими.

Зміни споживчих переваг, зокрема через демографічні зміни та культурні зміни, можуть вплинути на торгівлю. Зростає попит на продукцію, яка відповідає екологічним стандартам і забезпечує збалансоване споживання.

Проблеми навколишнього середовища - споживачі та уряди все більше зосереджуються на стійкості та зменшенні впливу торгівлі на навколишнє середовище. Охорона навколишнього середовища та відновлювані ресурси стають все більш важливими в торгівлі.

Зміни в логістиці та доставці - розвиток транспортних засобів, включаючи автоматизацію та доставку дронами, робить логістику ефективнішою та швидшою.

Під час війни торгівля як галузь зазнає ударів, і станом на початок червня її збитки перевищили 50 млрд гривень. За 2021 рік ВВП України становив приблизно 5,7 трильйона гривень, у доларовому еквіваленті це 190 мільярдів. Тепер наш ВВП значно скорочується, тобто відбувається суттєве звуження нашої економічної бази. І пов’язано це, в першу чергу, із серйозним падінням доходів населення. У понад 30–40 % населення доходи впали або до нуля, або на 70–80%. [2].

Ці загальні тенденції в торгівлі взаємодіють, щоб впливати на світову економіку. Підприємства та уряди повинні адаптуватися до цих змін, щоб забезпечити стійку торгівлю та сприяти економічному зростанню. Аналіз сфери торгівлі України показав, що співвідношення між обсягами товарообороту роздрібної та оптової торгівлі виглядає так, як зазначено у таблиці 1.

Таблиця 1 – Оптовий та роздрібний товарооборот підприємств оптової та роздрібної торгівлі січень-червень 2022–2023 рр.

	Січень-червень 2022р./	Січень–червень 2023р./	Січень 2023р./
	January–June 2022	*January–June 2023*	*January 2023*
Оптовий товарооборот підприємств оптової торгівлі (юридичних осіб), млн грн	**…**	**…**	**…**
Індекс фізичного обсягу оптового товарообороту (у порівнянних цінах) до відповідного періоду попереднього року, %	…	…	…
Оборот роздрібної торгівлі[2], млн.грн	**624378,2**	820930,7	**126907,4**
Індекс фізичного обсягу обороту роздрібної торгівлі (у порівнянних цінах), %	x	x	x
до відповідного періоду попереднього року	81,5	**107,3**	**76**
до попереднього місяця	x	**x**	**84,2**
Роздрібний товарооборот підприємств роздрібної торгівлі (юридичних осіб), млн.грн	**432551,4**	553590,4	85284,2
Індекс фізичного обсягу роздрібного товарообороту (у порівнянних цінах), %	**x**	x	x
до відповідного періоду попереднього року	77,5	104,9	72,9
до попереднього місяця	x	x	80,8

Джерело: сформовано автором за [3].

Роздрібна торгівля є одним із найбільших роботодавців у більшості країн. Велика кількість людей працює в сфері роздрібної торгівлі в якості продавців, касирів, менеджерів, робітників з пакування та транспортування товарів. Таким чином, роздрібна торгівля має значний вплив на зайнятість населення.

було зареєстровано понад 202 тисячі нових ФОП. Найбільше нових бізнесів

відкрилося у сфері роздрібної торгівлі. За даними платформи Опендатабот, після відновлення можливості відкривати ФОП у застосунку Дія, лише за першу добу було створено понад тисячу нових бізнесів. У квітні ця кількість зросла удесятеро і сягнула 12,6 тисяч. З того моменту кількість ФОПів постійно зростала, сягнувши піку у вересні (20,1 тис.) Протягом осені та початку зими відбувся невеликий спад, пов'язаний з блекаутами та масованими обстрілами росією енергетичної інфраструктури. На початку цього року кількість нових малих та середніх підприємців почала знову рости [4].

Роздрібна торгівля відіграє важливу роль у сучасних економіках, як ключова галузь економіки. Вона охоплює широкий спектр товарів і послуг, які призначені для безпосереднього споживання кінцевими споживачами. Роздрібна торгівля є важливим роботодавцем, забезпечує доступ до різноманітних товарів та послуг для споживачів, розподіляє товари від виробників до кінцевих споживачів і надає послуги, що покращують споживчий досвід.

Умови війни серйозно впливають на торгівлю в Україні, призводячи до збитків та значного звуження економічної бази. Зменшення доходів населення та нестабільні умови економічної діяльності стають важливими факторами, які потребують адаптації підприємств та уряду до нових умов.

Незважаючи на виклики, які виникають у зв'язку з війною, роздрібна торгівля продовжує відігравати ключову роль у забезпеченні робочих місць та впливає на економічний розвиток. Реєстрація нових бізнесів у цій сфері свідчить про певний оптимізм та зусилля громадян в умовах викликів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державна податкова служба України. URL : https://tax.gov.ua/arhiv/tijden-tematichnih-konsultatsiy/tijden-tematichnih-konsultatsiy-dlya-p/informatsiyno-rozyasnyuvalni-materia/pitannya-vidpovidi-/print-68238.html

2. Бізнес під час війни. URL : https://suspilne.media/252189-akpocuvaetsa-biznes-pid-cas-vijni-rozpovidae-ekonomicnij-ekspert/

3. Оптовий та роздрібний товарооборот підприємств оптової та роздрібної торгівлі у січні-червні 2023 року. URL : https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2023/sr/roz/arh_roz23_u.html

4. Українська Рада Торгових Центрів. URL : https://www.ucsc.org.ua/sfera-rozdribnoyi-torgivli-ye-liderom-za-kilkistyu-vidkrytyh-biznesiv-pid-chas-vijny/

УДК 330.31

Клюс Ельвіра Олександрівна,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти;
Парфентьєв Владислав Вадимович,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник:
Вітюк Д. Л.,
канд. юр. наук, доцент,
Державний податковий університет, м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0000-0002-3457-9984

УДОСКОНАЛЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ МІСТ ТА РЕГІОНІВ УКРАЇНИ НА ОСНОВІ ІМПЛЕНТАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ

Актуальність теми удосконалення сталого розвитку міст та регіонів України на основі імплементації європейських стандартів обумовлена кількома факторами.

По-перше, Україна взяла курс на євроінтеграцію, що передбачає імплементацію європейських стандартів у всіх сферах життя, в тому числі і в сфері сталого розвитку. Європейські стандарти у сфері сталого розвитку є одними з найпередовіших у світі, і їх імплементація в Україні дозволить країні поліпшити якість життя населення, забезпечити сталий розвиток економіки та захист навколишнього середовища.

По-друге, Україна є країною з високим рівнем урбанізації. За даними Державної служби статистики України, у 2022 році в Україні проживало 73,2% населення в містах. Це означає, що міста відіграють ключову роль у розвитку України. Сталий розвиток міст є запорукою сталого розвитку країни в цілому.

По-третє, Україна стикається з низкою екологічних проблем. Серед них забруднення повітря, води та ґрунтів, деградація земель, зміни клімату. Імплементація європейських стандартів у сфері сталого розвитку допоможе Україні вирішити ці проблеми та забезпечити охорону навколишнього середовищах.

Підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом (Угода) створило передумови для гармонізації українського законодавства з правом ЄС. Цей процес є складним і вимагає значних зусиль з боку України. Окремі напрямки галузевої співпраці з ЄС вже досліджуються вітчизняними вченими. Наприклад, І. М. Грабинський, Р. В. Міхель, А. М. Яншина, Н. М. Шмиголь, В. М. Геєць, Ю. Й. Герасим, В. В. Матвеєв, І. І. Вітер вивчали питання гармонізації законодавства України в сфері сільського господарства, торгівлі, енергетики, охорони навколишнього середовища тощо[1].

Співпраця у сфері довкілля між Україною та ЄС є одним з ключових напрямів двостороннього співробітництва. Угода про асоціацію між Україною та ЄС передбачає гармонізацію українського законодавства з правом ЄС у сфері охорони навколишнього середовища. Цей процес є складним і вимагає значних зусиль з боку України.

Основними цілями співпраці у сфері довкілля між Україною та ЄС є:

- Забезпечення захисту навколишнього середовища та сталого розвитку України;
- Створення умов для інтеграції України до європейського екологічного простору;
- Підвищення рівня екологічної безпеки України [2].

У рамках співпраці у сфері довкілля між Україною та ЄС реалізуються такі проекти:

- Проект з підтримки України у сфері екологічної політики та управління, який реалізується Європейським Союзом та Програмою ООН з навколишнього середовища (ЮНЕП). Проект спрямований на допомогу Україні у гармонізації законодавства з правом ЄС у сфері охорони навколишнього середовища, а також у розробці та впровадженні екологічної політики та управління.

- Проект з охорони Чорного моря, який реалізується Європейським Союзом та Організацією Чорноморського економічного співробітництва. Проект спрямований на захист Чорного моря від забруднення, а також на розвиток сталого використання його ресурсів [3].

Тепер ми би хотіли більш детально зупинитися на тому, які конкретні кроки потрібно зробити в Україні для покращення сталого розвитку та загалом рівня життя у містах та регіонах України, спираючись звичайно на європейський досвід.

На нашу думку, першочерговим критерієм удосконалення наших міст, містечок та інших населених пунктів є екологічний, адже це напряму пов'язано з найголовнішим-здоров'ям громадян. Необхідно якомога більше озеленювати наші міста, адже рослини- це легені нашої планети. Це зробить життя в містах, особливо великих, в яких багато автомобільного транспорту, різних підприємств, які забруднюють навколишнє середовище, більш привабливим, комфортним. В європейських містах це один з найголовніших напрямків удосконалення життєдіяльності громадян, який не завадило б застосовувати і у нас, в Україні. Деякі міста в Україні останні років десять активно цим займаються й небезуспішно. Як приклад, можна навести Ірпінь, Бучу в Київській області, Чернігів. В порівнянні з іншими містами, особливо великими, такими як Київ, Харків тощо, в цих питанню екології приділяють більшу увагу. На нашу думку, така політика має місце бути на всій території України.

Також дуже важливо активно розвивати розвиток соціальної інфраструктури в усіх містах та регіонах країни. Слід враховувати потреби всіх верств населення та членів суспільства та створювати для кожного з них максимально сприятливі умови, не обмежуючи, що важливо, при цьому свободу та комфорт один одного. Найпростіший приклад-це пересування всіх учасників руху: автомобілістів, пішоходів, велосипедистів тощо. На забезпечення комфортного пересування для всіх людей дуже багато звертають уваги в Європі, проте в нашій країні ці умови далекі від ідеалу.

Кожен учасник руху має почувати себе комфортно та автономно, при цьому не заважаючи іншим. Нам необхідно, щоб в усіх містах та містечках були створені нормальні умови для всіх учасників руху: на нашу думку, слід поділити людей, що пересуваються по місту на три категорії: автомобілісти, пішоходи та люди, які пересуваються на транспортні, відмінному від автомобільного.

Це означає, що по-перше, проїжджа частина дороги має бути окремо, при цьому всюди повинна бути чітка розмітка, розподілчі полоси тощо для забезпечення максимальної безпеки, в першу чергу, та комфорту пересування.

По-друге, необхідна наявність всюди, без виключень в великих і маленьких містах, на позаміських дорогах, в селах і селищах окремо виділених доріжок для пересування мото, вело транспорту та всіх інших електричних транспортних засобів, таких як: моноколеса, гіроскутери, електричні самокати і тому подібне, адже, на нашу думку, це окрема категорія учасників руху і їх наявність, що на автомобільних дорогах, що на пішохідних зонах заважає та створює небезпеку для всіх учасників руху.

По-третє, окремі доріжки для пішоходів згідно тих же самих принципами, що і для попередньої категорії учасників руху.

Така інфраструктура доволі розвинута в європейських країнах, досвід яких в цьому напрямі нам би було корисно перейняти.

Підбиваючи підсумки, ми хотіли б зазначити, що хоча й Україна за останні роки впровадила багато європейських стандартів, перейняла корисний досвід ЄС в різних галузях життєдіяльності, нам ще багато над чим слід попрацювати, вдосконалити певні аспекти та, можливо, впровадити якісь зовсім нові концепції розвитку, яких ще немає в самій Європі та в ідеалі побудувати власну довгострокову модель розвитку, звичайно на основі європейських стандартів, які стануть фундаментом для нових позитивних змін та впроваджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Макосій С. Д. Зарубіжний досвід реалізації стратегії сталого розвитку. *Молодий вчений.* 2016. № 6 (33). С. 324–328. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2016_6_83

2. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні : розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 р. № 333-р. URL : http://zakon3.rada.gov.ua/ laws/show/333-2014-р

3. Бальций Ю. Ю. Впровадження європейських стандартів місцевого самоврядування в Україні. *Правове життя сучасної України* : матеріали Міжнар. наук. конф. проф.-викл. та аспірант. складу / відп. за вип. В. М. Дрьомін ; НУ ОЮА, Півд. регіон. центр НАПрН України. Одеса : Фенікс, 2014. Т. 1. С. 150–152. URL : http://hdl.handle.net/11300/2643

УДК 338.24(477)

Крутилін Станіслав Ігорович,
здобувач третього (PhD)
рівня вищої освіти,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0009 0005 3289 1172

ЦИФРОВІ ТРУДОВІ ПЛАТФОРМИ ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ ГІДНОЇ ПРАЦІ В УКРАЇНІ

Платформна економіка - це нова економічна модель, яка використовує цифрові платформи для зв'язку груп людей щодо обміну товарами та послугами та співпраці у споживанні та виробництві товарів і послуг. Платформна економічна модель зростає в геометричній прогресії, викликаючи великий інтерес, а також стає головним пріоритетом для урядів у всьому світі [1]. Так за останнє десятиліття зайнятість основі трудових платформ, збільшились вп’ятеро [2].

Платформні працівники, які працюють через цифрові платформи, такі як Upwork, Fiverr, Uber, Bolt, Glovo, тощо, надають широкий спектр сервісів, від ІТ послуг до доставки їжі або побутових товарів та послуг перевезення, до надання медичних та юридичних послуг.

В Україні платформна форма зайнятості набуває широкого поширення та все більшого практичного застосування. Так, у 2018 р. Україна посіла перше місце в Європі та четверте місце у світі з зайнятості на цифрових платформах, що вимірюється за сумою фінансових потоків та кількістю завдань, виконаних на таких платформах [3]. Тільки за три квартали 2023 року експорт ІТ послуг (найбільший сектор платформної зайнятості) від українських фахівців склав близько $5 млрд, а до кінця року за прогнозами складе $6,6 млрд або майже 4% ВВП, що є досить значною сумою для економіки України [4].

У зв'язку з початком повномасштабної збройної агресії ринок праці України стикається з неабиякими труднощами. Так за даними Міжнародної організації праці, внаслідок російської агресії в Україні, станом на травень

2022 р. зникло близько 4,8 млн робочих місць. А згідно з даними п'ятнадцятого загальнонаціонального опитування «Україна під час війни. Зайнятість і доходи», проведеного у липні 2022 р., серед тих, хто мав роботу до війни, повноцінно працювали на час опитування лише 34% опитаних. Водночас слід зазначити що найвищий відсоток тих, хто продовжив працювати та отримувати доходи після початку війни серед офіційно оформлених працівників платформ – фізичних осіб-підприємців – 74,1% [5].

У цьому контексті цифрові трудові платформи розглядаються як інструмент створювати рівні можливості для доступу до гідної праці, забезпечувати більші доходи, більш високу ймовірність збереження роботи, сприяти продуктивній зайнятості та сталому економічному зростанню. З іншого боку, платформні працівники часто стикаються з проблемами доступу до соціальних гарантій, таких як пенсійне забезпечення, медичне страхування та відпустки. Для того щоб платформна зайнятість сприяла досягненню цілей сталого розвитку держава має розробити механізми для вирішення цих проблем та забезпечити доступ до соціальних гарантій для платформних працівників.

У контексті обраного Україною євроінтеграційного курсу слід розглянути досвід ЄС щодо надання доступу до соціальних гарантій для платформних працівників. Так Рада Європи працює над проблемою правильної класифікації деяких категорій працівників платформ. У прес релізі Ради Європи повідомляється що із 28 мільйонів працівників платформ у ЄС, у тому числі ІТ експерти, водії таксі, домашні робітники та кур'єри, офіційно є самозайнятими. Тим не менш, деякі з них повинні дотримуватися багатьох тих самих правил і обмежень, що й наймані працівники. Відповідно до цієї ініціативи, працівники юридично вважатимуться працівниками цифрової платформи (а не самозайнятими особами), якщо їхні стосунки з платформою відповідають деяким критеріям, наприклад:

- встановлення платформою верхньої межі суми грошей, яку можуть отримати працівники;
- встановлення платформами обмежень щодо їх можливості працівників відмовитися від роботи;
- встановлення правил, що регулюють їх зовнішній вигляд або поведінку працівників [6].

Відповідність вищенаведеним критеріям буде означати що робітники фактично перебувають у трудових відносинах з платформою і тому повинні користуватися правами та соціальним захистом, які надаються працівникам відповідно до національного законодавства та законодавства ЄС. Такий підхід доцільно адаптувати в Україні. Це вирішить проблему соціального захисту частини платформних працівників.

Проте в Україні три чверті працівників платформ відносяться до ІТ сектору і на жаль якогось консолідованого рішення для цього сегменту платформних працівників поки що не існує. Більшість існуючих пропозицій вирішення цього питання обертаються навколо ідеї запровадження або розширення дії соціального страхування на працівників платформ, проте про успішні спроби застосування цього підходу не відомі.

Отже, цифрові трудові платформи є дієвим інструментом реалізації концепції гідної праці в контексті сталого розвитку міст та регіонів України. Платформна зайнятість відкриває можливість працювати віддалено і мати доступ до ринків праці за кордоном не дивлячись на такі несприятливі виклики як військова агресія, створювати нові робочі місця на національному, галузевому та місцевому рівнях, отримувати достойну винагороду за працю. Уряд України має розробити механізми, які забезпечать соціальну захищеність та соціальних гарантій для працівників платформ, зокрема:

- врегулювати питання невідповідної класифікації працівників платформ. Так деякі категорії працівників платформ можуть бути віднесені до працевлаштованих і відповідальність за надання соціальних гарантій може бути перенесена на платформні компанії;
- розширити або реорганізувати систему соціального страхування, для забезпечення доступу до соціальних гарантій усім працівникам, незалежно від того, чи працюють вони в традиційному секторі економіки, чи в платформній економіці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Mayo Fuster Morell, Ricard Espelt, Melissa Renau Cano, September 2020, Sustainable Platform Economy: Connections with the Sustainable Development Goals, URL : https://www.researchgate.net/publication/344271212_Sustainable_Platform_Economy_Connections_with_the_Sustainable_Development_Goals

2. International Labour Organization, 2021, World Employment and Social Outlook 2021: The Role of Digital Labour Platforms in Transforming the World of Work. URL : https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/ ---publ/documents/publication/wcms_795453.pdf

3. Зайнятість через цифрові платформи в Україні. Проблеми та стратегічні перспективи / Міжнародна організація праці. 2018. URL : https://www.kiis.com. ua/materials/pr/15082018_ILO_report/wcms_ukr.pdf

4. Сабадишина Ю. Ми проаналізували обсяг українського IT-експорту за III квартал й запитали в експертів, чого очікувати до кінця року. Інтернет-видання DOU. 1 листопада 2023. URL : https://dou.ua/lenta/articles/it-export-3-quarter-2023/

5. Дембіцький С., Злобіна О., Костенко Н. Українське суспільство в умовах війни : колективна монографія / Інститут соціології НАН України. 2022. URL : https://i-soc.com.ua/assets/files/monitoring/maket-vijna...2022dlya-tipografiivse.pdf

6. Council of the EU, Rights for platform workers: Council agrees its position. Press release, 12 June 2023, URL : https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2023/06/12/rights-for-platform-workers-council-agrees-its-position/

УДК 339.92:[001](477:4-6ЄС)

Кубрак Ксенія Іванівна,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник:
Скорик М. О.,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет, м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0000-0003-3291-706X

ОЦІНКА ВІДПОВІДНОСТІ ЕЛЕМЕНТІВ ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ ЄВРОПЕЙСЬКИМ СТАНДАРТАМ

Розвиток інноваційної діяльності є одним із пріоритетів сучасного соціально-економічного розвитку. Без інновацій неможливо підвищити економічну конкурентоспроможність, підвищити добробут людей, підтримувати ресурсозберігаюче споживання. ЄС став одним із ініціаторів інноваційних стратегій сталого розвитку. У жовтні 2010 року ЄС запустив свою інноваційну стратегію розвитку, яка має на меті сформувати нове бачення розвитку ЄС на наступні 10 років до 2020 року.

Головною ідеєю формування стратегії інноваційного розвитку є забезпечення конкурентоспроможності європейської економічної системи та вихід із кризи, що охопила Європу. Головною європейською установою, яка відіграє провідну роль у розробці інноваційних стратегій сталого розвитку, є Європейський дослідницький центр (JRC). Дослідження центру відіграють вирішальну роль у практичній реалізації інноваційних стратегій сталого розвитку.

Інноваційна стратегія сталого розвитку Європейського Союзу спрямована на досягнення наступних пріоритетів (рис. 1):

1. Формування економічної системи з відкритою конкуренцією.
2. Зменшити викиди вуглекислого газу.

3. Раціональне управління природними ресурсами.

4. Забезпечувати суспільство безпечними продуктами харчування та споживчими товарами.

5. Ядерна безпека.

6. Встановити систему технічного стандарту безпеки для будівництва та запобігання надзвичайним ситуаціям.

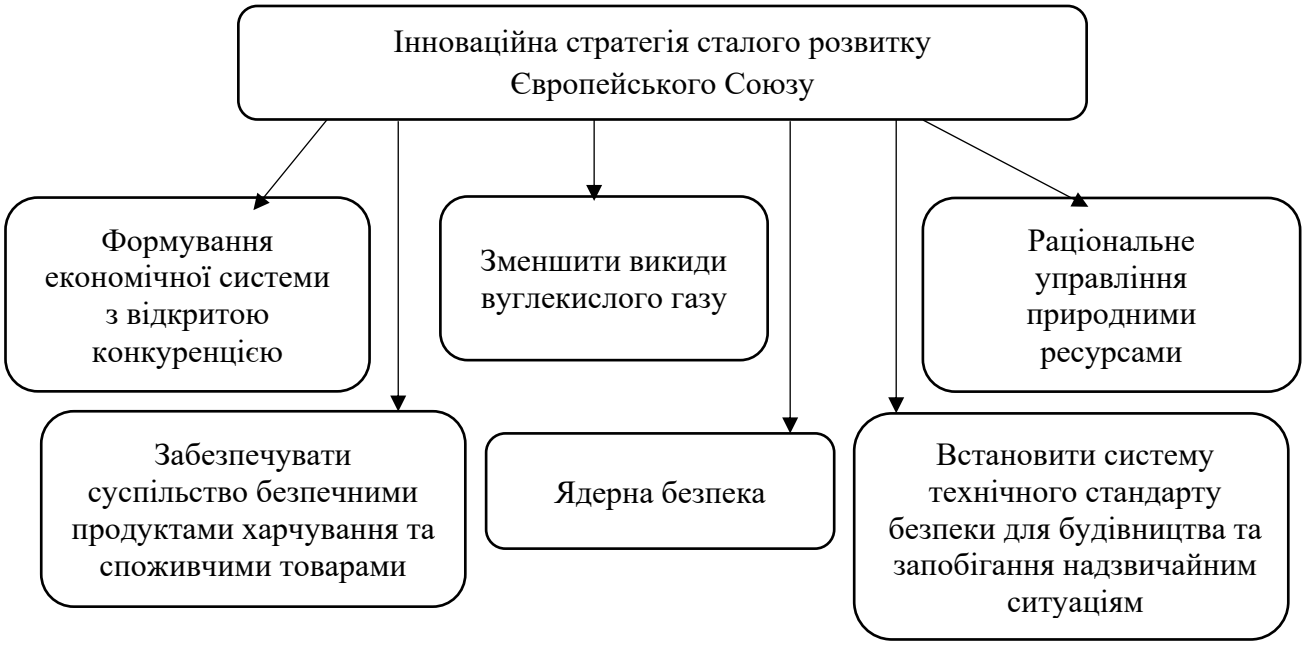

Рисунок 1 – Інноваційна стратегія сталого розвитку Європейського Союзу

Джерело: побудовано на основі [4].

Розглянемо ці пріоритети детальніше.

1. Формування економічної системи з відкритою конкуренцією. Одним із компонентів цього пріоритету є покращення фінансових послуг та захисту споживачів. Після фінансової кризи 2008 року сталий економічний і соціальний розвиток став головним пріоритетом політики ЄС. Позитивні та відкриті ринкові відносини є інструментами для забезпечення просування ЄС до сталого розвитку та процвітання.

Нещодавні пропозиції щодо вдосконалення режимів фінансового регулювання в усіх країнах ЄС можуть забезпечити реальний захист від ризиків. Базельський комітет з банківського нагляду, до складу якого входять представники фінансових органів з 27 розвинених країн, погодився висунути нові більш жорсткі вимоги до банківського капіталу на основі рішень

міністрів фінансів і керівників центральних банків країн G20. Ці нормативні акти збільшують вимоги до власного капіталу банків і встановлюють нові вимоги до розрахунку статутних внутрішніх резервів.

П’ять країн Європейського Союзу – Данія, Фінляндія, Німеччина, Швеція та Велика Британія – (разом із Японією та США) продовжують залишатися світовими інноваційними лідерами [1]. У той же час більшість інших країн ЄС наближаються до лідерів, а три нові країни ЄС (Естонія, Чехія та Литва) можуть досягти середньоєвропейського рівня інновацій протягом десяти років. Опитування показують, що Швеція є лідером у світі інновацій. Данія, Фінляндія, Німеччина та Великобританія також входять до «першого кошика» найбільш інноваційних країн, тоді як Ізраїль, Японія, Швейцарія та Сполучені Штати належать до країн, що не входять до ЄС. До «другого кошика» потрапили Австрія, Бельгія, Канада, Франція, Ісландія, Ірландія, Люксембург і Нідерланди. «Треті» (країни з помірним рівнем інновацій) – Кіпр, Чехія, Естонія, Італія, Норвегія, Словенія, Іспанія та Австралія. Нарешті, «четвертий кошик» (країни з найнижчим рівнем інновацій в ЄС) – це Болгарія, Хорватія, Греція, Угорщина, Латвія, Литва, Мальта, Польща, Португалія, Румунія та Словаччина.

2. Зменшення викидів вуглекислого газу. Цей пріоритет досягається за рахунок використання екологічно безпечних методів транспортування. Це забезпечить скорочення шкідливих викидів, енергетичну безпеку та стимулюватиме використання відновлюваної енергії та екологічно чистих технологій.

Основна тенденція розвитку відновлюваної енергетики полягає в тому, що енергопостачання відновлюваної енергетики з кожним роком зростає, і її частка зросла з кількох відсотків з 2003 року до середнього 6%, а у 2010 році вона досягла рекордного рівня. Зростання перевищило 7% за весь період з 1990 року. Частка відновлюваної енергії у світовій пропозиції зросла з 7% у 2004 році до 8% у 2009 та 2010 роках (за винятком традиційного біопалива, такого як деревина та деревне вугілля). Частка атомної енергетики, ще одного «чистого» джерела енергії, стабільно тримається на рівні близько 6% протягом багатьох років, тоді як виробництво електроенергії на атомних електростанціях продовжує збільшуватися, оскільки світове споживання енергії зростає [2].

3. Раціональне управління природними ресурсами. У рамках цього пріоритету наукове співтовариство ЄС зосереджується на таких питаннях, як деградація земельних ресурсів, своєчасне прогнозування повеней і лісових пожеж, а також зміни клімату.

Однією з ініціатив ЄС є публікація Атласу ґрунтів ЄС. Національний атлас ґрунтів Європейського Союзу, підготовлений і опублікований науковцями Європейського дослідницького центру (JRC), є першою спробою оцінити стан сільськогосподарських угідь у європейському масштабі. Згідно з Атласом, головними загрозами для родючості землі сьогодні є ерозія, деградація через надмірне використання добрив та інших хімікатів, втрата органічної речовини, промислове забруднення, втрата біорізноманіття, деградація землі через використання техніки та стихійні лиха. Ущільнення. катастрофа. Оскільки деградація земель є незворотною, необхідні термінові заходи щодо пом’якшення негативних факторів: починаючи з поширення серед фермерів технологій, не пов’язаних із нанесенням шкоди довкіллю.

4. Забезпечувати суспільство безпечними продуктами харчування та споживчими товарами. Безпека та якість харчових продуктів є невід’ємними умовами виживання, добробуту та якості життя. Продукція повинна повністю відповідати всім вимогам харчової безпеки. ЄС поставив собі за мету забезпечити найбезпечнішу їжу у світі та має розробити системи для досягнення цієї мети. Стандарти харчової безпеки ЄС є найсуворішими у світі. Єврокомісія пропонує ще більше вдосконалити вимоги до маркування продуктів.

У поєднанні з постійними змінами та розвитком світових ринків і технічних умов виробництва харчових продуктів (поява нових харчових продуктів, дієтичних інгредієнтів і добавок, накопичення залишків пестицидів і ветеринарних препаратів, генетично модифіковані технології тощо), багато проблем, пов’язаних з безпечністю харчових продуктів (харчові алергії) одночасно з’являються в усьому світі, харчові алергії, хвороби харчового походження, отруєння).

5. Ядерна безпека. Використання ядерної енергії в Європі регулюється Договором про Євратом 1957 року, який зобов’язує європейські країни дотримуватися своїх гарантій безпеки – приблизно так само, як і Міжнародне агентство з атомної енергії ООН (МАГАТЕ) 2017 року. Атомні установки та сфери використання ядерних матеріалів. Однак, на відміну від МАГАТЕ, Євроатом не встановлює юридично обов'язкових стандартів ядерної безпеки.

Ядерна безпека в Європі сьогодні є індивідуальною відповідальністю кожної держави-члена ЄС. Після того, як 29 листопада 2000 р. ЄС прийняв так звану «Зелену книгу про енергетичну безпеку» («Зелена книга» ЄС також відома як «Зелена книга») 29 листопада 2000 р. питання статусу атомної енергетики серед інших джерел енергії і вартість отримання електроенергії вперше обговорювалися в ЄС.

6. Встановити систему технічного стандарту безпеки для будівництва та запобігання надзвичайним ситуаціям. В останні роки через велику кількість техногенних і природних катастроф, які сталися у світі, Європейський Союз почав приділяти увагу питанням, пов’язаним з безпекою будівництва та будівельними стандартами в сейсмонебезпечних зонах. Крім того, наукова спільнота активно працює над питаннями прогнозування та запобігання катастрофам. Така діяльність реалізується шляхом прийняття різних технічних стандартів і специфікацій.

Комплекс директив з енергоефективності будівель. Європейський Союз сформулював спеціальні директиви у відповідь на потреби енергозбереження та ізоляції будівель, спрямовані на стандартизацію будівельних стандартів країн ЄС для підвищення енергоефективності будівель. Стандарт ISO для енергетичних параметрів будівель.

Підводячи підсумок, можна зазначити:

1. Сьогодні Європейський Союз є ініціатором у формуванні та реалізації інноваційних стратегій сталого розвитку. Вони спрямовані на такі пріоритети: формування відкритої та конкурентоспроможної економіки; скорочення викидів двоокису вуглецю; стале управління природними ресурсами; забезпечення суспільства безпечними продуктами харчування та споживчими товарами; ядерна безпека; встановлення системи технічних стандартів безпеки для будівництва та попередження надзвичайних ситуацій.

2. Для кожного конкретного пріоритету ЄС розробив велику кількість юридично обов'язкових і обов'язкових директив.

3. Інвестиції в дослідження та розробки є найбільш актуальним заходом для створення відкритої конкурентоспроможної економіки та руху до сталого розвитку.

4. Країни ЄС можуть справді запобігти ризикам, покращивши свої механізми фінансового регулювання.

5. Одним із основоположних факторів розробки інноваційних стратегій сталого розвитку є розробка нових стандартів і вимог до виробленої продукції.

6. Формування достатніх фінансових ресурсів значно покращить формування інноваційних стратегій сталого розвитку.

Подальші дослідження мають бути зосереджені на формуванні інноваційної стратегії сталого розвитку ЄС та її практичній адаптації до ділової практики українських підприємств, що забезпечить підвищення їх конкурентоспроможності в сучасних умовах ведення бізнесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Барановська М. І. Вплив економічної кризи на подальший розвиток інноваційної сфери країн Європейського Союзу. 2010. С. 490–493.

2. Бочарова Н. В. Сучасна стратегія інноваційного розвитку Європейського Союзу : Бюл. Міжнар. Нобел. екон. форуму. 3-тє вид. 2010. 50 с.

3. Директива Європейського Союзу щодо енергетичного виконання будівель / Директива 2002/91/ЄС європейського парламенту і ради від 16 грудня 2002 року / Офіційний вісник Європейських Співтовариств. URL : http://www.sdla.gov.ua:8080/control/uk (дата звернення: 06.12.2023).

4. Федулова Л. І. Державна політика розбудови економіки знань: особливості реалізації антикризової стратегії. URL : http://udik.com.ua/articles/article-231/ (дата звернення: 06.12.2023).

УДК 338:432

Lahoda Liliia, Zadorozhnii Edward,
Undergraduate students
Scientific supervisor:
Ivanova Iryna,
PhD, Associate Professor
Department of Design and
Socio-Cultural Sciences,
Cherkasy State Business-College,
Cherkasy, Ukraine
ORCID ID 0000-0002-4769-3620

LIVING LABS AS AN ANCHORAGE TO TRANSFORM IDEAS INTO SUSTAINABLE COMMUNITY CONCEPT

Collaboration plays a crucial role in achieving sustainable development of the regions as it helps multiple players join their efforts in working out solutions following the slogan Better Data, Better Decisions and Better Lives. This is understood as:

- Better data. Making informed decisions without the proper data leaves voids. That is what makes partnerships so important. They allow everyone to pool their resources and knowledge to create a better picture of the world around them.
- Better decisions. Access to more information helps to make better-informed decisions about how to develop and implement solutions to problems. Have you ever tried making decisions when you did not have enough information at your disposal? It does not work very well! To achieve good outcomes, everyone must ensure the solutions are informed by good data, not just guesses or assumptions based on anecdotal evidence.
- Better lives for everyone involved. Partners all have to be working towards similar goals. They actively want their people to live better lives too! Coming together on projects and global partnerships helps make the world a better place for everyone. Moreover, these partnerships are creating opportunities for growth and development that might not have been possible without collaboration between communities or countries! [1].

Living Labs are real-life test and experimentation environments that foster co-creation and open innovation among the main actors of the Quadruple Helix Model, namely: Citizens, Government, Industry and Academia [2]. They are an immersive platform to connect all the actors together.

Ukraine is only on the threshold of implementing Living Labs to foster innovation, to develop a common framework for building a more sustainable, smarter and more resilient future.

The purpose of our research is to investigate the concept of Living Labs focusing on its practical implementation in the plane of academic environment.

Our interest in the topic arouse when we became the participants of I Living Labs, 2023 within the E³UDRES² Alliance activities. I Living Labs are course units in a study programme (or extracurricular course units) in which teams of students set to work on a challenge. This challenge is a complex problem that confronts an entrepreneur, (non-profit) organisation or local government for example, for which there is no cut-and-dried solution and for which a solution can have a positive impact on the region they are located in [3].

Fifteen teams eight students each representing various countries and educational institutions had been engaged in trans-disciplinary work. We can divide the whole process into four stages:

- Preparation, i.e. familiarizing with the concept of I Living Labs and UniCampus learning platform
- Three-week online stage that included Warming up, Becoming a team and choosing a challenge, Meetings with coaches (Educational Entrepreneurs) and challenge owners (Stakeholders), Desk research and breakout rooms.
- One onsite week consisting of five phases of Design thinking: Define, Ideation, Prototyping, Pitching ideas to stakeholder and Final presentation showcasing the result.
- Implementation of Living Labs in our country, which we intend bring to life in the near future.

Coming back to the idea of the main actors of the Quadruple Helix Model mentioned above, we have interacted with entrepreneurs, citizens, policymakers, and other groups of people listening to their vision of triggering the solution.

The challenges have been aimed at physical therapy and good healthcare for people with disabilities, repair and reuse for a greener future, fostering better food choices, encouraging learning environments, revitalizing rural areas, making the cultural identity of small and smart cities more visible.

Judging by our experience, we can state that participation in Living Labs equips students with a diverse set of skills, enhancing their employability and preparing them for the challenges of the modern workforce. They include:

- Teamwork and Collaboration. Working in a Living Lab often involves collaboration with diverse stakeholders, cultivating strong teamwork and interpersonal skills.
- Critical Thinking. Students develop critical thinking skills as they analyze complex issues and devise innovative solutions within the dynamic environment of a Living Lab.
- Communication Skills. Effective communication is crucial in Living Labs, where students convey ideas, findings, and recommendations to both technical and non-technical audiences.
- Project Management. Students gain practical experience in project management, including planning, execution, and evaluation of projects within a real-world setting.
- Flexibility and Adaptability. Living Labs are dynamic environments, and students learn to adapt to changing circumstances, emerging technologies, and evolving project requirements.
- Technical Competence. Depending on the focus of the Living Lab, students may acquire technical skills relevant to areas such as data analysis, sensor technologies, and sustainable practices.

Overall, the experience gained in Living Labs enhances students' holistic development and prepares them for active participation in addressing the complex challenges of sustainable development. It is a tool that empowers students to innovate in collaboration with Educational Entrepreneurs and Stakeholders. It gives hand-on experience in learning on practical cases focusing on digital, green and healthcare perspectives.

REFERENCES

1. Partnerships for the Goals: Why Alliances Matter for Sustainability. URL : https://www.graygroupintl.com/blog/partnerships-for-the-goals
2. European networks of Living Labs. URL : https://enoll.org/about-us/
3. I Living Labs. URL : https://eudres.eu/i-living-labs

УДК 338.48

Линик Злата Сергіївна,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник:
Ільченко Г. О.,
канд. юрид. наук, доцент,
Державний торговельно-економічний університет,
м. Київ, Україна
ORCID ID 0000-0003-1996-7062

ВПЛИВ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ НА РОЗВИТОК ТУРИСТИЧНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

За даними Всесвітньої туристичної організації (WTO) Україна входила до топ-15 країн Європи за відвідуваністю туристів станом на 2018 рік [1]. Враховуючи географічне розташування, різноманітність природних ресурсів, багату історичну і культурну спадщину можна впевнено стверджувати, що Україна має величезний потенціал, щоб стати серйозним гравцем на європейському туристичному ринку.

На жаль, пандемія COVID-19 та повномасштабне вторгнення на територію України поставили туристичну галузь у скрутне положення. Військові дії значно вплинули на звичне ведення бізнесу в усіх регіонах країни. В умовах сьогодення важко сподіватись на швидкі темпи розвитку цієї сфери, але це не й не означає її занепад.

Курс на європейську інтеграцію має значною мірою вплинути на входження України до європейського ринку туристичних послуг з розширенням у довгостроковій перспективі. Підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС [2] та запровадження безвізового режиму для громадян України сприяли створенню нового типу відносин, що ґрунтується на спільних інтересах у створенні сприятливого клімату для міжнародного туризму.

Зокрема, європейська інтеграція, може сприяти:

- розширенню туристичних маршрутів;
- впровадженню інновацій у туристичній галузі;
- підвищенню якості туристичних послуг;
- створенню нових робочих місць.

Однак на шляху інтеграції в європейський ринок туристичних послуг туристична галузь України зіштовхнулася з багатьма перешкодами до яких не була готова.

Результатом відсутності чіткої стратегії щодо захисту національних інтересів у сфері туристичних послуг, як сектору державної економіки, стало різке зниження кількості іноземних туристів, що відвідують України в період з 2012 по 2017 роки (табл. 1).

Таблиця 1 – Інформація про в'їзд іноземних громадян в Україну за 2010–2017 рр.

№ з/п	Рік	Кількість іноземних громадян, які в'їхали в Україну - всього	Загальна кількість іноземних громадян, які в'їхали в Україну з **метою - туризм**	Кількість громадян ЄС, які в'їхали в Україну з **метою - туризм**
1.	2010	21 203 327	1 083 015	433 913
2.	2011	21 415 296	1 225 954	446 309
3.	2012	23 012 823	940 052	232 700
4.	2013	24 671 227	488 496	101 011
5.	2014	12 711 507	146 804	10 218
6.	2015	12 428 286	137 906	4 486
7.	2016	13 333 096	172 848	12 314
8.	2017	14 229 642	38 958	12 178

Джерело: складено автором за даними [3].

Загалом, за період з 2013 по 2017 роки кількість туристів з країн ЄС в Україні скоротилася у порівнянні з періодом з 2006 по 2012 роки майже у 40 разів.

Відтік такої кількості іноземних туристів говорить про несприятливі умови для розвитку туристичного бізнесу в Україні. Найбільш впливовими чинниками, що призвели до цього є:

- нестабільна суспільно-політична ситуація;

- незадовільна безпекова ситуація;
- підвищення цін на послуги до рівня ЄС;
- неякісний рівень послуг;
- незадовільний стан інфраструктури, а подекуди і її відсутність;
- недостатня маркетингова робота на дипломатичному рівні.

Згідно з даними, що надало Державне агентство розвитку туризму в Україні [5], то упродовж 2021 року Україну відвідало понад 4 мільйони туристів, що на 26% більше за показники 2020 року. Більшість іноземців прибули з країн СНД та Близького Сходу.

Навіть в умовах повномасштабного вторгнення в Україну, податки сплачені туристичною галуззю за перші три квартали 2023 року сягають майже 1,5 млрд. гривень, що на 13% більше ніж за аналогічний період у 2022 році (1,3 млрд. гривень) [6]. Тому можна стверджувати, що попри епідеміологічні та політичні умови Україна являє собою важливий туристичний центр.

У 2017 році Розпорядженням Кабінету Міністрів України № 168-р від 16 березня 2017 р. було схвалено Стратегію розвитку туризму та курортів на період до 2026 року [4]. Але цей документ по суті не ніс за собою ніяких нормативно-правових наслідків щодо його виконання та реалізації. У даній Стратегії лише передбачено основні напрямки розвитку цієї сфери діяльності та покладено обов'язок на центральні і місцеві органами виконавчої влади щороку розробляти і затверджувати плани заходів щодо реалізації Стратегії. Зміст, повноту, терміни виконання, шляхи фінансування реалізації цих планів та заходи з контролю за виконанням даного Розпорядження Кабінету Міністрів України не передбачено. Питання розвитку туристичного сектору економіки опинилося за межами правового поля і у більшості випадків розвиток сфери туризму став питанням не загальнодержавного рівня, а місцевого значення.

Загалом наявність туристично привабливих об'єктів не є гарантією розвитку туристичної галузі. Це завдання є завданням не приватного бізнесу, а держави, яка повинна, з метою захисту національних інтересів та посилення економіки країни, ефективно використати її туристичний потенціал.

Завданням держави у сфері туризму є розробка дієвої стратегії розвитку туристичного бізнесу України та закріплення її реалізації відповідними нормативно-правовими актами, зокрема щодо:

- фізичної безпеки отримувачів туристичних послуг (під час військового стану важко забезпечити повну безпеку туристам, навіть у віддалених від лінії фронту регіонах України, тому це питання залишається відкритим до закінчення бойових дій);
- охорони об'єктів культури та їх реставрації;
- охорони національних парків, заповідників та екології;
- створення сприятливих податкових умов для розвитку туристичного бізнесу;
- чіткого врегулювання якості надання послуг;
- захисту прав споживачів туристичних послуг;
- норм будівництва та санітарних норм об'єктів туристичної інфраструктури.

Після повномасштабного вторгнення в Україну відносини між ЄС та Україною зміцнилися. ЄС надав Україні значну військову та гуманітарну допомогу і прийняв мільйони українських біженців. Це сприяло укріпленню європейсько-українських відносин і розширенню потенціалу для співпраці. Відновлення України після перемоги також створює нові можливості для європейських громадян. Іноземці можуть брати участь у відновлювальних роботах, а також у розвитку туризму та бізнесу в Україні.

Отже, європейська інтеграція у будь-якому випадку має значний вплив на розвиток туристичного сектору в Україні. Але вона може мати як позитивний, так і негативний вплив на цю галузь української економіки. Для отримання позитивного ефекту від європейської інтеграції у сфері міжнародного туризму держава має визначити стратегію його розвитку, чіткі правила гри у цій галузі для держави та бізнесу, і закріпити їх у правовому полі шляхом розробки та затвердження нормативно-правових актів, що врегулюють діяльність у цій сфері.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. UNWTO World Tourism Barometer. URL : https://www.e-unwto.org/toc/wtobarometerrus/18/3

2. УГОДА ПРО АСОЦІАЦІЮ між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ 984_011#Text

3. В'їзд іноземних громадян в Україну за країнами, з яких вони прибули, у 2017 році (за даними Адміністрації Держприкордонслужби України «Мапа сайту» – «Статистична інформація» – «Туризм» – «В'їзд іноземних громадян в Україну за країнами, з яких вони прибули» – «Архів»). URL : https://www.ukrstat.gov.ua

4. Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України № 168-р від 16 березня 2017 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2017-р#Text

5. У 2021 році в Україні найбільше витрачали грошей туристи з ОАЕ URL : https://www.tourism.gov.ua/blog/u-2021-roci-v-ukrayini-naybilshe-vitrachali-groshey-turisti-z-oae

6. За 9 місяців 2023 року до державного бюджету від туристичної галузі надійшло маже 1,5 млрд грн. URL : https://www.tourism.gov.ua/blog/za-9-misyaciv-2023-roku-do-derzhavnogo-byudzhetu-vid-turistichnoyi-galuzi-nadiyshlo-mazhe-1-5-mlrd-grn

УДК 338.65

Личкун Ліза Олександрівна,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник:
Теліщук М. М.,
старший викладач,
Державний податковий університет, м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0000-0002-7950-6957

РОЗВИТОК РИНКУ ЛОГІСТИЧНИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ ВІЙНИ

Логістична галузь є однією з найважливіших та життєво необхідних сфер діяльності під час воєнного стану, і водночас ця галузь, зазнає чималих змін. Повномасштабне вторгнення і надалі завдає величезної шкоди як людському життю так й інфраструктурі Україні. Враховуючи цей фактор, виникає необхідність створити антикризове середовище логістичного ринку, своєчасно перебудувати логістичну систему, сформувати нові ланцюги доставки вантажів, змінювати напрямки торгівельних потоків через блокаду українських морських портів та часткову втрату залізничної мережі. На логістичні ланцюги, міжнародну торгівлю та купівельну спроможність українського споживача окрім перемоги на фронті впливають також валютні коливання, адаптивність та професійна гнучкість фахівців, які працюють в сфері логістики, стійкість українського народу та підтримка світової спільноти.

На думку консалтингової компанії McKinsey, російське вторгнення стане причиною 12-и глобальних змін в усьому світі [1]. Однією з цих найголовніших причин є трансформація логістичного сектора та розподілу ланцюгів доставки. Компанія стверджує, що вже зараз у цій індустрії відбувається зрушення – від поглиблених кооперацій між окремими країнами до прецедентних наднаціональних рішень.

Ще задовго до початку війни в Україні, міжнародні логістичні компанії та перевізники шукали більш гнучкі методи вибудувати власні ланцюги поставок. До такої трансформації індустрію підштовхнула передусім пандемія COVID-19, коли ринок залишився без повсякчасних з'єднань (упродовж довгого часу повітряне сполучення було недоступним, а наземні перевезення відбувалися з серйозними затримками).

Війна стала випробуванням для налагоджених ланцюгів поставок, які вже не функціонують, як раніше. Один із ключових викликів, з якими вимушені були зіткнутись українські компанії – переформатування логістики. Закриті порти, відсутність авіасполучення, ризики пов'язані з автомобільним транспортом (компанії з добре налагодженою логістикою змушені були змінювати позиції протягом декількох днів).

Через пандемію ринок почав прискорено локалізуватися та переносити ланцюги постачання ближче до країни виробництва чи реалізації продукції. Але у 2022 році компанії були змушені приймати рішення якнайшвидше.

Проаналізувавши дані, можна сформувати низку логістичних проблем з якими стикнувся український бізнес [2]: відмова від накопичення; зміна складських умов; складнощі з закупівлею товарів; ускладнення логістичних операцій.

Доцільно розглянути також і поштово-логістичний сектор, для якого війна такоеж ставить серйозні виклики. Як вже зазначалось вище, бойові дії та можливі загрози ракетних ударів на території України, створюють обмеження у роботі логістичних компаній. Для прикладу, від'їзд великої кількості українців за кордон поставив перед гравцями індустрії серйозне завдання. Від початку березня обсяги відправлень з України до країн Європи та Північної Америки стабільно зростають на 30% щомісяця. Серед найпопулярніших напрямків – Польща, Німеччина, Чехія. Має попит і доставка в Україну, водночас тип товарів дещо змінився. Зараз користувачі замовляють з Європи через сервіс тактичні товари, одяг брендів, що тимчасово припинили роботу в Україні, вітаміни та ліки.

Продажі, а відповідно і доставку в Україну, вже відновили найбільші маркетплейси та бренди одягу: AliExpress, NOTONO, ANSWEAR, бренди групи компаній LPP та MODINO. Головним логістичним партнером в Україні попри складнощі в даній галузі надалі залишається Meest.

Розглянемо роботу окремо кожного сектору логістичного шляху під час вторгнення:

Морський транспорт. Морські перевезення та порти України ще до війни були основним способом для експорту продукції агропромислового комплексу, який у 2021 році приніс $27,9 млрд. Країна-агресор заблокувавши українські порти, завдала потужного удару по економіці Україні. Нині Україна контролює найбільші порти, на які припало понад 85% морського вантажообігу: Миколаївський, Ольвію, Одеський, Чорноморський та Південний. Повноцінно працюють та збільшують вантажопереробку три невеликі порти у гирлі Дунаю: Ізмаїльський, Ренійський та Усть-Дунайський.

Залізниця. Вантажні перевезення залізницею у 2022 році скоротилися на 65,3%. Фактично перервалися транзитні перевезення міжнародними коридорами сполученням Азія – Європа.

Окрім того, слід взяти до уваги існуючі проблеми із вивезенням продукції, які виникли через перевантаження залізничного сполучення та вузькі місця. Причиною стали:

- обмеження пропускної спроможності на пунктах пропуску;
- обмеження в проведенні контрольних процедур прикордонниками, митниками та фіто санітарною інспекцією, як зі сторони України, так і суміжних країн;
- технологічні обмеження, пов’язані зі зміною візків вагонів на інший розмір колії (з українського 1520 мм на 1435 мм європейського);
- обмеження пропускної спроможності залізничної інфраструктури суміжних країн (сортувальної станції, пропускна спроможність колій і маршрутів, кількість рухомого складу) [3].

У 2022 році черги на прикордонних переходах іноді складали майже 40 тис. вагонів. Так близько 20% вантажів, які очікували на перетин кордону, стояли в чергах більше ніж 30 діб. Через це підприємці нерідко втрачали кошти, тому що замовники відмовлялися від партій товарів, адже збільшення терміну доставки до кінцевого споживача могло призводити до псування вантажу.

Повітряний транспорт. У 2021 році пошто-вантажопотоки через аеропорти України зросли на 21,1 %, порівняно з 2020 роком, і становили 63,2 тис. тонн. Нині повітряний простір над Україною закритий для польотів цивільної авіації. Це унеможливлює операційну діяльність як українських,

так і іноземних авіакомпаній, зокрема для перевезень вантажів. Загалом в Україні є 19 цивільних аеропортів, у 12 з них зруйновані комплекси (злітно-посадкові смуги, будівлі та інші споруди). Орієнтовно збитки через пошкодження аеропортів та аеронавігаційного обладнання складають близько 200 млрд грн [4].

Автомобільний транспорт. Оскільки перевезення вантажів морським і залізничним транспортом мають свої обмеження, вітчизняний ринок транспортних послуг почав надавати пріоритет автомобільному транспорту для перевезення вантажів, а вантажовідправники та перевізники були вимушені змінити логістику експортних перевезень і спрямувати вантажі на західні прикордонні переходи. Організація перевезень автомобільним транспортом стала складним завданням через низьку пропускну спроможність прикордонних переходів на заході України, а вартість логістики значно зросла, адже відстань транспортування до портів ЄС збільшилась у рази.

Отже, можна зробити висновок, що відкрите протистояння з країною агресором стало для нашої країни серйозним викликом, який потребує загальної консолідації й оптимізації всіх суспільних процесів загалом та переформатування логістики зокрема. Радикальна зміна ситуації в країні та, відповідно, на ринку, змушує шукати нові шляхи партнерства та ще більше інтегруватися в європейський простір.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Як війна в Україні змінює світову логістику. Економічна правда. URL : https://www.epravda.com.ua/columns/2022/06/24/688538/

2. Логістика під час війни: як українському бізнесу організувати транспортні потоки. Укрінформ. URL : https://www.ukrinform.ua/rubric-other_news/3566470-logistika-pid-cas-vijni-ak-ukrainskomu-biznesu-organizuvati-transportni-potoki.html

3. Логістика війни. URL : https://biz.nv.ua/ukr/experts/perevezennya-v-ukrajini-pidchas-viyni-gumanitarni-vantazhi-obmezhennya-na-perevezennya-50231625.html

4. Війна в Україні: економіка, бізнес, логістика, допомога. URL : https://trans.info/ru/viyna-v-ukrayini-ekonomika-biznes-logistika-dopomoga-279148

УДК 330 504.062:330.3

Марченко Ольга Іванівна,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0000-0002-1301-6680

ЗЕЛЕНА ЕКОНОМІКА – ШЛЯХ ДО СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ

Зелена економіка розглядається як вагомий метод забезпечення сталості економічного зростання регіонів та відповіддю на виклики, які обумовлені глобальною кризою в сфері продовольчого забезпечення, наслідками зміни клімату, дефіцитом прісної води. Це створює унікальну можливість для кардинальної перебудови економік міжнародних країн в напрямку секторальної екологізації, тобто виступає потужним чинником для країн з різним ступенем економічного розвитку.

Аналіз характеристики поняття «зелена економіка» свідчить, що багато міжнародних організацій, їх структури та окремі дослідники по-різному визначають її сутність. Вважаємо, що «зелену економіку» слід розуміти, орієнтуючись насамперед на ознаку забезпечення економічного та соціального прогресу на засадах діяльності орієнтованої на збереження навколишнього середовища. При цьому усі інші уточнення щодо забезпечення зайнятості, підвищення якості життя населення, структурних трансформацій та секторіальних пріоритетів є важливими, але не вирішальними характеристиками. Тобто «зелену економіку» слід розглядати як шлях до сталого розвитку. Мета «зеленої економіки» - формування дієвого середовища для економічного і соціального прогресу, що базується на мінімізації негативного впливу на довкілля та ефективному використанні природних ресурсів при збереженні гідного рівня життя населення [1].

За оцінками програми ООН з довкілля UNEP темпи розвитку зелених технологій суттєво перевісять темпи за іншими сценаріями, що дозволить до 2050 року зменшити майже на 50% екологічний слід людини. Є цілий

ряд обнадійливих прикладів «зелених» проектів та ініціатив. Але необхідні стимули і сприятливі інвестиційні умови, стратегії сталого виробництва та споживання, які відповідають реаліям національних економік, орієнтація політичної площадки в сторону «зеленої» економіки, лідируюча роль урядів зокрема, у швидкому реагуванні на екологічні виклики, у подоланні бідності, інтеграції «зелених» технологій, впровадженні інклюзивного підходу, який передбачає залучення жінок, неурядових організацій, фермерів, корінних народів, молоді, наукових шкіл, регіональних і місцевих урядів для реалізації «зелених» перетворень в регіонах. Це сприяє становленню інституціонального потенціалу, екологізації економіки регіону, створенню робочих місць, відкритому соціальному розвитку, активізації природоохоронних режимів та зростанню обізнаності та інформатизації суспільства.

Зелена економіка забезпечується «зеленими» політиками держав в рамках Глобального зеленого нового курсу (GGND). Крім того, зелена економіка безпосередньо впливає на забезпечення глобальних цілей сталого розвитку (SDG), а саме таких цілей SDG: 1 (подолання бідності), 8 (гідна праця та економічне зростання), 9 (промисловість, інновації та інфраструктура), 11 (сталий розвиток міст і громад), 12 (відповідальне споживання та виробництво). Зелена економіка також тісно пов’язана з ціллю сталого розвитку 13 (кліматичні ді), але, крім того, вона приділяє увагу якості життя, у центрі якої – люди; і саме тому її розвиток також пов’язують з досягненням таких цілей SDG: 3(міцне здоров’я та благополуччя); 16 (мир, справедливість і міцні інституції). Тому слід казати про безпосередні вплив зеленої економіки щонайменше на вісім з 17-ти Глобальних цілей Сталого розвитку [2].

Відсутність інтересу до зеленої економіки у широкого кола дослідників і, відповідно, невизначеність її у стратегічних документах державної регіональної політики можуть призвести до затягування виходу на траєкторію сталого екологічно безпечного і соціально відповідального довгострокового розвитку з відповідним зниженням рівня добробуту нинішніх і майбутніх поколінь, і посилення деградації навколишнього середовища регіонів [3].

Відмова від реалізація концепції сталого розвитку означає відмову від «зеленої економіки», а це супроводжується рядом проблем. Основні з них представлені в вигляді моделі, яка виокремлює три рівні стійкості, кожен з яких охоплює сфери господарської діяльності (рис. 1).

Екологічна складова

- Зміна клімату (глобальне потепління);
- Виснаження невідновлюваних ресурсів;
- Загрози здоров'ю людини.

Економічна складова

- Недостатнє забезпечення основних потреб, високі ціни;
- Інфляція, високий рівень концентрації та монополізації;
- Дисбаланси в розвитку економіки, залежність від постачання сировини.

Соціокультурна складова

- Бідність, соціальна незахищеність, демографічні проблеми;
- Ріст навантаження на здоров'я та якість життя;
- Відсутність внутрішньої та зовнішньої безпеки, жорстокі вирішення конфліктів, боротьба за вигоди.

Рисунок 1 – Характеристика проблем відмови від впровадження економіки сталого розвитку та зеленої економіки

Джерело: складено автором за даними [4].

Зелена економіка регіону - це модель, яка спрямована на досягнення балансу у сфері економічного зростання, захисту навколишнього середовища та соціальної справедливості. Вона полягає в дублюванні екологічних проектів, які реалізуються в малих місцевих громадах, на масштаб усієї економіки. Реалізація положень концепції сталого розвитку в практику соціально-економічного життя сприяє кількісним і якісним змінам в соціальному, економічному та екологічному аспектах. Кінцевим результатом таких перетворень є перехід до економіки сталого розвитку.

Таким чином, зелена економіка - це спосіб ведення господарської діяльності, який спрямований на зменшення споживання природних ресурсів, утворення меншої кількості відходів і викидів парникових газів та зниження соціальної нерівності. В зеленій економіці відбувається формування нової місії економічної діяльності, яка направлена на зростання добробуту людини, задоволення її потреб й збереження цінностей навколишнього середовища. Проявом зростаючого впливу зеленої економіки на сталий розвиток регіону є зростання кількості «зелених» робочих місць і популярності екологічних продуктів і послуг.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Комплементарність концепції економіки сталого розвитку та «зеленої економіки» / Ліпич Л. Г., Хілуха О. А., Кушнір М. А., Кошовий Б.-П. О. *Академічня візії.* 2023. № 19. DOI : http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7952048

2. Орловська Ю. В., Чала В. С., Глущенко А. В. Політика ЄС щодо зеленої економіки та інновацій : підручник / під заг. ред. Ю. В. Орловської. Д. : ПДАБА. 2023. 193 с.

3. Вакуленко В. М. Зелена економіка в механізмі державного управління сталим розвитком регіонів України. *Публічне урядування.* 2017. № 4 (9). С. 61–73.

4. Rogall H. Ekonomia zrównowazonego rozwoju. *Teoria i praktyka.* Poznań. Zysk i Ska, 2010.

УДК 339.138:658.8

Немировська Оксана Вікторівна,
канд. екон. наук, докторант, доцент,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0000-0003-1955-6132

СТРАТЕГІЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОГО МАРКЕТИНГУ В КОНТЕКСТІ ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ

Застосування маркетингових технологій до територій як елементів управління забезпечується проведенням заходів, спрямованих на залучення уваги цільових аудиторій, таких як інвестори, інноватори, туристи тощо. Учасники включають урядові структури, місцеві органи влади, підприємства, туристичні організації тощо. Важливою складовою є залучення зацікавлених сторін, що включає урядові структури, бізнес, громадські організації. Такий інтегрований підхід дозволяє створювати основу для інклюзивних та довготривалих партнерських відносин.

Для оцінки потенціалу території та визначення цільових груп споживачів використовуються різноманітні моделі, такі як GE/McKinsey, BCG, графічні моделі та інші. SWOT-аналіз і PEST-аналіз дозволяють ідентифікувати сильні та слабкі сторони, а також можливості та загрози для певної території. Застосування стратегічних та збалансованих маркетингових підходів в підсумку сприяє реалізації повного потенціалу партнерства, сприяючи росту і розвитку територій.

Стратегії маркетингу територій, використовувані в зарубіжних країнах, є дуже різноманітними і залежать від конкретних цілей і ресурсів:

1) Брендування регіону – створення унікального образу та ідентичності для країни. Реклама національних цінностей та досягнень.

2) Розвиток туризму – рекламні кампанії, спрямовані на привертання туристів. Створення туристичних маршрутів і заходів. Розвиток інфраструктури для туризму, включаючи готелі, ресторани та транспорт.

3) Промисловий розвиток – створення спеціальних економічних зон і пільг для інвесторів. Продаж земельних ділянок та майнових активів для розвитку промислових підприємств. Залучення іноземних інвесторів шляхом просування країни як центру бізнесу.

4) Екологічна стійкість і екотуризм – розвиток екологічно чистих технологій та екотуристичних послуг. Впровадження програм для збереження природи та охорони навколишнього середовища.

5) Розвиток культурної спадщини – пропаганда культурної спадщини через мистецтво, фестивалі та музеї. Заохочення та підтримка мистецьких та культурних подій.

В Європі справжній бум тематичних міст. Це міста Моцарта і Шекспіра, Ван Гога і Андерсена. Міста театральні, гірськолижні, торгові, книжкові, ботанічні, винні, сирні, кавові, музичні, ігрові і т.д. Всього ж по всьому світу фонд «Інститут економіки міста» нарахував 36 типів міських маркетингових стратегій.

6) Торгівля та експорт – розвиток міжнародних торговельних відносин та торговельних партнерств.

7) Освіта та наука – рекламні кампанії для привертання студентів і дослідників з інших країн. Розвиток вищої освіти та дослідницьких програм. Розвиток спеціалізованих кластерів, де компанії та установи можуть співпрацювати над новими технологіями та інноваціями, допомагає привабити висококваліфіковані кадри та інвестиції.

8) Спортивні події – організація спортивних заходів, таких як Олімпійські ігри, чемпіонати світу і турніри, що привертають увагу глядачів та інвесторів.

Позитивний зарубіжний досвід використання стратегій територіального маркетингу є вкрай цінним як для Україні в цілому, так і для українських регіонів, міст, селищ зокрема. Оскільки умови їх життєдіяльності такі, що лише за жорстокої міжрегіональної конкуренції активізується позиціонування регіону, реалізується механізм його впізнання шляхом просування його локальних ексклюзивних відмінностей, а це – гарантії для соціально-економічного розвитку та стабільного функціонування. Більше того, територіальний маркетинг може виявитися ефективною стратегією післявоєнної відбудови України, оскільки він дозволяє привертати інвестиції, розвивати туризм, створювати нові робочі місця та покращувати імідж країни.

Вважаємо, що основним призначенням територіального маркетингу є посилення здібності адаптації територіальної спільноти до ринкових умов, розширення можливостей розвитку і збільшення життєздатності місцевої спільноти, адже стратегічний маркетинг територій, ініціює таке конструювання територіальної спільноти, що дозволяє задовольнити потреби усіх ключових суспільних інституцій. Територіальний маркетинг не лише розширює інструментарій державного управління, а й змінює підходи, постановку стратегічних цілей, адже метою будь-якого маркетингу є задоволення потреб споживачів. У випадку територіального маркетингу – це орієнтація на жителів території, інвесторів, відвідувачів та інших економічних суб'єктів, що діють або можуть діяти на даній території.

Сучасні суспільні відносини в Україні, що виникають з приводу територіальної організації держави (територіальні відносини), можуть функціонувати на двох рівнях.

На першому рівні – об'єктом територіальних відносин є державна територія – цілісний і неподільний комплекс, у межах якого проживає народ, що є носієм державного суверенітету.

На другому – об'єктом територіальних відносин є лише частина державної території, яка визначена як адміністративно-територіальна одиниця. Конституція України передбачає, що лише жителі села, селища, міста набувають статусу територіальної громади. Населення ж районів та областей такого статусу не має.

Згідно із Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» особливості статусу органів місцевого самоврядування міст повинні відображатися у статутах територіальних громад. Можливість прийняття законодавчих актів, які б регулювали вищенаведене коло питань, ні Конституцією, ні Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» прямо не передбачено.

На сьогоднішній день органам місцевого самоврядування в Україні доцільно приділяти більше уваги процесам формування, впровадження та управління брендом міста, оскільки за допомогою нього можливо підвищити рівень конкурентоспроможності міста, що в умовах посилення конкуренції між містами є важливим для соціально-економічного добробуту міста та територіальної громади.

Варто відмітити, що одним із рейтингів, який узагальнює параметри та показники брендингу територій є рейтинг міст від видання Forbes Ukraine. Цей рейтинг було розроблено відповідно до індексу порівняння простоти підприємницької діяльності між країнами світу – Easy of Doing Business Index. Результати рейтингування за 2020-2021 рр. показали, що сприйняття позиціонування міста Ірпінь в цей період було позитивним. Так, за даними 2020 року Ірпінь посідав 13 позицію (576 балів) в рейтингуванні міст України, а у 2021 році його позиції покращилися ще на 8 одиниць і, як результат – 7 місце в рейтингу (612 балів) [5].

Іншим показником, який характеризує позиціонування певної території є «плейсбрендинг» – це та інформація, яка запам'ятовується та залишається в людській свідомості [6]. Плейсбрендинг, на думку науковців, є складнішим поняттям ніж економічний бренд (бренд міста), оскільки окрім певних візуалізацій, гасел та логотипів, він є каталізатором економічного розвитку та виховує справжнє «почуття місця». Слід зазначити, що на формування плейсбрендингу м. Ірпінь у 2022 році вплинули військові дії, які відбувались на території міста.

Рисунок 1 – Тренд інтересу до теми «Ірпінь» у 2022 році, весь світ
Джерело: складено за допомогою інструментів Google Trends.

Безпрецедентний сплеск уваги до міста має природну тенденцію до зниження (рис. 1), окрім того за аналізом даних Звіту про сприйняття України у світі в 2022 році, 1% від загальної кількості публікацій про Україну в міжнародних новинних ЗМІ у 2022 році були присвячені ситуації в містах Буча, Ірпінь, Бородянка і новини міст висвітлювалася крізь призму війни [3].

Найбільша частка публікацій стосувалася бойових дій та воєнних злочинів Росії на території Бучі, Ірпеня, Бородянки, а це 2% від загальної кількості публікацій у соціальних мережах, які на нашу думку, негативно відобразились

на позиціонуванні бренду цих міст як всередині країни, так і за її межами, а отже перед органами місцевого самоврядування у подальшому постає низка серйозних викликів.

Обов'язок органів місцевого врядування – розвивати та сприяти відновленню позитивного ставлення мешканців громади та країни в цілому до міста та формуванню оновленого бренду міста. Це стане передумовою для подальшого економічного розвитку територій, які постраждали у результаті війни і потребують ліквідації наслідків розрухи як промислових об'єктів, так і цивільної інфраструктури.

Оволодіння механізмами та методами підвищення конкурентоспроможності є об'єктивно необхідним та може виступити каталізатором активізації внутрішнього потенціалу територій та додатковим фактором забезпечення стійкого стратегічно орієнтованого розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Anholt S. Competitive Identity: The New Brand Management for Nations, Cities and Regions. Palgrave Macmillan, 2007. 160 p. (accessed: 20.10.2023).

2. Nemyrovska O. The model of public-private partnership as a mechanism for the implementation of marketing policy of territorial economy management. *Transformation of economics, finance and management in the context of world globalization :* Scientific monograph / Riga, Latvia: Baltija Publishing, 2023. 298–325 pp. (ISBN: 978-9934-26-307-1).

3. Звіт про сприйняття України у світі. 2022. URL : https://brandukraine.org.ua/documents/27/UA_Ukraines_Global_Perception_Report_2022_WEB_28_02_2023.pdf (дата звернення: 19.10.2023).

4. Кукса В. М. Формування бренду міст України як необхідна складова їхнього розвитку. *Фінансовий простір*. 2018. № 3 (31). С. 110–117.

5. Рейтинг міст з погляду легкості ведення бізнесу від Forbes Ukraine. 2021. URL : https://forbes.ua/ratings/naykrashchi-mista-dlya-vedennya-biznesu-2021-05102021-2533 (дата звернення: 19.10.2023).

6. Слюсарева Л. В. Плейсбрендинг як маркетинговий інструмент розвитку територій. *Бренд-менеджмент: маркетингові технології* : матеріали V Міжнародної наук.-практ. Конференції, м. Київ, 14 березеня 2023 р. Київ : Держ.торг.-екон. ун-т, 2023. С. 276–280.

УДК 332.02

Підварко Іванна Олександрівна,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник:
Чуницька Ірина Іванівна,
д-р екон. наук, професор,
Державний податковий університет, м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0000-0002-9718-1332

ВПРОВАДЖЕННЯ «ЗЕЛЕНИХ» ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМ СТАЛОГО РОЗВИТКУ МІСТ ТА РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Сучасна ситуація, яка розгортається на території України ще раз продемонструвала нашу залежність від природи. Вона загострила значимість пошуку стійких рішень для екологічних проблем. Саме тому пропозиція щодо переходу до чистої енергії, сталого сільського господарства, сталого управління природними ресурсами та побудови «зеленої економіки» під час розробки регіональної політики «зеленого відновлення» визнаємо як пріоритетний напрям суспільно-економічних трансформацій.

Узагальненням теоретичних надбань у сфері екологізації технологічної та інноваційної діяльності слід вважати праці таких українських вчених, як: С.А. Бондаренко, А.О. Князевич, О.В. Крайчук, Л.А. Мусіна, О.В. Садченко, О.Г. Шевлюга та ін.; зарубіжних дослідників: Monu Bhardwaj, Rene Van Berkel, Abolfazl Iravani, Mahmood Zohoori, Manely Sharifian та ін. Заслуговують на увагу також наукові напрацювання колективу авторів з глобальних та місцевих проблем зеленої економіки.

Необхідно зауважити, що розвиток зелених технологій в Україні стає ключовим компонентом екологічного та соціального підйому міст та регіонів. Це не просто технічні нововведення, але й перспективний шлях до сталого розвитку, який враховує потреби нинішнього покоління, не посягаючи

при цьому на можливості майбутніх. Однією з основних переваг зелених технологій є зменшення впливу на навколишнє середовище. Впровадження екологічно чистих джерел енергії, таких як сонячні та вітрові електростанції, сприяє зменшенню викидів шкідливих речовин та обмеженню використання невідновлюваних ресурсів. Це важливо для подолання екологічних проблем та забезпечення чистого середовища для мешканців міст. Зелені технології також мають значний соціальний вплив. Вони сприяють створенню нових робочих місць у сфері виробництва та обслуговування екологічних технологій. Крім того, зелені ініціативи стимулюють розвиток освіти та підготовку кваліфікованих кадрів у галузі сталого розвитку.

Екологічний та соціальний підйом міст та регіонів забезпечуються також за допомогою розвитку «розумних» інфраструктурних рішень. Інтернет речей (IoT) та інші технології дозволяють ефективніше використовувати ресурси, моніторити екологічні параметри та забезпечувати доступність сервісів для громадян. Україна, сприятлива для розвитку відновлюваних джерел енергії, може взяти на себе роль лідера у впровадженні зелених технологій. Проте, для досягнення повноцінного успіху, важливо активізувати зусилля держави, бізнесу та громадськості [1]. Тільки спільна робота забезпечить стале екологічне та соціальне піднесення міст та регіонів, роблячи їх більш життєздатними та придатними для майбутніх поколінь.

Розгляд механізму впровадження зелених технологій в маленьких та середніх підприємствах (далі – МСП) набуває особливого значення в контексті підйому міст та регіонів. Для МСП, що діють на місцевому рівні, впровадження екологічно ефективних технологій стає інструментом сприяння економічному розвитку та підвищення життєвого рівня населення. Зелені технології дозволяють підприємствам зменшити вплив на довкілля, привертаючи увагу інвесторів та споживачів, що підтримує сталий розвиток та сприяє формуванню високоякісного екологічного середовища в містах та регіонах.

Механізми розвитку технологій мають на меті допомогти МСП в технічних аспектах розробки інноваційного продукту. Вони можуть включати податкові кредити на науково-технічну діяльність, науково-дослідні дотації на дослідження, конкурси на державне фінансування, державні інвестиції в НДДКР, державні та приватні угоди про технологічне співробітництво, демонстраційні проекти та прикладні мережі досліджень. Так, в Індії прямі субсидії були визнані найпопулярнішою формою державної підтримки фірм (32%) [2, с. 370–371].

Хоча інструменти, що забезпечують державну підтримку НДДКР, можуть бути потужним каталізатором розвитку екологічно чистих технологій та місцевого потенціалу МСП, вони також несуть структурні ризики, які необхідно розглядати та передбачати. Насамперед, державне фінансування НДДКР може викликати неефективний розподіл ресурсів як неринковий засіб для вибору технологій та бізнес-моделей, і/або призвести до надмірного субсидування, що залишає технології далекими від ринку.

Інша важлива сфера розвитку технологій стосується прав інтелектуальної власності (далі – ПІВ). Існують суперечності щодо ролі ПІВ у розвитку та передачі кліматичних технологій з урахуванням конфлікту між наданням правової захищеності патентів (і, отже, прибутків), стимулюванням інвестицій приватного сектору в НДДКР та необхідністю для країн, що розвиваються, купувати «зелені» технології за доступними цінами. На підтримку стратегічної важливості патентування в «економіці знань» багато країн, що розвиваються, впровадили патентну політику, часто завдяки технічній підтримці та фінансуванню від Всесвітньої організації інтелектуальної власності (далі – ВОІВ). Наприклад, Руанда має комплексну політику в галузі ІВ як засіб підтримки науково-технічного потенціалу та передачі технологій [3].

Нормативно-правова база спрямована на зміцнення загального сприятливого середовища для «зелених» технологій для малих та середніх підприємств. Тут основними інструментами є: податкові пільги для конкретних секторів, кредити, оподаткування за забруднення або використання природних ресурсів, зниження податків на імпорт, стимули для залучення кваліфікованої робочої сили тощо. Вони можуть бути поділені загалом на інструменти «заохочень» та «покарань», створюючи стимули чи зобов’язання, які стосуються як пропозиції, так і попиту на ринках чистих технологій.

З боку попиту уряди можуть встановити чіткі економічні штрафи, які платять «забруднювачі», з метою стимулювання використання чистих технологій та інновацій [4]. Також уряди можуть запроваджувати оподаткування та збори за забруднення, виробництво відходів та/або нестабільне споживання природних ресурсів. Як альтернатива оподаткуванню, уряди можуть використовувати ринкові механізми, такі як торгівля дозволами на викиди або кредити, за якими суб’єкти господарювання підлягають обмеженню викидів (абсолютна межа), що не просто карає їх, а зобов’язує суб’єктів зменшувати викиди та відходи. Проте квота на викиди повинна бути

жорсткою і з часом ставати суворішою, щоб встановити ціну дозволу на значущому рівні. Для підтримки ринкових механізмів оподаткування може бути використано як «базовий інструмент» для надсилання економічного сигналу, особливо для основних промислових емітентів, що інвестування в чисті технології забезпечує задоволення, перш за все, власних інтересів.

Окрім наявності економічних стимулів, зростання екологічно чистих технологій для малих та середніх підприємств також залежить від здатності до поглинання знань в країні, яка є результатом творчого таланту та кваліфікованої робочої сили, яка працює в умовах сприятливого бізнес-середовища, що дозволяє проводити експерименти та навчання. Один із інструментів для залучення відповідних навичок та талантів − це зменшення податку з доходів та надання субсидій цільовим особам. Така політика не потребує великих затрат, характеризується низьким рівнем ризику для урядів і є особливо важливою для менш розвинених країн, які, як правило, страждають від «втечі мізків» у більш сприятливе середовище. Однак успіх даних дій залежить лише від узгоджених зусиль, спрямованих на залучення кваліфікованих та творчих людей, які працюють у певному секторі «зелених» технологій.

До того ж, для забезпечення активної і позитивної підтримки ринків чистих технологій за допомогою інструментів, наведених вище, уряди та регулятори також повинні гарантувати, що вони вилучать або мінімізують будь-які «негативні стимули», тобто фіскальні інструменти, субсидії або нормативні акти, що сприяють традиційній енергетиці та іншим «брудним» технологіям. Реформування такої політики, таким чином, зменшить політичні конфлікти, та стане ще одним ключовим аспектом сприятливої основи для впровадження екологічно чистих технологій в МСП.

Отже, впровадження зелених технологій в діяльність МСП має визначений вплив на підйом міст та регіонів. Ця ініціатива стає не лише сприянням екологічно стійкої економіки, але і ключовим чинником сталого розвитку на місцевому рівні. Зелені технології допомагають МСП зменшити вплив на довкілля, привертаючи увагу інвесторів та споживачів, що сприяє сталий розвиток та формуванню високоякісного екологічного середовища. Застосування економічних інструментів, таких як податкові пільги та стимули, сприяє активному впровадженню чистих технологій у МСП. На шляху до успішного підйому міст та регіонів важливо узгоджувати зусилля уряду, бізнесу та суспільства для створення сприятливого середовища та активної підтримки екологічно орієнтованих ініціатив.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Чичкало-Кондрацька І. Б. Перспективи та інструменти впровадження «зелених» технологій у зарубіжних країнах. *Ефективна економіка*. 2019. № 10. URL : http://www.economy.nayka.com.ua/?n=10&y=2019

2. Haselip J. Financing Energy SMEs in Ghana and Senegal: Outcomes, Barriers and Prospects. *Energy Policy*. № 65(1). Pp. 369–376.

3. Patents and Clean Energy Technologies in European Patent Office. URL : http://wedocs.unep.org/handle-/20.500.11822/9558

4. The KPMG Green Tax Index: An exploration of green tax incentives and penalties KPMG International. URL : https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/pdf/2016/08/kpmg-green-tax-index-2016.pdf

УДК 330.5

Пірожков Серафим Дмитрович,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
ORCID ID 0009-0005-8226-9621
Науковий керівник:
Гордієнко В. В.,
старший викладач,
Донбаська національна академія будівництва і архітектури,
м. Івано-Франківськ, Україна
ORCID ID 0000-0001-7046-5549

ВАЛОВЕ НАЦІОНАЛЬНЕ ЩАСТЯ

Валове національне щастя (ВНЩ) – холістична міра якості життя, що включає моральні та психологічні цінності, на відміну від валового внутрішнього продукту (ВВП). Термін походить від англійської Gross National Happiness, як протиставлення gross national product.

Поняття валового внутрішнього продукту замінили «валовим національним щастям» у Бутані. Рівень задоволення населення регулярно перевіряється Міністерством щастя. До 2017 такого більше ніде не було, але сьогодні подібні установи є ще в декількох країнах. Діяльність Міністерства щастя закріплена 9 статтею Конституції. Дане поняття було введено в ужиток як неофіційну державну філософію Бутану четвертим королем цієї країни Джигме Сінгье Вангчук у 1972 році. Сенс цього поняття для Бутану полягає у розвитку такої економіки, яка б відповідала бутанській культурі, заснованій на буддійських духовних цінностях. Практично «валове національне щастя» реалізується через п'ятирічний план розвитку економіки, у якому прогрес здійснюється повільними кроками, намагаючись підтримувати і руйнувати традиційні цінності [1].

Концепція ВНЩ передбачає, що сталий розвиток має застосовувати цілісний підхід до понять прогресу та приділяти однакове значення неекономічним аспектам добробуту.

Ідея валового національного щастя вплинула на економічну та соціальну політику Бутану, а також захопила уяву інших далеко за його межами. Створюючи Індекс валового національного щастя, Бутан прагнув створити інструмент вимірювання, який був би корисним для розробки політики та створював би політичні стимули для уряду, неурядових організацій та підприємств Бутану збільшувати ВНП [2].

Щоб відстежувати рівень щастя серед націй, організація Sustainable Development Solutions Network щороку публікує звіт про світове щастя, у якому рейтингуються країни на основі сприйнятого рівня національного щастя. Вимірювання суб'єктивного благополуччя походить від результатів опитувань, за допомогою яких респонденти оцінюють власне життя з точки зору оцінки життя, позитивних емоцій та негативних емоцій. Типова річна вибірка для кожної країни становить 1000 осіб, але це може досягати 3000 осіб.

Згідно зі Звітом про щастя у світі за 2023 рік , Фінляндія посідає перше місце в списку, а Україна зайняла 92-е місце з 137 можливих. У 2021 році вона була на 110 місці, а у 2022 році – на 98-му [3].

Станом на вересень 2022 року 68% українців вважали себе щасливими. Попри понад пів року повномасштабної війни показники майже не змінилися – у грудні 2021 71% громадян заявляли, що вони щасливі. Про це свідчать результати опитування Київського міжнародного інституту соціології, проведеного 7-13 вересня.

У першу двадцятку в рейтингу світового щастя 2023 потрапили: Фінляндія; Данія; Ісландія; Ізраїль; Нідерланди; Швеція; Норвегія; Швейцарія; Люксембург; Нова Зеландія; Австрія; Австралія; Канада; Ірландія; США; Німеччина; Бельгія; Чехія; Велика Британія; Литва [3].

Звіт World Happiness Report, підготовлений ООН, ґрунтується на даних глобального опитування людей у понад 150 країнах світу. Країни ранжуються за рівнем щастя на основі їхніх середніх оцінок життя за три попередні роки – у цьогорічному звіті йдеться про період з 2020 по 2022 рік.

Звіт визначає найщасливіші країни та чинники, які впливають на щастя людей, зокрема: тривалість життя, здоров'я, ВВП на душу населення, соціальна підтримка, відчуття свободи при ухваленні основних життєвих рішень, щедрість людей, низький рівень корупції.

Політика валового національного щастя враховує, серед іншого, рівність, цілісність сім'ї, здоров'я, гендерну рівність і роботу, яка приносить задоволення.

Політика передбачає, що людина має бути глибоко прив'язана до безпечної та сприятливої спільноти, у якій люди заслуговують на довіру, а в ідеалі немає страху перед жертвами з боку інших людей.

Спільнота, передбачена в Gross National Happiness, глибоко заснована на вихованні екології, так само, як людина глибоко пов'язана з громадою.

Валове національне щастя допомогло скерувати громадські дискусії та розробити політику та закони в країні.

Слід заначити те, що багато країн слідом за Бутаном почали сприймати концепцію ВНЩ та застосовувати її у своєму житті. Ідеї валового національного щастя дійшли до віддалених куточків країни, торкнувшись найвіддаленіших сіл і став суттю життєвої філософії місцевих жителів. Це спростило рух країни до своєї самодостатності та незалежності та значно зменшило економічний дисбаланс між багатими та бідними, забезпечивши якісну роботу органів влади та розширивши права громадян.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Шуліка А. А. Основні аспекти впливу КОНЦЕПТУ Валового національного щастя на державну політику Королівства Бутан. *Політикус* : науковий журнал. 2018. Випуск 4. С. 69–73. URL : http://politicus.od.ua/4_2018/12.pdf

2. Тесленко Т. Пріоритет щастя над матеріалістичними цінностями ВВП в контексті філософії економіки (Країна Бутан). Освіта як чинник формування креативних компетентностей в умовах цифрового суспільства : збірник наукових праць за матеріалами Міжнародної наукової конференції, м. Запоріжжя 27–28 листопада 2019 р. Запоріжжя, 2019. 209, [168–170] с. URL : http://vestnikzgia. com.ua/article/view/189259

3. World Happiness Report 2023. URL : https://happiness-report.s3. amazonaws.com/2023/WHR+23.pdf

УДК 330.3

Пророчук Христина Василівна,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник:
Мартиненко В. В.,
д-р екон. наук, професор,
Державний податковий університет, м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0000-0001-9078-8345

РОЗВИТОК ЕКОЛОГІЧНИХ І СОЦІАЛЬНИХ ІНСТРУМЕНТІВ ДОСЯГНЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ МІСТ ТА РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Розвиток екологічних та соціальних інструментів для досягнення сталого розвитку міст та регіонів України є актуальним завданням у контексті сучасних викликів, пов'язаних із збереженням навколишнього середовища та покращенням якості життя населення. Україна, як країна, яка активно працює над досягненням сталого розвитку, спрямовує зусилля на вдосконалення екологічних та соціальних інструментів у містах та регіонах.

Забезпечення екологічно чистого середовища та соціальної рівності є вже не лише бажаною перспективою, але й стратегічно важливою необхідністю. Міста та регіони, які ефективно впроваджують екологічні та соціальні інструменти, мають можливість забезпечити стале зростання, покращення якості життя своїх мешканців, а також збереження природних ресурсів для майбутніх поколінь.

Засновані на принципах екологічної сталості та соціальної відповідальності, ці інструменти орієнтовані на збалансованість між економічними потребами, соціальними вимогами та врахуванням впливу на довкілля. Оскільки міста є центрами економічного та соціального розвитку, важливо створити стратегії, які сприяють збереженню довкілля, а також розвитку громадянського суспільства та забезпеченню соціальної справедливості.

Екологічна стійкість є ключовою складовою сталого розвитку. Україна активно працює над впровадженням екологічних стратегій, спрямованих на зменшення впливу на навколишнє середовище. Однією з таких стратегій є розвиток відновлювальної енергетики та використання енергоефективних технологій. Україна звертає увагу на використання відновлювальних джерел енергії, таких як сонячна та вітрова енергія. Розвиток цих секторів сприяє зменшенню викидів шкідливих речовин та залежності від вуглеводнів. Розвиток зелених технологій у будівництві сприяє створенню енергоефективних та екологічно чистих будівель. Це включає в себе використання енергоефективних матеріалів, систем відновлювання ресурсів та зменшення викидів. Розвиток громадського транспорту, стимулювання використання електромобілів та розвиток інфраструктури для велосипедистів сприяє зменшенню транспортних заторів та викидів шкідливих речовин. Ініціативи щодо зеленого будівництва та модернізації транспортних систем сприяють зменшенню викидів вуглекислого газу та забезпеченню чистіших міст.

Соціальний аспект також відіграє важливу роль у досягненні сталого розвитку. Україна спрямовує зусилля на поліпшення якості освіти, охорони здоров'я та підтримку вразливих соціальних груп. Посилення освітніх програм із екології, створення свідомого споживача, інформування громадськості про необхідність збереження природних ресурсів та раціонального їх використання; поліпшення умов життя для вразливих соціальних груп, забезпечення доступу до якісної медичної допомоги, житла та соціальних послуг; розвиток механізмів громадської участі у процесах управління та прийняття рішень, що стосуються розвитку міст та регіонів; залучення громадськості до процесів прийняття рішень та розвиток громадянського суспільства сприяють формуванню сталої та відповідальної спільноти.

Формування інтегрованих стратегій на рівні міст та регіонів є необхідною умовою для сталого розвитку. Це включає в себе створення планів розвитку, які охоплюють екологічні, економічні та соціальні аспекти. Важливою є підтримка з боку держави для реалізації цих стратегій через фінансову підтримку, правову базу та створення сприятливих умов для інвестицій.

Отже, розв'язання цих проблем вимагає комплексного підходу та співпраці між урядовими органами, громадськістю та бізнесом. Україна має великий потенціал у розвитку сталого суспільства. Продовження роботи у

напрямку розширення та удосконалення екологічних та соціальних інструментів сприятиме сталому розвитку міст та регіонів, створюючи більш здорове та екологічно чисте оточення для мешканців та майбутніх поколінь.

Цей процес вимагає комплексних заходів, співпраці всіх рівнів влади, бізнесу, громадськості та активної участі кожного громадянина. Тільки разом ми зможемо досягти сталого розвитку, зберігши природу та забезпечивши гідне життя для майбутніх поколінь.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Буканов Г. М. Актуальні аспекти забезпечення екологічної безпеки в Україні. 2016. № 30. С. 22–28.

2. Вишиванюк М. В. Обґрунтування пріоритетності соціальної спрямованості розвитку регіону як основи сталого розвитку. *Наукові праці* / Державне управління. Миколаїв, 2012. Т. 194, вип. 182. С. 15–19.

3. Войчук М. В. Інтегрований підхід до управління сталим розвитком міста. Умань, 2018. С. 187–189.

4. Жаворонкова Г. В., Жаворонков В. О. Стратегічне управління розвитком регіону. *Наук. вісн. Ін-ту міжнарод. відносин НАУ. Серія: Економіка, право, політологія, туризм.* 2010. Т. 1, № 1. С. 26–31.

5. Про стратегію сталого розвитку України до 2023 року. URL : https://ips.ligazakon.net/document/JH6YF00A?an=332 (дата звернення: 26.11.2023).

УДК 332.1:339.9

Ростолопа Григорій Григорович,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник:
Корж М. А.,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет, м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0000-0002-1475-6429

СТАЛИЙ РОЗВИТОК РОЗУМНИХ МІСТ У КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛЬНИХ ТРЕНДІВ

В умовах протистояння російській збройній агресії та необхідності відбудови інфраструктури пошкоджених українських міст, а також незавершеності процесів реформування місцевого самоврядування та децентралізації влади в Україні, ключовою стає роль територіальних громад у забезпеченні прискореного розвитку та відновлення. Таке відновлення видається можливим за умови ґрунтовного перегляду основи та концептів публічного управління міським розвитком.

Зазначене актуалізує пошук нових підходів до підвищення результативності та ефективності діяльності органів публічного управління на основі найкращих методів та стандартів публічного управління, які мають міжнародне визнання як інструменти якісного та виваженого управління процесами розвитку, що протікають на рівні міста. Так, руйнація українських міст та планування інвестицій на відновлення їх інфраструктури виводить на перший план питання упровадження базових положень концепції «Smart City» задля побудови «розумних міст» замість традиційних. Міст, які характеризуються продуманістю і сумісництвом рішень та більш ефективно використовують територію, наявні на ній ресурси, а також фактор інтелектуального капіталу для надання більш якісних і затребуваних публічних послуг своїм мешканцям.

На початку XXI століття людська цивілізація стоїть на порозі глобальної трансформації: від «суспільства споживання» до суспільства сталого економічного, соціального і екологічного розвитку. Такий якісний глобальний перехід можливий лише за умови, якщо переважна більшість економічно розвинених держав світу зробить свій вибір на користь втілення концепції сталого розвитку як загальновизнаного концепту майбутнього, а екологічний імператив стане вихідним принципом державної економічної і соціальної політики.

Відомо, що більшість управлінських рішень з реалізації будь-яких аспектів державної політики на місцях має просторовий характер, тобто, фактично, управління державою – це, в значній мірі, управління територією. Усю історію людської цивілізації провідними центрами організації простору були і лишаються міста. Таким чином, з вищевикладених засновків можна без значних утруднень сформулювати сентенцію: сталий розвиток людства в цілому є можливим тоді і тільки тоді, коли відбудеться перехід міст до моделі збалансованого економічного, соціального і екологічного розвитку. Йдеться, у першу чергу, про світова міста і центри агломерацій [1].

Більша частина населення проживає у містах і для забезпечення комфортного проживання вимагається сформувати ефективну та надійну комунікаційну мережу міських послуг, належну фізичну муніципальну інфраструктуру, якісну систему охороніздоров’я та надання соціальних послуг, достатній рівень енергетичної та екологічної безпеки. Досягнення та підтримка такого функціонального стану насамперед обумовлене здатністю органів міського управління впроваджувати прогресивні технології та розширювати і пропонувати інноваційній можливості для розвитку населення і бізнесу. У подальшому такі тенденції будуть посилюватися і залежність розвитку міста від впровадження техніко-технологічних продуктів ставатиме вираженою [2].

Різні аспекти сталого розвитку міст розглядали у своїх роботах такі вітчизняні та зарубіжні вчені: В. Вернадський, К. Гофман, Б. Данилишин, Я. Дідух, А. Качинський, О. Лебединська, В. Мамонова, В.Мариненко, Д. Медоуз, Н. Реймерс, А. Третяк, М. Хвесик та інші. Проте, питання екологічної безпеки та енергоефективності міського середовища в контексті сталого розвитку досліджено недостатньо.

Для запровадження інноваційних концепцій сталого міста слід створити повноцінну співпрацю на всіх рівнях, починаючи з пропозицій, робочих планів, бюджетів, ролей. Визначити показники для вимірювання та моніторингу співпраці та щоб сказати щось про її успіх чи ні; аналіз бар'єрів (внутрішніх чи зовнішніх), який допоможе зменшити їх у майбутньому та підготуватися до можливих проблем.

Також слід ділитися документами зі спільнотою та своїми партнерами, щоб розвивати всю спільноту. Уникати слід конкуренції, тому що суперництво не є метою у досягненні цілі, тому слід зосередитися на обміні інформацією, відкритості та цінностях. Поділитися ідеями та спробувати залучити свою команду до співпраці з кожною громадою. Конфіденційність і безпека є однією з найважливіших тем 21-го століття, де хакери та кібернебезпека майже на кожному розі. Маючи лише кілька відомостей, вони можуть викрасти ваші дані, проникнути на банківський рахунок, викрасти електронні листи та іншу конфіденційну інформацію. Забезпечити відповідність запланованої моделі планування, територіальних характеристик та місцевого самоврядування [3].

Будувати місто у безперервності часу та простору, розвиваючи виробничий ланцюг, який об'єднує творчий вимір міста. Планувати місто та проектувати громадські простори як місця творчості та інклюзії допомагає культурний менеджмент. Розвивати наскрізний підхід до міських професій і міського планування. Сприяти розвитку культури та спадщини, щоб зробити це можливістю для економічного розвитку, уникаючи при цьому ризикованого туризму для місць та відчуження місцевого населення. Розвивати зв'язки та співпрацю для сприяння обміну інформацією щодо планування стійких та креативних міст.

Застосування сучасних інноваційних підходів, методологій та технологій (у тому числі Інтернету речей, хмарної інфраструктури, Blockchain, Mobile ID, shareding economy, просування методики опрацювання даних великих обсягів (Big Data), нормативно-правового врегулювання принципів "цифровий за замовчуванням", "одноразове введення інформації" та "сумісність за замовчуванням", а також застосування перспективних форм організації виконання завдань і проектів розвитку електронного урядування, зокрема публічно-приватного партнерства, сприятимуть формуванню ефективної системи електронного урядування в Україні для задоволення інтересів та потреб фізичних та юридичних осіб, вдосконалення системи державного

управління, підвищення конкурентоспроможності та стимулювання соціально-економічного розвитку країни [4].

Для ефективного розвитку «smart city» у повоєнний період необхідним є забезпечення відповідного нормативно-правового поля на рівні держави; створення загальних та локальних умов соціальної, економічної, екологічної, продовольчої безпеки; розвиток громадянських ініціатив і соціальної відповідальності і, нарешті, економічного базису позитивних структурних зрушень в міському інституційно-соціо-еколого-економічному організмі. З огляду на це, ключовими характеристиками такого міста, зокрема: взаємоінтегрованість його підсистем, взаємоузгодженість сервісів та орієнтованість на комфорт громадян.

У цілому, можна виділити наступні глобальні тренди «смартизації» міст у світовій практиці, що можуть принести корисний досвід для України. серед них, передусім:

- закріплення нових суспільних цінностей, які орієнтовані на сталість процесів розвитку, ощадливість використання ресурсів, збереження природи та сприяння рівності для всіх;

- забезпечення залучення населення до управлінських та робочих процесів, що сприятиме формуванню відчуття приналежності громадян до свого міста, формування відповідального ставлення до процесів його розвитку та поступова професіоналізація участі у них;

- залучення інвестицій для реалізації ідей «смартизації», що не може покладатися виключно на плечі платників податків.

Отже, на перший план виходить фактор мотивації включення громадян у процеси прийняття рішень та підприємств – у процеси співфінансування smart-переходу. Адже закріплення нових суспільних цінностей – це база перетворень, проте без активних дій вони залишаться лише гаслами. Необхідним є забезпечення прямого залучення населення до управлінських та робочих процесів, навіть не тому, що люди можуть вигадати дещо інноваційніше за професійні управлінські органи, а тому, що це дасть їм відчуття приналежності і відповідальності за суспільний розвиток. Без мотивації досягти такого включення, зокрема, українців в процеси розвитку власного міста, видаються надскладним завданням. І, нарешті, залучення інвестицій для реалізації ідей «смартизації», не може покладатися виключно на плечі платників податків тому потребує включення «великих гравців», мотивування їх до рішучих дій та фінансування ініціатив.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про цілі сталого розвитку України на період до 2030 року : Указ Президента України від 2019 № 722/2019. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text

2. Voronkova V., Kaganov, Y. & Metelenko, N. Conceptual basis of «the digital economy forsite model»: european experience. *HUMANITIES STUDIES* : Collection of Scientific Papers / ed. V. Voronkova. Zaporizhzhia : Publishing house «Helvetica», 2022. 10 (87). 9–19.

3. Voronkova, V., Nikitenko, V. & Vasyl'chuk, G. European paradigm of socially responsible governance as conditions for exiting the COVID-19 pandemic crisis. *Освітній дискурс* : збірник наукових праць / гол ред. О. П. Кивлюк. Київ : ТОВ: Науково-інформаційне агетство «Наука-технології-інформація», 2022. 39 (1–3). 26–36.

4. Воронкова В., Нікітенко В. Креативне місто як чинник розвитку цифрового суспільства. *Комунальне господарство міст. Серія: Економічні науки.* Харків, 2022. Том 2, № 169. С. 57–64.

5. Voronkova, V., Kaganov, Y. & Metelenko, N.. Formation of digital society and digital man values in the globalization conditions and Industry 4.0. *Humanities studies* : збірник наукових праць / ed. V. Voronkova. Zaporizhzhia : Publishing house "Helvetica", 2022. 11 (88). С. 16–25.

УДК 330.341

Тихонська Валентина Ігорівна,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник:
Минчинська І. В.,
канд. екон. наук,
Державний податковий університет, м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0000-0003-2221-7860

ЕКОІННОВАЦІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ СТАЛОГО РОЗВИТКУ МІСТ У КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Нові технології, суспільно-політичні загрози та загострення екологічних проблем створюють нові виклики для сталого розвитку України. Інноваційна діяльність у всіх галузях промисловості сприяє економічному зростанню країни. Перехід до сталого розвитку можливий лише за умови переорієнтації науково-технічного прогресу на створення ресурсозберігаючих технологій. Основний пріоритет має бути відданий наукомістким технологіям, які поступово замінять ресурсномісткі. Це призведе до формування нової моделі економічного розвитку України. Сталий розвиток міст - це процес, спрямований на забезпечення екологічної, економічної та соціальної безпеки та добробуту міських громад на шляху до інтеграції України до Європейського Союзу. Екоінновації є одним із ключових інструментів реалізації цього процесу, який спрямований на забезпечення ефективного використання ресурсів, зниження негативного впливу на навколишнє середовище та поліпшення якості життя мешканців.

Екологічна інновація – це результат творчої діяльності, спрямованої на розробку, створення та впровадження інновації у вигляді нового продукту, технології, способу, організації виробництва, що прямо чи опосередковано сприятиме зменшенню екодеструктивної діяльності людини, вплив на навколишнє середовище та вирішення екологічних проблем [1, с. 17].

Загалом до екологічних інновацій відносять:

– розробку, створення та впровадження нових технологічних процесів, технологічних циклів розвитку всіх функціональних ланцюгів від видобутку ресурсів, їх переробки, використання відходів і відтворення цих ресурсів;

– розробку та застосування ресурсозберігаючого обладнання, у тому числі енергозберігаючі, еволюційні технології, які забезпечують комплексне відновлення природних ресурсів, розвиток біотехнологій;

– розробку і випуск нових чистих екологічних продуктів і створення потужностей для їх виробництва, варіанти розвитку використання нових і відновлюваних джерел енергії;

– впровадження нових організаційних форм, у тому числі вдосконалення організаційно-територіальної структури потенційно небезпечних виробництв з метою зниження їх екологічної загрози;

– формування нового мислення у розробників інновацій з точки зору їх необхідності екологізації шляхом впровадження обов'язкової екологічної освіти.

В Україні є ряд успішних прикладів впровадження екоінновацій у містах. Наприклад, у Києві реалізується проект "Зелений Київ", спрямований на підвищення енергоефективності та зменшення викидів парникових газів. У Львові впроваджено систему сортування сміття, яка дозволяє переробляти до 70% відходів. У Харкові створено парк "Горіховий гай", який є одним із найбільших лісопарків у Європі.

Також, у нашій країні активно розвиваються інноваційні технології у сфері поводження з відходами. Ці технології спрямовані на підвищення ефективності сортування, переробки та утилізації відходів. Одним із пріоритетних напрямів розвитку є сортування відходів. Це дозволяє зменшити кількість сміття, яке потрапляє на звалища, а також підвищити ефективність переробки та утилізації відходів.

Відновлювані джерела енергії (ВДЕ) є важливим джерелом енергії в Україні. ВДЕ не виробляють викидів парникових газів, що робить їх важливим елементом для досягнення кліматичної нейтральності. Наша країна має великі ресурси сонячної, вітрової та гідроенергії – 6 вітрових електростанцій, 15 гідроелектростанцій та близько 150 сонячних (фотовольтаїчних) електростанцій. [2] Дана інновація може допомогти Україні зменшити свою залежність від викопних видів палива та досягти кліматичної нейтральності.

Однак, розвиток ВДЕ в Україні стикається з рядом проблем, таких як:

- висока вартість обладнання для виробництва;
- нестача досвіду та кваліфікованих кадрів у галузі;
- недостатня державна підтримка розвитку.

Для вирішення цих проблем необхідно вжити заходів, таких як впровадження пільг для підприємств, які виробляють такий вид електроенергії, розвиток освіти та підготовки кадрів у галузі ВДЕ, та розробка державної програми підтримки розвитку проектів у цій сфері [3 с. 59].

Електричні автомобілі є одним із найбільш перспективних напрямків розвитку екотранспорту. Вони не виробляють викидів парникових газів, що робить їх важливим елементом для досягнення кліматичної нейтральності.

В Україні спостерігається зростання популярності електричних автомобілів. У 2022 році в Україні було зареєстровано близько 20 тисяч електричних автомобілів. Це на 100% більше, ніж у 2021 році. Також, українська влада підтримує розвиток еко-транспорту. У 2022 році було прийнято закон, який передбачає звільнення від податку на додану вартість для електричних автомобілів. Крім того, уряд планує надати субсидії для придбання електричних автомобілів [4].

Інформаційні технології (ІТ) можуть використовуватися для ефективного контролю за використанням води, електроенергії та інших ресурсів. ІТ-рішення можуть допомогти підприємствам та організаціям:

– Збирати та аналізувати дані про використання ресурсів. Це допомагає виявити тенденції та проблеми, які можна вирішити для підвищення ефективності. Зелені інфраструктурні проекти

– Автоматизувати процеси управління ресурсами. Це може допомогти зменшити людський втручання та покращити точність.

– Інформувати користувачів про їхнє споживання ресурсів. Це може допомогти підвищити обізнаність та стимулювати зміну поведінки [4].

Таким чином, екоінновації – це складні процеси, які виступають багатофакторною структурою, тобто характеризується взаємозв’язками та взаємозалежностями між окремими її компонентами, які, у свою чергу, можуть мати природно-ресурсний та екологічний характер. Екоінновації не лише сприяють збереженню навколишнього середовища, а й впливають на соціальний та економічний розвиток міст, роблячи їх більш життєздатними та придатними для проживання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Danylevych N. M., Yastrubskyy M. Ya., Sydorchuk K. A. Ecological innovations in Ukraine. *Lviv Polytechnic National University SEMI.* 2015. Випуск 1, № 799(2). С. 16–21.

2. Державна Служба Статистики України. 2023. URL : https://www.ukrstat.gov.ua

3. Шелудько Е. І., Завгородня М. Ю. Стимулювання розвитку «озеленення» промисловості України. *Центральноукраїнський науковий вісник. Економічні науки.* 2021. Вип. 6(39). С. 55–67.

4. Udovyk O., Sushchenko O. Українські інновації від природи для зеленого відродження. *United Nations Development Programme.* 2021. URL : https://www.undp.org/uk/ukraine/news/українські-інновації-від-природи-для-зеленого-відродження

УДК 502.1:338.28

Чеберяко Оксана Вікторівна,
д-р іст. наук., канд. екон. наук, професор,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
м. Київ, Україна
ORCID ID 0000-0002-1563-9611

«ЗЕЛЕНІ» ФІНАНСИ ЯК НОВІТНІЙ ІНСТРУМЕНТ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

На сьогоднішній день надзвичайно актуальним питанням є екологічні проблеми та захист навколишнього середовища. Антропогенний глобальний екологічний стрес може підірвати соціально-екологічну стабільність, перешкодити економічному розвитку та викликати конфлікти. Перехід на зелене - це поширена тенденція, яка пов'язана з охороною навколишнього середовища та його збереженням для майбутніх поколінь. Люди у всьому світі починають розглядати вплив на повітря, воду, землю та життя навколо них та переоцінюють спосіб свого життя через зміну клімату і т.п. Тому існує нагальна потреба в посиленні здатності фінансової системи мобілізувати приватний капітал для зелених інвестицій в забезпечення сталого розвитку, що вимагає розробки нових інструментів фінансування, щоб підібрати потенційних інвесторів під потреби зеленого фінансування та сприяти мобілізації капіталу в необхідних обсягах.

Нерівномірне надмірне використання глобальних екологічних ресурсів сигналізувало про необхідність держав вступили в багатосторонні домовленості - прийняти Концепцію сталого розвитку, яка була вперше проголошена в 1987 році в доповіді Світової комісії з навколишнього середовища і розвитку, а зелене фінансування стало новою тенденцією у світових фінансах.

«Зелені» фінанси - це нова фінансова модель, яка інтегрує охорону навколишнього середовища з економічними прибутками і є логічним доповненням Концепції сталого розвитку, яку, за даними ООН, підтримують

170 країн світу. Типовими проєктами «зеленого фінансування» є: відновлювана енергія та енергоефективність, запобігання забрудненню та боротьба з ним, збереження біорізноманіття, ініціативи циркулярної економіки, стале використання природних ресурсів та землі.

На сьогодні відсутнє загальноприйняте визначення «зелених» або «екологічних» фінансів. Так, ОЕСР під «зеленим» фінансуванням розуміє кошти, що спрямовуються на досягнення економічного росту при одночасному скороченні викидів забруднюючих речовин, мінімізації відходів і підвищенні ефективності використання природних ресурсів [2].

Pricewaterhouse Coopers визначає «зелені» фінанси як фінансові продукти і послуги з урахуванням екологічних факторів, в тому числі при прийнятті рішень про кредитування, моніторинг та управління ризиками, які можуть бути використані для сприяння екологічно відповідальним інвестиціям [3].

Виходячи з наведених вище формулювань, можна зробити висновок, що цей термін описує широкий спектр фінансових засобів та інструментів для екологічно орієнтованих технологій, проєктів, галузей чи підприємств. На нашу думку «зелені» фінанси є структурованою фінансовою діяльністю - продукт чи послуга - для забезпечення кращих екологічних результатів, які включають боргові інструменти та інвестиції, що використовуються для заохочення розвитку зелених проєктів або мінімізації впливу регулярних проєктів на клімат або їх поєднання [1].

Для забезпечення соціально-екологічної трансформації, яка покладе край надзвичайно нерівному і надмірному використанню глобальних екологічних ресурсів, необхідно мати різноманітний асортимент фінансових інструментів або продуктів. Їх доцільно розподілити на такі сегменти: банківське кредитування, фінансування корпоративного сектору, зелені фонди та зелене страхування (рис. 1).

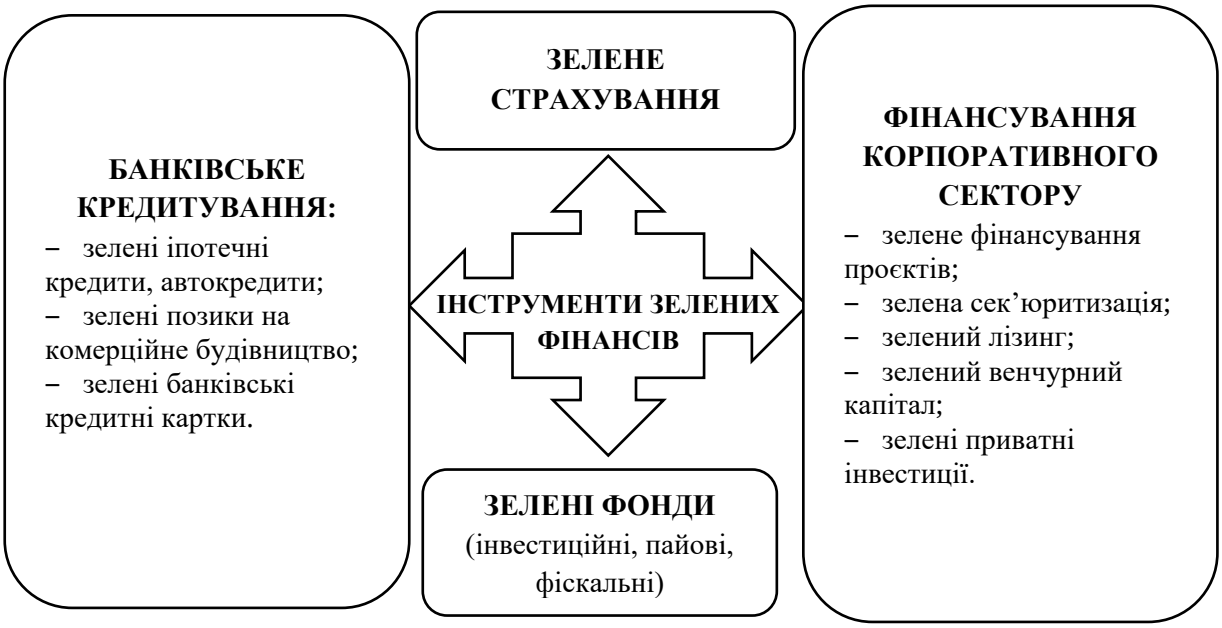

Рисунок 1 – Характеристика «зелених» фінансових інструментів [1]

Одним із основних інструментів «зеленого» фінансування є «зелені» кредити, які надаються так званими «зеленими» банками, що починають розвиватися в провідних країнах ЄС. «Зелені» кредити призначені для екологічних проєктів, пов'язаних із сільським господарством, відновлюваними джерелами енергії, екологічно чистою промисловістю та ін.

На даний час існує безліч видів «зелених» кредитних продуктів, які пропонують банки: «зелені» кредити позичальникам певних галузей, проєкти з охорони природи, екологічного відновлення і запобігання стихійним лихам, проєкти по переробці ресурсів, проєкти по видаленню відходівсі запобіганню забрудненню, проєкти відновлюваних і екологічно чистих джерел енергії, проєкти по сільському і міському водопостачанню, проєкти з енергозбереження або екологічного будівництва, екологічні транспортні проєкти, енергозберігаючі та екологічні послуги.

В Україні подібний механізм кредитування починають застосовувати окремі державні банки, що отримали іноземні «зелені» інвестиції для стимулювання використання населенням нашої країни сонячних батарей, вітрових генераторів, котлів на біомасі.

Фінансування корпоративного сектору включає в себе зелене фінансування проєктів, зелену сек'юритизацію, зелений венчурний капітал та приватні інвестиції, зелені індекси та вуглецеві товари.

З метою фінансування проєктів із забезпеченням екологічної вигоди, «зелені» облігації стали пріоритетним інструментом залучення інвестицій для приватного та державного секторів, та одним з найбільш швидко зростаючих фінансових інструментів у світі. «Зелені» облігації - боргові фінансові інструменти, надходження від розміщення яких спрямовуються виключно на фінансування зелених проєктів. Їх емітентами є не лише підприємства, а й міжнародні фінансові організації, органи влади, банки. На сьогодні найбільшими емітентами є Міжнародна фінансова корпорація та Світовий банк.

Світовий ринок «зелених» облігацій свідчить про його стрімке зростання. За рахунок емісії «зелених бондів» проведено реалізацію значної кількості проєктів відновлюваної енергії у ряді європейських країн, США, Китаї. Не дивлячись на те, що ринок «зелених» облігацій в Україні перебуває на початковому етапі розвитку, проте він має широкі можливості для його впровадження, що у майбутньому забезпечить фінансування вітчизняних проєктів у сфері чистої енергетики [4].

«Зелена» сек'юритизація дає змогу об'єднати невеликі кредити та сприяє залученню іншої бази інвесторів. Важливо, що сек'юритизація існуючих кредитів також надає банкам та іншим первинним кредиторам можливість рефінансувати існуючі кредитні портфелі та повторно використати капітал для створення нових портфелів «зелених» кредитів. Можуть бути використані різні структури, такі як облігації, забезпечені кредитами, та операції з цінними паперами, забезпечені активами.

«Зелений» лізинг досі перебуває лише на етапі формування і являє надання в лізинг чи оренду обладнання, майна тощо для реалізації «зелених» інвестиційних проєктів. До сфер, в яких він застосовується належать такі види: оренда «зеленого» житла, оренда «зеленого» автомобіля, енергоефективність та «зелені» іпотечні кредити.

Зелений венчурний капітал та приватні інвестиції більшу увагу приділяють екологічним аспектам під час фінансування компаній через ринок капіталу. Інвестиційні банки допомагають у виході на IPO компаніям, які постачають екологічні товари та послуги. Банки також можуть створювати інвестиційну базу для екологічних проєктів через спеціалізовані підрозділи з управління приватним капіталом.

Зелене страхування або екологічно чисте страхування не лише покриває людей у разі травм або пошкоджень, а й сприяє захисту нашого навколишнього середовища. Це може означати, що частина страхової премії передається екологічним організаціям з метою посадки дерев тощо. Воно охоплює дві сфери: перша - страхові продукти, які диференціюють страхові внески відповідно до екологічних особливостей; друга - страхування з урахуванням чистої технології та видів викидів. Існує багато різних видів екологічного страхування: зеленого автомобіля, зеленого бізнесу, екологічна страховка будинку, зелена туристична страховка, страхування екологічної відповідальності, зелене страхування життя, екологічне медичне страхування.

Зелені інвестиційні фонди є екологічно відповідальними, акумулюють інвестиційні ресурси та спрямовують кошти на фінансування зелених проєктів та компаній. Розвиток ринку «зелених» фондів стимулюється країнами, які першими стали відповідальними інвесторами у цій сфері - Франція, та великими фінансовими центрами, такими як Швейцарія та Великобританія. На даний момент тільки в Європі більше 200 різних видів «зелених» інвестиційних фондів.

Серед основних напрямків розвитку зелених фінансів варто виділити наступні: державно-приватні партнерства, страхування кліматичного ризику, облігації сталого розвитку, ісламське фінансування, наявність державної підтримки, інвестування в освіту [1].

Таким чином, формування «зелених» фінансів є сучасним трендом забезпечення сталого розвитку держави в умовах глобалізації з метою зменшення бідності, контролю за використанням природних ресурсів та збільшення кількості робочих місць. А покращання екологічної ситуації це не лише витрати державного бюджету, а суть нової економічної системи - нові економічні умови ведення бізнесу, які передбачають залучення інвестицій в розвиток нових «зелених» галузей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Cheberyako O. V. et al. «Green» finance as a modern tool for social and environmental security. 2021. IOP Conf. Ser.: Earth Environ. Sci. 915 012017. DOI : 10.1088/1755-1315/915/1/012017

2. OESD Centre on Green Finance and Investment. URL : https://www.oecd.org/cgfi/about/

3. PWC. URL : http://www.pwchkcom/home/eng/green_finance

4. Чеберяко О., Гнатюк О. «Зелені» облігації як інструмент фінансування екологічних проектів. URL : https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/32192/Siukf_19_25.pdf?sequence=1&isAllowed=y

УДК 339.97

Черненко Владислав Володимирович,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник:
Мартиненко В. В.,
д-р екон. наук, професор,
Державний податковий університет, м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0000-0001-9078-8345

ЗЕЛЕНІ ОБЛІГАЦІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДТРИМКИ ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Функціонування держави в умовах воєнного стану ставить безпрецедентні виклики перед виконавчою владою через необхідність ліквідації наслідків повномасштабної російської окупації та повоєнної відбудови країни. Активні конфлікти на значній частині території країни призвели до руйнівних економічних втрат, які наразі оцінюються в 400-600 млрд доларів США, різке зростання рівня бідності серед місцевого населення та погіршення екологічної ситуації.

Вирішення цих проблем потребує залучення значних фінансових ресурсів, які органи державної влади не можуть мобілізувати самостійно. Окупація частини території країни з наявною економічною інфраструктурою та зниження активності економічних суб'єктів у прикордонних районах, що перебувають під постійними обстрілами, призвели до втрати економічної інфраструктури, яка забезпечує бюджетні надходження до місцевих громад. Тому громадам необхідно знаходити нетрадиційні шляхи та засоби для відновлення свого економічного потенціалу, ремонту зруйнованого війною житлового фонду та соціальної інфраструктури, а також залучення фінансових ресурсів для вирішення екологічних проблем. Одним із можливих варіантів фінансування післявоєнної відбудови українських громад є випуск зелених облігацій.

Зелені облігації є альтернативою банківським кредитам і визнані одним з найефективніших фінансових інструментів для вирішення проблем антропогенного впливу на навколишнє середовище та зміни клімату. На відміну від звичайних облігацій, які є інструментом боргового фінансування, зелені облігації спрямовані на фінансування зелених проектів. Основними напрямками зелених проектів є розвиток альтернативних джерел енергії, утилізація та переробка відходів, енергозбереження та енергоефективність, екологічний транспорт та інші напрямки, які об'єднані спільною місією зменшити негативний вплив людини на навколишнє середовище та обмежити зміну клімату.

Враховуючи значну увагу до зелених проектів, розвиток ринку зелених облігацій може відіграти дуже важливу роль у залученні коштів для відновлення інфраструктури в післявоєнних періодах. Перевага цих облігацій полягає в тому, що вони є дуже мобільними з точки зору емісії та дозволяють залучати кошти на національних та міжнародних ринках. Водночас реалізація зелених проектів гарантує відновлення інфраструктурних об'єктів на нетрадиційній основі, що базується на енергоефективності та економному використанні ресурсів. Тому найбільш перспективними напрямками для реалізації зелених проектів на рівні громад є розвиток альтернативних джерел енергії, проекти з енергоефективності та поводження з побутовими відходами.

Слід зазначити, що використання боргових механізмів для фінансування проектів з екологічною складовою в Україні існувало задовго до того, як поняття зелених облігацій було введено в правове поле. За період незалежності близько 20 великих регіональних громад фінансували проекти регіонального розвитку. Більшість з них були опосередковано спрямовані на охорону довкілля, оскільки сприяли ресурсозбереженню (наприклад, реконструкція систем водо-та теплопостачання, вуличного освітлення, утеплення громадських будівель та муніципального транспорту). Очевидно, що реалізація багатьох зелених проектів була відкладена на невизначений термін у період воєнного стану та високого ризику руйнування інфраструктури через ракетні обстріли та активні бойові дії. Однак, як тільки в нашій країні встановиться сталий мир, питання випуску зелених облігацій для фінансування зелених проектів на рівні громад повернеться на порядок денний [2].

Незважаючи на розвиток інституційного забезпечення ринку зелених облігацій, існує низка факторів, які стримують активне використання цього перспективного фінансового інструменту, і саме такі фактори в нинішніх умовах заслуговують нате, щоб погодитися з думкою Ю. Бєлова:

неврегульованість правових процедур відбору та підтримки "зелених" проектів, що фінансуються з державного та місцевих бюджетів. На разів Україні розроблено декілька механізмів фінансування проектів регіонального розвитку (наприклад, проекти, що фінансуються ДФРР, гранти на відновлення критичної інфраструктури, проекти, що фінансуються Українською програмою реконструкції та ін.), які значною мірою були призупинені на період воєнного стану. Крім того, нормативно-правові акти, що регулюють роботу цих механізмів, не враховують специфіку зелених проектів;

відповідно до Керівних принципів реалізації або фінансування екологічних проектів шляхом випуску зелених облігацій та відповідно до "Принципів зелених облігацій" Міжнародної асоціації ринків капіталу (ICMA), обов'язковою умовою випуску зелених облігацій є процедура сертифікації випуску цінних паперів як "зеленого". Це допомагає уникнути "зеленого" камуфляжу, коли емітент заявляє, що випустив зелені облігації, але насправді вони не є "зеленими". Такі процедури вимагають залучення верифікатора - офіційно акредитованої особи, яка самостійно перевіряє відповідність ключовим ознакам "зеленої" облігації. Однак надання таких послуг в Україні поки що не врегульовано, а їхній ринок є хаотичним;

відсутність стимулів для розвитку ринку зелених облігацій, посилення конкуренції з боку державних облігацій. За словами Я. Бєлова, зарубіжна практика заохочує муніципалітети використовувати зелені облігації як засіб фінансування проектів розвитку через податкові пільги для інвесторів та часткове перекладання витрат на погашення таких боргів на державний бюджет. Було запроваджено низку фіскальних та бюджетних стимулів, таких як перенесення частини витрат на погашення боргу до державного бюджету. Водночас, конкурентна перевага державних облігацій, які користуються фіскальними стимулами, значно знизила інтерес інвесторів до "зелених" облігацій. Процентний дохід, отриманий власниками ОВДП, не підлягає оподаткуванню податком на доходи фізичних осіб, але це не стосується цінних паперів, випущених муніципалітетами або іншими емітентами, в тому числі "зелених" облігацій;

фахівцям органів місцевого самоврядування бракує досвіду та навичок для підготовки зелених облігацій та забезпечення дотримання стандартів. Цю проблему можна вирішити шляхом посилення співпраці з міжнародними партнерами, які надають консультаційні послуги у сфері підготовки та реалізації зелених облігацій та розвитку зелених проектів у місцевих громадах. Крім того, така активізація співпраці може мати додатковий ефект у вигляді поширення інформації про "зелені" проекти в нашій країні. Враховуючи лояльне ставлення до України через широкомасштабну агресію з боку Росії, це може сприяти підвищенню інтересу іноземних інвесторів до "зелених" облігацій у громадах регіону [1].

Можемо підсумувати, що зелені облігації є важливим інструментом підтримки післявоєнної відбудови та сталого розвитку. Внесок зелених облігацій у соціальну, економічну та екологічну сфери є величезним, допомагаючи вирішувати широкий спектр проблем, з якими стикається сучасний світ. По-перше, використання зелених облігацій для підтримки післявоєнної відбудови дозволяє ефективно використовувати фінансові ресурси для відновлення інфраструктури, підтримки соціальних програм та економічного розвитку. Це стимулює інвестиції в сфери, які сприяють сталому розвитку та допомагають будувати стійкі та стабільні системи. По-друге, зелені облігації є потужним інструментом у боротьбі з екологічною кризою. Інвестиції, залучені за допомогою цього інструменту, спрямовуються на проекти, які допомагають зменшити викиди парникових газів, підтримують відновлювану енергетику та покращують екологічні стандарти. Таким чином, зелені облігації відіграють важливу роль у формуванні здорового та екологічно свідомого суспільства. По-третє, залучення громадськості та бізнесу до ініціатив зелених облігацій має далекосяжні соціальні наслідки. Вона не лише сприяє усвідомленню важливості сталого розвитку, але й впливає на формування екологічно відповідальних звичок споживання та етичного інвестування. Зелені облігації визначаються не лише як фінансовий інструмент, але й як механізм, що дозволяє урядам, бізнесу та громадянському суспільству будувати партнерські відносини для досягнення спільних цілей сталого розвитку. Зелені облігації є позитивним каталізатором змін, сприяючи розвитку нових технологій, підвищенню якості життя та заохоченню відповідального підходу до використання природних ресурсів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бєлов Я. Зелені облігації як інструмент відбудови та сталого розвитку міст України. *Зеркало недели / Дзеркало тижня / Mirror Weekly*. URL : https://zn.ua/ukr/macrolevel/zeleni-oblihatsiji-jak-instrument-vidbudovi-ta-staloho-rozvitku-mist-ukrajini.html (дата звернення: 28.11.2023).

2. Горин В. Зелені облігації як інструмент фінансування поствоєнної відбудови та сталого розвитку територій. *DSpace at West Ukrainian National University*: Головна сторінка. URL : http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/48275/1/Tezy_2.pdf (дата звернення: 28.11.2023).

Наукове електронне мережеве видання

СТАЛИЙ РОЗВИТОК МІСТ ТА РЕГІОНІВ УКРАЇНИ В РАМКАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Збірник тез
Міжнародної науково-практичної конференції
12 грудня 2023 року

Укладачі: *В. В. Мартиненко, О. М. Соколова*

Відповідальний за випуск: *А. В. Лавренюк*

Верстка: *Д. П. Завальніцька*

Здано до друку 09.02.2024
Друк. арк. 29,11
Замовлення № 1088

Підготовлено до друку редакційно-видавничим відділом Державного податкового університету 08205, вул. Університетська, 31, м. Ірпінь, Київська область, Україна

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру видавців, виготовників і розповсюджувачів видавничої продукції Серія ДК № 7669 від 20.09.2022